

SCHLEICH
BEVERSLUIS

DE KLOKKEN LUIDEN

DE KLOKKEN LUIDEN

Fantasieën over den zin des levens

DOOR

C.L. SCHLEICH

GEAUTORISEERDE
NEDERLANDSCHE BEWERKING NAAR
DE 71STE DUITSCHE UITGAVE DOOR
MARTIEN BEVERSLUIS

AMSTERDAM
N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „KOSMOS"

INLEIDING.

Toen ik dit boek van Carl Ludwich Schleich, „Es läuten die Glocken," dat in Duitschland zulke geweldige triomfen had gevierd, immers het beleefde de 71ste oplage, voor het eerst in handen kreeg en het doorbladerde, begreep ik al spoedig de oorzaken van dit uitbundig succes. Ik vergeleek het onwillekeurig met het bij ons zoo gevierde en beminde boek „De Kleine Johannes", van Dr. Fred. van Eeden, dat eveneens een reeks fantasieën is over den zin des levens en gegoten in den bekoorlijken sprookjesvorm.

In deze Kleine Johannes is Windekind de geestelijke leider van den mensch; in Schleich's boek is het Luft-Peterchen, of, zooals ik dezen luchtgeest in mijn vertaling noemde: Vreugdevinder. Vertalende bemerkte ik al zeer spoedig het groote verschil tusschen beide boeken. De Kleine Johannes is volkomen sprookje, het is eigenlijk een poging, om het werkelijke, aanschouwelijke te verpuren in den droom, om het natuurlijke te denatureeren.

De Kleine Johannes werd een religieus boek, omdat het poogt de verbintenis te zoeken tusschen den mensch en zijn Godheid. Schleich's doel echter is anders. Hij wil juist wijzen op het bestaande reëele en vertelt U, in bekoorlijke fantasieën, hoe ontzaggelijk schoon en wijs de wereld in haar verschijningsvormen is, om daardoor te komen tot de levens-bewondering en God te leeren kennen.

Bij Fred. van Eeden droomt de ziel de wereld schoon. Bij Schleich droomt de Godheid het leven, en dien droom van God wil hij den mensch doen verstaan. Schleich probeert dus in dit boek een hooge vlucht te nemen door de wereld van verschijningsvormen.

Bij zijn poging, om al zijn wetenschappelijke kennis en grondige studie, die Schleich, als man der wetenschap, heeft ge-

maakt van menschen, dieren, planten, sterren, licht en kleuren, in een sprookjes-vorm om te bouwen, ontkwam hij niet aan de fout hier en daar het verband te verliezen tusschen zijn fantasie en zijn wetenschap. Daardoor viel mij dadelijk reeds een breuk op tusschen zijn wetenschap en zijn kunst. Schleich is een evengroot wetenschaps-mensch als kunstenaar. Hij kon echter niet het conflict tusschen deze beiden vermijden.

Ter orientatie van Carl Ludwich Schleich als persoon, lijkt het mij daarom goed, mijn lezers mede te deelen, dat Schleich, die in 1859 geboren en in 1922 gestorven is, een beroemd chirurg was en professor aan de Berlijnsche Universiteit. Zijn uitvinding van een naar hem genoemde pijnlooze operatiemethode maakte indertijd, ook buiten Duitschland, veel opgang. Aan zijn grooten wetenschappelijken aanleg paarde hij een diep natuur-filosofisch inzicht en een fijne kunstenaarsnatuur. Zijn boek is het resultaat van deze veelzijdige begaafdheid.

Ter verantwoording van mijn werk, wensch ik vooraf te verklaren, dat dit boek geen letterlijke vertaling der stof is, doch slechts een vrije bewerking. Het is n.l. mijn ernstige bedoeling geweest, om de kloof, die ik voelde tusschen den sprookjesvorm en Schleich's wetenschappelijke mededeelingen, zooveel mogelijk te overbruggen.

Schleich was voorts géén dichter, en de verzen, die in dit boek voorkwamen, heb ik dan ook volkomen veranderd. Ja zelfs door nieuwe vervangen.

Ik hoop daardoor den poëtischen geest, dien Schleich's boek zeker ademt, te hebben bewaard en versterkt, maar ook den wetenschappelijken kant niet te hebben geschaad. In dit vertrouwen leg ik het hierbij in de handen mijner lezers.

BLARICUM. MARTIEN BEVERSLUIS.

HOOFDSTUK I

AAN DE POORT VAN HET WONDER

Weest gegroet! gij stille houtvesterswoningen in alle landen der machtige heeren! Gij vredige boschwachterskluizen, gij, die getuige waart van den wiegenden opwas der jonge loten van oeroude dennen, beuken en eiken, . . . weest gegroet! Uwe klimop-omrankte, verweerde muren vangen de geheimzinnige geluiden op der bosschen, en zij nemen op al het geruisch der takken en het groot en heilig zwijgen der eeuwenoude stammen.

Gij aanhoort de lokgeluiden van het wild en den roep der parende vogels, die in twijgen nestelen en schommelen en van wouds spreken en zwijgen zijt gij de dubbele geheimzinnige echo. Levens pelgrims, bosschen doordolenden en muzikanten, voerlieden en zwervend volk — hoe graag rusten zij in een schaduwkoele plek onder uw loover en voelen den zegen des vredes in zich dalen, een vrede, nóg dieper en milder dan van de frissche landvruchten, geschonken uit de lieve hand der jonge boschwachtersvrouw.

Als in kleine boschkerken, als in verscholen kapellen, gewijd aan den zonne-godsdienst der natuur, dwingt gij ons allen in den ban van uw tijdeloosheid en uw heiligende eenzaamheid . . . .

— Zulk een vereenzaamde menschenwoning, liggend als een nederige vesting, omringd door een geweldig leger van heldhaftig geboomt, werd door de eindelooze tijden omsloten door vele merkwaardige en wonderlijke gebeurtenissen.

Zij schikten en vormden zich om de rimpellooze en nuchtere wereld als stollend barnsteen of als paarlen om een draad, en ik hoorde van deze dingen vertellen door . . . . ja, door wien hoorde ik deze dingen toch vertellen?

Niet door een menschenmond werden zij mij gezegd, en ook las ik er niet van in boeken en geelgeworden perkamenten.

Zij waren ergens gelegerd op een vredige wijkplaats in de wereldwijde lucht. De oude wanden van het huis mompelden er van. Uit de verborgen hoeken begonnen zij te fluisteren, en de gekromde notenboom ruischte ze met de winden neder in die vele onzegbare oogenblikken des levens, als de schepen van droom en fantasie door de effenheid der blauwe luchtzee voorbijvaren en de waarachtige schatten des levens voor onze oogen langszweven.

Als oude muren spreken, dan ritselt de geheimzinnigheid, dan beweegt zich het wonder. Lang reeds verstomde geluiden krijgen spraak, en als het zonlicht door een kier van den bodem haar goudstaven schuift, wordt het stof weer licht; de spinnewebben sidderen van verlangen, om, wat zij eens opvingen van het verstuivende leven, in hun breede weefsel, opnieuw weer te verhalen, tot een onnaspeurlijk raadsel voor allen, die deze taal zullen beluisteren en overpeinzen. —

Op een klein eiland in Pommeren aan de Oostzee ligt een klein huisje, grauw en bouwvallig door ouderdom.

Maar wat geeft het, dat zijn muren reeds scheuren vertoonen en niet geheel recht meer omhoog staan? De vier groote schilders der aarde, Lente, Zomer, Herfst en Winter arbeiden onvermoeid om de sporen der vervallenheid weg te wisschen en de scheefloopende barsten te verbloemen.

Voor het huis breidt zich het bosch uit, dat bijna het gansche eiland omhult, en aan de achterzijde is de openheid der zee, alleen gescheiden van de muren door een wilgenrijk weiland, dat sterk hellend naar het witte strand overneigt met breede koninklijke boomkronen.

Hier leefde in lang vervlogen dagen een norsch en ontevreden paar menschen, dat in den stoorloozen vrede der bosschen zich niet gelukkig voelde.

Beiden, de houtvester en zijn vrouw, leden door de beklemmende eenzaamheid en afgeslotenheid der grootsche natuur

en niet het minst door de karigheid en armoede, die hun ambtelijk bestaan meebracht.

Zij voelden zich vijandig aan de gansche wereld in hun afgestorvenheid.

Ze hadden een eenig kind, een dochtertje, Else, ook wel Droomstertje genoemd, omdat het kind zoo in zich zelf gekeerd, zoo stil en zoo peinzend van aard was.

Het arme kind had het thuis slecht, werkelijk zeer slecht. Haar vader, barsch en rauw, had alleen maar aandacht voor zijn jacht en het besturen van zijn bosschen en landerijen. Hij bekommerde zich alleen om den aanplant en het onderhoud van het jonge hout, en hij ging met iedere boomstek geduldiger en teederder om, dan met zijn eigen kind.

Hij zag het eigenlijk alléén maar, om het te bestraffen, als de bittere scheldwoorden van zijn vrouw blijkbaar niet hielpen, om het kind haar droomerigen aard te verwijten en af te leeren.

Kleine Else had ook niets anders dan haar goed hartje. Ze was werkelijk wat traag, en hoe ze haar best ook deed om oplettend en vlijtig te zijn, alles mislukte haar bijna voortdurend.

En ach . . . als de school er nog maar niet geweest was! Niet dat zij er over geklaagd had, als zij elken dag urenlang door wind en weer, door regen, sneeuw en koude naar het naastbijzijnde dorp moest loopen, . . . maar lezen en schrijven en vooral rekenen, al deze dingen schenen haar alleen te bestaan om haar te kwellen. Zij meende, dat ze nog véél eerder een groot korenveld alleen kon maaien of een verwilderden tuin ordenen dan te leeren wat den anderen kinderen van school zoo maar aanwaaide.

Steeds grooter werd haar verdriet en elken dag werd zij troosteloozer, en meer tranen vielen over haar wangen dan regendroppeltjes op haar losse haren.

De schuld van alles gaf zij werkelijk aan zich zelve, zij was ook, vond ze, nergens voor geschikt, en ze redeneerde bij zichzelve, dat ze geen echt mensch was, maar één of ander

betooverd wezentje, dat, zoo droomde ze dan, eens uit de toovermacht zou worden verlost en bevrijd.
Ze vond het dan ook héél rechtvaardig, dat de straffen op haar neerregenden, als ze kopjes, borden en vaatwerk liet vallen, of als ze het eten liet bederven en haar kleeren, kousen en schoenen scheurde of kapotmaakte. „Loop jij maar in lompen rond, slordevos," zei haar moeder dan „aan jou is toch geen eer te behalen."
Zoo werd Else langzamerhand schuw en vermeed alle speelgenootjes en reismakkertjes op weg naar school.
En toch zou ze zoo graag aan den eersten den besten, die lief voor haar zou zijn, haar gansche warme hartje hebben weggeschonken.
Nu echter ging ze maar alleen over de wegen en langs de landen, stil en in zich zelf gekeerd.
Maar in de stilte van het bosch was iets, waaraan ze zich verwant voelde, en ze verbeeldde zich, dat de dingen uit de natuur en de dieren van haar huis de eenige wezens waren, die haar konden troosten. Ze geloofde, dat de rozen witter werden, als zij diep in hun kelken keek en dat de loovertakken zich negen om haar te streelen, wanneer ze de armen hulpzoekend tot hen omhoog strekte.
Het was haar, alsof de duiven aangewiekt kwamen en de hoenderen het kakelen lieten, als ze schreide. Wolf, de jachthond, streek dikwijls vleiend langs haar heen en gaf met zijn poot haar de bewijzen van zijn hulpelooze troost.
De oude schimmel, Hans, scheen werkelijk met haar tranen te storten, en de beide koeien, Liza en Trude, hielden op met eten en wendden den grooten kop naar haar om en zagen haar aan met hun vreemde goedige oogen, waaruit een onzegbaar medelijden sprak, telkens wanneer kleine Else de stal in kwam, om hen te melken.
De oude gerimpelde, waggelende kolenbrandersvrouw, van wie men zei, dat ze omgang had met booze geesten, had een

aparte hoonende manier om het kind te begroeten als ze het tegenkwam. Dan riep ze al van verre „aha, daar komt zoowaar onze zoete kleine prinses Zonnestraal aan, goeden dag, schoon kind, kind des lichts, hi, hi. Vergeet de oude mengster niet, die geluk en noodlot brouwt te midden van al je glans. Ha, ha, ik voorzie . . . ik voel . . . een Prins van gloed en liefdeslicht zal komen. Sa . . . sa . . . zeker zal hij komen . . . goeden dag schoone vorstin . . ." En mompelend liep de oude vrouw verder. En zie . . . toch noch leefde in onze kleine Else een sprank van hoop op betere dagen. Toen . . . op zekeren dag ook deze werd gebluscht.

Want wat gebeurde er?

De houtvester vierde zijn verjaardag, en kleine Else moest, toen de goudige avond zonk over den herfstdag, uit de keuken een groote kan vol warme punch binnenbrengen bij haar vader, die in de voorkamer zat.

Ze droeg de dampende drank voorzichtigjes en bad alle goede geesten om haar bij te staan, dat ze niet zou morsen.

Daar struikelde ze over den drempel en trapte op de pooten van den slapenden hond, die jankend opsprong en tusschen haar beenen de deur uitschoot naar buiten. Een breede golf punch vloog uit de kan voor de voeten van den houtvester. Deze werd zòò woedend, dat hij Else beetpakte en het kind, ofschoon het om vergeving smeekte, bij de haren naar de deur sleepte en in den schemerenden kouden avond buitenstiet. . . .

Vloekend grendelde hij daarna alle deuren van het huis dicht. Daar stond de kleine droomster alleen op het wijde, wijde land, verslagen van verdriet, schuldig en toch ook weer niet schuldig. Ze keek op naar den hoogen sterrenhemel, die daar boven haar welfde vol geheimzinnige stilte. Ze onderdrukte haar snikken, want het was haar, als stoorde ze met dit nietige, aardsche geluid de roerlooze rust van den serenen sterrenklaren nacht.

Onhoorbaar alleen vloeiden haar tranen neer en zonken als kleine paarlen op het gras, dat evenzeer vochtig en glanzend was van dauw, als deze tranen.
Ze liep moedeloos naar een houten bank, die daar aan den boschrand stond, vanwaar men een wijd uitzicht had over de verre zee en den hemel met zijn uitgebreide waaiers van sterren.
Het laatste, wat Else nog zag, waren duizenden kleine gloeilichtjes, die in het gras en tusschen de varenfonteinen oplichtten, zoo talrijk, alsof de oude sterren-lichte nacht zich heimelijk over de donkergroene grasvlakte boog om haar beeld te zien weerspiegelen. Else zonk op haar knieën, leunde haar hoofdje op de bank, hoorde nog even, vaag, de golven klagend verruischen aan het strand en het gewaai der winden in het wiegend loover . . . en viel toen in een diepen, diepen slaap, waaruit ze zou ontwaken . . . tot een hoog en groot geluk.
Else had goed gezien, zelfs door het floers der tranen heen, hoe ongewoon talrijk de glimlichten dien nacht overal flikkerden.
Want dit was de plaats, waar het zonderlinge, het wonder, zou gebeuren met haar.
Ze was ingeslapen aan de poort van het wonder, op een plek van de groote moeder aarde, waar de Voorzienigheid het wezen en den schijn der dingen tot een innige verbintenis dwingt.
Juist toen zij de oogen sloot, begon, niet ver van haar verwijderd, een wemelend leven tusschen de grashalmen en in het kreupelhout te bewegen . .
Kleine aardgeesten, in veelkleurige dooréénmengeling, droegen allerlei feestelijk vaatwerk en gerei aan, spijzen en dranken, naar ontelbare kleine en groote paddestoelen, wier platte koppen als tafels moesten dienen. Anderen spreidden er lakens over van spinnewebben als bloesemwitte weefsels.

Kleine muzikanten sloegen bedrijvig met losse stengels op de vrijhangende klokken van blauwe bloemen. Dat gaf een zacht-klinkend geluid als van een zilver-harmonica of van een zingenden glasrand. Anderen weer bliezen op leliekelken als op trompetten of toktokten op de kronen der schermbloemen, als op pauken.
In den glans der gloeilichten zag alles er echt feestelijk uit. Maar, er had ook een groote gebeurtenis plaats, het was de wereldfeestdag.
De vier koningen der geesten kwamen elke eeuw op deze plaats samen.
Juist nu was, met duizend sierlijke koetsen en praalkarossen, die voorzien waren van venstertjes van robijn en lantaarnen van diamant, de geestenkoning der aarde aangekomen.
Hij was genaderd, getrokken door een span van zes gele en okerkleurige wezels in zilverstralend gerei.
Daar stond de galakoets nog, die zoo juist de kleine aardkoning ontstegen was. Gehuld in een mantel van goudfluweel, omwemeld van zijn gevolg, bestaande uit kevers, sprinkhanen en veel kruipend gedierte, schreed hij naar de tent, die gemaakt was van een voornaam-welvend varenblad, bezet met schitterende dauwparels.
Op hetzelfde oogenblik ruischte, onder eindeloos gejubel van duizend aardwezentjes, een geluid nader van de zeezijde, een geluid van opspringende golven en zingende droppelen. En plotseling kwam een schelpwagen, met raderen van draaikolkwentelingen naderbij geschoten, lichtende en weerschijnend als de kleuren van een helderen regenboog.
Het was de geestenkoning der zee, gekleed in zwaarblauwen koningsmantel en achter hem een heirleger van barnsteenwagens en vaartuigen van kristal. Terwijl de beide koningen elkaar begroetten, werd het plotseling daghelder, want uit duizend aardspleten flikkerden ontelbare Sint Elmus-vuurtongen en schitterden dwaallichtjes en moerasvonken. Te midden

van jubelende klaarheid schreed, uit een bundel van gloed, de geestenkoning van het vuur nader; een kleed van scharlaken rood golfde van zijn schouders, en op zijn hoofd rustte een kroon van duizendzijdig-heenschietende weerlichtstralen. Ook hij kuste en begroette de beide wachtende vorsten der elementen en vroeg naar den koning der lucht, terwijl hij zijn klein uurwerk te voorschijn haalde en zag naar de zonnestraal-wijzertjes.

Maar daar ijlde reeds uit de hooge hemelen een zwerm verschietende sterren ter aarde en was in één oogwenk ter plaatse. Vooraan ging een verblindend witte komeetwagen, voortbewogen door kleine manen. O, hoe straalde de zilveren pij van dien koninklijken drager, toen hij ter aarde gleed en het drietal andere vorsten tegemoet zweefde.

Nu waren zij dan samen, en de beraadslaging kon beginnen. „Ik breng U den groet van geestkracht en harmonie, mijn koninklijke broeders!" zoo begon de gastheer, de aardkoning, zijn rede. „Wederom heeft de wegwijzer der Eeuwigheid, als alle eeuwen geschiedt, ons samengebracht. Thans betreft onzen arbeid de aarde. Moge het nog nimmer gedroomde thans tot daad worden!

Wat zal ditmaal door ons worden tot stand gebracht? Hebt gij soms eenig denkbeeld daarover, mijn broeders, zoo zegt het ons."

„Niet wij!" riepen allen tegelijk, „ontvouwt gij uwe plannen!"

„Goed dan," sprak de aardkoning, „ik zal trachten een voorstel te doen, dat U behaagt."

De menschen zullen aanstonds wederom een eeuw, in toenemende duisternis, wandelen over de landen van mijn koninkrijk. De denkbeelden, die zij de laatste eeuwen verkondigen, waren pralend van waanwijsheid en eigengerechtigheid.

Denk U in, mijne hooge broeders, zij willen het lveen uit de

armzalige tafels van vermenigvuldiging, uit het alphabet en uit de formule der ontwikkeling verklaren en bepalen. Zij hebben het heilig verwonderen, de huivering om het ervarene en de deemoedige vreeze voor den weefstoel des Eeuwigen verleerd. De wereld van het geheim schijnt hun volkomen verklaarbaar en doorzichtig. Niet meer achten zij hem dan een bewegende machine!

Daarom wensch ik hun weer het wonder te schenken, als het wezen moest, door een zondvloed, of door een kometenramp, het splijten van den aardbol of door een breuk van het firmament. Want dunkt U hiervan? indien niet . . . Hier hield de aardkoning plotseling op, zijn verbolgen woorden braken af, . . . daar hij zag, dat de koning der lucht zéér verbleekte. Zijn gelaat werd matgeel en schijnselen en schaduwen vluchtten er over als vliegende misten.

Ook de andere vorsten zagen naar hem.

„Ik weet niet" sprak deze, diep bewogen om zich heenziende, . . . „er moet zich iets droefs in mijn nabijheid bevinden, . . want ik ervaar weer dat smartelijk gevoel . . . ik voel, dat dichtbij ons een mensch is, een schreiend menschenkind . . ." Allen sprongen op. Door den luchtkoning geleid, slopen zij door het gras en klommen tegen de strandhellingen naar boven. Daar stonden zij plotseling voor slapende Else.

Vlug en voorzichtig klauterden zij van vier zijden op de bank en begonnen, als geestelijke machten immer doen, de arme Else sterk aan te zien met blikken, die achter haar voorhoofd tesamenstroomden.

Want het is voor deze geesten gemakkelijk in de gedachten en den droom van elk menschenkind te blikken en daarin alles te lezen, klaar en duidelijk als uit een open boek, geschreven met letterteekens van licht.

Ach, wat lazen ze daar al droevige dingen, en hoe was dit licht en stralende hartje overstoven met het kaf van het

droevige leven. Hoe waren de wimpers van haar gesloten oogen nog vochtig van tranen.
„Zie ik goed?" zei de aardkoning fluisterend, „erkent gij ook allen het zegel dezer ziel?" „Ja," antwoordden de anderen, „het is het zegel van zijn hand, een ingewijde . . ."
„Het komt mij voor", sprak de vuurkoning, „dat we hierin een vingerteeken, een goddelijke besturing kunnen zien. Wij behoeven niet meer te beraadslagen, hier spreekt een hoog gebod. Dit aardkind zal voortaan in onze bescherming zijn. Ik wil haar maken tot een vuurbruid". „Ik voer haar in het gebied van mijn edelgesteenten" sprak de zeekoning, „een kind der zee breng ik in mijn koele kristalpaleizen."
Maar de koning der lucht zeide: „Past het U dan een wezen met een ziel te bezitten? Hebt Gij niet genoeg, zijt gij niet tevreden met uw stroom en watergodinnen en uw feeën? Zal het kind, bij U wonend, eeuwig moeten smachten naar de menschen? Laat haar bij haar gelijken. Hier op aarde moet zij deelen in ons levensgeluk, dat zij een sprookje noemen, totdat zij eens haar eigen geluk zal vinden en herkennen. Ik geef haar den jongsten mijner zonen, prins Aldebaran, voor het tijdsverloop van tien jaren tot schutspatroon, tot beschermer en profeet."
„Zoo zij het!" riepen allen. De luchtkoning wenkte nu een kometenpage naderbij te komen en sprak tot deze: „Verbind mij met Aldebaran."
En de page trad naar een hoogen riethalm, neeg deze diep naar de aarde, liet haar los en zie! Een bundel stralen schoot hoog den nacht in.
De luchtkoning beluisterde den sidderenden rietstengel en hoorde zeggen:
„Hier ben ik, Aldebaran!"
„Kom dadelijk in Zuid-Westelijke richting neergedaald," antwoordde de luchtkoning.
„Het is mij onmogelijk," weerklonk het door de sferen,

„want de bruiden der winden zijn dezen nacht tot heerschzucht opgestaan.”

En de luchtkoning sprak machtig: „Verdrijf hen naar den Noordelijken pool en daal af tot mij.”

Een oogenblik daarna stond de stralende prins voor den koning en boog de knie. „Mijn zoon,” zeide de geestenkoning der aarde: „Het heilige willen beveelt U, door onzen mond, dat gij dit sluimerende, nu nog ellendige, maar uitverkoren menschenkind trouw zult dienen!

Wees haar tot een onwankelbaar begeleider en leer haar alles. in een taal, die zij zal verstaan. Hoort gij? Alles zult gij haar leeren. Maak haar ziende, als door onze zalige oogen. Leid haar langzaam, schrede na schrede, in het heelal binnen onzer geheimenissen.

Een sterrenjaar, een tiental jaren op aarde, zult gij haar tot vriend, tot ridder en leermeester blijven. Verander U in hem, tot wien zij zich in haar geest zal heenwenden. Wees een jongeling der menschen, schoon van gestalte, sterk en wilskrachtig . . .”

Bij alle sterren, die er vallen,
gij zult een mensch zijn tusschen allen.
Als 't bleeke licht der maan hierboven,
nu zij de droom in licht verstoven . . . !

Toen, plotseling, bij deze regels, was het rijk der verbeelding als een kristalbel uitééngespat. De donkere nacht verschemerde en verzwolg het kleurig tafreel weer geheel.

Nog het laatst had Else gedroomd van een blauwen prins met een baret, gesierd met een zwanenveder, een prins, die haar verlossen zou . . . en zie! Daar stond hij werkelijk levend voor haar.

„Verschrik niet”, sprak Aldebaran en streelde zachtjes langs haar voorhoofd. „Ik ben je allerbeste vriend en metgezel voortaan. Van nu af zullen je voetjes treden op de wegen

van het geluk. Vertrouw met gansch je ziel op mij. Niemand mag weten, dat ik altijd bij je ben, niemand, behalve jij, kan mij zien of hooren. Geef mij je hand. We gaan naar je ouders. De God, tot wien je hebt gebeden, heeft mij tot je gezonden."

Hoe weldadig warm klopte Else's hart bij die woorden. Nooit had een wezen met zoo zachte stem tot haar gesproken. Ze stond op, en hand in hand gingen ze beiden op weg naar de houtvesterswoning.

HOOFDSTUK II

ALS DE KLOKKEN LUIDEN...

De houtvester zat wrevelig aan tafel en keek in het schijnsel der lamp, waarheen hij telkens norsch een zware rookwolk opstiet. Onbehagelijk voelde hij zich. De opnieuw bereide punch kon de zoetjesaan ontwaakte en tergend voortzoemende stem van zijn geweten maar niet verdooven.

Steeds kringden de telkens verjaagde, maar ook telkens weer terugkomende zorgelijke gedachten om één plek van zijn hart, zooals een zwerm duiven weeromkeert naar de plaats, waar de strijd hen had verjaagd.

„Laat ze binnenzweven, houtvester! deze lieve boodschappers van een wereld van veel dieper en teerder geluk, sluit ze niet buiten, deze boden der hemelen! Hun witte borsten blinken als zilveren schilden in het licht, als ze tegelijk, als op één teeken, opschieten en zwenken in de zonnige lucht. Ze hebben u iets te zeggen met hun lokkend gekoer."

Steeds levendiger en inniger stormden de vogels dezer mildere gedachten rondom zijn hart en weken weer en vielen weer terug in sneeuwwitte drommen. Hij kon er zich niet meer tegen verweren. Plotseling was het hem, alsof iets, binnen in hem, den naam riep van zijn verstooten kind. Hij sprong op, en de zwerm duiven der goede gedachten ging jubelend omhoog en omzweefde hem. Hij snelde naar de deur en schoof snel den grendel terug. Daar knielde Else al voor hem neer en kuste hem de handen.

„Vader, vergeef mij!" Maar Aldebaran, onzichtbaar, maakte een heilig teeken op zijn borst, en zie . . . plotseling werd de houtvester zóó ontroerd, dat hij het kind optilde en aan zich drukte. „Alles is al goed, hoor Else, alles," stamelde hij met een stem, zóó wonderlijk teeder, dat Else niet kon begrijpen, dat het haar vaders ruwe stem was. Achter de deur stond haar moeder en schreide. Vreemd! De beide ouders voelden voor

de kleine Else een nog nooit gekende liefde. Later hebben zij het elkaar dikwijls bekend, hoe dat oogenblik hen had doorhuiverd, toen, tegelijk met kleine Else, het klare licht der maan als een levend lichtend wezen over den drempel naar binnen kwam geschreden. Het had hun toegeschenen, alsof zij in den bundel van dit licht een boodschap, een aankondiging van komend geluk, duidelijk hadden gevoeld en verstaan. De moeder kuste het kind, streelde het over het haar en de wangen, en telkens moest zij maar naar Else's oogen zien, die groote, blauwe oogen, waaruit het zoo liefelijk straalde opeens! Zij bezag het kind, bijna onderzoekend, want hoe zacht omwaarde Else de glans van geluk, gespannen door den toover van Aldebaran. „Ga nu slapen, m'n kind," zei ze, „en rust goed uit."
„Maar niet alleen, want . . . Al . . ." o wee! bijna had Else Aldebarans aanwezigheid en naam verraden, als deze niet met een snelle beweging haar de lippen had gesloten en ernstig had gedreigd met zijn vinger, ter waarschuwing. Daarna nam hij haar bij de hand en bracht haar langs de smalle trap naar boven, waar haar bedje stond. Zijn hand vast in haar handje gesloten, lag kleine Else, stil en lang nog napeinzende over het wonder, dat haar overkomen was. Toen schoof Aldebaran zachtjes het voorhangsel van den droom over haar oogen dicht.
Zijn nieuwsgierige sterrenbroeders echter blikten al dien tijd reeds door het raam in de kamer en wilden zien, wat Aldebaran nu zou doen. Deze spon een zacht lied van komende vreugde op de stralen van het binnenglijdend licht, als op snaren. Daarna deed hij vele andere wonderlijke dingen. Hij klopte op het bitterharde stroo en op de ruwe matras, tot deze zacht en mollig werden als wolken, en het scheen de halfdroomende Else toe, dat zij in een boot van wolken over een blauwe zee voortgleed. Dan schudde hij zachtjes haar hoofdkussen op, en bij deze beroering vlogen ontelbare

witte vlinders opwaarts om Else's hoofd en zetten zich op haar voorhoofd en zeiden alles, wat het kind weten wilde, getallen, namen, geschiedenissen uit den bijbel, texten en gezangen, die zij nooit had kunnen onthouden. Zie, het leek wel, alsof de wijze gedachten haar zoo maar toevielen als kleine kapellen, die in de lucht een wisselend spel van vraag en antwoord speelden. Tenslotte was er niets meer, of zij wist er een antwoord op, en zij kon het ook nog weer herhalen. Plotseling echter betrok haar gezicht. Als een donkere vogel streek midden in haar lichte droomen de gedachte neer, dat ze vergeten had om, als iederen avond, de kleeren en de kousen, die ze had kapot gemaakt dien dag, te maken. Ze was bijna van schrik wakker geworden. Aldebaran echter, die haar droom had gelezen, drukte haar zacht terug in het kussen, nam haar gescheurde kleeren bij zich en naaide ze met sterrenzijde, bedachtzaam en peinzende, weer heel. Hij herstelde de scheuren en gaten met fluweel des hemels en het groen der aardsche grassen.

Toen glimlachte Else in den droom en sliep rustig door tot den volgenden morgen.

Aldebaran wekte haar. Zij moest op dit uur haar moeder helpen in het huishouden. Hoe verbaasd was zij, toen zij haar kleeren zag. Geen vlekje, geen los draadje was er meer aan te zien! En haar rokje, hoe mooi was het genaaid en hoe fijn geplooid en zoo frisch en nieuw zag het er uit, precies of het zóó uit de stad was gekomen.

„Dat heb jij gedaan, ik heb het wel gezien, Alde . . . och hoe heet je toch, hoe is je naam ook weer, ik ben het vergeten."

„Aldebaran."

„Dat is heel moeilijk te onthouden."

„Noem me dan maar, zooals je zelf het liefste wilt."

Else dacht even na, toen klaarde haar gezichtje op, en ze zei: „ik zal je noemen, naar het geluk, dat ik door jou zal vinden. Ik noem je Vreugdevinder."

„Goed," zeide Aldebaran, „noem mij maar zoo! Denk er om, één ding, spreek mijn naam nooit tegen iemand uit! Geen mensch mag, tegen mijn wil, weten, dat ik bij je ben."
„O! Vreugdevinder! lieve Vreugdevinder" riep Else uit en klapte in haar handen. „Nu moet ik naar beneden, o wee, als ik maar niets verkeerd doe, zooals altijd."
„Laat mij maar voor alles zorgen, Else, ik pas wel op."
Van dat oogenblik af ging alles ook goed, en als er eens bijna een kopje of een kan viel, of als juist een schaal naar den grond zou kantelen, greep een onzichtbare hand in en bracht alles weer terecht.
Zoo kreeg Else dan ook spoedig zelfvertrouwen en was niet bevreesd meer voor haar onhandigheid, en niet waar, dat is immers ook de eenige goede weg naar het doel van alle dingen.
Toen Else's moeder haar zoo voorzichtig en ijverig bezig zag, stootte zij haar man aan en zei telkens: „maar kijk nu toch eens naar onze Else, hoe handig en knap ze wordt, het is een totaal ander kind geworden."
„Ja," zei de houtvester dan, „ik heb het wel verwacht, want ik heb vannacht gedroomd, dat Else ons roem en goud in huis zou brengen."
Het was tijd om naar school te gaan. Het gouden licht van de herfstzon scheen door het bosch. De weg was overdekt met bewegelijke lichtvlekken, en tusschen het loover glinsterden overal gouden oogen. Tusschen het gras en op de halmen glommen de edelgesteenten uit den kostelijken schat der prachtige morgenrijke aarde, en de speeltuigen van het gebladerte werden zachtjes doorzongen van het lied van den komenden dag.
Met haar ranseltje op den rug stapte Else vlug door het bosch.
„O, wat is het vandaag overal mooi" zei ze.
En Vreugdevinder zei: „ja m'n kind, de weefkamers van den dag zijn geopend. De zon heeft vele gouden sleutels. Ze

ontsloot de kelken der bloemen, zooals de vogels de oogen openen; ze raakte de slapende spinnen en kevers en bontgekleurde vliegen aan met vele, fijne vingertjes. Hoor! nu zoemt en zingt alles in de lucht en op de aarde. Nu zuigen de kleine geesten der planten de kostelijke sappen in stengels en stammen naar boven, nu gaan de mieren aan hun vlijtigen arbeid, en de vogels vliegen uit om voedsel voor hun jongen. Alles, alles trekt uit ten arbeid! Niet alleen de menschen, ook de natuur en alles, wat ademt en leeft, arbeidt. De gansche groote wereld heeft één en dezelfde morgenklok: de Zon."

„Maar Vreugdevinder, die luidt toch niet?"

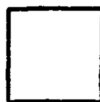
„Wacht maar Else, eenmaal zul je dat wel hooren."

Ze sloegen nu, aan het einde van het bosch, een straat in, die daar ver zich uitstrekte voor hun oogen, als een witte band.

„Ik ben nog altijd zoo bang voor de school," begon Else, terwijl ze in de verten keek, waar de stad lag, de stad van haar grootste verdriet, dat haar als 't ware reeds van verre opwachtte.

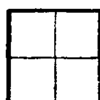
„Van nu af aan, Else, zul je graag naar school gaan" antwoordde Aldebaran „je zult spoedig leeren begrijpen, welke schatten het eenvoudigste weten in zich bergt! Zie eens even naar mij."

Hij ging zitten op een straatstoep, nam een droog stokje en teekende wat in het zand. Het zag er zoo uit:

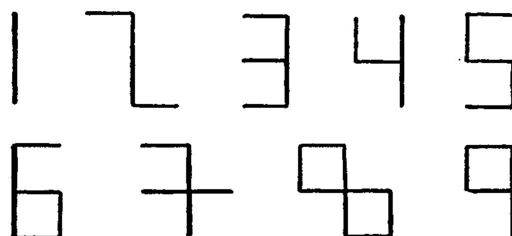

„Kijk, Else! Deze vier lijnen vormen een wonder, een gegeheim. In deze figuur is ieder getal en elk woord, elke rede en rangschikking, iedere naam, iedere zin, ja al het hoogste en heerlijkste, al het slechte en goede besloten."

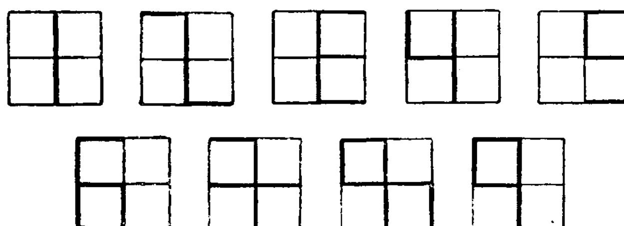
Else keek hem verbluft aan.
„Je zult het dadelijk zien" ging Vreugdevinder voort. „Ik trek nu nog een paar dwarslijnen in dit vierkant, kijk maar."

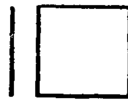
„Hier staan nu alle getallen, die er zijn, van 1 tot 9."
„Hoe kan dat?" vroeg Else verwonderd.
Vreugdevinder zette nu in het zand de volgende teekens:

„Kijk eens goed, elk van deze getallen kun je nu in het vierkant vinden en nateekenen, ieder getal is dus, als letter, een deel van het eenvoudige vierkant."
Toen trok Aldebaran elk getal nog eens duidelijk over in het vierkant, op deze manier:

„O! wat is dat aardig, maar waar is nu de nul?" vroeg Else vlug. „Het heele vierkant is de nul! Dàt is nu het geheim, Else, dat in de nul àlles besloten is! Alle geheimen komen voort uit het onbegrensde niets, zooals hier de getallen uit de nul voortkomen. Dat zul je later beter kunnen begrijpen. Maar laten we nog eens even bij de getallen blijven. Kijk! hier is nu de 10:

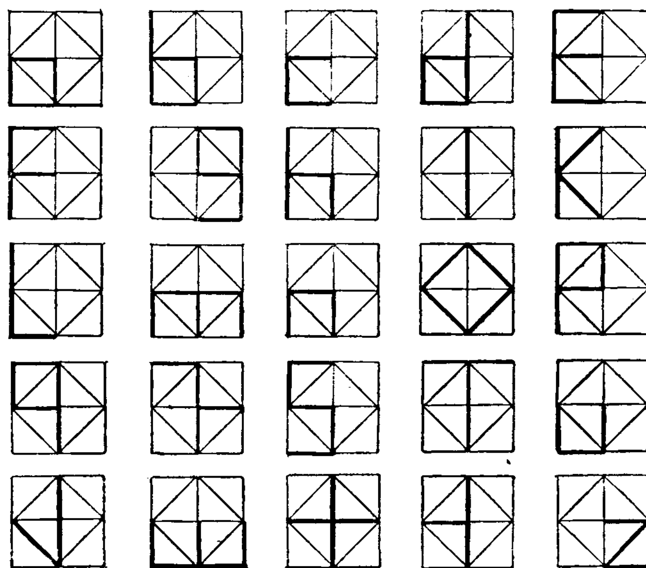

„En zoo ga je voort, begrijp je?"
„Ja, laat mij het nu eens doen" riep Else. Ze nam het stokje en teekende alle getallen in het zand na.
„En nu, Else, moet je eens verder zien, ook alle namen zijn in dit vierkantje."
„Hoe dan? ook ik en jij?"
„Kijk eens hier, wat staat hier geschreven?" vroeg hij, terwijl hij dit neerteekende:

Else klapte in haar handjes, zoo blij en verwonderd was ze. „Nu zal ik nog enkele hulplijnen trekken, en dan staat het geheele alphabet in mijn tooverkastje, zie maar! In dit raam nu kun je dus elke letter, elken naam, begin, einde, wereld, God, dood en leven vinden."
Eerst trok Aldebaran toen alle letters naast elkaar in het witte zand van den weg, en daarna zocht hij ze op in het vierkant, precies zooals bij de getallen.

Toen wou kleine Else alles, wat ze gezien had, nog graag zelve in het zand naschrijven. Vreugdevinder hielp haar daarbij en toonde haar, dat door afzondering en verkorting alle getallen en letters uit de heel eenvoudige viervorm van lijnen ontstaan waren.

En terwijl zij daarover praatten, gingen ze verder.

„Luister, Elsekind," zei Aldebaran onder het wandelen, „zooeven hebben we dus een klein kijkgaatje gemaakt, waardoor je een eersten blik kon werpen in den samenhang der

dingen. Zooals dit kleine zoo leege vierkant, is nu ieder ding op aarde een klein schatkamertje van geheimen. In alles zul je tenslotte zin en rede ontdekken, schoonheid, harmonie, idee en gedachtenvorm. Als nu reeds dit armzalig verband van vier streepjes, woorden en getallen, kortom alle middelen der uitdrukking en des geestes in zich bergt, wat denk je dan wel, wat in deze kleine veldbloem — hier bukte hij zich naar een bloemetje aan den wegrand — wat in dit onnoozel veldbloemetje is verborgen aan gedachten en wonderen? Nee, geloof maar niet, dat jelui menschen alleen de kunst van schrijven en rekenen hebt gepacht, ook de natuur zelf schrijft, stelt, dicht, ervaart en droomt.
De natuur heeft een veel verhevener, heerlijker en geheimzinniger taal dan de knapsten onder de menschen zelfs vermoeden. De boomen, de hemel vol sterren, de golven, de drijvende wolken en de wereld met het geschapene, dit alles is een schriftuur, al deze dingen zijn gedachten van de natuur. Al haar verschijningen zijn uitdrukking van één geest. Zie eens naar die prachtig geschikte regelmaat van tak naar tak, kijk eens in een bloemenkroon, of naar de symmetrische schoonheid der varens. Beschouw eens een grasveld, en den gang der wolken, de schuimkoppen aan het strand der zee, of volg de wentelingen eens van een blinkenden beek; zie eens omhoog naar het licht van sterren en zon, en je eigen mooi lichaam, Else. Is dat geen wonder van orde, is dat geen taal en gedachte? Ach, lieve kleine Else, ik zal je leeren zien, ik zal je oogen openen, dat ze lezen kunnen in deze wereld, die je nog sprakeloos schijnt, als in een open boek vol mysteriën, in dat boek, dat de natuur schrijft en eeuwig zal blijven schrijven. Daarom moet je in de school rustig nadenken en luisteren, want in alles, in het allerkleinste ding, is iets heel schoons en ernstigs verborgen.
Ik zal je eens een klein verhaal vertellen onder het voortgaan. Luister en geef me je handje eens . . .

Er waren eens drie jonge gezellen, ze heetten Letter, Geluid en Getal. Die gingen samen door de wereld zwerven. Zij konden echter geen enkelen heer vinden, die hun diensten kon gebruiken en die begreep, welk vak zij verstonden. Op zekeren dag vonden ze een herdersknaap, die bezig was een fluitje te snijden uit wilgenhout. De drie gezellen boden den jongen hun hulp aan, want hij probeerde vergeefs om een teeken te bedenken, om zijn vriendinnetje, de ganzenhoedster, te beduiden, waar en op welk uur zij hem kon vinden, zóó, dat geen ander mensch er iets van kon merken. De drie vrienden nu gaven hem den raad om in den stam van een boom, waarlangs zij elken avond haar kudde ganzen huiswaarts dreef, een hart, de maan en een fluit te snijden. Het hart zou beteekenen, dat hij haar liefhad, de maan het uur van samenkomst, en aan de fluit zou zij bemerken, dat hij het was, daar iedereen wist, dat hij zoo goed fluit kon spelen.
Nu wilde het ongeluk, dat de beide verliefden door de booze toovenares van het dorp beluisterd werden, en zoo kwam de oude tooverkol achter de beteekenis en de macht der letters. Ze dwong nu de drie gezellen door haar magische kracht, dat ze haar zouden dienen voortaan. Sindsdien moesten zij eeuwenlang verplichte diensten bewijzen aan de toovenaressen en profetessen van alle volkeren, die elkaar op geheime wijze op de hoogte hielden van wat mannen van het volk en krijgslieden elkaar vertelden, zonder dat ze er ooit een woord over behoefden te wisselen.
Op zekeren dag echter wijdde zoo'n toovenares een machtigen koning in dit geheim in. Hij liet zijn raadgevers komen, en deze namen van toen af de drie gezellen in koninklijken dienst en priesterdienst. Voortaan moesten zij de menschen onderhoorig zijn, en langzamerhand kwamen zij tot grooteren macht. Zij hebben steeds nieuwe wegen gevonden om over land en zee te gaan. Zij leerden de menschen, hen op steenen, wastafels, leer, perkament en papierrollen ver weg te zenden.

Spoedig zouden zij leeren over draden om den aardbol te vliegen, door de zee te ijlen zelfs, en er zal eens een tijd komen, dat ze zonder weefsels en draden, vrij door de lucht, over duizenden kilometers heen springen zullen en met onzichtbare golven den ganschen wereld overstroomen. Men zal door arbeid en gedachte zoover komen, dat ieder mensch zijn kleine sprekende tooverdoos, als een zakuurwerk, bij zich draagt, waaruit hij, heel uit de verten, de ver komende stemmen uit zijn vaderland kan beluisteren. Dan zal het eerst levendig in de lucht worden. Als onzichtbare zwaluwen zullen ze tot millioenen vluchten en gonzen en het oor en hart der gansche menschheid vinden.

Zangers, dichters en geleerden nu zijn eeuwig in dienst van de drie gezellen. Zij dragen de heerlijkste gedachten in hun gezangen, en zij bewaren het schoone, het bevrijdende, het lied, het wonder, in perkamenten omhulsels. Prachtige boeken met fraai gevormde omslagen zijn hun woningen, paleizen zijn hun huizen, en hoogvereerd is hij, die hun tot hulpe is. Zoo zijn zij dan tot een geweldigen macht gestegen, beschut door hun blinkende geestelijke wapens, deze drie dienaren des konings: Geluid, Getal en Letter."

„En de bijbel?" vroeg Else, „is de bijbel ook door hen geschreven?" „Ja m'n kind," sprak Vreugdevinder, „dat is nu een boek, dat door hen is geschreven in naam van den grooten Meester, en dat boek zal wel het langst van alle boeken op aarde leven!"

„Ja, dat kan ik nog wel begrijpen," zei Else, „maar vertel me eens, lieve Vreugdevinder, hoe kan ik, arm dom kind, nu al die mooie dingen, die de drie gezellen hebben uitgedacht, begrijpen en onthouden? Het a-b-c boekje vind ik al zoo moeilijk."

„Welnu, Else, het a-b-c boekje is ook een heilig boek, waar de drie gezellen heel veel moeite aan hebben besteed. Daarin vertellen ze hun eigen geschiedenis, maar, als de drie gezellen

het willen, komt ook al het andere schoone wel eens in je hoofdje. Je moet n.l. weten, Else, dat jelui menschen eigenlijk heelemaal niets onthouden kunt, maar dat je alles, wat je eenmaal heeft ontroerd, elk woord, elke gebeurtenis, elke ondervinding, weer opnieuw kan laten ontstaan. Weet je niet goed hoe? Begrijp je dat niet? Welnu, Else, luister dan eens: In ieder hoofd hangt een wonderlijk fijn klokkenspel van duizenden en nog eens duizenden kleine klokjes. Ze zijn zóó klein, dat een speldeknop, in vergelijk er mee, zoo groot is als de kerkklok van Keulen. De kleine klokken zijn loshangend en dicht bij elkaar, zooals de klokjes van sommige bloemen. Er zijn millioenen van zulke zingende schelletjes in ieders hoofd. De drie gezellen hebben nu ontelbare banden in hun tooverhanden, waarmee zij alle klokken wonderbaarlijk melodisch kunnen laten luiden in de hal van de ziel, zie, Else, zooals je meester immers het orgel in de kerkruimte kan laten zingen, evenzoo schoon. Als de woorden „lieve moeder" moeten klinken, dan grijpen de drie gezellen naar een bundel draden, die over je hartje gespannen zijn, en dan zingt het binnen in je met een melodie als van hemel en aarde samen, zoodat je bloed warm en weldadig begint te stroomen als een luidzingende stroom. Als je echter booze woorden zegt, Else, dan klinkt het geluid der klokken scherp, en het blijft koud om je hart, want de drie gezellen beroeren dan tevens de bevende bellen der angst. Dan is het, alsof de alarmklok door je hart luidt, en je verlangt ver weg te zwerven, weg van je eigen ziel.

„Maar, luister Else, als de drie gezellen de allerfijnste en edelste draden grijpen, die door je geheele wezen loopen als een heilig weefsel, dan voel je de wijding in je ziel zinken, groot en oneindig zalig, en je denkt: God!"

„Zoo kunnen dus de bespelers van je ziel alles en ieder ding en begrip tot melodie brengen.

Als langzamerhand een klein lied uit vele klanken is ontstaan,

dan kun je zelf, uit eigen kracht, dit lied weer laten zingen, zonder hulp der gezellen. Dan kan voortaan dat lied opklinken, steeds opnieuw, uit eigen beweging. Dat is de herinnering en het nadenken, dat is de droom en het orgel der kennis en het gespeel der fantasie. Daarvoor moet je je oefenen, kind, ijverig oefenen, dat is alles!

De zon, de sterren, de maan en alles, wat je ziet, kan op dat kleine zilverklokken-klavier in je ziel spelen. Ieder, ja ook het kleinste ding, heeft zijn draadje, waarmee het de klokken van jouw hartje kan doen sidderen. Het weet den weg naar je ziel, door je oor, je oog, door alle zintuigen, Else. Maar . . . en dat is het wonderlijkste van alles, alle dingen, die je eens hebt ondervonden, geweten en overdacht, die blijven in de tooverdoos van je hoofd bewaard voor elk moment en voor alle tijden. Je behoeft dezelfde bevende klokgeluiden maar even te laten klinken, en ze zijn weer bij je. Het verste, vluchtigste, verzonken moment doemt weer op, het treedt weer uit den nevel naar voren. Er is niets wat verloren is, of het kan weer opnieuw ontwaken, niets wat slapend was, of het staat weer op. O, Else, ik zal je nog zooveel moeten vertellen van deze weerkaatsing en dit spiegelbeeld der wereldsche dingen in je zieltje, nog zooveel zal ik je vertellen over dit spelen der klokken . . ."

Aldebaran had bij het openbaren van één zijner wonderen, in vervoering gesproken en stond, hoog opgericht, geheel in extase van zijn eigen innerlijk vizioen, midden in het blinkende licht der zon en hij straalde . . . En Else zweeg en luisterde . . . verrukt.

En zoo sprekende en verdiept in hun gedachten, bereikten zij het dorp. De kleine kerk groette van verre met zijn kopergroen koepeldak, en het torenkruis schitterde in de zon. Aan den zoom van het bosch stond een hert naar hen te kijken. Aldebaran wenkte met de hand, en in groote argeloosheid kwam het naderbij. Kleine Else beefde van vreugde, toen zij het

dier zoo vertrouwelijk dichtbij zag huppelen en legde haar beide armen om den fijnen hals van het vreeslooze ree. Het dier keek Aldebaran met groote glanzende oogen aan, snuffelde aan hem en bewoog zijn slanke kop onrustig zoekend hierheen en daarheen. Het scheen wel, alsof het beest wat wilde zeggen . . .

„Het kan spreken, Else," zei Vreugdevinder, „luister maar." Hij plukte een lelie van den wegrand en stak die in Else's oor. Van verbazing was Else bijna omvergeduizeld, want door de trompetkelk der bloem hoorde zij het volgende zeggen:

De booze kolenbrandersvrouw
zal gentiaan en berenklauw
met dwaallicht en met manestralen
vermengen en u doen verdwalen.
Tot aan het eerste hanenkraaien
zal zij het zaad der listen zaaien.

„Ik dank je voor je waarschuwing, we zullen oplettend zijn," zei Aldebaran, en het hert danste op zijn lichtveerende pootjes weer in het bosch terug.

„We moeten voorzichtig zijn, Else," sprak Aldebaran ernstig, „er dreigt ons gevaar, de vrouw weet veel, maar vrees niet, er zal niets kwaads met je gebeuren, zoolang ik je bescherm." Toen gingen ze verder en stonden eindelijk stil voor de deur van de kleine school.

HOOFDSTUK III
HEILIG IS HET OOGENBLIK

In het schoollokaal, dat er een beetje armoedig en wat donker uitzag, waren, toen Else binnenkwam, al een menigte kleine meisjes, allen gekleed in heel simpel en grof geweven jurkjes en op klompen.

Ze waren bezig met hun pennen te snijden, want in dien tijd schreven de kinderen nog met ganzenveeren, of zorgden voor hun inkt, maakten hun leien schoon en speelden en gleden over de banken, stoeiden en maakten plezier dat het een lust was.

Kleine Else kwam binnen bijna zonder dat de andere meisjes haar opmerkten. Enkele groetten vluchtig.

Ze ging zitten op haar gewone plaatsje, de laatste bank van de achterste rij. Aldebaran klom op de leuning van de bank en keek nieuwsgierig rond naar wat er gebeurde, want hij was nog nooit in een meisjesschool geweest.

Daar kwam de meester binnen! en dadelijk verstomde het gezoem en gesnap. Het leek wel op een koor van jonge eksters, die het snateren moesten afleeren om behoorlijk te gaan spreken. En dat moest geschieden door de dressuur van meester Piepkorn? Ja, Piepkorn, zoo heette de kleine meester en orgelspeler in de dorpskerk, een schraal en bijziend manneke, met een goedmoedig en oolijk gezicht; Johannes Piepkorn! dàt was zijn naam.

De vroegere leermeesters zagen er heel anders uit dan tegenwoordig.

Deze meester Piepkorn nu, was een waardig vertegenwoordiger van de oude gilde van jeugdopvoeders. Hij had bij het verplegen en verzorgen der jonge plantjes, die aan zijn zorg waren toevertrouwd, twee onafscheidelijke tooverstokken. Zij zouden hem behulpzaam zijn bij het te voorschijn roepen van kennis en verdienste, het waren zijn strijkstok en zijn

rieten rotting. En meester Piepkorn had een merkwaardige vaardigheid, ja, laten we zeggen, behoefte ook, om één van deze beide stokken, om beurten, in razend snel tempo te hanteeren.

Verder droeg hij een pruik met korte stijve vlecht, kniekousen en een paar schoenen met gespen.

De les begon:

„Zeg mij eens . . . Abraham . . . we zijn immers bij Abraham gebleven? Zeg mij eens, jij, Martha Müller, waar heen was Abraham ook weer gegaan den laatsten keer, ik bedoel, den vorigen Maandag?"

„In het bosch Mamre!"

„Fout, dat was vier weken geleden zoo! Jij, Anna Kril."

„Naar Sodom en Gomorrha."

„Goed! Wat was Abraham van Lot? Jij, Riek Polzow."

„De broer," „de vader," „de zoon," „de heer." Allemaal zeiden ze het verkeerd.

Piepkorn vroeg ten einde raad. „Wie van jelui weet het?"

Toen stond Else van den houtvester op en zei hardop: „Abraham was de oom van Lot, omdat Lot het kind was van zijn broeder Haran!"

De uitwerking van dit antwoord, dat Else natuurlijk van Aldebaran had gehoord, die het haar had ingefluisterd, was geweldig.

De kinderen draaiden zich met verwondering om en gaapten Else, die anders nooit wat zei, met verbijstering aan. Meester Piepkorn slofte, nadat hij van zijn verwondering was bekomen, op Else af en keek haar argwanend maar verbluft aan.

„Wel heb ik van m'n leven, Else! Dat is heel goed!" Zijn argwaan groeide echter. „Goed, kind, goed!" zei hij, terwijl hij Else's boek wegnam. „Maar vertel me dan ook eens, hoe heette dan Abraham's vader?"

En Else zei prompt: „Tharan" en voegde er nog aan toe wat Aldebaran haar in blies:

„Tharan leefde in Chaldæa en stamde uit het geslacht van Sem. Deze had drie zonen n.l. Abraham, Nahor en Haran. Haran stierf vóór zijn vader en liet één zoon na, genaamd Lot.” Piepkorn was stom geslagen. Hij keek onder de bank, om te kijken of Else daar soms nog een boek had, waaruit ze die wijsheid haalde. Toen hij zag dat hij zich daarin bedroog, keek hij in de lucht of het soms op de zoldering of ergens aan de wanden stond te lezen! Ongelooflijk! Het kind kende warempel die heele geschiedenis van lastige namen uit haar hoofd. „Luister eens, Elsekind, pas nou op, want nu doe ik een heel lastige vraag! Wie probeerde Lot, toen hij door de engelen gewaarschuwd was, voor de ondergang van Sodom en Gomorrha, behalve zijn kinderen en zijn vrouw, nog meer te redden?”

„De bruidegoms van zijn beide dochters,” antwoordde Else prompt. „Maar ze gingen niet mee, want het scheen hun belachelijk toe.” „Belachelijk Else? Maar kind, dat woord staat heelemaal niet in den bijbel.”

Else raakte in de war, maar Vreugdevinder fluisterde: „Toch wel!” en Else zei hem na: „Toch wel!”

Piepkorn liep snel naar zijn lessenaar, legde zijn beide stokken neer, en bladerde in de Heilige Schrift. Waarachtig! Else had het goed gezegd, het stond er in.

„Je krijgt een tien van me, Else! Zeg, kinderen, daar kunnen jelui nu eens een voorbeeld aan nemen, hè? Kleine Else heeft alles braaf en vlijtig geleerd”, riep Piepkorn uit — maar, het zou nòg mooier worden! !

Met haar alwetenden helper in den rug, antwoordde Else op elke vraag met een stiptheid en nauwkeurigheid, als las zij het zoo uit den bijbel op.

In het volgende lesuur gaf Else echter een zóó verbluffend bewijs van haar nog nooit vertoonde rekenkunst, dat de oude Piepkorn van verbazing op zijn stoel neerzakte en dan weer druk gesticuleerend door het lokaal wandelde. Toen

Else echter getallen van vier cijfers uit haar hoofd optelde, vermenigvuldigde en deelde — sommen, die Piepkorn zèlf eerst met moeite op het bord moest narekenen — was het uit met zijn beheersching. Hij draafde de klas uit en kwam terug met zijn vrouw, een zeer eerwaardig mensch, met een muts op en haar rok op haar heupen in een knoedel saamgerold, met bloote armen, die ze in haar beide zijden uitdagend neerzette.
Achter haar aan kwam de dominee, een magere baardlooze man.
„Hoor eens, mijnheer de dominee, hoor toch eens!" riep Piepkorn, buiten adem en zijn gezicht rood van inspanning van het harde loopen.
En hij stelde Else links en rechts maar vragen. Maar het kind was niet in de war te brengen. „Heb ik van m'n leven..." zei Piepkorn's vrouw.
„Een wonderkind, inderdaad een wonderkind!" beaamde de dominee. Hij stelde Else op de proef, liet haar de geloofsbelijdenis zeggen, de tien geboden, het scheppingsverhaal, gezangen en texten opzeggen enz. Alles was in orde.
„Zing eens even, Else" zei Piepkorn, en hij begon op zijn viool een koraal te spelen. Else begeleidde zijn spel met een zóó bekoorlijke en lieftallige stem en zóó zoet en zuiver, dat zij, die het hoorden, er van ontroerden. Het geluid was ook onwezenlijk schoon. Al heel gauw zong Else de melodie en de begeleiding beiden. Maar Piepkorn nu was een ras-musicus. Hij begon volksliederen en aria's, de ééne na de andere, te spelen en tenslotte fantaseerde hij, vrij, naar zijn eigen ingeving. Else en Vreugdevinder zongen samen zoo roerend schoon er bij, dat het wel scheen, alsof er een concert werd gespeeld. De goedige schoolmeestersvrouw wischte de tranen uit haar oogen en de dominee vouwde de handen.
Geheel buiten zich zelve ging Piepkorn naar Else toe; zenuwachtig streelden zijn bevende vingers door haar haren en hij kuste haar op het voorhoofd.

Dat was een triomf voor de geminachte en altijd achteruitgestelde Else, die ze bijna niet kon dragen. Haar oogen stonden vol tranen, en in deemoedigheid liep zij naar de deur en ging den weg op naar huis.
„Waarom ben je nu bedroefd, Elseke?” vroeg Aldebaran, naast haar wandelende.
„Omdat alles niet waar is geweest,” snikte Else. „Wij hebben de menschen immers bedrogen, en van dit oogenblik af weet ik al die mooie antwoorden toch niet meer te geven.”
„Zeker, m'n kind, zeker,” troostte Vreugdevinder. „In het vervolg moet je bedenken, dat ik jou ben, ik ben de dienaar van je hartje immers? De meeste menschen hebben geen Vreugdekind bij zich, zooals jij, of eigenlijk, ze zien hem tenminste niet, ze houden zijn stem voor die van hun geweten, hun booze of goede tweelingsziel. En ik ken ook menschen, die over hun plannen zeer luid spreken met hun vreugdekind; als hun goede begeleider voor iets is, dan zijn zij er tegengekant en omgekeerd. Iedereen moest eigenlijk zuiver weten, wat zijn begeleider en inwendige stem bedoelde. Maar . . . Else . . . en wees niet meer bedroefd, wat je zooeven hebt gezegd, vergeet je nooit meer. Zullen we de proef eens nemen?”
En toen kwam Else, tot haar matelooze vreugde, tot de overtuiging, dat ze alles nauwkeurig had onthouden; de rekenkunst, de geschiedenissen uit den bijbel, de texten en liederen. Toen was ze zoo gelukkig en blij en liep als in droom over den weg.
De hemel begon intusschen te verdonkeren, de natuur lag stil en afwachtend. Geen blad verroerde er aan de berken, die den weg omzoomden. Ook het aangrenzende bosch lag als in den ban der stilte en wachtte . . .
Toen kleine Else zich toevallig eens omdraaide, zag zij in de verte een grooten stofwolk, die als een troep ruiters naderbij kwam.

Zij lette er verder niet op en was des te meer verbaasd, toen vlak daarop, onder luid gestamp van klaterende hoefslagen en snuiven van paarden, een wonderlijk gevaarte bliksemsnel op haar afschoot en met een plotselinge ruk naast haar stilhield. Het was een groote, met goud en zilver versierde, ouderwetsche koets, getrokken door vier vuurblazende hengsten. Een koolzwarte geweldige Moor, met een tulband op het haar, mende de karos, die, zoodra ze stildhield, snel werd geopend. Toen over de treeplank der koets een zeer bleek en voornaam uitziend ruiter steeg, met een glanzenden helm op, een prachtigen rok en gespoorde laarzen, verbleekte Aldebaran zeer en keek hem recht in het gelaat. Else hoorde hem duidelijk mompelen: „O wee, jij arbeidt snel en zeker, jij, oude heks! Dat is het werk van de kolenbrandersvrouw." De elegante heer wierp een dreigenden en zegevierenden blik op den diep geschokten Aldebaran en riep uit: „Thans is het spel verspeeld, Aldebaran!"
Daarop wendde hij zich tot Else en zei op zoetvleienden toon: „Mijn liefste kind, stijg in mijn wagen. Voor korten tijd moet je mijn schoone zieke dochter gezelschap houden. Jij alleen kunt haar weer gezond maken. Kom, laat ik je mijn arm geven. Mijn jonge zoon vraagt ook naar je, kom mee . . ."
Op hetzelfde oogenblik stapte een zeer schoone jongen uit de karos. Hij zal ongeveer twaalf jaar zijn geweest. Hij droeg een buis van fluweel, versierd en afgezet met een kraag.
Kleine Else was in de schoonheid van deze diepblauwe oogen, waaruit iets van een geheimzinnig leed schemerlichtte, geheel gebannen. De jongen trad elegant naderbij en nam Else's hand op een zeer hoofdsche en innemende wijze.
„Niet waar," zei hij, „je komt bij ons? Niet ver van hier ligt het kasteel. We zullen voor mijn arme zuster de schoonste spelen uitdenken, wij samen."
Onwillekeurig deed Else een stap vooruit naar den wagen,

toen Aldebaran plotseling riep: „Else, niet verder, geen enkele stap verder, Else, het is je verderf!"
Daarna breidde hij zijn beide armen smeekend naar den hemel, terwijl de bleeke vreemdeling een bitter lachen liet hooren, en riep luid: „Licht! Zon! Ach, geef mij één straal, gij hemelsche machten!"
Aldebaran was in een geweldige opwinding. Reeds zette Else, geheel verward, een voet op de treeplank der karos, reeds had de ruiter zijn arm om haar middel gelegd en had de grijnzende vreemdeling de portierknop gegrepen, . . . toen, plotseling, een sterke zonnestraal, bijna loodrecht, door een wolkenspleet heenbrak. Aldebaran juichte luid, greep bliksemsnel het gouden licht als een staf, brak hem in twee stukken, schikte deze tot een kruisbeeld en sloeg den vreemdeling, zonder medelijden, daarmee vlak tegen het voorhoofd.
Een ontzaglijk tumult volgde op den slag en weg waren karos, paarden, ruiters, prins en Moor, in het niet! Slechts een donkere wolk trok omhoog door de lucht. Maar aan den rand van het bosch schreeuwde een stem, en duidelijk zag Else, hoe de oude tooverkol, met haar krukken in de lucht zwaaiend, razend snel tusschen de donkere dennen sprong en verdween. Van tijd tot tijd kwam nog de angstige echo over van een schreeuw, die zij onder het vluchten uitstiet.
Vreugdevinder echter drukte Else jubelend aan zijn hart en zei: „O Else, dat was bijna te laat. Dat was het werk van den geestenkoning, door zijn genade zijn wij gered. Zonder hem en deze zonnestraal waren wij beiden verloren geweest. „Was dat de duivel?" vroeg Else angstig, „de booze?" Aldebaran lachte. „Kun je de schaduw boos noemen, omdat ze aan het licht geketend is? Luister eens. De schaduw is de maatstaf van het licht, ze is het kenteeken van zijn klaarheid. Ik zal je nog wel eens geschiedenissen vertellen, die je zullen leeren, dat juist het helderste licht de diepste schaduw moet hebben, en hoe vaak, op zonderlinge wijze, dit gebod ver-

vuld wordt. Dat, wat jelui menschen het booze noemen, is niets anders dan een toetssteen, een bewijs te meer voor het goede. Maar jelui kunt niet begrijpen, dat dit zóó bepaald is, niet om de proef te nemen, of het waarachtig goede ooit slecht zou kunnen worden, maar om het slechte er toe te brengen in het goede op te gaan tot een volkomen gave harmonie. De vorst der schaduwen is even machtig als zijn broeder, de vorst des lichts. Van het begin dezer wereld af zijn zij bij elkander. Hun worstelen om de alleenheerschappij is de oorzaak, dat alles zich beweegt. Alleen licht of alleen duisternis zou beteekenen een lichte of een duistere dood; een stralend of een in donker gehuld niets; maar in elk geval dood en niets. Als er alleen licht was of als er alleen duisternis bestond, in beide gevallen beteekende dit de ondergang. Het leven is een veelkleurige wisseling. Zie maar om je heen, Else, alle kleur, alle vormen, ja iedere gedachte immers is het resultaat van dit spel van licht en donker! Het licht, door de schaduwen gegeeseld, is wit; zwart is licht, dat verzwolgen is. Daartusschen heeft een worsteling plaats, een bont kleurengevecht, tusschen licht, dat de schaduw haat, en schaduw, die het licht vervolgt. Met dit spel der kleuren kun je nu vreugde en verdriet, of, zooals jelui menschen zegt, het goede en booze, vergelijken. Dit kleurenbeeld is eigenlijk een spiegelbeeld van alles, ook van het hart der menschheid. Wat zou een geluk zijn zonder verdriet, wat zou lachen beteekenen, als men nooit iemand had hooren schreien? Ja, Else, zeker, het is een worsteling en ieder schepsel lijdt onder dien tweespalt van licht en duisternis, maar ieder mensch kan de schrede doen naar die verhouding tusschen beiden, die hem weer naar hoogere paden voert."

„Maar ik was toch bijna met den schoonen prins meegegaan," zei Else trouwhartig.

„Dan hadden we een grooten en moeilijken omweg moeten

maken, en er waren veel zonnestralen noodig geweest om je tot je zelve terug te voeren, Else," zei Aldebaran. „Kom eens mee met mij in het bosch, ik zal je eens iets laten zien." En toen gingen ze samen tusschen de donkere sparren het bosch in.
Ze kwamen al vrij spoedig bij een breede, pikzwarte vijverplas. De oppervlakte van het water leek op een donkere spiegel, helder en blank.
„Let nu eens op, Else" sprak Aldebaran. Hij nam een groote kruisspin van het loover en zette die met zijn pooten op de watervlakte. Terwijl de spin heen en weer liep, vermengden zich licht en schaduw met elkaar en een bewegend beeld ontstond. Vol verwondering zag Else, in het gras geknield en met haar oogen aan het water gekluisterd, de geheele ondergang van Sodom en Gomorrha door de spin uitgeteekend, en het wisselend en kleurig spel en proces van heen en weer geslingerd zijn, op de oppervlakte des waters zich voltrekken. Daar was de brandende stad! Dààr de vluchtende en met vlammenvingeren bedreigde menschenmenigte! Dààr de bevende bergen en Lot, wegijlende met zijn dochters en de vrouw van Lot, die omzag en met lava werd overweldigd. De spin kwam tot Aldebaran terug en het beeld was verdwenen. Maar deze dreef haar weer vooruit en de toren van Babel ontstond in beeld. Verwarde volkeren vluchtten door elkander heen, overal was tweedracht, strijd, vernietiging. Verbaasd keek Else naar het beeld. Weer kwam de spin terug en weer liet Aldebaran haar licht en duisternis dooréénmengen. Toen ontstond er een reuzenstad, een volksoptocht, een groot standbeeld werd meegedragen, talrijke lijken, onthoofden aan den wegkant. . ., dat alles ontstond in het spiegelbeeld.
„Is alles dan bewaard gebleven?"
„Ja, Else, heilig is het oogenblik! Geweven uit kleine bliksemlichten van den tijd, verstikt onder de grafsluiers der schaduw, de eeuwigheid, voor korten termijn onderbroken,

schokkende, levend en stervende, opsteigerend en terugspringend, dat is het oogenblik. Alle geschiedenis is een kind van het licht en de schaduw. Niets is ongezien, niets is onbewaakt. Van het booze tot ellende, van het goede tot zaligheid, wordt alles in het boek der wereld opgenomen. De spinnen spinnen het, de planten hebben oogen van licht, de veeren der wolken, de regendroppelen, de sneeuwkristallen, de zonnestofjes zelfs hebben een ziel, die het licht ervaart. Zij vangt alles op en bewaart het voor eeuwig. Eens zullen, over misschien minder dan honderd jaren, ook de menschen leeren de heilige momenten met zilvernetten te vangen en het schijnbaar vluchtende eeuwig vast te grijpen.
Wàt ook gebeurt, dat alles zullen zij aan kinderen en kindskinderen weer toonen en verbaasd, evenals gij over dezen vijver — zullen ze de daden van hun vaderen weer oproepen op groote witte vlakken in alle straten, op vreemde kijkplaatsen zullen zij verrukt zien naar het geketend spel van licht en duister.
Het heilig oogenblik is een groot wonder.
Denk eens even na. Terwijl wij spreken is dit moment, als een oogopslag van den tijd, schijnbaar voor eeuwig weg, ingedeeld door den herder der Eeuwigheid in de groote kudde zijner milliarden broeders vóór hem. Er bestaat geen verdwalen, geen uitéén dolen. Alle momenten worden teruggeroepen in de zee der tijden en toch zal niets verloren gaan, altijd weer kan het opnieuw ontstaan. Het oogenblik is een klein venster, een kleine bouwsteen slechts in den tempel der Oneindigheid.
Deze groote zwijgende ruimte verstaat alleen den zin van den Tijd. Men begrijpt hem niet in het moment, evenmin als één menschelijk bestaan alleen de openbaring is van het leven. Ook het leven is slechts een poort naar het geheim, dat de dood omschaduwt en verborgen houdt, evenals de Eeuwigheid den Tijd.

Wat deze spin deed, doet iedere spinnende ziel, zij spint een net van het voorbijgegane en het wordende met de gedachte van het tegenwoordige. Het is de toover van jelui menschenzielen, dat jelui het verleden en het toekomstige kunt beleven als het tegenwoordige. Wat er ook gebeurde, de ziel van den werkelijk levende was altijd tegenwoordig en hij kan het komende niet onderkennen, zonder er midden in te staan. De herinnering voert tot het weten, het vooruitdenken tot de ontdekking, tot het scheppen.

De tooverspin zou, alles wat je nu geleerd hebt, weer in je hoofdje te voorschijn kunnen tooveren. Je hebt het immers onthouden!

Maar, laten we nu naar huis gaan, Else, er is je ouders vandaag een groot geluk te beurt gevallen."

HOOFDSTUK IV

DE STAD VAN BARNSTEEN

„O! Else, Else, kom toch eens gauw hier en kijk eens wat je vader aan het strand gevonden heeft! Barnsteen, Else, prachtig barnsteen van wel honderd gulden waarde . . ."

Met deze woorden werd Else, toen ze van school terugkeerde, door haar moeder ontvangen.

Haastig duwde zij het kind naar binnen.

Else paste goed op, dat Vreugdekind tusschen hen in bleef, toen ze de kamer binnengingen. Daar zag ze, hoe haar vader een stuk barnsteen, zoo groot als een vuist, met een verrukten glimlach, om en om draaide.

„Een prachtstuk! Dat brengt geluk in huis," mompelde hij.

„Kijk toch eens, Else, is het niet een wonder? En het lag daar zoo maar aan de helling, naast een grooten steen in het zand.

En het is zoo klaar als water, als goud water! Zie, twee kleine diertjes zijn er in opgesloten, een mug en een libèl."

En toen Else Aldebaran vragend aanzag, fluisterde deze zachtjes: „Dat heb ik gedaan, van morgen vroeg heb ik het aan de kust gevonden en droeg het naar den steen. Omdat je vader elken morgen komt zien, of er ook goederen zijn aangespoeld, moest hij het wel vinden. Kom mee, laten we eens gaan zien, misschien is er nog wel meer te vinden." „O ja, ja!" Vlug huppelde Else over het weilandje, gleed in zonnigen overmoed in.één sliert van het duin neer, tot ze stilhield, met haar voetjes diep in het mulle zand.

Daar, waar het vluchtig stuifzand door den golfslag vaster was en harder, liepen ze, naar alle kanten dwalende, ijverig te zoeken tusschen het pas aangespoelde wier. Het duurde niet lang, of daar glansde werkelijk al een stukje gouden barnsteen in het zonlicht.

Het was wel zoo groot als een kippenei. En Aldebaran begon te zingen:

Witte schoone waterbruid,
schudt uw kleed van schoonheid uit!
Laat mij tusschen schuim en winden,
goud en glanzend barnsteen vinden.

Toen rolde een lange, gladde golf schuimbruischend tegen Else's beentje en wierp met groene wieren, ronde steentjes, mosselen, zeesterren en kwallen, honderden stukjes barnsteen op het glinsterende zand.
De golf vlood, nog zachtjes prevelend in de branding terug en kaatste de zonnestralen in haar oogen van schuim. Luid juichend en met koortsige handjes zamelde Else, stuk voor stuk, de rijke oogst in. Zij bekeek iedere barnsteen nauwkeurig en hield de donkersten tegen het licht. Toen zag zij de diertjes die in de steenen waren ingesloten: zeekrabben, spinnen, een kleine vogelveer, een fijn blaadje van een plant, een nietig stukje van een varen en fijne afdrukken van dennennaalden, loofbladen en samengedrukte haartjes van dieren. „Hoe komt dat alles daar binnen in, Vreugdevinder?" vroeg Else. „Mijn lief kind," zei deze „hierin schreef een vergane wereld, met eigen schrift, haar geschiedenis. Als ik niet wist, hoe het hier vroeger in je land er had uitgezien, dan zou ik, in deze barnsteenpaarlen lezend, een zeer nauwkeurige beschrijving kunnen geven van de wereld, die hier eens, lang geleden, heeft geleefd en geademd in het zonlicht, in de adem van de lucht en die nu verzonken is, diep in de zee. Kijk, de zee vecht een eeuwigen strijd met het land, iedere golf is een stormloopen op zijn vesting. Zie eens langs de hellingen naar beneden, naar de neergestorte dennen en het verrollende zand, dat is alles het werk van de golven en hun gedurig langzaam knagende tanden. Een ander bosch stond hier vóór duizend, duizenden jaren. Barnsteenboomen verhieven hier hun

kronen, zooals thans jelui cypressen en pijnboomen er uitzien. Deze boomen hadden dikke vleezige bladeren en hun schors was met druipende barnsteendroppels bedekt, schemerig grijs, zooals van ruwrijm en ijskegels.
Deze droppels smolten in den gloed der zon en lekten in stroomen van de stam af, of vielen van de takken, omsloten hier een blad, een veertje, daar een plukje haar van een hangende vleermuis en namen alles mee in den grooten stroom van goud hars.
Deze stroom van sappen, gevloeid uit het oerwoud, vlood samen tot groote meeren van hars, die langzamerhand werden bedekt met het stof der aarde, verstolden en steeds dieper, als aderen in gesteente, onder den aardbodem verdwenen.
Toen ontstond een reusachtige wereldbrand, de boomen verkoolden; het gloeiend-heete gesmolten hars drong steeds dieper in den grond en tenslotte trok de nooit rustende vloed het stervende woud in de schoot der zee en met hem de beelden van zijn bestaan, afgedrukt en bewaard in het gouden hars
Zie eens hier, Else! Deze kleine doode vlieg hier in dit stuk, die er nog zoo frisch uitziet, alsof ze zooeven pas in haar eeuwig graf was geglipt, is toch al meer dan duizend jaren in dit omhulsel van topaas gekerkerd en toch toont zij volmaakte overeenkomst met vele, vele schepselen, die nu door het bosch heen hun glasfijne vleugeltjes juichend in de lucht laten gaan.
Deze vlieg wordt vele vragenden tot een profeet van een vergane wereld, ze spreekt tot jou en tot mij als de zegelbewaarder der vergankelijkheid.
Zooals dit stuk barnsteen iets in zich sluit, dat de geheimenissen van het vergane bewaart als perkament in een gouden band, zie, zoo bestaat er niets op jelui aarde, in het lichaam der dieren, in jelui menschenziel, of het draagt de sporen van zijn voortijd en ontwikkeling. En de aandachtigen en wijzen zullen dat kunnen verstaan en verklaren en ik zal jou later, m'n

kind, een sleuteltje maken, waarmee je al deze kamertjes van vergane wonderen zelf zult kunnen openen.
De menschen noemen dat sleuteltje de fantasie, maar jij zult alles van aangezicht tot aangezicht aanschouwen."
„Maar waar komt het barnsteen nu vandaan?" vroeg Else, terwijl ze de vochtige stukjes barnsteen door haar vingertjes liet glijden.
„Dat kan ik je niet vertellen," antwoordde Aldebaran, „dat moet je zien! Heb je moed om met mij mee naar de diepte te gaan?"
„O, ik ga met je mee, waarheen jij wilt, Vreugdevinder, in de zee, naar de wolken en de sterren, overal!"
„Goed dan." Toen zette Aldebaran een teekentje op een plat steentje en wierp het zóó handig over het water heen, dat het tienmaal achter elkaar en nog meer keeren opwippend, in lange schreden over de kammen der golven heenwandelde en toen in de diepte zonk.
Het duurde niet lang, of daar gebeurde iets wonderlijks. Een kleine glazen boot, zonder stuur of roer, kwam door de golven heen en boorde met de spits diep in het zand, juist op de plek, waar Else en Aldebaran op het strand stonden. Het was een vaartuig, dat aan alle kanten was gesloten en ovaalvormig was gebouwd. De kleuren schitterden en gleden er langs, duizendvoudig, als ware het een regenboog.
Toen Aldebaran het dichterbij had getrokken, zag Else in het binnenste van het kristalschip ook banken en kleine zitplaatsen. Ook zag ze een vurige bol, zoo groot als een hand, die geregeld tikte, als een kloppend hart. Van daaruit liepen vurige draden naar den bodem van het glazen scheepje, waar ontelbare zilveren roeibladen in het zand woelden.
Aldebaran trad dichter bij het kristalscheepje, dat, als een levend wezen, zoemde en gonsde. Hij schoof het dek van het vaartuigje met een lichte handbeweging terug. Het boog open als een halve mossel, met prachtige golvende lijnen en breede

glooingen. Over deze schitterende trede zou Else binnenstappen, toen Aldebaran haar weerhield en zei: „wacht nog even, Else!" Hij wenkte een meeuw, die over hen heen zwenkte... Driemaal kringde de vogel om Aldebaran's hoofd, vloog toen naar den zoom van het bosch en kwam weer terug met een dennentak in z'n snavel, dien hij voor Aldebaran neer wierp.

„Dien hebben we voor jou noodig, Elsekind!" zei Vreugdevinder, den tak zorgvuldig op de bank in de boot neerleggend. „Die zal voor jou in de diepte ademhalen.

Jelui arme menschen hebt het ozon noodig, dat de planten jelui uitdeelen. Deze trouwe dienaren, de boomen en de grassen hebben jelui op aarde altijd bij je, maar in het water kunnen ze jelui niet volgen.

Let goed op je dennentak. Het zou heel erg zijn, als je dien verloor. Maar laten we nu maar instappen, de tocht kan beginnen."

Aan Aldebaran's hand klom Else voorzichtig aan boord en zette zich, bevend van verwachting, maar diep in haar zieltje vast vertrouwend op Aldebaran's macht, op de glasbank neer. Ook hij klom in de boot en schoof de dekseltrede der mossel behoedzaam dicht. Ach, wat was dat grappig! Nu zaten zij zelf als twee vliegen in zoo'n helder barnsteengrafje en keken vergenoegd rond in de wereld van licht en schijn.

Toen hief Aldebaran een sterken zilveren hefboom van den grond op en zette dien voor zich.

Hij drukte even met zijn hand, en daar begon het te snorren en te knetteren als het geluid van kleine onzichtbare vuurpijlen. De gloeiende bol schudde op en neer, de zilveren zijden vinnen wemelden en rumoerden heen en weer en ziedaar... daar woelde zich de glazen tooverboot uit het zand en doorsneed, licht als een visch, het water. Verbaasd zag Else strand en kust verdwijnen, de golven langs het scheepje voorbijjagen, fladderende meeuwen boven zich en dwars

door den doorzichtigen bodem heen, diep, diep in de groene zee. „Pas nu op, Else!" riep Aldebaran. „We gaan onder water!" Eén druk tegen een handvat en de spits van het vaartuigje boog voorover; nog een kort moment klapperden de achterste zilvervinnen vrij in de lucht en toen . . . doken zij onder!

Geen hemel meer en geen land was nog te zien. Rondom alleen de groene weerschijn van het water, kristal-helder, klaar, sereen en onafzienbaar wijd als een eeuwige eindeloosheid van glas. O! Hoe mooi waren de wentelingen en kronkelingen, die de watervleugels sloegen, en hoe glanzend schoon was het schuim, dat zich aan den kiel verzamelde. O, zie toch eens, hoe de boeg zich voorover boort in de eindelooze diepte in één wonderschoon gespeel van wendingen!

„Zie eens even achter je, naar boven Else!" riep Aldebaran. „Die goudachtige kleurig-omkringde schijf daar is het oog der zon! Dat ziet ons na. Die bonte kleuren, die je om het licht ziet, zijn de wenkbrauwen en de wimpers van het wereldoog. Lucht en water zijn de oogleden.

Begrijp je nu, Else, hoe de zon ook in de diepte moet reiken, hoe ze daar ook het leven moet verwekken, en het leven in stand houden! Zie eens, hoe helder ze schijnt, alsof ze ons op dezen tocht haar eeuwig licht wil geven."

En kleine Else keek maar, keek maar om zich heen. Er was altijd weer iets nieuws te zien! Daar kwamen visschen aan, grooten en kleineren, zilverig en goudig, rood en bruin gevlekt, lange glasheldere palingen, zeebaarzen en groote ronde schelvisschen met uitpuilende oogen. Ze schoten allen verbaasd op zij, buitelend, springend en duikelend en nieuwsgierig achter het nog nooit geziene vaartuig aanzwemmend. Kwallen, met groote glasklokken en lange zilverbaarden behangen, met groene, blauwe en roode bloemfiguren in het midden van hun ruggen, glipten hen voorbij, streken langs

de wanden van het scheepje en zogen zich er aan vast, zoodat Else met verwondering kon zien naar de mooie gekleurde cirkels in hun doorzichtige lijven. En dan weer dreven groene eilanden van wieren en stengels voorbij, waarin luchtpareltjes fonkelden, die telkens opstegen als weggeblazen zeepbellen. Vaak was het, alsof ze rakelings over een breede groene wei voeren, welker grashalmen woeien als van den wind en waartusschen schubben van zilvervisschen, mosselen en kleine kreeften oplichtten, als dauwdroppen tusschen de halmen. Wat een gewemel van planten en gedierten, rijker en veelvuldiger nog dan boven, op de verre, verre aarde!
En nog dieper naar beneden stonden rotsen, waaruit hooge boomen rezen, wier kruinen rossig schemerden in een neveligen zonneweerschijn, bosschen, zooals in herfsttijd, doorlicht van goud en rood en violet.
„En nu, Else, let nu goed op, want hier ben je genaderd aan het eiland van barnsteen."
Aldebaran stuurde zijn scheepje wat langzamer, en Else kon duidelijk een hoogen goudachtigen rotswand met diepe spleten onderscheiden, waarvan het mos en de wieren naar beneden hingen als de takken van hooge treurwilgen.
„Dat is het verzonken eiland. Het machtige lichaam is afgebroken en afgeknaagd door water en planten. Zie, hoe de stukken afbrokkelen en goudgele droppen in de diepte zinken. Slechts één rif staat nog, in elkaar gekrompen tot aderen, breed, machtig en langs de gansche kust loopend. Daar is de mijn van barnsteen; zie, hoe de strooming en de draaiing van het water daar werken als mijn-arbeiders, hoe zij onophoudelijk boren, scheuren en splinters slaan van dit goud der zee! Denk eens in, welke schatten hier eens bijéén waren en hoe een gansch volk leefde van de opbrengst, in den tijd, toen dit rif nog niet was verzonken in de zee. Toen voeren ontelbare, met barnsteen gevulde schepen over den vloed en groote voertuigen droegen het kostbare hars door landen heen tot

in het Oosten, naar Griekenland, Rome en Phoenicië, gedurende vele honderden jaren.
Daar was een stad, die zoo rijk en bloeiend was, dat ieder der inwoners zich een Croesus waande en de weelde en begeerte zoo de overhand namen, dat de menschen in verzet kwamen tegen God en alles wat redelijk was.
De onuitputtelijke barnsteenaderen verschaften een overvloed van middelen om zonde en uitspatting te doen botvieren. Toen — op zekeren dag — zij in boosaardigen overmoed hun kerken sloten, kwam de gerechte straf over hen. De zee had de stad ondergraven en juist, toen de brullende en dronken menigte naar de kerken toog om ze dicht te spijkeren en de laatste koster de deur van de Mariakerk had vastgenageld en de sleutels in zee had geworpen, spleet de aarde en het gansche eiland verzonk, in één onzaglijke tuimeling, in de diepte van het sluitende water. En zie. . .
Daar staat de stad nu nòg, onverwoest; geen steen is van den anderen geschoven, de huizen staan nog in ordelijke rijen, met hun straten en markten er tusschen en de menschen zijn nog altijd levend en boeten er voor hun overmoed. Hun zielen behielden tot straf hun lichamelijk omhulsel. Nu moeten zij rusteloos en zonder vrede, als vergeten en toch ook niet dood, een schijnleven leiden op den bodem der zee, berouwend hun daden en wrevelig wachtende, tot zij eens verlost worden.
„Else, wil je nu die stad van barnsteen eens zien?" Else knikte, maar haar hartje beefde en zij huiverde. En dieper schoot het schip van glas naar beneden! Daar klonk in Else's oor een dof klokgelui. Diep beneden haar rezen torens op en koepeldaken, ja, een gansche zee van daken werd zichtbaar. Hoog boven het marktplein hield Aldebaran stil. Daar ijlden, in een vaal licht, schaduwen onrustig langs en door elkaar, en in oude gewaden vluchtten mannen en vrouwen door de straten als geesten.
„Stuur de boot eens dieper naar beneden," fluisterde Else, „ik wil hun gezichten zien."

Reeds waren ze vlak boven het midden van het plein genaderd, maar voor de handen dier geesten waren ze onbereikbaar. Duizenden blikten tot hen op met ontzettend verwrongen gezichten. Ze liepen snel in hun huizen, of klommen op de daken, lantaarns, torens en wenkten en maakten smeekende gebaren tot het glazen schip. Een gedempt geween steeg tot Else op, als een donker mompelen.
„Ze roepen om hulp, Else, ze roepen om verlossing."
„Als een rein menschenhart onder hen treedt, den weggeworpen sleutel opheft en de deur der Mariakerk weer opent, zijn zij verlost."
„Vreugdevinder," zei Else, terwijl ze zich vleiend tegen Aldebaran aandrukte. „Vreugdevinder, ben ik een rein menschenhart?"
„Ja," sprak Aldebaran ernstig.
„Laat mij dan uitstijgen om de menschen te helpen."
„Dat is gevaarlijk, kind," waarschuwde Aldebaran.
„Kunnen ze verlost worden, ook als ik sterf?" vroeg Else weer. Aldebaran knikte stom.
„Dan wil ik het probeeren. Waar is de sleutel?"
„Zie je daar het raadhuis? In zijn middelste ronde poort staat een altaar, daarop staat een schrijn, waarin de weergevonden sleutel is opgeborgen. De menschen wachten al duizend jaren tot er iemand zal komen, die de sleutel naar de kerkdeur zal dragen.
„Laat mij naar beneden gaan," smeekte Else, „toe, laat mij..."
Toen sprak Aldebaran: „Het is goed, ga dan, maar bedenk dit ééne: neem den dennentak mee en houdt dien stevig vast aan je mond geklemd met je linkerhand. Je zult verdrinken, als je den tak verliest."
Toen schoof hij het dak van het vaartuig terug. Else drukte den dennentak met haar linkerhand stevig tegen haar lippen en kon, ondanks den rondom bruischenden vloed, rustig ademhalen. Aldebaran tilde haar overboord en liet haar zacht op den grond neerzakken. Duizende armen hieven zich vleiend en

zegenend, toen zij naar beneden zweefde, tot haar op. Daar stond ze, midden op het marktplein; snel liep zij naar de deur van het raadhuis, haalde de groote zware sleutel uit den gouden schrijn en snelde daarmee naar de kerk, terwijl ze den tak steeds vast aan haar lippen geprest hield. Reeds stond zij, gevolgd door duizenden, voor de deur van de Mariakerk. De sleutel stak reeds in het slot — o! wat draaide ze moeilijk om! In haar ijver gebruikte Else ook haar linkerhand, de dennetak ontviel haar hand, maar het slot sprong los. In hetzelfde oogenblik waren kerken, marktplein, stad en alle betooverde menschen verdwenen. Else hoorde nog een geweldig, dof geschreeuw van verlossing om haar heen losbruisen, toen zonk zij, als een doode, eenzaam naar den bodem der zee, terzijde af, als een dood blad . . .

Als een bliksemschicht zoo snel was Aldebaran uit zijn boot gesprongen, greep Else vast en dook bijna op hetzelfde moment met haar naar boven, vlak bij het strand van haar huis.

Else ademde nog heel zwak, maar ze was zóó koud, zoo bitter koud. Aldebaran floot schel door de lucht. Twaalf meeuwen kwamen aangefladderd en dekten met hun warme borsten en vleugelen de arme kleine Else toe. Toen sloeg zij haar oogen op.

„Waar ben ik?"

„Thuis," zei Aldebaran „en neem in je schortje al de barnsteen, die je gevonden hebt, mee, je hebt gedroomd, m'n kind."

HOOFDSTUK V

HET SPEELGOED VAN DEN VURIGEN...

Aldebaran was nu reeds vele dagen Else's trouwe begeleider geweest. Onvermoeid had het kind haar alwetenden vriend gevraagd naar den grond en zin van zoovele dingen, die zij tegenkwamen, en telkens vertelde haar beschermgeest haar weer leerrijke en boeiende geschiedenissen over wereld en leven.

Met hoeveel aandacht luisterde Else naar hem, als ze naar school wandelden, neerzaten op het gras of op een stapel omgekapte boomstammen, of als ze liepen over de pas gemaaide korenvelden en aan het strand de oneindigheid der zeevlakte overzagen.

Heel de wereld kreeg voor Else een ander aanzien, want haar leermeester wist ook het allerkleinste en nietigste in een allerlieflijkst en diep verband te brengen met het grootste der schepping.

Zoo zaten zij dan weer eens op een mooien herfstavond samen op de bank, waar ze Aldebaran het eerst had ontmoet en zagen uit in de eindelooze verte der hemelen, waar nog pas de gouden zonnebol in een bed van violette wolken was ondergegaan.

De sterren begonnen één voor één aan den hemel helderder te schijnen, de sterren, die mysterievolle bewakers der stilte en alles wat heilig is!

Daar verschoot plotseling een ster boven de zeevlakte.

„Is dat een vallende ster, vreugdevinder?"

„Dat zijn verdwaalde sterrenkinderen, Else, die zich verloren in het heelal, die hun oogen van licht hebben dofgeweend in de ontzaglijke eenzaamheid der ætherruimte. Als ze nu dichterbij de aarde komen, aangetrokken door het matte licht van dit zon- en maanbeschenen land, dan lichten zij op van vreugde, en gelooven hun moeder weer te zullen vinden.

Maar ook de aarde heeft een weefsel van schuim om zich heen en daarin verzinken zij en verpulveren tot stof. Maar àl wat sterft wordt zaad, waarin de kiem schuilt tot nieuw leven. Want, Else, eeuwig zaait de groote Zaaier. Niet alleen op deze aarde werpt zijn onvermoeide hand het zaad van zijn sterrenweide, maar ook over die vele andere werelden, die daar boven ons vlammen en flikkeren, die, nù nog sterren, later aarde worden, ook dààrover zaait hij."
„Vreugdevinder," zei Else opeens „ik wou je iets vragen. Maar je moet me niet uitlachen, hoor! Het is misschien wel een heel domme vraag, maar vertel me toch eens, je hebt me verboden naar de sterren te vragen en altijd zei je: „Later, later, kind! Gisteren nog zei je tegen me: Laten we eerst maar bij deze aarde blijven. Maar kijk eens, mijn katje, de schimmel, de koeien Lize en Trude en vader en moeder, de groote notenboom en alle groote boomen uit het bosch, de struiken en de bloemen in den tuin, die leven toch allen, is het niet zoo? En nu heb je vroeger eens gezegd, dat àlles een vader en een moeder heeft! Nu zou ik toch wel graag willen weten, waar dan die eerste ouders vandaan kwamen van alles wat leeft? Is het zooals het in den bijbel staat, is het zóó gegaan?"
Aldebaran keek bij die vraag heel ernstig voor zich uit. Toen zei hij: „Het is bijna, zooals het daarin staat geschreven. Men kan het wel zoo uitleggen, maar zie, wij geesten zien het toch wel iets anders. Misschien is ook onze kennis maar een gelijkenis. Laat ik eens een verhaal vertellen:
— Er was eens een groote wereldkoning. Die woonde ver, heel ver weg, onder heel andere zonnen als die zoo pas is ondergegaan. Zijn rijk had nog veel meer millioenen sterren, als die we daar zien schijnen aan het nevelgordijn, dat tusschen de zee van deze aarde en den blauwen mantel van den eeuwigen hemel hangt. Deze koning nu had drie zonen: de zinnende, de minnende en de vurige. Hij hield van alle drie

kinderen evenveel, maar ze waren allen verschillend van wezen en gedachte.

De minnende wilde met zijn ziel van den hemel, alles omvatten in goedheid en harmonie. De zinnende streefde naar eeuwige rust en wilde in alle eeuwigheid blijven zien naar de heerlijkheid zijns vaders en diens machtig werk, in een onverbrekelijke aandacht.

Maar de vurige was trotsch en halsstarrig en hij had een neiging in zich om in verzet te komen tegen de majesteit zijns vaders.

Hij geloofde, dat hij alles evengoed en veel dingen zelfs beter wist dan zijn koninklijke vader. Die trachtte in den beginne het wilde en oproerige vuurhart van zijn kind met mildheid en omzichtigheid te leiden. Tevergeefs! Het onrustig hart van den jongen had hem reeds zóóver gevoerd, dat hij reeds twijfel, verzet en hoon gezaaid had tegen het werk zijns vaders, ja, hij was er zelfs niet voor teruggedeinsd om de wetten des Almachtigen te dwarsboomen of eigengerechtig te veranderen. Bijna was er een groote ramp ontstaan. De sterren waren uit hun banen geraakt, daar hij hun geregelden omloop moedwillig anders had gesteld, dan zijn vader het bepaald had. Geweldige botsingen waren er het gevolg van, zonnen barstten uitéén en bluschten uit; wereldbranden ontstonden en orkanen en onweders woedden als catastrofen in het wereldrijk. Toen tenslotte alle vermaningen van zijn zachtzinnigen vader niet meer baatten, onstak de almachtige in grooten toorn en hij stootte den opstandeling van zich af en bracht hem naar een eenzaam gesternte, niet ver van jelui groote zon, waar hij geen schade meer kon aanrichten.

„Hier kan je je vurig hart verkoelen, jij speler met het vuur," riep hij met verschrikkelijke donderstem. In deze leege, nog ongeborene zonnewereld, die alleen nog maar het vuur kent, zul je vereenzaamd blijven, doe hier, wat je wilt en . . . speel

met zonnestralen!" Daar lag de vurige, eenzaam op den gloeiend heete rotsbodem en koesterde zijn wrok.
Dagenlang balde hij dreigend zijn vuisten naar zijns vaders verren troon en staarde recht in het gelaat der naaste gloeiende zon. Zijn voorhoofd sprak angst, zijn blik was gloeiend, somber waren zijn bewegingen. Om zijn lippen dreigde groote bitterheid. Hij zon . . . op wrààk zon hij . . ! Maar wat wilde hij? Er was geen uitweg, geen ontkomen meer en geen enkele mogelijkheid tot terugkeer!
Toen wilde hij van een hoogen berg afspringen, maar hij zweefde zachtjes neer in het heelal, precies op de plaats, waar zijn vader hem had verbannen. Rusteloos doorzwierf hij de ster en geen enkele brug vond hij, geen pad, dat, naar vaders sterrenpaleis terugleidde. Toen lachte hij luidop in machtelooze razernij; als een onderbroken donder . . . lachte hij. „Speel met zonnestralen!" Deze verachtelijke laatste woorden zijns vaders dreunden hem nog in de ooren. Toen kwam hij plotseling op een gedachte . . . „Kan ik niet evengoed scheppen als hij? Ben ik niet even geweldig als mijn broeders? Stil, laat ik eens goed nadenken! Met zonnestralen spelen? Ik zal het eens probeeren. Misschien . . . misschien . . ."
Hij zag in het gezicht der zon, gespannen, bedachtzaam nu en licht van den droom, die hem als troost voor oogen zweefde. Tartend brandde ze hem in de oogen, met duizend, duizend lokkende stralen.
„Ja, als ik die eens kon vangen; O! Gij millioenen zielen des vuurs, die uwe eindelooze lange draden spint," zoo zuchtte hij. „Gij, milliarden duivels van gloed, gij zoudt mij dienen en mij tot hulpe zijn!"
Hij weende . . . half door smart, half door woede . . . .
In speelsche grimmigheid rekte hij zich en greep naar een straal! En zie . . ze bleef aan zijn vinger hangen, een ongeloofelijk fijn draadje, alleen voor zijn goddelijke oogen zichtbaar. Haastig rolde hij het op tot een nietig kluwen, maar het schoot

heen en weer door zijn vingers, vluchtig en bliksemsnel als kwikzilver en trachtte hem te ontvluchten.
Telkens greep hij er naar, als het wilde wegglippen; eindelijk sloot hij het in zijn hand op, waar het verborgen zat als een gevangen vuurvlieg. Hulpeloos keek hij om zich heen, of er iets was, waarin hij het kon opsluiten. Toen voelde hij met zijn linkerhand in het zand. Er was een traan in het drooge stof gerold. Snel kneedde hij stof en traan samen tot een bal en verborg de zonnedraad er in. Hij drukte het licht vast in de weeke massa en sloot de kleine kerker af voor den zonnestraal, terwijl hij de vochtige klomp in zijn vlakke handen samen rolde tot een kleinen kogel.
Het kleine zonnekind was gevangen! en scheen nog flauw door de droevige wanden heen. Lachend legde de vurige zijn kunstwerk voor zich.
„Vang zonnestralen!" riep hij zegevierend. „Vang zonnestralen!" en de echo kaatste door het heelal! Het begin was gemaakt. Toen viel een zachte regen neer. Die kwam juist van pas. „Nu heb ik geen tranen meer noodig" dacht hij en begon op dezelfde wijze nog honderden zonnestralen te vangen en ze te kerkeren in de stofkogels.
Dat was een lustig tijdverdrijf! En hoe groot was nu wel de gansche verzameling? Nauwelijks zoo groot als de nagel van een vinger!
„Morgen weer!" zoo dacht hij en legde zich ter ruste.
Toen hij ontwaakte, zag hij met verbazing om zich heen. Het kleine stapeltje zonnestralen was gegroeid tot een kleine berg en daaromheen lagen nog talrijke, evenzoo gevormde kleine zonnestraalwoningen, precies zoo gemaakt als de anderen, die hij zelf gekneed had.
Maar nu waren de kogeltjes doorlicht met alle mogelijke kleuren: roode, groene, blauwe en gele! Het leek hem een wonder. Zou zijn alwetende vader dat vooruit hebben gezien? En toch . . . neen . . . het was toch zijn eigen werk!

Stil! Nu zou hij verder spelen. Hij ordende de kleine kogels tot mooie bouwsteentjes in groote gelijkgekleurde groepen, voegde ze aan elkander met kristalspangen, zette ze op en door elkaar heen, probeerde dan dit, dan dat, vormde kleine figuren, als blaadjes, trossen, stengels, bloembundels, en formeerde kleine poppen uit de zonnestralen, eerst nog wel wat vormloos maar tenslotte aardig en bevallig. Dagen en nachten lang zon hij en weefde zelfs in zijn droomen patronen op zijn prachtig speeltuig en hij werd niet moede van gedachte daaraan en van arbeid, want eeuwig kwamen uit den allereersten zonnestraal nieuwe stralen te voorschijn, zoodat hij slechts zelden op regendagen, uit het verbaasd-neerziende licht der zon, nieuwe kogels behoefde te maken.

Hij lachte van genot, en zijn vreugdig lachen klonk ver en sterk.

Hij had nu geleerd om de zon te vangen met haar tooverstralen. Een oneindig, onzegbaar geluk kwam over hem. Hij wilde een wereld scheppen van wonderschoone vormen en verdichtselen. En in zijn ziel was alles reeds geschapen. Schoonheid van gestalten, symbool en idee, harmonie en ontelbare schakeeringen zweefden voor zijn oogen. Hij had de oneindigheid voor zich, al duurde het leven duizend en duizenden onafzienbare jaren, altijd zou hij bezig zijn. En hij stond op en zong luid naar den hemel:

O! *Eenzaamheid!* waaruit de schepping welt
als wilde bronnen uit de stille aarde!
O! rustend zaad, o! sluimerend geweld,
waaruit een god zich vlammend openbaarde.

Altaar van rust, waaruit met vuur'ge schreden
de geest der waarheid wil ten hemel treden.
Wieg der gedachten! Schuilplaats aller waarde.
U! Zal ik prijzen tot in eeuwigheden . . . .!
Eenzaamheid . . .

Toen bouwde hij uit groote rotsblokken, die hij samensleepte en die hij eens in onmachtige opstand had willen slingeren tegen zijns vaders paleis, een groot huis met vele, vele vertrekken, waarin hij de beeltenissen bewaarde, die hij overdag had gewrocht.
Aan de simpelste vormen beeldde zijn scheppende vingergreep nu allerlei wonderschoone uitdrukkingen, zeer klein, en zeer groot, donker van aanzicht, zwart en stralend wit of doorééngemengd van kleuren.
Hij verzon wonderlijke toebereidselen van allerlei aard tot het maken van verbintenissen en hij droomde van een arbeid van oneindig veel van zulke zonnekrachten, die hij zou opvangen en indeelen en bekwamen tot menigvuldigheden van verrichtingen en plannen, en dit alles zweefde voor zijn oogen als een verre schoone en verrukkende mogelijkheid. Zoo schiep hij talrijke manieren, waarop het geschapene zich krachtens gedachten zelf kon bewegen in het water, in de lucht, op het gloeiende strand, in de sneeuw en in het ijs. Hij droomde van organen, waardoor zij zich zouden kunnen onderhouden en voortplanten, en dat alles alleen door de volledigste, de meest volmaakte en uiterste aanwending van de kleine bouwsteenen.
Zoo ontstonden dan ook uit lichte, zilverglanzende platen kleine en groote albasten vleugels tot boven in de lucht; zoo ontstonden er gevederde wieken, grijpklauwen, grijparmen, zwemvliezen, snuiten, angels, tongen, kortom alle denkbare vormen van beweging en zelfbehoud. En ook beschermingsvormen, wapenen, dekschilden en pantsers. Hij besteedde de grootste moeite en zorgvuldigheid bij het maken van zijn wereld, aan het kleinste ding. Bij dit werk veranderde het tooneel in een werkplaats, waar zilver en goud en de verrukkelijkste kleurschakeeringen in kwistige pracht werden aangewend en het scheen wel een bloemenveld te zijn van de allerschoonste kleurencombinaties en vormverscheidenheid.

Zoo ontstonden algen, mossen, varens, bladplanten, bloemen met fluweelen kelk, kleine paddenstoelen en vlindervlugge wezentjes, ringwormen en eekhoorns, slangen en groot gevleugelde dieren en alle mogelijke beelden en gestalten, die de fantasie van een koningszoon kon scheppen. Wezens in de meest ondenkbare modulaties en verschijningsvorm schiepen zijn handen, zooals ze nu nog op de andere planeten leven, veel wonderbaarlijker, veel menigvuldiger en veel kunstiger als de menschen zich kunnen droomen.
En op den laatsten dag van zijn arbeid schiep hij zijn eigen evenbeeld: den Mensch! en over dien heen en in zijn trekken legde hij de gelijkenis met God. Alles stond schoon geordend in zijn groot huis, maar alles was slechts als poppen, als beeldhouwwerk, als speelgoed! Onbewegelijk en star, levenloos, alleen oplichtend in de kleurenfrischheid van het leven, zeker, schoon van verf, stralend van glans, klaar om te gloeien en vaardig tot scheppen — maar dood en onbezield!
Toen kwam een verdriet als een breede slagschaduw over hem heen! Spel! Niets dan nutteloos spel! Ach ja, een goddelijk speeltuig was het wel, een titanisch tijdverdrijf, vuur en asch te samen, grafkelders van licht . . . maar zonder leven! ach . . . zonder leven . . .
Zie! daar stonden arme, tot stof gestolde en verstikte gedachten, gereed tot de schrede . . . maar stil . . . doodstil! En overweldigd van verdriet zonk hij op z'n knieën en bad met groote innigheid en voor het eerst met bitter berouw tot zijn vader en zijn broeders:
„Komt tot mij, eenzame, neergedaald! Gij geweldigen, gij, die nu mijn geliefden zijt! Helpt mij in mijn grooten nood! Komt en staat mij terzij. Ik bid, ik smeek tot U, in groote onmacht en diep verlangen!"
Daar kwam een trotsche wolk aangebruis, en de vader met zijn zonen, de zinnende en de minnende, daalden er uit neer. Zij omhelsden hem met groote teederheid en droogden

zijn tranen. Toen voerde hij hen in de woning van zijn dood speelgoed.
Ze waren allen verbijsterd. Hij onthulde hun zijn plan van het begin af, en deelde hun het geheim van zijn arbeid mee. En zij overzagen zijn werk met heiligen eerbied; deze wijde wereld van ideeën, die in dit spel was vastgelegd; hoe wonderschoon was zij uit het eenvoudigste ontstaan, voortgaande in een regelmatigen keten tot het wonderbaarlijkste toe, uitloopende in een overvloed van vondsten en harmonieën, tot oneindige variaties van één enkel zalig lied van den schepper. Dit alles was dus hier gesproten uit de beeldende hand van den vurigen? Een wereldarbeid! Zij prezen hem luid, maar hij sprak bedroefd:
„Ik heb veel zaliger gedroomd. Alles moest leven en juichen in de lucht. Ik heb mijn geest afgemarteld, mijn ziel doorworsteld, met de handen in het stof gewoeld! Ik heb alles aan mijn hart gedrukt om het te verwarmen, ik heb het in het gelaat geademd, ik heb het gedrenkt met mijn bloed... maar het bleef dood! O vader, verhevene! Bekroon toch mijn werk."
Maar deze sprak:
„Je eischt veel, mijn hartstochtelijk kind! Zooveel leven als ik hier verwekken zou, en zooveel vreugden je dezen armen hebt toegedacht, even zooveel leed, evenveel dood moeten wij hun meegeven. Zeker! Zoo kan men steeds verder bouwen en alles zou een doorgang en poort worden tot het hoogere en tot de bevrijding. Maar dan moet gij later mede-arbeiden, gij, zinnende en gij, minnende. Het is een zwaar besluit, als ik mij de tranen gedenk, die gestort zullen worden, de tranen die ik met het leven verwekken zal. — Maar, het zij zoo... doch, zooals gìj dat wenscht, mijn zoon, dit alles plotseling tot leven vaardig te maken, neen, dat is onmogelijk.
Hoe het je ook verdriet zal doen, eerst moet ik dit alles weer verbrijzelen en tot afzonderlijke kleine bouwsteenen, die

gij zoo wonderlijk vernuftig hebt samengezonnen, vernietigen en uitéénwerpen. Dan kan het later weer, door jouw schoone gedachte tot deze vormen terugstijgen en het zal jouw gedachte in zich levend bewaren.

Daarvoor zal ik zorg dragen. Maar luister! Als ik al deze speeltuigen van je fantasie beneden ergens op een planeet neerzette, . . . zouden zij bijna allen te gronde gaan en met hen zouden je droomen ook vergaan. Maar ze zullen door jouw streven en worstelen weer tot harmonische vormen terugkeeren.

Zie eens naar die kleine uitgestorven ster. Van nu af zal zij „Aarde" heeten en zie eens naar díe ster en déze, die om de zon wentelen. Daar zullen je gevangen zonnestralen leven, woning en verlossing vinden."

„Toen sloeg hij met zijn geweldige hand het reusachtige huis met alle speeltuigen aan stukken . . . en alle kinderen, geschapen uit de hand van den Vurige, suisden als fijn stof verpulverd, als een regen van bloesems neer, in de ruimten des hemels."

„Toen . . . kleine Else! vielen veel millioenen kleine en groote zonnestofjes op de planeten en ook op deze aarde. Deze was nog uitgestorven en de eerste zeeën hadden zich gevormd. Veel zonnestof viel in de zee, veel op het land. Door de geweldige wenteling van de vaart door de aether, begonnen de zonnestofbundels zich te wentelen en te bewegen. Al de werktuigen en middelen tot leven, die de vurige had uitgedacht, begonnen te kloppen en te draaien, te hameren en te loopen, en ze werden bekwaam om cel tot cel te vermeerderen tot hun oorspronkelijke vormen. Alles werd verscheurd, verpletterd, gescheiden, ineengeperst en tot nieuwe vormen vereenigd. Veel bleef in de lucht, zeer veel in de zee; andere vormen kwamen aan land, en . . . het leven, Else, het groote, heilige leven begon.

Nu trachten, al gedurende vele eeuwen, al die kleine gevangen

zonnestralen elkaar geleidelijk terug te vinden om zich te vereenigen, naar het idee van hun grooten meester, voorzoover hun dat veroorloofd is naar hun natuur. Eeuwigdurend zijn zij er heen gericht, om zich te vereenigen tot de gestalten, die de Vurige eens voor hen had uitgedacht, en nooit . . ., m'n kleine Else, zal dit eeuwig zoeken, dit zich vinden en zich verliezen en te gronde gaan, om weer opnieuw tot de door God gedroomde vormen op te staan, eindigen. Dat is alles wat wij, geesten, van het leven weten. Maar later zal ik je daarvan nog veel schoons, heerlijks en droevigs vertellen, Else! ja . . . ook veel droevigs."

HOOFDSTUK VI

DE WEDSTRIJD OM DE LIEFDE

Op zekeren dag vertelde Aldebaran:

„Istar, de machtige godin der aarde, die alles schoon en redelijk had geordend in het rijk der levende wezens, besloot, opdat haar onderdanen zich zouden vermeerderen en vruchtbaar zijn, hun de liefde te schenken.

Want tot nu toe had Zij van al die ontelbare wezens en wezentjes, die de aarde bevolkten, slechts één exemplaar geschapen. Er was maar één leeuw, één vlinder, één adelaar. Slechts één mensch ook was in het paradijs, dat heel deze aarde ombloeide.

Maar de verheven godin, mateloos groot in gedachten en schoonheid, bemerkte, dat haar schepselen een vreemde verandering ondergingen, die haar beangstigde. Zeker, zij had in haar wijsheid wel kunnen zien, dat in het hart harer onderdanen een verlangen kon groeien van genot tot genot, van de vreugde, die in nemen en offeren is, maar nooit had zij gedacht, dat dit verlangen met zulk een losbrekende kracht en in zulk ontzagelijke afmetingen de kinderen der aarde zou overvallen. Als vuur en wind was het nadergestormd. Velen verachtten alle voedsel, sliepen niet meer, zagen met droeve oogen op naar den sterrenlichten hemel of overmijmerden in hun verborgen schuilhoeken hun onzegbaar leed. Anderen werden als waanzinnigen; renden tegen boomen en rotsen te pletter, doorwoelden den grond, doken diep onder het onrustig water of maakten buitelingen of vreemde dansen. Wolven en honden huilden in den nacht, en de vogels zongen niet meer.

Toen besloot Istar, die dit alles in verschrikking aanzag, haar kinderen te redden door de liefde.

Maar eerst wilde zij, door een soort proef, onderzoeken, welk schepsel wel het meest waardig was de hoogste gave der

natuur, de aan wonderen rijke liefde, als voorbeeld aan alle anderen te genieten.
Toen kwam zij tot de gedachte om een groote wereldwedstrijd om de liefde uit te schrijven, en die op een zeker jaar en zeker uur te houden. Zij liet door alle landen afkondigen, dat ieder wezen, tot het tijdstip van dezen kamp aanbrak, zich naar eigen meening en goeddunken het allerschoonst zou kleeden, het allerbevalligst zou toonen. Het werd aan ieder overgelaten, om voor zich zelf eigenschappen te zoeken, waarmee hij meende een soortgenoot te kunnen bekoren, en men mocht de fantasie in elk opzicht den vrijen teugel geven. De godin zou zelve op een schoonen dag in Mei, als plaats en tijd nauwkeurig waren bepaald, de beslissing uitspreken. Dienzelfden dag nog, of, indien de wedstrijd langer zou duren, dienzelfden nacht, zou de overwinnaar een vrouwtje bij zich hebben.
Toen het bericht werd afgekondigd, begon elk wezen met koortsigen ijver te werken. Wat een arbeid in de werkplaatsen der natuur, van bedekkingen, vederen, verven en vormen! Men werkte, dat het een lust was. Dagelijks liepen de schepselen, vol van de schoonste verwachtingen, naar de plaatsen waar ze zich schoon kleedden en pijnigden zich zelf en hun helpers met hun plannen tot wijzigingen en veranderingen. Vooral de plaatsen der verdedigingsmiddelen hadden het druk, daar, waar men schilden, wapens, zwaarden en elpenbeen vervaardigde. Dansscholen oefenden velen in loopen en draaien. Vechters, boksers, turners en jongleurs maakten allerlei exercities in handigheid. In de stille bosschen oefenden zich de vogels in het zingen van hoogtrillende of donkerroepende aria's. Want ach, als het om de liefde gaat, meent ieder, dat hij zal zegepralen, en de ijdelheid en eerzucht is daarbij een gevaarlijke spiegel, die alle hoeken en kanten bekoorlijk verdoezelt. Vóór men er aan dacht, was de groote dag gekomen.

Toen verschenen uit alle hemelstreken der aarde en uit alle sferen de schepselen, in groote troepen van verschillende volkeren, ten wedstrijd!

Er waren er, die groote dagreizen moesten maken. Dit hing af van de wijze, waarop ze zich voortbewogen en de afstanden, die ze moesten afleggen. Men stroomde bijéén over het vaste land, over zee en meer en door de lucht.

Op Istar's bevel was een groote schouwplaats opgeslagen op een kustplateau, opdat ook de dieren, die in het water leefden, gelegenheid hadden hun eigenschappen volkomen tot hun recht te laten komen. Want terwijl boven, op het plateau, de landdieren zich vrij in de lucht konden bewegen, had men voor de waterdieren van rivier en meer een kristalbekken gemaakt, iets dieper dan het plateau gelegen, welk bekken werd gevoerd en stroomend gehouden door een stortbeek, wier klare waterval men daarheen had afgeleid.

Over deze groote waterschaal hing, vrij in de lucht zwevend, een ronde klok, wier spiegelende ronde wanden alle wezens der lucht bij hun tochten sterk weerkaatsten en vergrootten. Dit had Istar zoo bepaald, daar zij gaarne alle schoonheid tot in haar kleinste bijzonderheden wilde zien, en immers vaak het grootste en schoonste in het kleinste ligt.

Overigens gaf de zon des hemels, tot rechtvaardigheid in het liefdesgeding, voldoende gelegenheid, doordat ze van alle kanten op het kristalbekken en de klok scheen en zoo ieder dier nauwkeurig belichtte.

Onder de groote hoofdtribune was een zeer ruime plaats afgepaald voor muziek. Afscheidingen, als door gordijnen, zooals bij elke menschelijke voorstelling, waren er wel niet, maar daarvoor zorgden de wolken. Deze zouden den schoonen achtergrond scheppen en de tooneelen van schoonheid scheiden door hun sluiers van nevel en schaduw. Zij zouden die in harmonie brengen met den landaard der verschillende dieren.

Wat konden de wolken immers niet meevoeren uit de schatkamers en grotten hunner weelderige eeuwige fantasie! Groote sneeuwlandschappen met uitgestrekte vlakten en heuvelen, wildernistafreelen van grijs en geel en grauw, bergvizioenen, wier trotsche toppen waren overgleden van morgen, middag en avondzon, heroische rotsgevaarten.... kortom, alles brachten de wolken in bezielenden overvloed mee door de hooge hemelen. En de oude wolkverschuiver, de Wind, wilde zijn hemelschen wisselzin in de wijde wereldruimte, nu, bij dezen strijd om de liefde in alle volkomenheid, in alle denkbare grootschheid toonen.

Ook de muziek was nauwkeurig samengesteld uit meesterlijke natuurkrachten. De muggen en boomkrekels speelden viool, de laatsten op den schoonen klankbodem hunner vleugeltjes, die in voortdurende siddering waren, terwijl de anderen met hun kleine albasten vleugels op de lucht gonsden. Grootere sprinkhanen speelden op hun holle lijven een muziek als van cello en enkele korhoenderen en wilde zwijnen zorgden voor de vermanende stem der bassen.

De houtblazers werden gevormd door de meerkollen, roerdompen en spechten, waarvan er ook eenigen dienden als trommelslagers; terwijl de tritonhoornen de blaasinstrumenten voorstelden en haan, eend en de tapir de trompet bedienden.

De olifanten bliezen hun geweldigen bombardon en op sommige huiveringwekkende gedeelten hadden de heesche trompetstooten der ezels hun verbluffende uitwerking. De gedempt-murmelende beken maakten het zachte tromgeritsel; granietblokken, die naar beneden rolden, voerden paukenslagen uit. Bij enkele hartstochtelijke gedeelten weerkaatste de echo van neerstortende lawinen en de sombere donders van verwijderd onweer. Op het lieflijkste moment werd het gansche tonengewemel getemperd door het slaan van ontelbare kastagnetten der boombladeren, door de fijne orgel-

klanken, die de wind blaast door schelp en riet en de zachte lispelend-donkere geluiden van hooge boomkronen, die in wind bewegen, bij hun wacht rondom de rotsen en bij het bosch.

De jonge orkestmeester, Zonneflits, had de geheele muziek bij de voorstelling gecomponeerd en ingestudeerd, en juist begon zijn langzame lokkende ouverture te spelen, terwijl hij deze leidde met één zonnestraal. Toen kwam de machtige vorstin Istar ten tooneele, alleen en zonder gevolg en ging zitten op een zetel, die rijk versierd was met rozen en beschaduwd met palmen.

Zooals alle vorsten, genoot zij een kunstwerk het liefst in haar eenzaamheid.

Een geweldige huldemuziek van fluiten, trompetten, donderen en trommelen onderbrak den stroom der welluidende muziek.

Toen, op een teeken der koningin der aarde, begon de wereldwedstrijd, die zich, als een opera, met opkomst, tooneelwisseling, actie, duur, strijd en overwinning op een waarlijk goddelijke wijze afspeelde.

Iedere mededinger, naar bevel en regelmaat van den kapelmeester opkomend, hetzij alleen of in groepen van koren en dansrijen, deed zijn alleruiterste best. Want ieder was doorgloeid van verlangen naar den prijs, een levensbruid te winnen.

Daar kwamen allereerst de manhaftige dieren. Zij meenden door de pracht hunner haren en baarden, kunstige kuiven en manen, als symbool van lichamelijke kracht en geestkracht, het nooit geziene, liefelijke hart der bruid te beroeren.

Daar schreed de leeuw ten tooneele, terwijl de wolken hun tafreelen vormden met geel zand der wildernissen en landschap van woestenij.

Hij schudde zijn manen heen en weer, toonde zijn sprongen van ongeloofelijke kracht en brulde verschrikkelijk, om zijn toekomstige gemalin het vreesaanjagende geweld zijner stem

te laten hooren, waardoor hij haar voor aanvallen kon behoeden. Nà hem kwam de naakte mensch, met schoon hoofdhaar en langen baard, en de bok begeleidde hem, trots op zijn sik. En terwijl in het waterbassin de zeeleeuw zijn snorbaardsnuit boven het water uitstak en in de lucht de baardgieren en allerlei andere vogels met prachtige, harige koppen rondomzeilden, zwommen de visschen met kieuwsluiers, die naar beneden hingen als zilverdraden of regenboogstrengen, voorbij en lichtten fel op in de zonneschijn, die door de kristallenstrepen van de beek scheen. Al dezen geloofden, dat de oppermacht van een schoonen haartooi, het meest geschikte middel was om het hart van de geliefde te roeren, zooals tegenwoordig immers nog de kunstenaars trotsch zijn op hun geweldig haar en hun sierlijke manen!
Daarna kwamen andere troepen op het tooneel. Deze hadden zich behangen met ordeteekenen, zooals kostuumhelden, die zéér boogden op de nauwsluitendheid hunner kleeren, daar zij daarin een zwak meenden te voelen der edele vrouwelijkheid. Daar kwam de struisvogel aangestapt, in een over de dijbeenen strak aangetrokken rose tricot en andere groote vogels, met groote gelakte laarzen en sporen, en ginder stond een heirleger pinguins met zwarten staatsiemantel om en met hun strak gespannen sneeuwwitte priesterhemden en de nauwe kosterskappen op hun monnikenschedeltjes. Als een schare van welgedane pastoors waggelden zij over het tooneel, waarbij het orkest, met fijngevoelde ironie een lijzige koraal blies.
In het water toonden de karpers, in het volle licht der zonneglans, hun paarlengelijkende schubben en zwervende visschen hun purperen en vuurroode rugvinnen.
Als trots op hun afkomst en geslacht, wandelden daar ginds, met hun rosse lellen en kopaanhangsels, de kalkoenen, de casuarissen en trotsche hanen voorbij, terwijl de klokvogels uit Zuid-Amerika en de fasanten van het Himalajagebergte

zelfs overgekomen waren, om de Lohengrinhelmen en bisschopsmutsen, die zij uitgevonden hadden, te doen bewonderen. Ze konden deze kappen, door hun keel op te persen met lucht, hoog over hun kop opblazen, en ze meenden stellig, dat ze hun toekomstvrouw daardoor een kreet van heilige verbazing zouden ontlokken. Terwijl de robben hun klapmutsen opbliezen als lokmiddelen voor de liefde, wilden de insecten, die hetzelfde idee hadden over het overwinnen der liefde, niet achterblijven en stormden wedijverend nader om hun voelhorentjes, sprieten, nekschilden en groote grijptangen te laten zien. Het waren Hercules-kevers, neushoornkevers, mestkevers, en nog vele anderen. Toen hief Istar haar kijker omhoog, want de diertjes waren zoo klein, dat zelfs de zon niet alles kon belichten.

Maar nu kwam het hoogtepunt van het tooneelspel. Als in één wilden zwerm ijlde alles op het tooneel van lucht en water en aarde tesamen, wat door een bedwelmende scheppingskracht in het samenschikken van bonte zijde, bonte schubben, bonte vederen, in glinstergoud en zilverflitsen, wedijverend met alle edelgesteenten en de helderste kleuren van den heiligen regenboog hoopte het hart van het vrouwtje te overrompelen, dat als in één blinde duizeling van aanschouwde zaligheden zou gerake.

Daar schreden de pauwen aan met hun prachtig purperblauw en smaragdgroen, met hun metaalachtigen albastglans en goud-oranje gevederte en waaierden, als om hun eigen schoonheid nog door vorm en kleur te overtroeven, hun Venusrad, met gouden zonneoogen in iedere veder, wijd uit, door hun groene sleep plotseling op te zetten. Dat was een prachtig schouwspel, toen daar wel bijna vijftig verschillende soorten van mannetjespauwen zich op het tooneel in één apotheose samenschaarden, terwijl in de lucht goudfasanten, colibri's, papegaaien, bonte spechten en edelvalken hun fladderende dansen als een goddelijke zwerm

levend geworden natuurkleuren uit zonnegoud, wolkenglans en zeegeflonker uitvoerden!
Daar kwam, in wedijver met deze voortreffelijke schoonheid, het bonte volk der in het water flikkerende kleurendragers aangestormd.
Ze wilden de pracht der luchtgeesten met hun vlammend sameet en vederdons nog overtreffen door het spatten en fonkelen van metaalglans hunner ontelbare schubben.
Die waren meerendeels uit warme streken komen aanzwemmen met hun bruidskleed van vuurroode, zeeblauwe, donkervioletté, purperen, bleekgroene staalblauw-lichtende kleine sidderende loovertjes. Het was één kleurenspel, dat in de levendig voortijlende beweging nog lustiger werd en dat vaak het gansche lichaam der zilver- en goudvisschen, als een kronkelenden stroom van veelkleurige linten, doorgolfde.
De koningin had bijna aan deze wonderbaarlijke verheerlijking der kleur, waarbij de muziek als in begeestering aanzwol of in vreugde opruischte, haar luiden, misschien wel eenigszins partijdigen bijval betoond, maar eensklaps bedwong ze zich... want nu werd deze schoonheid nog overtroffen door een tooneel der Paradijsvogels, dat veel, van wat tot nog toe was aanschouwd, in den schaduw stelde.
De pauwen, fasanten en goudhanen verwijderden zich, en nu zweefden uit de wolken, wier coulissen zich te samenschoven tot kristalkoepels, vurige tinnen en goddelijke lichttorens, als boden des hemels honderden konings-paradijsvogels naderbij. Allen waren karmozijnrood beglansd, maar hun borsten waren sneeuwwit en om hun halzen was smaragdgroen; aan de vleugels hadden ze opgerolde veeren van diepgoudgroen en hun staartpennen waren bronskleurig getint. Anderen weer waren zwartfluweelig, overgaand tot purperblauw, met borstkragen van metaalgroen, staalblauwe nekken en rugveeren en daarover heen een bedekking van brons-

glanzend gevederte. Verrukkelijk! Maar nog het allerschoonst waren de stralende paradijsvogels! Zij hadden vlammend-gouden borstkragen, maar, behalve nog de kleurenwemeling van hun soortgenooten, droegen zij nevelige pluimen van witte sierlijk-uithangende gevederten en zeldzaam fraaie geringde zeilende eindvlaggen. Het gansche geheel van fluweelzwart lostte zich, bij het stijgen en zwenken, dan ineens op in het licht en straalde in een wolkenzee van kleurvlokken, terwijl de borstbundels, uitgezet als een omhullende wolk van veeren en tooversluiers, de bonte zwevende lichaamslijnen omringden. Langzaam smolten zij heen in het licht. En, als wilde de natuur toonen, dat geen schoonheid te hoog stijgt, als het om de prijs der liefde gaat, zwenkte daar opeens een zwerm van groote vlinders door de lucht en bedekte, tot waaiers uitzwierend, aldoor hooger stijgend, de ééne kapel boven en naast de andere, den ganschen hemel en de gansche schare, zelfs de paradijsvogels! O! hoeveel kleurenpracht vlamde hier in sierlijke, zalige verbroedering van schoonheid, in de hooge hemelen opwaarts! O! welk een oververzadigdheid van violet, roodgeel en ultramarijn, o! dit scharlakenrood! Welk een pracht van roodgoud, auroravuur en nachtelijk fluweel . . .

En terwijl boven in de hemelruimten daar die groote menigte kapellen zweefde, danste een enkele liefdevlinder, als om de pronk zijner broeders boven in hun bruidstooi apart in hem alleen te doen bewonderen, een eenzame rondedans in de glazen klok.

Als nu het tooneel in sierlijke golvende bewegingen werd verlaten, viel er maar een kort moment van stilte en voorbereiding in, vóór de slot apotheose van de eerste acte inzette. Want toen zweefde de wagen van de koningin der kapellen ten tooneele, bestaande uit een boot van rozenbladeren. Ha! de geuring spreidende geest der schoonheid!

Een kleine naakte Venus, rechtop staande in die rozenboot,

stuurde twaalf groote bonte kapellen, wit, blauw, zwart en geel, met kleine teugels van zilveren spinnewebweefsels en zijdedraden. Zij wierp voortdurend kushandjes naar haar groote zuster Istar en trok langzaam over het tooneel weg . . .
Dat was te veel voor den enkelen mensch, die zulke wonderen mocht aanschouwen. Hij knielde in één plotselinge opwelling neer en hief de smachtende armen in vervoering op naar de kleine verschemerende godin.
Dat was de eerste acte . . .
Nu zou kracht en behendigheid haar grootheid toonen! Tot deze soort behoorden kampvechters, schermers, worstelaars en jongleurs. Zij geloofden, dat niets de rechten der liefde zóó zou behagen, als vechten, overwinnen en lenigheid.
Daar traden bokken te voorschijn en vochten op dood of leven, daar stoven hanen op elkaar in en stietten met hun sporen en zetten hun halsveeren op; daar waren beeren, die vochten en kangeroes, die boksten. In het waterbekken trachten kreeften elkaar de scharen af te knijpen en de vleugels der libellen af te bijten.
In de lucht dwarrelden staalblauwe pantserinsecten en gevechtsvlinders om elkaar heen en trachtten elkaar in een Icarusstrijd te bekampen op leven en dood . . . Ondertusschen speelde de muziek daarbij de nieuwe gladiatorenmarschen, en in steeds grootere drommen kwam het leger der doodsverachtende krijgers met stootwapens, degens, zagen en hellebaarden aangezwenkt.
Toen kwam een wedstrijd in vliegvaardigheid, en de snippen stegen, om met hun kunst van schoonvliegen den zoeten prijs te winnen, in bewonderenswaardige wentelende bewegingen de lucht in tot in het ijle . . . om zich dan plotseling, als een meteoorsteen, naar beneden te laten storten. Zulk een doodsverachting moest toch het hart der geliefde wel roeren? Andere vogels probeerden het weer met koorddansen in de lucht, buitelden over hun kop, en maakten alle mogelijke

capriolen zonder draad of balanceerstok, sloegen zich in hun salto-mortalen de balletrokken over den kop, tuimelden als van één vluchtroes bezeten, dàn hier, dàn daar heen en bootsten het gebladerte na, dat door de wind wordt opgezweept... Vinken, met lange bonte staarten schommelden en duikelden en maakten pirouettes en luchttuimelingen, terwijl papegaaien en kleine ambervisschen kronkelingen draaiden om stengels. Wolken van zwanen stoven opwaarts en de ooievaars draaiden zich als schroeven omhoog en boven hen allen spreidden de adelaar, de lammergier en de albatros hun verzaligde vlerkarmen uit. Toen gaven de toovenaars, bezweerders, maskerdansers en de meesters in het bouwen van toovernesten en broedpaleizen hun voorstelling. Men zag goochelvogels, die scherven, bloemen en knoppen, stukjes steen en kleedflarden gebruikten, ja, zelfs onder hun eigen veeren verborgen en weer plotseling te voorschijn doken. Met zulke fakirwonderen meenden zij zeker de opmerkzaamheid van het gelijkwaardige wijfjeslief te trekken. Alles was zóó kunstig uitgedacht, dat eens, midden in die merkwaardige danssprongen en tooverachtige grimassen van den auerhaan, waarachter de wolken een machtig sneeuwlandschap als achtergrond schoven, de verhevene Istar lachend in de handen klapte en uitriep:

„Ei, wat de liefde al niet doet! . . ."

Toen de dansen voorbij waren, kwam de zang tòt haar recht. De muziek werd stiller en stiller, alleen de consordino-violen der insectenzwermen lispelden trage melodiën bij de slaapliederen der murmelende beek. De maan steeg langzaam aan den hemel en op het tooneel trad de kleine, onwezenlijke, onopzienbare eerste tenor dezer werelden, de heilige aanbeden zanger der liefde, de nachtegaal! en zong zijn melodisch lied zóó teeder, dat alle wezens den adem inhielden en zelfs vrouwe Istar een traan uit haar oogen wischte. De mensch echter, die bij alles een beetje pathetisch en overgevoelig is,

sloeg zich op de borst en riep luid: „Geef hèm de prijs, moeder! Bekroon den zanger van het liefdesverlangen!"
Maar Istar zat daar weer met strenge rechtersblik en luisterde aandachtig naar het lied der lijster en spreeuwen en tuurde de leeuwerik na, die zich zingend al hooger in de lucht opkweelde, midden in een zonnestraal. Ja, zij neeg haar aandachtig oor niet minder naar het huiveringwekkend tooverge-schreeuw der roerdompen, naar het gehuil der uilen en het hameren der spechten, dan naar den schreeuw der vossen, het blaten der herten en het onmelodisch liefdesgeknor der brulapen . . .
Maar toen kater en griffoen, die beiden een gansche octaaf van wielgekraak en weerhaangekras virtuoos konden beheerschen, samen een duet gingen zingen, raakten de muzikanten van schrik uit de maat, en de kapelmeester viel, gelukkig maar voor korten tijd, in onmacht.
Dat was de tweede acte.
Maar de vuurwerkers en nachtwakers, die de duisternis moesten afwachten, hadden nog geen beurt gehad en hoopten zeker op de overwinnende macht van hun geheel andere manier van liefdewekken. Ze kwamen dan ook spoedig te voorschijn als lichtende kevers, vliegen en gloeiwormen in varenkruid en stegen plotseling in millioenen en nog eens millioenen levendgeworden sterretjes tegelijk als een lichtende sneeuw op het tooneel. De kleine, in milliarden saamgedromde nietig-kleine lichtjes van de zee, die den ganschen Oceaan in gloed kunnen zetten en die Istar slechts met haar vergrootglas afzonderlijk kon zien, maakten zee en beken en watervallen rondom lichtende! De oude vijvers begonnen phosforisch te gloeien en de zeer fantastisch gebalde wolken waren vol zilverschijn van maan en sterren, als bleeke rozen...
Als nu de mensch, geheel van schoonheid dronken, op het tooneel trad en uitriep in het wereldruim, neerknielend voor Istar's voeten: „Ach, geef óns toch de almachtige liefde!"

maakte Istar, die vijandig was van iedere overgevoeligheid, een teeken, dat het spel ten einde was.
De groote scène was uitgespeeld. Alles wachtte zwijgend op de beslissing. Het was één zee van volkeren, één zee van kloppende harten.
Snel verhief zich Istar van haar zetel. Zij wilde den prijs uitreiken en alles doen eindigen, voor het licht der blanke maan weer zonk, en zij sprak:
„Niemand kan ik de zoete prijs der liefde geven! Allen immers hebt ge U evenveel en even schoon beijverd. Daarom zult gij allen, zonder uitzondering, worden beloond. Op dit uur geef ik allen uw liefste . . ."
Toen hief zij haar geweldige armen in den sterken grooten hemel en schudde haar sidderend gewaad, als een levenden stroom, en zie . . .
Uit de plooien van haar mantel vlogen en tuimelden, gleden en sprongen millioenen dieren, allen behoorend bij hun soort . . .
Van haar hoofd af vlogen vlinders weg, van haar borst uit verhief zich Eva, onder haar gebenedijde voeten stonden leeuwen en jakhalzen op. En de gansche maannacht was luid van het gewemel en het huiveren der oneindige vreugde.
Zoo komt het, dat alle nachten, want alle nachten zijn als ééne, worden doorruischt nog van liefdeswoorden, van fluisteringen en geheimzinnige verlangens.
En de donkerte is alom als de beschermende, zegenende mantel van Istar.
En haar zoomen fonkelen in morgen en avonddauw . . . .

HOOFDSTUK VII

ELZE WORDT GEEN WONDERKIND

Al vele maanden, bijna twee volle jaren, was Aldebaran nu al Elze's begeleider.
In het huis van den houtvester waren intusschen groote dingen gebeurd. Niet alleen werd de welstand van Elze's vader bij den dag grooter, doordat hij, met behulp van Aldebaran, steeds nieuwe stukken barnsteen ontdekte, maar ook had Vreugdevinder hun bronnen ontsloten, die een rijke opbrengst voorspelden. Want op zekeren dag toonde hij Elze een mooi wit stuk kalk, dat daar op het open veld lag en, terwijl hij naast Elze ging zitten op een klein heuveltje en het witte stuk nadenkend door z'n vingers kantelde, begon hij weer te vertellen en zei ernstig:
„Op den bodem van het land, waar we nu op loopen, Elze, stroomde eens de zee, en in die zee zweefden milliarden heele kleine mossel- en schaaldiertjes, zóóveel wel, dat na eeuwen tijdsverloop ze vol van kalkslib was. Bij zonsondergang, als al die kleine kalkdiertjes beschenen waren, scheen het soms, alsof de golven, die zich in den weerschijn verhieven, witte en rose rozen omhoog tilden in één weelderige opschudding. Al deze milliarden diertjes, die zoo onnaspeurlijk diep en wijd de zee beheerschten, werden machtige bouwmeesters der wereld. Zij trokken op den steenigen bodem der wateren een prachtig-lichtend en ontzaggelijk gedenkteeken op. Ieder diertje bracht één brokstukje, elk brokstukje één klein wezentje aan, en zóó, het ééne naast en bij elkander gevoegd tot onuitsprekelijke getallen, vormden zij hier onderaardsche gestolde zeeën. Ze werden later verlaten door het water, dat wegvloeide, verdampte of door aardbevingen werd verplaatst. Op enkele plaatsen was deze korst zóó dik, dat men, gravende in deze witte lagen, er holen in kon bouwen. De sneeuwwitte wanden dezer holen helden over als bleeke

bladeren van een boek, waarin de natuur wonderlijke schrifturen grifte. In de ribben en golvingen zong zij menig wiegelied van vergankelijkheid en teekende er de sagen in van majestueuze oerwerelden". En na eenig zwijgen vervolgde Aldebaran: „Zie, Else, zullen we zulk een vergane tooverwereld weer eens te voorschijn roepen? Welnu, breng dan dit stuk kalk aan je vader. Hij is een man, die verstand heeft van aardkunde en hij zal wel weten, wat hij daarmee kan doen."
En zoo gebeurde het.
Op zekeren dag reed de houtvester naar de stad en kocht een groot stuk weiland, en paalde, na veel inspanning door boring op verschillende plaatsen, de kalklagen af.
Toen kwam een staatscommissie bij hem en verleende hem het recht tot boren en het aanleggen van een kalkgroeve. En zie . . . in den loop der jaren breidde de groeve zich uit tot een geweldige mijn, waarmee honderden arbeiders hun brood verdienden. Lange treinen brachten het witte bouwzand verder naar een groote vuuroven, waarin de kalk gebrand werd. En zoo ging het oude bouwen, op den bodem der zee begonnen, weer verder door menschenhanden op aarde.
En verder reisden de bouwsteenen, en machtiger rees het wonder op. Want, als de kalk daarna in tonnen op een kleine vloot geladen was, werd het ver in het land gevoerd.
En de kalk van het eiland werd beroemd.
Ze vormde, gemengd met water en zand, later het materiaal voor tegels en bouwsteenen.
„Zoo, Else, leeren de menschen nu" sprak Aldebaran, toen ze later langs de groeve wandelden, „al de hoedanigheden der aarde, door de natuur zoo gemaakt, aan te wenden tot hun nut en hun geluk.
Ze wekken die kalkdeeltjes, die kleine bouwmeesters, op tot nieuw leven. Schijnbaar hadden deze zich allang neergevleid tot den eeuwigen slaap des doods in het lichaam der aarde en

hun kleine gevechtschilden hadden zij op één gestapeld tot gebergten.
De mensch nu vuurt hen aan tot ingaan in een nieuw leven, in andere vormen en gestalten, want niets slaapt eeuwig en niets gaat ooit verloren.
De mensch spiedt rond en dringt door in alle lagen en verborgen geheimen van zee en water, land en lucht, ja zelfs in vuur, en hij is als de prins, die de slapende natuur doet ontwaken en hij voltooit de verborgenste gedachten en de meest geheime en sluimerende mogelijkheden tot wezenlijkheid en tot daad."
In het land werd er gesproken over Else, dat spreekt vanzelf, want Else had het kalksteen immers gevonden, en zij had er de stoot toe gegeven, dat men de rijke groeve had gebouwd.
De bewoners van de omliggende dorpen wilden haar allen leeren kennen.
Ze wilden haar op hun grond óók laten zoeken; wie weet, of onder hun land ook niet zoo'n rijke bron van schatten borrelde.
Zoo bezocht Else, in gezelschap van Vreugdevinder, veel boeren van het eiland, en als ze niets bijzonders ontdekte bij haar onderzoekingstochten in het veld, dan wist zij toch wel, met Aldebaran's hulp, een wijzen raad te geven, hetzij voor waterbesproeiing, het ontdekken van een bron of voor ziektebestrijding onder het vee.
Zoo werd Else dan ook spoedig beroemd.
De eenvoudige landslieden zagen in Else een zegen voor hun land. Zij vereerden haar als een schutsengel en hielden steeds meer van het lieftallige en mooie kind. Nog hooger steeg deze vereering, toen ook de dominee der gemeente, die aanvankelijk wantrouwend stond tegenover de bovennatuurlijke eigenschappen van Else, na een lange ondervraging het kind waarlijk lief kreeg en zei, dat ze een heerlijke bloesem der menschheid was en bezield met het ware geloof. Aldebaran . . die dit

zieltje leidde aan zijn onzichtbare lichtuitstroomende vingeren, zorgde wel, dat ieder, die met het kind in aanraking kwam, een gevoel kreeg van stille wijding en zich in Else's nabijheid bezield en versterkt voelde.

Aldebaran zèlf was zelfs verrast, toen hij haar op zekeren dag op Piepkorn's orgel de eerste muzieklessen gaf.

Eens n.l. hadden zij zich, toen de koster afwezig was, naar de kerk begeven, en Else had met verwondering opgezien naar het driedeelig klavier, naar de blinkende zuilen der opgaande orgelpijpen en de groote pedalen. En dan weer naar de rijen van toetsen, wier vluchtende geluiden je hart als naar den hemel voerden.

Aldebaran legde haar alles uit en zette het kind op den vierkanten hoogen tabouret, waarop Else zoo dikwijls Piepkorn had zien zitten.

Dan had ze gedacht, dat Piepkorn zoo maar, vrij in de lucht, ergens op een of andere verloren troon zittend, zweefde in een zee van klanken en, met armen en beenen heen en weer bewegend, het eiland der gelukzaligen tegemoet roeide.

Nu zat ze dus zelf op dien kleinen goddelijken troon . . . maar de zee lag stom en ernstig voor haar en toonde haar diepen bodem, waaruit de witte en zwarte toetsen als steenen opblonken, en de pijpen leken op een dicht dennenbosch, plechtig en gereed tot ruischen. En terwijl Vreugdevinder hier en daar een paar toetsen neerdrukte, om haar snel, met behulp van zijn geestelijk inzicht, de eenvoudige wetten der toonverbindingen te leeren, was het Else al, alsof er een langzaam, maar sterk waaien over die zee begon heen te blazen . . . Toen opeens sprongen meerdere ineén gedoken geesten des winds op en zamelden zich tot legers en optochten.

En Aldebaran doorwoelde den bodem dezer zee, als een hand, die streelt met bevende vingeren over het haar der liefste. Het werd een teer en verzaligd wandelen van klanken en harmonnieën in het paradijs der ruimte . . . Maar dan opeens scheen

het, of een orkaan door de zuilen en pijpen van het orgel bruischte, die de stille dorpskerk deed beven als de kronen van een waaiend boombosch en de kleine ramen deed sidderen . . .

Toen greep Else een lust aan, om Vreugdevinder's spel na te doen. En Vreugdevinder zèlve was verrukt, want Else speelde zóó liefelijk met de donkere en witwuivende vanen der lucht, dat het scheen, alsof ze den éénen drom van geesten na den anderen opriep uit hun slaap en samenschaarde tot rondedans. Alleen konden haar te kleine beentjes en de uitgestoken voetjes de diepstgelegen pedalen nog niet bereiken.

En Vreugdevinder, de onzichtbare, hielp haar daarmee en drukte de klagende en diepsprekende bassen omlaag.

Want, dat is immers wel het zwaarste, dat men de diepste klanken vindt, opdat de hoogsten lichter zingen . . .

Juist toen Else midden in haar spel was, ging de kerkdeur open, en Piepkorn keek verbaasd naar het orgel op. Van de kerk uit kon hij niet goed zien, wie daar speelde, maar toen hij ademloos de met fluweel bedekte kanseltrappen was opgeloopen en Else herkende en met klimmende verbijstering haar innige kinderliederen beluisterde, werd hij zóó bewogen, dat het hem was, als brak zijn hart.

Toen kwam ook de dominee binnen en Piepkorn's vrouw en met haar meer dorpelingen. Ja, zelfs het oude karrepaard van den handelaar Asman, die de dorpen afreisde, stak snuffelend zijn neus om de deur. Het beest vond het vreemd, dat zijn baas eindelijk eens naar de kerk ging en hem daar alleen, met de teugels los om den nek geworpen, liet staan. Dat was in al die twintig jaren, dat hij bij Asman in dienst was, niet gebeurd.

En stom en stil, den kop omlaag, bleef het dier daar staan, en wie weet, wat het verstaan heeft en wat het zag gebeuren voor zijn troebele oogen.

De dominee was van allen nog het meest ontsteld. Hij was blij

en beangstigd beiden, en zenuwachtig boog hij zich over naar Piepkorn en fluisterde, „Bovenaardsch . . . Piepkorn, ik vind het bovenaardsch . . . Hier heeft een hoogere hand de leiding, Else volgt alleen een hemelsche hand . . ."

Dat was een gebeurtenis, die Else nog beroemder maakte. De schoolmeester kwam eens praten bij den houtvester en raadde hem aan, het kind naar de stad te zenden en het te laten bekwamen om er een wonderkind, . . . een profetes! van te laten maken . . .

Juist te dien tijde trok een groot begaafd violist, een man, wien roem en geld van alle kanten toestroomde, door het land. Hij kon op zijn snaren een heksensabbat tooveren en hemelsche muziek doen zingen. Deze meester der muziek meende, dat Else het ver in de kunst zou brengen. Zulk een vroegtijdige begaafdheid, zei hij, had hij nog nooit gezien. Else moest wel een wonderkind zijn.

Maar Vreugdevinder wendde zich bedroefd af van hen en wist den dominee op geheimzinnige wijze te beïnvloeden.

Op een namiddag, toen deze voor zijn raam zat en over Else nadacht, ging Aldebaran recht voor hem staan en zag hem lang en strak en ernstig aan. Eensklaps stond de dominee op, als ware hij door iets aangegrepen en, in één opwelling ging hij haastig naar den houtvester.

„Beste man" sprak hij „je moet Piepkorn's raad niet volgen, al bedoelt hij het goed! Wonderkinderen te hebben is geen zegen — geloof mij—!

Wonderkinderen zijn vroegrijpe geesten, men kan ze evengoed vroeg-oud noemen. Het zijn, nóg erger, eigenlijk grijsaards in een jong lichaam.

Houtvester, pas op en volg Piepkorn's raad niet. Waarlijk, je zult ontgoocheld worden. Men kan ook geen wonderkind maken, geen profetes bekwamen. Else kan hier, bij ons, en ook voor jou veel nuttiger zijn! Denk maar eens aan de ontdekking der kalklagen. Werkelijk . . . je moet een ziel als die

van Else, niet brengen op de parademarkt der wereld. Ze zal worden verminkt of verloren gaan . . ."

De dominee had met zulk een gloed en overtuiging gesproken, dat de houtvester hem ontroerd dankte voor zijn goeden raad.

En op een avond wandelde Piepkorn, toen hij er weer eens over gepraat had, hoofdschuddend door het bosch terug naar huis.

Van toen af greep Vreugdevinder Else nog vaster bij de hand . . .

HOOFDSTUK VIII

DROOMLEVEN EN LEVENSDROOM

„Else! hoor eens, wat de raaf daar krast in het dennenbosch," sprak Aldebaran op een herfstigen stormavond.

En hij legde zijn onzichtbare hand op haar hoofdje, en de raaf riep:

De booze toovervrouw in 't bosch
laat vogels van verschrikking los,
Ze zetten heel de lucht in toover.
Dol is het opgezweepte loover! —
Het kraakt en gilt aan allen kant!
Pas op, dat niet haar vale hand
een web van onheil om U spant . . .

En peinzend mompelde Aldebaran deze regelen:

Een kind van licht zal niets meer deren
Het breekt den ban der schaduwsferen.

„Wat mompelde je daar, Vreugdevinder?" vroeg Else, plotseling opziende. „Niets m'n kind, niets, maar ga mee met me, we zullen de kolenbrandersvrouw vannacht gaan bezoeken en haar duistere denkbeelden tegenwerken. Kom, Else, grijp m'n hand vast en vrees niets. Je zult veel leeren, door in het duister te wandelen."

En zoo gingen ze samen op weg, het geheimzinnige pikzwarte bosch in.

Het was bijna middernacht, toen Else naast Aldebaran midden in het stormachtig bosch stond. O! wat was het er duister, eindeloos duister, links, rechts, vóór en achter hen.

„Aldebaran", fluisterde Else, „ik vind het wel wat angstig hier in die donkerte . . . en als ik dan denk, dat het hier nog vol is van levende wezens, van boomen, struiken en dieren, en dat het hier zoo beklemmend stil kan zijn als in een graf-

tombe... o... Vreugdevinder, ik ben wezenlijk bang."
„Kleine Else," zei Aldebaran, „jelui menschen zijn altijd bang, als je in het leege ziet, omdat jelui voelt, dat alles vervuld is met dingen en dat er dus niets leeg is. De leege ruimte des hemels, waarin de onzichtbare aether is, is dus eigenlijk even geheimzinnig en ondoorgrondelijk als deze donkere sluiers van den nacht, niet waar? Want ze houden ook verborgen, wat er in leeft. Hoe vreemd eigenlijk, Else, nauwelijks zien de menschen de ruimten gevuld met ontelbare wonderen, die ze heelemaal niet begrijpen, of ze worden stil en rustig. Alleen enkele volkeren, ik meen de Grieken, hadden ook angst voor het licht. Want, 's middags, als de zon, zwaar als een gloeiende steen, op allen neerlag, zeiden ze, terwijl hun tred bedachtzaam werd „Pas op, wek hem niet, de groote god Pan slaapt!"
Voor de meeste menschen echter, Else, beteekent het licht de moed, en de nacht de angst!"
Er kraakte iets zachtjes, links in de struiken, en dan weer rechts. Een rilling liep door het loover, alsof er gefluisterd werd door booze monden. In het gras schuifelde iets snels en dreigends, alsof er iets uit zijn hinderlaag sprong en weer neerdook. Hier en daar schitterden lichtvonken. Natuurlijk! het konden glimwormen zijn, maar neen, het schenen oogspleten van kwaadaardige dieren. Ergens brak een tak af en viel krakend in de groote stilte. En ginds weerklonk de schreeuw van een verjaagde duif en verstikte zoo plotseling in de verte tusschen het loover, alsof het de onderaardsche roep was van een begravene.
Doodsangstig klonk de roepkreet van een nestelende vogel, die door een uil werd aangevallen, en een oude kraai, uit zijn slaap opgeschrikt, begon luid te schelden over zijn verstoorde rust...
Windstooten liepen als vluchtelingen om de boomen, en takken tikten tegen takken. Het klonk, alsof geesten van wraak

aan de poort tokten of als nachtwakers, die elkander verloren en zwijgend, in vergissing, bestreden en hun wapens langs elkander lieten glijden in verlamde schermutselingen.
Eventjes, als ze een zandweg overstaken, werd het een beetje lichter op het pad, dat door het bosch liep, maar in het vale duister, dat de hangende lucht neersluierde, leken de steenen, op afstanden geplaatst, wel doodskoppen, en de plotseling opdoemende wegwijzer scheen een hooge galg.
Else moest alle moed verzamelen om Vreugdevinder niet te laten bemerken, hoezeer ze in den ban van haar angst was. Maar Aldebaran, die haar niet sparen wilde, maar haar al de lugubere hoogten en diepten van het zieleleven wilde doen voelen, lette schijnbaar niet op Else's groeiende ontzetting, want hij vertelde haar enkele geheimzinnige verhalen. Van een morgen, toen de zon niet meer opkwam, maar alles duister bleef. En hoe de aarde slechts koud bleef en er zwarte bloemen groeiden, vleezig en glad. En hoe alles langzaam een moeras werd en verzonk. Het was, of Else voelde, hoe uit die koude wereld padden en kleine dieren nabij kropen, waarop ze ongemerkt trapte, en ze hoorde dan de schreeuw van het verminkte beest. O, haar voetjes durfde ze haast niet neerzetten, want ze bedacht zich, hoe eens, toen ze klein was, ze een kikvorsch wilde vangen en hoe het dier van doodschrik een gekke schreeuw gaf . . .
„O! Aldebaran" zuchtte Else . . . „Aldebaran . . ." en ze drukte zich vast aan hem, als een opgejaagd blad aan een breeden boomstam.
„Zie nu eens, Else", sprak Aldebaran, „die verhalen en die sprookjesachtige dingen sluipen rond als wezenlooze schaduwen. Het is als het afwikkelen van het kluwen der geheimzinnigheid. Alles is vol van deze draden, waarom ben je bevreesd, nu je ze ziet uitéénwinden? Zelf ben je als een kluwen vol raadselen, kleine Else. Voel je dat niet? En de schaduw hier? Hoor eens, de schaduw is niets anders dan

de verborgen wereld van de werkelijkheid. Het is het voortwentelen van toekomstige dingen en het langzaam uitwentelen van het rad van het verleden. De schaduwen van dat groote rad vallen grillig over je hart en ze verdonkeren het. De mensch, Elze, is alleen angstig, omdat hij het eeuwige niet verstaat.
Het is hier alles een begrijpen zonder verstaan, een echo zonder stem, een zeilen zonder zeil of stuur. Je bent in de stuwing van machten, die je niet verstaat.
Die raadselen, die eigenlijk verwant zijn aan licht, spelen in de ziel der menschen, zooals geesten te middernacht in een gesloten kerk.
Ze zijn verwant met den droom en zijn blanke zwanenvluchten. Anders: ze rennen in de begrensde hersenen der menschen razend snel rond, als angstige muizen in een val.
Één zonnestraal is er maar noodig, Elze, die het tegenwoordige, het eigenlijke, belicht en doet herkennen en laat zien, dat je verblind of beneveld bent . . . of wèg! ijlen ze onder het voorhangsel van het bewustzijn. Immers, is het anders, als je droomt? Als je wimpers even het licht doorlaten, ijlen alle vizioenen weg. Geen mensch heeft zijn droomen, zoolang hij droomde, zelfs maar één oogenblik als onwerkelijk beschouwd. Integendeel! De mensch kan zelfs wéten, dat hij droomt en ziet toch nog de spiegelbeelden van zijn fantasie aan voor de volle waarheid.
Een zoogenaamd wonder verliest zijn verbluffende bekoring, als het zich herhaalt.
Het altijd terugkeerende, de gewoonte, vermoordt het wonder, de schijnbare verklaarbaarheid worgt het raadsel.
Jelui, menschen, vindt den regenboog daarom zoo schoon, omdat hij er zoo zelden staat en zoo ijlings weer is heengevlucht. Als men precies wist, hoe lang hij er stond en hoe vaak hij kwam, zag niemand meer naar den hemel opwaarts, als hij zijn heroïsche brug over de aarde spande en dan had

hij zeker veel van zijn geheimzinnige bekoring ingeboet. De menschen, die niets willen weten van al de eigenzinnigheid en eigengerechtigheid van vele geleerden, behoeven daarom niet dom te zijn.
Integendeel, onder de eenvoudigen van geest zijn er velen, die het schoone en goede zóó innig beminnen, dat zij niet willen weten, hoe alles wel samenhangt.
Het is zeer zinrijk, dat de zwanenridder, in het verhaal van Lohengrin, weg moest gaan, omdat Elza wilde weten, vanwaar hij kwam gedreven en hoe zijn naam was en hoe zijn wezen.
Want Elze, de toover van alles sterft in de vraag, maar je moet op de hoogte zijn van die geheimen, die slecht en schadelijk kunnen zijn voor je ziel, van dat alles, wat in dienst staat van het booze en smacht naar de verlossing.
Zooals in den droom de slaper alles voor waar aanneemt, zoo zijn er ook andere toestanden, als droom-wake, slaap wandeling, halfslaap, het zweven van de ziel tusschen begrip en verzonkenheid, toestanden, die de menschheid vaak met verwondering en ontzetting, ja zelfs met haat hebben vervuld. De eerste wezens, die vroeger zulke afwijkende zielstoestanden, die de natuur altijd en eeuwig opnieuw in de wereld verwekte, openbaarden, zijn als slachtoffers gevallen. Dat waren de z.g.n. heksen en vervloekten, de duivelskinderen. Sommigen werden vereerd, dat waren de orakelen. Toen kwam er een tijd, dat deze menschen als zieken en kranken van zinnen werden behandeld, totdat men zag, dat deze wezens toch ook veel bewonderenswaardigs brachten. En zoodra dat erkend was en verstaan, was het wonder tegelijkertijd onttroond.
Maar er zal een tijd komen, Elze, dat geestverschijningen en visionaire toestanden, helderziendheid en vele andere dingen meer, niet meer zoo zeldzaam zijn. Trots veel bedrog en vele bedrogenen zal het dan duidelijk en klaar worden, dat de mensch, door het tijdsverloop van vele jaren heen, op één

gebied in de eerste plaats vooruit gaat, en dat is op het gebied van het geestelijke . . ."
Zoo sprekende, kwam Aldebaran met Elze aan bij een open plek in het bosch. Naar rechts helde het braakland over en lag daar beschenen van de blauwe maan als een open vlakte van lood.
„Nu moet je opletten, Elze," zei Aldebaran, „ga hier eens zitten en wees niet bevreesd." Ik zal je nu in een toestand brengen, dat je voelt, alsof je nog wezenlijk hier naast me zit aan den boschrand en toch ook elders bent.
Je zult met me kunnen spreken en zelf kun je spreken, terwijl je toch in slaap bent. Het sap van deze vrucht hier zal je in dien toestand brengen. Eet die vrucht op en zie nu voor je uit. Daar ligt het tooneel van je droomen. Heb je de vrucht al opgegeten? Nog een klein moment dan, Elze, en ik span de kapellen der verbeelding aan den wagen der fantasie. Stijg in!"
Het bedwelmend kruid begon reeds te werken. Het licht over den akker trok zich samen tot een kring, die aldoor kleiner werd, aldoor kleiner. Maar nog groot genoeg bleef hij om een grooten cirkel te schijnen. Toen sprak Aldebaran dat ééne woord uit:
„De booze vrouw."
En plotseling zag Else, in vizioen, de oude kolenbrandersvrouw. Ze zat daar voor haar knoestigen deurpost en haar brouwpannen.
Haar dorre lippen prevelden onverstaanbare woorden, haar magere handen rakelden en woelden in het dorre hout en roerden met den lepel. Star en fel staarden haar muizenoogen in de opstijgende dampen, die als kleine duivels en eeuwige wisselende gedaanten omhoog sprongen, zich rekten, vluchtten, en opnieuw stegen gedaanten op en volgden de anderen, ros beschenen, zwijgend en grillig, en wederom volgden anderen . . .
„Ga naar haar toe . . " fluisterde Adebaran.

Hoe verwonderd was Elze plotseling. „Maar Aldebarann, stamelde ze, „ik sta hier vlak bij je, en toch ben ik in den cirkel der toovervrouw. Het lijkt wel, of er twee Elze's zijn."
Maar Vreugdevinder sprak ernstig en dof:
„Geef haar goud in de handen."
En Elze, die in het vochtige gras zat en die Aldebaran naast zich zag zitten, dezelfde Elze, die over het tooverland van den akker zag en elke boomstam onderscheidde; Elze, die eens naar haar schort greep en aan haar gezichtje voelde om te zien, of zij daar werkelijk nog zat, diezelfde Elze zag zich daar staan in den zandigen lichtcirkel, midden in de woning der tooverkol en zag, hoe zij een handvol goudstukken in de gerimpelde handen der heks legde.
Maar het wonderbaarlijke was nog niet ten einde, want Elze hoorde de oude vrouw roepen: „Ei, jij kleine lichtbruid, heb ik het niet voorspeld? mijn goudspoel, mijn klein lokkenkind, de prins zal komen, en de oude mengster zal om gunst en genade moeten smeeken. A! je komt me hier opzoeken. Je wilt iets zien, mooi kind, wat wil je zien?
„Lohengrin" fluisterde Aldebaran, en dadelijk hoorde Elze daarop haar eigen stem, die sprak: „Lohengrin." De oude heks roerde in den pot, dat de dampen hoog uit wemelden . . . En als die weggetrokken waren, ontstond er plotseling een rivier met oevers en groene bergen, een helling, bedekt met een leger van gepantserde ridders, de koning op een troon en Elze voor hem neergeknield. En toen, kort daarop, werd een zwaan zichtbaar en, rechtop staande in een boot, in zilver harnas en met zilver schild . . . de graalridder.
„Weg!" riep Aldebaran. En heen was het vizioen.
En zonder tusschenpooze riep Aldebaran:
„Het paradijs."
Op één slag sproten waaiende palmen den grond uit en breidden zich zacht glooiende weilanden uit. Hooge bloemstruiken bloeiden óp naast een beek. Tijgers, lammeren, leeuwen en

herten liepen vredevol bijéén, weidend en voedselzoekend voor hun jongen. Een naakte vrouw stond in een rivier en schepte water. Ze had geen nap, maar haar vingeren hieven een kristallen bol en omspanden dien, groot was die bol als de aarde. En ten oever geijld stond een man, en rekte zijn handen naar haar heen en vroeg te drinken... o geef mij dan te drinken!

„Christus sterft," fluisterde Aldabaran op dit moment. Drie kruisen hieven zich op uit den somberen aether. Aan het middelste was Jezus genageld, en links en rechts hingen de moordenaars. En het voorhoofd van Christus was bebloed en Zijn zijde toonde den speerwond. Er was veel krijgsvolk, en de priesters overlegden. En vrouwen waren daar, en er was rumoer en paniek.

Een wonderschoone stem, week zingend als een avondklok, door de stilte, sprak:

„Waarlijk, ik zeg U, heden zult gij met mij in het paradijs zijn."

Heen was ook dit beeld.

En Aldebaran, zich oprichtend en met haar verder wandelend, zei zacht: „zie je, Elze, zoo zou ik je het gansche leven kunnen vertoonen. Door de vrucht, die mijn wil je deed eten, is je denken gansch veranderd.

Je fantasie rolt als op tooverraderen. Dat is de aandrift van mijn wilskracht, die ze bewegen doet. Ik speelde op je denken. Je dacht, dat je wakker waart, niet waar Elze? Neen, m'n kind, ik leidde je droom! maar slechts met de eigen bouwsteenen der herinnering kan ik woning nemen daarin. De vizioenen blijven achter. Ze blijven bij je zelf bewaard, zooals in den droom. Maar ze zweefden uit je oogen weg en vielen op dien akker, als op een verlichten wand.

Maar kom Elze, we zullen nu samen gaan zien, hoe het werkelijk is, want het was alles zoo in jouw voorstelling, in wezen is het anders! De fantasie, spint uit kleine draden van gebeur-

tenissen haar web. Ja, zoo is de fantasie de spin in het net. Maar andere oogen van je ziel laten je zien de wereld van het werkelijke, bestaande, tegenwoordige.
Dat noemt men de schemerslaap tusschen het objectieve en het gedachtelijke. Een voortdurend slaan van bruggen tusschen beiden, een droom, dien men voor waarheid aanziet en dien men beweert waarachtig te hebben gezien. Dan loopen werkelijkheid en fantasie naast elkaar, als een wagenpaard naast een gevleugeld ros. Ze draven beurtelings over de weide van je ziel.
Wie nu dit wonder verstaat, wie dezen toestand bij een ander kan verwekken, kan velen misleiden en doen verdwalen, ja zelfs fanatiek en verward maken. Denk eens aan de Indische fakirs, die geheime dampen en kruiden kennen en aan hen, die hun slachtoffers deze dampen doen inzuigen, tot ze tot razernij vervallen of sterven aan hun verrukkingen. Ze brengen den argeloozen mensch in een toestand, waarin de registers (men noemt deze, die van realiteit en ideaal) door elkaar heen schuiven.
Dan behoeven deze goochelaars alleen nog maar bij hun slachtoffers voorstellingen te verwekken, en deze zien alles, in dezen toestand van overgevoeligheid, wat ze maar kunnen zien, naar mate van hun verbeeldingskracht. Nog anderen kunnen ook op louter zielkundige wijze, door een bijzondere kracht van hun wil, zonder hulp van mengsels of dampen, zulke toestanden bij hun slachtoffers te weeg brengen. Maar ik zeg je hierbij, Elze, zelfs wij, die alwetend zijn, kunnen niet zeker zeggen, of ook daar niet eenige verklaarbare geheimzinnigheid in steekt. Zoo kan men veel dingen der fakirs verklaren door fantasiedwang, nadat men eerst werkelijkheid en droom door elkaar heeft geschoven. Zoo ging b.v. eens een magere fakir dwars door een dikken Engelschen majoor heen, en zoo speelden eens een matroos met een scheepsdokter, die beiden vergift hadden ingenomen, met de zon en de maan

en alle sterren, tennis over de zee, als over een parketvloer; zoo groeit een boom door den huismuur van een Indiër, als hij te voren z'n toeschouwers in de schalen hunner gedachten toebereidselen heeft gestort, waaruit deze bonte bellen opstijgen.

Ja, Else, de fantasie, deze regenboogkoningin ... men weet niet, of zij machtiger is bij helder daglicht of in de schaduw van den nacht. Zij rust nimmer. Want zij is de speelgenoote der gedachte en de metgezellin van het niet denken, het Tao. Zij neemt, als koningsdochter, bezit van het gebied der ziel, zij zetelt in haar centrum en neemt daar gestalte aan.

Men noemt hen ziek, de arme wezens, die, bij de gedachte aan een bij reeds een gezwollen oog krijgen, of die verlamd worden op het moment, dat men hen zegt, dat zij verlamd zijn. Maar in al deze gevallen is de fantasie door de omheiningen van het bouwweefsel zelfs heengebroken en heeft, scheppende als zij werkt, het lichamelijke beheerscht en veranderd.

Zoo beschouwd, zal men later moeten erkennen, dat het geestelijke zich, trots allen twijfel, kan belichamen. De bewijzen daarvoor, Else, zijn nog immer zeer gering, en weinig goede voorbeelden staven hen, maar vóór niet allen dit hebben begrepen, zal men ook het wonder dezer wereld niet kunnen doorgronden.

Dit rust in de macht eener Goddelijke verbeelding, die door het denkbeeldige, het wezenlijke heen formeeren. Eerst moeten de menschen grondig de wereld der verschijning en aanschouwing leeren kennen, vóór zij deze zware gevaarvolle stroomversnelling van onzin en diepzinnigheid bereiken. Op den weg er heen reeds gebeurt er genoeg, dat hun reden geeft tot groote verwondering en ontsteltenis. Zoodra zij de onzichtbare lichtgeesten kennen, zullen zij leeren begrijpen, dat ook van hersenen tot hersenen, van den éénen denkenden mensch naar den anderen, wenschen en begeerten gaan, wils-

krachten, ervaringen en vreezen, ijl als onzichtbare stroomingen. Ze zullen bemerken, dat er onzichtbare draden zijn, die de ééne ziel naar de andere voert en zelfs ketent of bevecht of saam laat klinken. Deze draden zijn even eeuwig als de navelstreng, die de moeder en het kind eeuwig verbindt.
Zoo, Else, reikt deze invloed, deze geestelijke saamhoorigheid en alles, wat des geestes is, tot over graf en dood.
„En nu, m'n kind, zijn we genaderd voor de hut van de toovervrouw. Kijk eens door het venster."
Werkelijk! daar zag Elze de oude vrouw bij haar haard staan, maar het zag er daar heel anders uit, dan ze zich had voorgesteld en haar fantasie haar had geschilderd op het tooverveld.
Aldebaran sprak: „Blijf hier staan, Else! Ik ga naar haar toe. Je kunt door een spleet van het raam alles hooren, wat ik haar te zeggen heb. Ik moet mij eerst veranderen."
Toen zag Elze een ouden pelgrim in het rookerig vertrek der oude binnentreden. Toen de vrouw hem zag binnen komen, schrok ze hevig en zonk op haar knieën.
En Elze hoorde den man zeggen: „Ja Martha, ik ben het, ik kom hier in mijn doodsuur tot je. Ik heb geboet. Het is tóch waar. Ik was het, die den jongen houtvester heb gedood en ook den jood verhangen in het bosch. Maak een einde aan je dwaze dooltochten door de menschen. Verwar hen niet meer. Maak je vaardig om hun een drank te maken, die hen zal helpen en genezen van hun pijn. Spreek hun troost in.
Ik smeek je er om, terwille van je zelf."
Hij kuste haar op het voorhoofd. De oude vrouw wankelde naar den grond.
Aldebaran kwam terug bij Else. Groot en lichtend stond hij in de schaduwen, als een koninklijke zoon des lichts.
Sindsdien onderging de toovervrouw een merkwaardige verandering . . .

HOOFDSTUK IX

DE RUITERS VAN HET LICHT

Lang nadien, op een lichten zomeravond, zaten Aldebaran en Elze in het mooi en schaduwrijk prieël, dat uitzicht had op het bosch.

De wanden, overrankt van wingerdloover, werden door de lage zonnestralen zacht beschenen, en diepzinnig hingen de kelken der aandachtige herfstbloemen er tusschen.

Aldebaran zag peinzend naar zijn kleine vriendin. Zij tuurde in de verte, het hoofdje in de hand gesteund en blijkbaar wachtte ze op haar vader, die elk oogenblik van zijn werk kon terugkeeren over den weg, dien Elze ver kon afzien.

Niet lang daarna kwam inderdaad iemand van achter de dennen te voorschijn, juist daar, waar de weg een kromming maakt en afbuigt naar den grooten straatweg.

Het was Elze's vader niet. Het was een groote rijzige man, geheel gehuld in een langen bruinen reismantel.

Hij droeg een breedgeranden hoed en hij had een bergstok in zijn hand. Het scheen, dat hij niet jong meer was, want zijn grijs haar zilverde in het licht.

Trotsch en zelfbewust liep hij den zandweg in, ridderlijk, met zijn hooge witgerande kaplaarzen, die voorzien waren van sporen.

Toen Aldebaran zag, wie daar aankwam, sprong hij op en zei snel: „Luister, Elze, we krijgen thans een zeer hoog bezoek. Zie je dien man daar aankomen in den zandweg? Het is een lieveling der goden. We zullen hem verrassen. Zing, terwijl hij voorbijwandelt eens een klein lied. Zeker zal de dichter, want die vreemdeling is een dichter, gelukkig zijn met dat zingen.

Toen begon Aldebaran te zingen, en Elze zong hem na. Heel zoetjes, en door de echo van het bosch terug gevoerd, klonken deze woorden door den avond.

„Sah een Knab ein Röslein stehn
Röslein auf der Heiden,"

De vreemdeling keek op, opende wijd zijn oogen, liep toen wat sneller en kwam, met merkbare ontroering, vlak voor Elze staan. Hij legde zijn hand zacht op Elze's haren, terwijl ze dat bekende lied ten einde zong. Toen stond Elze op, zag den onbekenden met haar diepe oogen recht in het gelaat en groette hem.

En nu pas zag ze, hoe groot en zonnig die oogen waren, waarin ze keek. Zijn wenkbrauwen waren als machtige bogen boven tempeldeuren, maar hij moest wel oud, o zeker al heel oud zijn, die vreemde wandelaar. Zijn volle haar was al zoo zilverwit, en vele rimpels waren om zijn oogen en mond getrokken, alsof het verdriet zijn norsch kouter daar doorheen had gesleept.

Het eerst sprak de vreemdeling:

„God zij met u, m'n lief kind! vertel me eens, hoe kom je aan dat lied, dat je me tegenzong zooeven? Het is het geluid als van de beek, die ik in m'n jeugd zoo vaak heb hooren klateren."

En Elze antwoordde, nadat ze Aldebaran's blik had opgevangen:

„O, dat liedje? Ik kende het al zoolang. Misschien vond ik het in het veld of in het bosch. Misschien hebben de bloeiende bloemklokken het me geleerd of zongen de vogels het."

De grijze vreemdeling lachte en zei: „Natuurlijk, je hebt gelijk, m'n kind, van hen heb ik het ook vernomen."

„Maar we zingen het ook op school." ging Elze voort.

„Zoo . . . ach zoo, maar zeg me eens, kleine zangvogel, ben jij soms dat kind Elze, waarover men zooveel in ons land vertelt, dat raadselachtige wezentje, dat orakel van Pommeren, dat mooie kind Elze?"

„Och, de menschen zeggen zooveel" zei Elze, terwijl Aldebaran zwijgend en onzichtbaar zijn lichtende hand op haar schouders legde.

„En ik weet niet, hoe gij mij wel ziet. Ik weet alleen maar dit, dat het weinige, wat ik U kan zeggen, mijzelve zeer eenvoudig toeschijnt en dat ik het dan nog niet zèlf zeg. Er is iets, wat voor mij denkt, iets wat ik onwillekeurig vasthoud en bewàren wil. En zie, dààrdoor zie ik alles zonneklaar en helder als kristal.”
„Welnu, kleine gedachtenspinster, luister dan eens naar mij. Ik heb weinig tijd, want mijn paarden wachten ginds op den heirweg met den koerier. Over enkele uren moet ik weer terug naar mijn land, mijn oud of . . . . mijn nieuw land.” Hij glimlachte bij deze woorden weemoedig. „Ik ben, ontroerd en verontrust over de vreemde verhalen over dat wonderlijke kind Elze in het Noorden, weggereisd. Een zonderling gevoel dreef mij voort. Nu, in het late licht, nu de laatste stralen van den hemel met hun gelukzalige en hooge vingerspitsen ons bereiken en zich straks zullen toevouwen om ons, nu ik voel, dat het leven en zijn raadselachtige stroomen langzaam heenvlieden, als het laat licht in dezen herfstavond, heb ik besloten om nog enkel één ding te onderzoeken, één ding, dat mijn gansche rijke leven heeft vervuld met leeden geluk. Dat is het zonneklaar en schaduw-droeve wisselspel des lichts en der kleuren!
Op geen enkel gebied heb ik zoo diep gearbeid, nergens de natuur zoo dringend aangestaard om antwoord, dan waar ze zich openbaarde in het licht.
Maar men gelooft mij niet, men wil niet aannemen, wat ik verteld heb van zijn eeuwige openbaringen en zijn eeuwige verborgenheden. En nu, m’n kind, nu de laatste trappen moeten worden bestegen, wil ik weten, wat de waarheid is. Je hebt immers vele wonderen gedaan, je hebt geleerden tot verwarring gebracht, je hebt de in duisternis wandelenden immers verlicht met je ziende oogen. Als een levensmoede, als een waarheidsdronkene, kom ik nu tot jou, m’n kind, om uit jouw mond waarheid te vernemen. Zeg mij, wat denkt gij van het licht, wat meent gij van de kleuren?”

Toen sprong Aldebaran op en nam Elze aan de hand naar een bank. En de vreemdeling ging naast haar zitten.
Aldebaran streek over haar hoofd heen. Elze zonk half in slaap, achterover. Haar hoofd leunde aan den wijnrank en een late winde viel wit op haar schoot. Even was het doodstil rondom. Niets bewoog aan boomen en bloemen, en verbaasd zat de vreemde naast haar, ontzet over Elze's verandering.
Toen sprak Aldebaran met gedempte stem, als van een geest, door Elze's mond heen deze woorden:
„Meester van Weimar! Er is geen ding in hemel of op aarde, hoe groot of hoe nietig, of het ontmoet zijn profeet. Tusschen vele roepstemmen drong ook de roep van het licht en der kleuren tot U door. Maar voor velen werd gij uitverkozen, met uw zingend hart, het kleurenlied van leven en levens lijden te zingen en den heldenroman van het licht te schrijven. Ook anderen vóór U, zooals de groote Engelsche dichter, Uw tegenstander nog na zijn dood, de Engelsche wijsgeer van getal en regel, waren opgeroepen tot getuigenis van het licht. Maar de door God verkozene was hij niet. *) Want hij schonk het alphabet van licht en kleur, en gij gaaft hun lied. Wat ik U hier zal zeggen, zal U verblijden. Maar jubel niet. Het inzicht, dat ik U zal geven, zal U thans niet meer baten. Een nageslacht zal uw gezang moeten zingen, zóó, dat het verstaan wordt in alle helderheid en alle eeuwigheid. Dit geslacht zal den verworpen steen uwer leer plaatsen „tot een hoofd des hoeks." Het zal u gaan als allen, die in dit leven vooruitstormen! Juist, omdat zij sneller opstijgen, zullen zij spoedig gansch eenzaam staan en wandelen op de hoogte der bergen. Maar de klokken, die Één luidt, die alles zal openbaren, zullen eens klinken tot diep in alle dalen en de slapenden zullen worden gewekt. Ja, wees toch blijde, mijn meester! want zeker is het, het licht is eenheid! Zijn stralen zijn wit, en het is niet waar, wat die andere geloofde, n.l. dat

1) De schrijver bedoelt hier Newton.

het samengesteld was uit de kleuren, die hij meende te vinden in de kleuren van den regenboog en in het glas, waarin zij verborgen zouden zijn.
Kleuren zijn getemperde schaduwen, vertroebeld licht. Maar luister goed, ze zijn in onze menschelijke oogen en in die der dieren, zoowel als in elk ding afzonderlijk, anders dan in de oogen van zijn metgezellen.
Dat wat de dingen kleuren geeft, is een beweging, die door de werking der zon ontstaat en die zich in onze hersenen voortplant, om den indruk van het gekleurde te verwekken. Lichter kleuren zijn dus de indringers, die met hun ijle vingertoppen aan de deur onzer gedachten kloppen, opdat wij ze herkennen en opdat wij voorzichtig zullen wandelen in den dwaaltuin des levens. Gij zegt het immers zelf: zij geven aan alles vorm en inhoud, zin en wisselende beteekenis. Zoo ontstaat dus uit onze innerlijke bewegingen, uit dat, wat wij kleur noemen, een uitwendige beweging, die geen kleur is, maar slechts iets, wat wij kunnen noemen: een golven en opgaan, een deinen van de onzichtbare aetherische zee, wier geheimzinnige vloeden alles doorstroomen. Zij doorvloeien onze witte oogen met hun lichtschelpen, en niet minder dan het kristal en de blinde harde rotsen evenzeer wol of staal; vuur, gas en de lucht niet minder dan de diepere aderen der aarde. Dit alomtegenwoordige, dit almachtige, is de God van alle verschijningen, ook van het licht.
Hij heft zich op en roert zich en zie . . . het is licht.
Licht is het! en het gaat voorwaarts en achterwaarts, en het zingt . . . Beweging is alles, beweging is de geheime zin van alle tegenwoordige dingen.
De mogelijkheden der Aetherische zee, der aetherbeweging zijn oneindig. Ze gaan op en neer, zij zijn kruisende, slingerende, rollend, en in rechte streepen gaande.
Het licht is de golfslag van den aether in het onafzienbaar gebied van het Al. Het is het onophoudelijk golven der

kleinste stroomingen, op en neer, zóó snel, dat, terwijl een watergolf in één seconde over de zeevlakte rolt, een enkele aethergolf van deze zee de ruimte van vele duizenden mijlen terzelfder tijd doorschiet en dwars door alles heenrolt.
En nu, vreemdeling, zal ik U een sprookje vertellen. Luister, opdat ge 't niet weer vergeten zult, want, wat ik zal vertellen, zal tegelijk waarheid zijn en een fantasie. Immers alle sprookjes dragen één waarheid in zich? Gij moet mij vragen, als iets U niet klaar is, want dikwijks zal ik een blik werpen op dingen, die U onbekend zijn en die nog liggen in het toekomstige."
En dieper zonk Elze's hoofd in den wingert, die met zijn wilde en grillige ranken haar omrankte als de gedachten, die Vreugdevinder haar ingaf. En zij sprak, ziende in den wemelenden straal van het late herfstlicht:
„Er vliegen onophoudelijk en onuitputtelijk millioenen lichtruiters op vurige paarden gezeten uit den grooten zonnetempel. Het zijn de vleugellichte boden van het Heelal, van Gods gedachten. Ze zijn arbeiders van alle werelden en in alle werelden. Zij zijn strijders en overwinnaars, grondleggers van staten, sterren, levens! Het zijn zonen Gods, vijanden der duisternis. Vreugdevorsten zijn het en vernietigers der donkerten! Zij voeren ook vernietiging mee in hun felstralende pijlkokers. Uit de poort der zon rijden zij in de vensteropeningen en deuren van alle dingen; door luiken en spleten storten zij zich, trotsch en stralend, en zij rijden binnen in de oogen van dieren en planten, en menschenoogen, in alle oogen . . . rijden zij witstralend en almachtig binnen . . .
Ge ziet ze aankomen in één rij van ruiters, als één escadron van blinkende kurasiers met zilveren borstplaten, met goudgeheuvelde beukelaren . . .
Dat is de werking van één zonnestraal, één klare brandende straal op ons oog.
Want in den dooltuin van het oog zijn overal kleine bruggen, die deze ruiters kunnen binnenrijden om het kasteel der

Gedachte te bereiken. Als er nu te veel ruiters in je oog over deze bruggen komen binnengestormd... dan stuwen zij samen op de kasteelbrug. Dan trekt de brugwachter de ketting op, en ge voelt U verblind en verdoofd. Stel U nu eens voor, dat zulk een escadron van lichtruiters over een gladde vlakte kwam gereden, een soort van bevroren weiland. In volmaakte paradestelling draven zij naderbij, en we stellen ons zóó op, dat wij hen schuin van voren zien aankomen. Ze schieten over de ijsvlakte voort en zijn direct genaderd aan den ietwat hooger gelegen oever. Kijk! wat gebeurt er nu? De zandoever is niet zoo glad als het ijs, en daar de lichtruiters links op kleine paardjes en rechts op grootere paarden zitten, die steeds grooter worden, tot ze op den rechter vleugel wel op geweldige Chimeira's gelijken, ontstaat er een natuurlijke plaats verschuiving. De paardjes, die naar ons zijn toegewend, worden in hun galop sterk geremd door de grooteren op den vleugel. Zoo maakt het gansche front een massale zwenkende beweging, en we zien de gansche rij ruiters op zij. Hoe wonderlijk! Want nu is de rij niet meer helderwit door den glans der zilverstralende pantsers! Maar we zien die schuine rij als rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo en violet.
Dat komt, omdat de kleine lichtridders groepsgewijze, onder hun zijlings opengewaaide tunieken, wambuizen dragen van rood tot blauw gekleurd, die in frontpositie nog onzichtbaar waren.
Van voren zijn zij dus geharnast in wit-zilver, zijlings gezien zijn zij kleurige dragonders! Zulke zwenkingen nu maken de ruiters bij elke hindernis, die zij ontmoeten. Zij buigen soms zóó, dat zij alleen hun kleurige flanken zichtbaar doen zijn, dan zóó, dat ze alleen wit, stralend blank-wit, schijnen.
Zij zwenken gedurende hun luchttocht iets, als zij bijvoorbeeld door ijs of water, door regendroppen, glaskanten heen moeten. Ze dwingen hen als 't ware van richting te veranderen."

„Mijn kind" vroeg hierop de vreemdeling, die ademloos had toegeluisterd, „je meent hiermee dus te wijzen op het breken van licht in voorwerpen. Maar je zegt: De ruiters des lichts hadden, al was het dan ook slechts op hun flanken, eigen kleuren! Dat nu beweert de Engelsche geleerde toch ook. Dus, dan heb ik ongelijk?"
En Elze sprak door Vreugdevinder:
„Laat ik het nu eerst voorstellen, zooals ik zooéven deed, het is echter nog wat anders.
Want de lichtruiters zijn eigenlijk kleine caméleons. Ze ergeren zich, als ze op hindernissen stuiten in groen en geel, in rood en blauw. Pas als ze geremd worden, krijgen ze kleuren. Maar laat ik eerst even de vergissing nagaan van dien anderen lichtvorscher.
Als de lichtruiters dus in groote drommen tegen een vlak aanspringen, kan het gebeuren, dat zij, als 't ware, diep in het zand geraken, eenigszins verzinken en later in gewonen draf terugrennen.
Zoo doen zij ook, als zij door gladde spiegelende oppervlakten worden teruggeslagen, als waren alle deuren voor hen gesloten. Zij rijden dan in dezelfde zwenking, waarin zij naderden, naar den anderen kant weer terug."
„Ze weerkaatsen", mompelde de vreemdeling.
„Komen zij echter in drijfzand terecht of in een drassigen bodem, waarin ze blijven steken, dan zinken velen van hen weg en een bepaald soort ruiters komt weer uit de aangereden oppervlakten te voorschijn.
Ik zal dit nog wat verduidelijken met een dagelijksch voorbeeld. Zoo rijden b.v. alle ruiters in vollen galop tegen een roode roos aan, maar het rozenpaleis is zóó merkwaardig fantastisch gebouwd van binnen, dat alle ruiters met blauwe, groene, violette- en oranje-kleurige wambuizen in de gewelven en kelderruimten neerstorten. De deuren slaan dicht, en de kleurige lichtridders zijn gevangen. Alleen de roode ruiters kun-

nen zich redden. Ze passen niet in kelderluiken en afsluitingen, die voor de deuren en vensters der gevangenis dezer rozenburcht zijn geplaatst. Zij struikelen en wankelen wel even, maar slaan ijlings op de vlucht — óók in ons oog — en zoo komt het, dat wij de rozen rood zien. Precies zoo gaat het met de gele rozen, waarbij de gele dragonders wegvluchten, terwijl alle anderen in de schaduwgewelven verzinken. Zoo nu geschiedt het met elk gekleurd ding, of het een steen is,of een tapijt. Iedere eigen kleur aan iets, zegt ons, dat er zooveel lichtruiters in hun kerkers smachten en dat slechts één groep — van een bepaalde kleur — gered is en wegvlucht in de zon. Is echter de hindernis, waartegen de lichtruiters rijden zéér poreus en vlak, héél dun en niet méér remmend, dan dat ze wanorde veroorzaken, dan komen de ruiters, na hun doortocht, in een zekere verdeeldheid. Ze raken vermengd en door elkaar heen en worden verstoord. Zoo is de werking bij dunne schijfjes, zooals bij een zeepbel, bij op elkaar liggende glazen, of zooals bij olie op het water, kortom, als dus de lichtruiters twee of meerdere malen achter elkander een hindernis passeeren en den tijd niet hebben zich ordelijk te groepeeren.
Dan gebeurt het wel, dat ze zich in hun zadels verheffen, steigeren en donkere plekken tusschen zich laten, waar anders de ruiters, tot en door elkaar gestort in één wanordelijke drom, in kleurendronkenheid hun wambuizen toonen .... allerzijds!"

„Interferentie", mompelde de vreemdeling.

„Dan komen er toestanden voor van vrijmaking, waarin de ruiters, die door de vloeistof worden opgevangen en vastgehouden, werken als kleine brandstichters. Zij steken de kamers, waarin zij gevangen en geketend zijn, juist met hun eigen kleedingkleur in brand. Zoo kunnen de gevangenen hun cellen, elk naar den aard zijner kleur-ontvlambaarheid, dàn groen, dàn blauw, dan anders illumineeren, als een Bengaalsche verlichting.

Dit is natuurlijk alleen te zien van den kant, waar de vensters open zijn. Want aan den anderen kant behoudt de gevangenis haar eigen kleur. Zoo is petroleum gewoonlijk lichtgeel. Als nu echter een lichtruiter daarop aanrijdt en er doorheen galoppeert, ontsteken eenige blauwe ruiters hun blauwe cellen, zóó lang, als zij worden vastgehouden. De anderen komen er met glanzende beukelaren uit te voorschijn gevlucht, precies zooals zij er tevoren zijn ingesprongen."
„Fluoresceeren," bevestigde de luisterende oude.
Andere terreinen echter, zooals bijvoorbeeld weilanden, zijn vreemde en zeer bijzondere gevangenissen voor de ruiters des lichts. Ze nemen hen bij dag gevangen in hun donkere spelonken en scherpe schachten en laten hen bij intrede van den nacht in de bovenste cellen uitzien. Daar ontsteken zij hun blauwe fakkels, vurig en schoon als een droom; lang nadat de ruiterij is weggereden, branden de fakkels nog.
Toen sprak de vreemdeling,: „Dat zijn zeer bekoorlijke uitleggingen van wat de geleerden „Interferentie, Fluorentie en phosforlichten" hebben genoemd en waarvan ik enkele schoone gevallen heb beleefd. Zoo betrekt dus de glimworm en het phosforlichtend zeediertje zijn wonderglans van die ruiters van het licht. Ze worden dus gevangen gehouden en moeten dienst verrichten in den nacht . . . Dat is werkelijk een liefelijke gelijkenis. Op die wijze zal ik mij dus de kleurschakeeringen der ijsbloemen en de maan- en zonnehof moeten voorstellen, als de verwarring der ruiters, die op korten afstand uit hun gelederen zijn geslagen?"
„Zeker," sprak Elze, „de ruiters hebben, nadat zij eenmaal een hindernis hebben gepasseerd, iets van hun glans verloren. Dikwijls verlaten zij, vooral in de kasteelen van kristal, zelfs wanneer zij vrije doortocht hebben, de open deuren in een geheel andere marschroute dan toen zij aankwamen. Zij voeren een loodrechte zwenking uit. De wetenschap noemt deze ruiters „gepolariseerde stralen." In fijn geslepen kristal

zooals bij de diamanten, gebeurt het wel, dat de ruiters bijna allen worden vastgehouden. Zij staan dan in starre wacht en ontsteken een magisch vuurwerk, daar alle ruiters als één bliksemend felle slagorde in paradepositie blijven staan.
De diamant fonkelt! Dit noemt men totale breking. Denk echter niet, dat de gevangen ruiters werkeloos blijven. Integendeel! Zij stijgen direct van hun paarden en beginnen in hun kleine cellen oproer te maken. Daarna beginnen zij te dienen en tenslotte verrichten zij nuttigen arbeid.
Echter, nu moet ik, ter verduidelijking, nog iets vertellen, wat ik vergeten heb.
Alle lichtridders nu, hebben onzichtbare gezellen bij zich. Men kan ze als schildknapen beschouwen. Het zijn helpers, die de gave bezitten tot verwarmen, sturen enz. Zij rijden allen in het front, naast de roode ruiters. Wij zullen ze ultra-rooden noemen. En zoo zijn er ook ontelbare gezellen, die vuur verwekken, die smelten en als boren werken, zoo hevig. Ze rijden naast de violetten. Dat zijn de ultra-violette ruiters. Beide onzichtbare groepen nu zijn aan de fronteinden opgesteld als onzichtbare stralenbundels. Soms echter vergezellen ze ook andere ruiters en zitten achter hen te paard. Deze onzichtbare gezellen zijn nu de eigenlijke bevrijders der luchtruiters, want deze wagen zich ook niet in de wereld zonder hun gezellen van gloed, hun wegbereiders en pioniers. Deze woelen en smelten en boren zoolang, tot hun meesters weer, in veranderde vormen, aan den hemel worden terug gegeven en kunnen keeren naar hun zonneparadijs.
Maar nu, vreemdeling, is mijn sprookje bijna uit. Nu kan de uitleg mijner visioenen beginnen. Vraag mij slechts, en ik wil antwoorden."
En voorzichtig liet Aldebaran even Elze's hand los.
Ergens in het bosch viel zacht ritselend een blad neer in de groote stilte....

HOOFDSTUK X

ALDEBARAN'S KLEURENSPROOKJE

„Kindlief," zei de grijze vreemdeling, „je hebt me zooeven een bekoorlijk sprookje verteld over het licht en het doet mij leed, dat ik dit zelf niet heb gedicht. Maar vertel mij eens duidelijk, wat bedoel je toch met die donkere gezellen, die schildknapen en lichtbegeleiders?"

„Verheven meester," antwoordde Aldebaran in Elze's helderzienden droom, „iedere tijd heeft een soort bril, die den blik door de randen begrenst, zooals elk levensbeeld door een venster wordt omraamd. Alleen de toekomst verbreekt deze begrenzingen. Onze nakomelingen zullen eens weten, dat, tegelijk met het licht, ook warmtestralen en magnetische stroomen in ons oog dringen en dat deze drie samen pas dàt veroorzaken, wat wij kleuren noemen. Licht, warmte en magnetisme maken dus samen datgene, wat onze ziel als kleur ervaart.

Deze drie stralen, werkend als tooverhanden, gebruiken het netvlies van ons oog als een klavier. Zij hameren, door en met elkander vereenigd, op de toetsen van deze gespannen harp en spelen daarop een schoone en weelderige melodie.

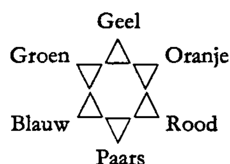
Ze drukken, als 't ware, op de toetsen van het orgel. De wind der beroering, de ziel, bruischt dan door de toetsspleten heen een storm van kleuren. De ziel weerkaatst deze kleuren, ze werpt ze terug in golven, die weer terugvloeien tot hun oorsprong.

En nu wil ik trachten, om den laatsten sluier van geheimenissen, die over licht en kleur hangt, op te beuren voor U . . . Luister goed.

De bron der kleuren is n.l. de driekleurigheid van het menschelijke bloed zelf.

De menschen bezitten alle kleuren in zichzelf. De natuur zèlf heeft geen kleur. Zij ontvangt kleur door drie bonte schijven,

die in onze aderen bewaard worden. Rood, is het toestroomende bloed! In dit bloed circuleeren vele kleine gasblaasjes, die zich in de longen hebben volgezogen met de zuurstof der lucht.
Blauw is het afstroomende bloed, de kleur der kogelachtige schijven, die het koolgas uit de werkplaatsen des levens wegvoeren, om ze in de longen te doen veranderen. Geel is de kleur der bloedgolven zelf, die beide soorten bloed dragen de z.g.n. bloedwei.
In de slagaderen nu vloeit het roode bloed van het hart naar het oog, in de zuigaderen vloeit het blauwe terug naar het hart en in de bloedwei heeft beider stroombedding de kleur van barnsteen.
Begrijpt ge, dat in deze drieëenigheid alle bouwsteenen der kleurentheorie zijn besloten?"
Elze teekende nu op een stuk perkament, dat de vreemde haar haastig toestak, deze figuur:

Vermengingen van rood en geel doen oranje ontstaan, van rood en blauw, paars, van geel en blauw, groen. Zoo ontstaan dus heel eenvoudig uit drie oerkleuren de zes grondkleuren. En ge bemerkt dus ook snel, dat uit de vermengingen van de drie bloedsoorten alle kleuren kunnen ontstaan."
„Maar zwart en wit, hoe ontstaan die?" vroeg de vreemde haastig. En Elze sprak:
„Denkt U het bloed eens in, als een teer gordijn met doorzichtige wanden, alles heel dun en ijl, gespannen voor het klavier van het netvlies. Dit voorhangsel, waardoor eeuwig een fijne bloedstroom schiet, als een weerlicht zoo fijn, dit

voorhangsel wordt nu aan alle kanten door het roode aderbloed gevoed en steeds ook stroomt het donkere vocht weer terug door de zuigaderen. Beide stroomen zijn als 't ware telkens ineengevlochten en omhelzen elkaar in een voortdurende ontmoeting. De stroombanen, waardoor het bloed gaat, zijn zóó nauw, dat de bloedschijfjes, achter elkaar opgesteld als munten op rolletjes, er precies door kunnen glijden.
Nu is in het oog een wonderlijk fijn tast-apparaat aanwezig, een soort van dubbelklavier voor het licht. Dit apparaat regelt nu alle nuanceeringen der drie stralen: Licht, Warmte en Magnetisme. Het is opgesteld aan de randen van het voorhangsel van ons oog. We kunnen zeggen, het bedient het tooneelgordijn van ons oog en het regelt daar alle stroomsnelheden. Nadert nu het zichtbare dit gordijn, of, om bij mijn vorig beeld te blijven, rijden de ruiters van het licht nu in volkomen regelmaat recht op ons oog af, dan worden alle bloedvaten ineens afgesloten. De roode en blauwe stroomen worden dus gestremd, ja zelfs verdwijnt ook door saamtrekking der kleinste haarvaten het geel.
En dat, wat nu bij de hoogste prikkeling van het netvlies aan de ziel wordt medegedeeld, luidt „Wit!"
Wit is dus het schelle licht, het verblindende, de samentrekking, het starre, het ledige en tegelijk het machtig ontroerende!
Het oog nu, werpt deze felheid terug, het slaat den lichtaanval af en werpt de ruiters terug naar hun eerste stelling.
Een witte vlek is dus een ledige vlakte, die in het voorhangsel van ons oog weerkaatst. Alle kleurbronnen zijn daarbij afgesloten en op de ziel maakt deze toestand den indruk van een kleurloos gordijn.
Omgekeerd, als alle prikkeling weg is en alle sluizen der aderen wijd open staan, geeft het bloed, dat dichtopéén gedrongen is, zóó, dat de blauwe schijfjes vast op elkaar gepakt zijn, den indruk van „Zwart." Zwart is dus een toestand van verlamming, een stilstand, een verstijving. Zwart is een

begraven van alle kleuren in het voorhangsel. Het is de algeheele ontspanning van de registers van het orgel; het is de verstikking van het bloed, totale rust, duisternis! Zwart is de ziel zonder eenige ontroering . . .
Het witte, helle, roept de sluiswachters, de zenuwen, toe: „Sluit alle stroomen af want het licht kan dooden." En het zwarte, het duistere roept: „Maakt open alle sluizen en stuwt den vloed op en rust uit."
Als de sluiswachter echter water binnenlaat, waarin geen schepen varen, noch blauwe, noch roode, dan stroomt er een helderheid van barnsteen langs en de ziel voelt „Geel". En als de ziel „rood" voelt, waaien de wimpels der roode schepen en zoo met blauw. Gij begrijpt mij toch wel, gij vreemde, met uw peinzende diepe oogen, het is toch immers zooals gij bedoeld hebt: het blauw beteekent de eerste binnenvaart van het donker in het rijk der lichtere schaduwen en geel is het eerste binnentreden van het heldere wit in het rijk der duisternis en droefenis. De onbewolkte hemel schijnt aldus blauw, omdat het eeuwig, ijzig zwart der wereldruimte door het matte licht der atmosfeer wordt getemperd en milder gemaakt. En zoo wordt het ondraaglijk-absolute wit der zon, door den mantel, door de omsluierde zachtheid onzer moederaarde gedempt tot goudgeel.
Dit alles zal worden bewaarheid, o lieveling der goden, door hen, die lang na ons, zullen opstijgen in de luchten als adelaars.
Want deze vliegenden zullen ontdekken, dat het blauw des hemels steeds zwarter en de zon steeds witter wordt hoe hooger zij opklimmen.
Als het geel der zon nog meer gedempt wordt, schijnt het oranjerood, als haar licht aan den horizon, dus dicht bij de donkere aarde staat, schijnt ze paars.
Bedenk verder, dat de drie stralenbundels van Licht, Warmte en Magnetisme in verband staan met de dichtheid der kleur-

stroomen. Het paars heeft de koudste en het geel de warmste stralen, het wit bezit de meest felle; blauwzwart de minste lichtstralen.

De drie soorten van stralen loopen niet in hetzelfde spoor, maar ze gaan parallel van elkaar en op bepaalde afstanden.

Om de orgeltoetsen van het klavier des oogs te beroeren, is het echter noodzakelijk, dat de drie soorten van lichtvingers, de stralende, de verwarmende en de magnetische vingeren, zich immer vereenigen en vermengen. Slechts in deze schoone gemeenschap veroorzaken zij de beweging der toetsen, die de fijnste schakeeringen van kleur laten saamklinken met de millioenen klanken van rood tot blauw en purper."

En ontroerd sprak de vreemdeling:

„O lief, lief kind, hoe weldadig zijn deze woorden! Zij ontvoeren mij aan mijzelve — O! kind, gij onbegrijpelijke, gij diepzinnende en raadselvolle alwetende! Uit jouw hart is het mij, of een engel opzweeft en de vleugels strekt ter opvaart. Zijn deze blikken die ik nu kan werpen in het verschiet, de tijden zóó ver vooruit? Zijn deze openbaringen teekenen van Gods wijsheid, of zijn het verblindingen en vizioenen, die mij willen troosten? O, ik voel mij zoo gelukkig, te weten, dat ik dus de waarheid in de oogen zag."

„Zeker", sprak Elze nog en haar oogleden hieven zich droomerig op en ernstig zag zij den vragenden aan. En de vreemdeling zweeg en toen hij het hoofd weer hief vroeg hij nogmaals: „Dus de kleuren zijn slechts getemperde schaduwen?"

„Ja," antwoordde Elze's stem, „want schaduw op zichzelf beteekent ver te zijn van het licht, van warmte en van magnetisme. Indien echter, bij ontbreken van het licht, warmtestralen en magnetische stroomen tegelijktijdig het oog treffen, speelt het orgel kleurige schaduwklanken en het voorhangsel des bloeds werpt gekleurde donkerten of beschaduwd licht op het netvlies der gezichtszenuwen.

„Dan had dus," sprak de vreemdeling in vervoering, „de

Engelsche lichtvorscher ongelijk. Want de zon is niet als een paljaskleed samengesteld uit allerlei kleuren! Neen, o hemelsch licht, gij zijt rein en onvertroebeld, gij zijt vrij van elken schaduwdwang en in onschendbare zuiverheid straalt uw vlekkeloos licht neer!
Alle kleur, alle sier die men U toedicht, is dus menschelijk.
Maar hoe kan men de dwaalgedachten van dien anderen lichtgeleerde ontzenuwen?
„Op verschillende manieren. Hij dwong het licht, tot één dunne straal, te gaan door een reet in een duister vertrek. Voor dezen éénen scherpen straal zette hij het prisma, dat ook de lampkroon versiert.
Op een scherm opgevangen, ontstonden nu kleuren als die van een regenboog: rood, geel, groen, blauw en oranje, met korenbloemblauw daartusschen. En nu, zei hij, dat klaarblijkelijk bewezen was, dat het witte zonlicht bestond uit de kleuren, die men pas zag ontstaan, zoodra zij in dien straal waren samengesteld. Het witte licht, zei hij, bestond tevoren uit een kleurig mengsel.
Maar deze redeneering was niet goed, de conclusie was veel te snel genomen.
Want als de golf aan het strand breekt in schuim, kan men toch niet zeggen, dat de zee louter uit schuim bestaat. En zoo ging het ook met het licht. Toen het water aan een rots of tegen het strand verbrijzelde en uitéénspatte, vermengde zich in dezen droppelendans de lucht met het water. Want schuim is water dat met lucht is vermengd.
Weliswaar ontstaat uit schuim weer water, maar het heeft tevoren iets ondervonden. Er was iets mee geschied. Het is met een vreemd element, de lucht, gegeeseld. Zoodra deze geeseling voorbij is, deelen lucht en water zich weer. Het waterdropje wordt zee en de lucht vlucht weg. Water bestaat uit droppels, maar niet uit schuim.
En zoo is het ook met het klare licht. Want het is door dèn

Afgesloten sluizen.
Roode bloedlichaampjes.

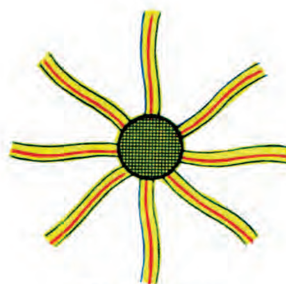

Opgestuwd sluiswater
Blauw aderbloed.

Slechts bloedwater wordt door-
gelaten. Geel.

Bloedwater en slagaderbloed.
Oranje.

Gemengd uit ader-
en slagaderbloed. Violet.

Bloedwater en
aderbloed. Groen.

Zwart,
gemengd uit alle drie.

Wit,
als alle drie afgesloten zijn.

wand van het kristal gedrongen, het is in den heftigen vaart van den straal, als water op de rots, veranderd. Het net van het glas heeft het doen veranderen, als de rots het water.
De drie stralen van warmte, licht en magnetisme mengen zich anders dan eerst. De opéénvolging wordt anders en in een andere opéénvolging vallen zij ook op het scherm. En het oog ondergaat daaruit ook een andere inwerking."
En de vreemdeling vroeg wederom: „Maar wie nu leidt deze zinrijke bediening der sluizen, waarover gij spraakt? Wie is degene die dit wondere zoo simpel doet zijn in onze oogen?"
En Elze, ontroerd en bevend, hief het droomerige hoofd opwaarts. Haar gansche gezichtje straalde toen zij sprak: „Gij vraagt naar hem, die dit spel leidt? Dat is Hij, die mede lijdt, dat is de Sympathie die alles beheerscht en beïnvloedt."
En terugvallend met haar hoofdje in den wingerdtros zei ze glimlachend: „Schuur eens met uw nagel over uw huid heen! Zie toe! Er ontstaat een lange witte streep, daar de gevoelszenuw beveelt, dat alle aderen zich daar tesamen moeten trekken. Maar niet voor langen tijd, want de streep is direct weer rood. De zenuw voelt voor uitersten, ze bemint het contrast. Zoo ze even te voren nog alles in het stroomgebied van het bloed vereenigde, zal ze direct daarna alle sluizen weer doen openen. In het oog is het evenzoo gesteld. Ook hier heerscht de zenuw. Zij bedient zich, zooals ik reeds zeide, van een klein orgel; ontelbaar zijn de snaren en registers en het is kunstiger en schooner dan het orgel in de kathedraal van Sint Pieter te Rome."
En peinzend sprak de vreemde: „Ach, nu begrijp ik ook de geheimen van de tegenwerking des lichts. Want als ik eens recht in een roode kleur heb gekeken, dan houd ik een groen beeld over in mijn oogen, omdat de sluiswachter na dat zien in rood, de tegenregisters opent, om de rust voor te bereiden. Zoo zal het witte licht, na er lang in gestaard te hebben, een zwarten indruk nalaten, en zwart een witten, blauw laat oranje

na en paars geel. Dit is dus het geheim? Hoe simpel, hoe goddelijk tegelijk is dit alles. Kinderen kunnen het verstaan. Hoe won derbaarlijk. Het is mij of nu mijn oogen pas kunnen zien . . ."
„Ja", sprak de echo van Elze's stem, „en zoo is nu ook de kleurenblindheid begrijpelijk. Bij deze ongelukkigen trekt de zenuw aan het verkeerde register. Zoo kleuren de zieke vochten, de kleurarme bloedlichamen geheel anders. Het groen der gal en hun geel daarmee gemengd, het gebrek aan rood bloed, het te veel aan witte bloedschijfjes . . . dat alles veroorzaakt een geheel ander kleurenspel."
Nu is het ook wel duidelijk, dat de dieren geheel andere kleuren zien dan de menschen en dat er levende wezens zijn, die in het donker tastend hun weg gaan, zooals wij in het verblindend licht, b.v. de mieren. Het prisma bevindt zich in het oog. Het toont ons niet de oorsprong van het licht uit kleuren, maar het toont ons aan, dat het kleurlooze licht tot kleurige schaduwen wordt, door de wisseling en beweging in de colonne der drie ruiterscharen en door de veelzijdige arbeid van dien sluiswachter Sympathie. Op de verkeerde toepassing van de prisma-theorie kan men dit woord doen gelden: „de waarheid bestaat uit zeven dwaasheden."
Wel is het mogelijk, om alle kleuren van het prisma weer terug te brengen tot één kleur. Tot nu toe is dit gelukt tot aan grauw toe en onsterfelijk is Uw woord daarop van toepassing: „zeven grauwe ezels maken nog geen schimmel." Maar het zal gelukken, door middel van samengestelde lenzen, het gekleurde tot wit terug te brengen.
De fout van het prisma-voorbeeld is wel deze: dat de klare zonnestraal als 't ware gekweld en gepijningd werd. Daardoor zijn velen in den dooltuin geraakt. In het prisma werden capriolen uitgevoerd en deze werden gehouden voor gangbare verschijnselen. De straal op het doek gaf niet meer het beeld van de spleet waardoor het licht viel, maar zonneschijfbeelden die elkaar bedekten."

Toen sprak de vreemdeling, die lang zwijgend had geluisterd: „Nu adem ik met dieper teugen de frissche lucht der waarheid in. Nu is alles mij klaar. Jouw blauwe oogen, liefelijk kind, laten mij hun donkere diepten zien en blauw door de klare Irisschijf verhelderd, mijn oogen die bruin zijn, zijn zoo gekleurd, doordat er een vermenging heeft plaats gehad van het roode bloed met hun groen-gele ondertoon, op een donkeren grond. Als de kristalheldere inhoud van het oog vertroebeld is, schijnt het oog rood, daar de roode onderhuid er door heen schemert. Dit komt omdat elke vermenging van warmte-, licht-, en magnetisme stralen op andere wijze op de klavierharp van het oog spelen.

Hoe had mijn tegenstander met de paljasachtige samenstelling van de zon dit kunnen verklaren?"

En Elze sprak: „De dwalingen van den reus des geestes zijn altijd nog belangrijker dan het groote werk van den dwerg des verstands. Gij zijt in ander opzicht zijn mindere. In de rekenkunde en meetkunde waart gij niet groot, omdat het bezielend tasten naar het onnaspeurlijke in de stille vreeze des geloofs, u inniger aan het hart lag, dan het bewijs der dingen. Ge hebt niet gezien welke oneindig-diepe wetten uw tegenstander zelfs in den verkeerd afgeleiden straal ontdekte. Ze zullen er toe leiden, dat de menschen eens uit het prisma kunnen berekenen, welke vlammen op de verst verwijderde sterren licht geven, en zelfs hoe deze er uit zien.

Zijn berekeningen zullen voeren tot nieuwe, nooit vermoede oplossingen voor nieuwe levensfuncties."

En de vreemde sprak: „Maar zeg mij nog dit, vóór ik U verlaat, hoe denkt gij dan over de wiskunde?"

„De wiskunde," zeide Elze ernstig, „is een ontzaglijk wapen. Ze heeft slechts één verkeerden kant. Deze is haar al te groote preciesheid. Zij is al te juist, al te logisch voor de aardsche verhoudingen. Ze is koud . . .

Ze is bijna logischer dan God zelve, die daarom ook vaak om

haar glimlacht. Ze is als dood raderwerk van alle gebeurtenissen, ze is het geraamte der melodie en de dans van het licht. Hier hebt gij vaak gefaald. En daarom zult ge de muziek niet verstaan. Eens hebt ge een dwerg uit Berlijn gesteld boven een titaan uit Bonn.

„Mijn kind van den hemel," hernam de luisterende, „deze berisping zal mijn hart diep bewaren. Maar één ding wilt gij mij nog zeggen, eer ik heenga, één vraag nog beantwoorden, want ge zijt vermoeid en uw stem wordt zwakker. Zeg mij nog dit, hoe verhouden zich de tonen tot de kleuren?"

En Elze, zich half oprichtend sprak:

„Beiden zijn zij kinderen van den aether. De vliegjes van het licht komen op hun zilvervleugeltjes in kringen neer; de tonen gaan, als zeilende schepen, rechtuit hun weg. De tonen stooten aan den muur der stilte met rechte snaveltjes, de lichtvogels komen aangezweefd in golfbewegingen en zwenkingen.

Er zijn echter wondervolle overeenkomsten en verschillen tusschen beiden.

Men zal menschen aantreffen, die tonen als kleuren en omgekeerd kleuren als tonen ervaren, omdat beide elementen elkaar op den weg kruisen. Beiden hebben onzichtbare gezellen bij zich. De tonen heben boventonen, de kleuren hebben warmtestralen en electrische spanningen. Hoeveel te rijker beide luchtzeilers aan metgezellen zijn, hoeveel te schooner is hun openbaring en hoe wèlkomer is hun aankomst op het eiland der ziel.

Men kan de grootsten onder ons indeelen in profeten van het oog en die van het oor. Gij behoort tot de eersten, een onvermoeid arbeider in het gebied des lichts. Het licht was u zeer genegen, ge leerdet het te bezingen en te leven; gij hebt het licht en het licht heeft U aangezien met groot begrijpen. Een nevel trekt voor mijn oogen, nu ik nog dit zeg: de bouwsteenen tot deze wetenschap, die ik voor U neerlegde, zult gij niet meer kunnen aanwenden tot Uw rechtvaardiging.

Ga thans van mij heen. Het was Uw laatste reize. Vaarwel, gij verheven wandelaar, de avond trekt diep-donker over U heen . . . vaarwel, zoon van God!"
De vreemdeling keek met zijn heldere oogen Elze aan. Hij stond daar voor haar, groot, hoog opgericht, vreezeloos. Maar een weemoedige ontroering vlood over zijn gezicht bij deze laatste woorden, zoo als een mistige ijle nachtwolk vliedt over de goudig-bloeiende maan.
Toen waakte Elze op uit haar slaap en liep met gestrekte armen op hem toe. De vreemdeling boog zich en kustte haar driemaal op den mond. Toen ging hij peinzend, meer gebogen dan toen hij kwam, heen en verdween om den boschrand. Kleine Elze stond aan den zoom en wuifde hem hartstochtelijk na. Toen hij, nog eenmaal omziende, verdween in de bocht van het zandpad, zonk Elze — ze wist niet waarom — op haar knieën en snikte zachtjes.
En Aldebaran kwam naast haar staan en hij rees naast haar schokkend lichaam op, als een ijle rechte vlam. Toen legde hij de hand op Elze's hoofd en zeide: „Lieve kleine Elze, veel vrouwen hebben om hem geweend, want geen hunner kon hem vergeten. Hij zal niet weerkomen, want God daarboven roept hem in zijn wijde hoven."
Toen Elze in het priëel terugkwam, vond ze op de tafel een stuk perkament en daarop stonden deze woorden:

Laat, o kind, mij nimmer zonder
  uwe lichtster die mij leidt,
Zwaluw uit het land van wonder,
  drempel mijner Eeuwigheid.

En Aldebaran sprak met Elze nog veel over licht en kleur en teekende deze prachtige beelden voor haar op het bleek perkament.

HOOFDSTUK XI
DE REIS NAAR DE STERREN

„En nu, Elze”, sprak Aldebaran eens, toen zij weer samen in de eenzaamheid wandelden, „nu wil ik je iets vertellen over de sterren. Nu zal ik je antwoord geven op je vraag, die je zoo vaak en zoo vurig hebt herhaald: o! welke donkere ruimten zijn daar toch boven mij, en welke schitterende bloemen bloeien op deze fluweelen nachtweide? Daags verbleeken zij; 's nachts en elken avond roept een nieuwe lente ze weer op, tot het openen van hun sprekende kelken. Wat zijn toch sterren? Zijn het lichten, gesteld op den weg, die de onbegrijpelijke geesten bewandelen, zijn het Godenkronen, wier kostelijke steenen bliksemend allerzijds fonkelen? Zijn het openingen van een wand, waarachter raadselachtige schoonheden branden, waarheen wij slechts mogen verlangen, maar die wij nooit zullen zien, vóór we sterven . . . o, wat zijn toch eigenlijk die sterren daar, die lichtbloemen der hemelweiden?
En niet alleen jij, Elze, maar hoeveel menschen zien niet iederen nacht omhoog, peinzend en vol weemoed, als een wegreizende, ziende naar zijn verloren vaderland?
Uit de rustige stille, schijnbaar eeuwig vaste aarde, zien zij op in deze woeste ledigheid van onpeilbare diepten. Zij kunnen zich maar niet indenken, dat het zusters zijn van de zon en de maan en dezelfde aarde waarop zij staan en tijdelijk meezwieren in eeuwigen rondvaart. Het lijkt daar boven zoo stil. Nu en dan valt een ster neer, als viel een kelk uit den steel afwaarts. En geen enkel geluid spreekt op. Roerloos staan de sterren, geluidloos vallen ze. En dan zegt men, dat daar boven alles wentelt in verschrikkelijke cirkelvaart, dat het is daarboven, als een groot-gonzende bijenzwerm. Maar hun donkere lichamen zijn onzichtbaar. Alleen maar blinkend zijn hun wezens. En men zegt dat elken nacht geweldige branden en catastrofen plaats hebben in de wereldruimte, dat gansche

sterren, groot als deze aarde, verbranden en verpulverd neerzweven. En de storm, duizend maal sterker, en donder, duizendvoudig zwaarder, rolt door de onmetelijke sferen ... En toch ... hoewel het zoo is, hoe stil staan de sterren daar in den zachten nachthemel!

Geef me je handje eens Elze en luister, we gaan weer samen de reize in het land van den droom beginnen. En uit dien droom kan je misschien weer het antwoord ontvangen op al je hunkerende vragen.

..... Nog niet heel lang geleden zat in de stad Königsberg, op een donkeren avond, een magere al wat grijze man in zijn klein studeervertrek. Een enkele kaars verlichtte het eenvoudige kamertje. Hij was leeraar aan een school en in zijn eenvoudige dienst was hij oud geworden. Zijn leerlingen, die hem niet begrepen, hielden toch veel van hem, want hij was rechtvaardig en goed. Men wist, dat hij zijn vak verstond, men kende hem als een weinig vreemd-ijverig mensch, maar meer wist men eigenlijk niet van hem af.

Maar deze mensch was een uitverkorene. Hij was een genie, een profeet in de wijsheid en een denker, die vele gedachten kon omvatten en beheerschen.

Het dagelijksche leven met zijn nauwgezetheid als van een uurwerk en het leven zijner vurige scheppings-ideeën, vurig als Prometheus, deze beiden, als twee paarden voor één wagen gespannen in de arena van den geest, wist hij toch met energie en bescheidenheid te leiden en te beteugelen.

Maar toen hij zag, dat, bij voortduring meer, zijn woorden, die eeuwigheidsgedachten in zich droegen, aan de ooren zijner leerlingen en collega's voorbijwaaiden, greep hem een diepe wankelmoedigheid aan en ondervond hij de kwelling die allen, die eenzaam van geest zijn, hebben moeten dulden. Want hij begon langzamerhand te twijfelen aan zijn eigen werk.

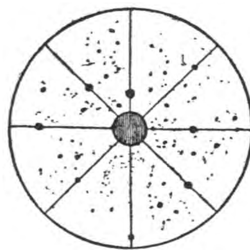
Dien avond nu zat hij, gansch verlaten en ten doode toe be-

droefd, uit te staren in den nacht vol sterren. En de lust greep hem aan hun geheim te ontraadselen. Hij wilde het lied zingen der sterren, het heldenlied van hun vaderland en hun koninklijke oorsprong.
Dit zou aan hemzelf en anderen bewijzen, of God en de natuur hem waarlijk helderder oogen had gegeven dan vele anderen. Hij wilde zien of het hem niet mogelijk was, het raadsel der sterren op te lossen, het raadsel dat nog niemand vóór hem had doorgrond.
Immers, het grootste raadsel en wonder grenst aan het meest eenvoudige. Had een ander, vóór hem, niet door een appel de aantrekkingskracht en de wet van de beweging der sterren gevonden?
Zoo peinzende, was hij er toe gekomen over de sterren na te denken en oude folianten door te snuffelen. Zonder zich onder het gilde van sterrekundigen te rangschikken en te rekenen, liet hij toch alles, wat zij tot nu toe tot klaarheid hadden gebracht en ontworsteld aan de duisternis, aan zijn blikken voorbijgaan. Zoo zat hij, vervuld met zijn wilden wensch het onnaspeurlijke te ontdekken, gebogen over zijn boeken. En dan, als deze boeken met hun wirwar van meeningen hem tot vertwijfeling brachten, vroeg hij de sterren zelve om raad. Zijn heroïsch verlangen bonsde met den vuist op de deur van de wereldburcht. Zij bleef gesloten, als met duizenden sleutels; geen brug viel neer, geen poort sprong open. Alleen de echo van zijn kreet kaatste terug in de leegte. Vergeefs!
En dan weer zwalkte hij rond als een schipbreukeling op de zee van meeningen, geslingerd van golftop tot top en vergeefs zijn denken samenspannend en ontspannend als branding en neerslag uitrolt aan het onzegbaar zonloos en blinde strand.
„Twaalf" sloeg de klok van de oude kapelkerk en het was of de slagen nadrukkelijk riepen: „ga slapen, mensch, ga slapen, het blijft alles zooals het is. Ik laat de tijd gaan, laat gij ook de wereldruimte gaan, onbegrepen."

„Neen", schreeuwde hij in zijn onbuigbaren trots, „neen" zoo kreet het inwendig ....
Daar sprong de deur van zijn kamer open, plotseling, als door een windstoot en er schreed, onhoorbaar maar geweldig, een wezen nader; ontzaglijk vlakte haar schaduw langs den wand.
„Ik ben", sprak haar stem, „de Oneindigheid", en bij deze woorden ritselden de papieren op de tafel en vlogen heen tegen de vensters en klampten zich vast tegen de wanden, als verschrikte duiven. „Volg mij". klonk haar stem wederom. De Godheid droeg mij op U door de wereldruimte te dragen in één kort moment. Laat het arme lichaam hier. Alleen je ziel kan de wereld doorkruisen in een oogenblik, korter dan een oogopslag."
De kaarsvlam vloog uit en de duisternis zonk neer als een regen van zwart pulver . . .
Toen voelde de oude denker, dat zijn lichaam het afscheid begon met zijn ziel. Hij voelde zich los van zichzelf, hij zag zijn lichaam daar zitten, gebukt over de boeken, star, onbewegelijk. En toch was het hem of hij dat niet was, want hij stond daar boven en betastte zich. Hij voelde zichzelf niet, hij was slechts geestkracht, ziel alleen. Zijn lichaam zat daar vast geketend aan de folianten, hij zelve was vrij . . .
„Hul U in mijn mantel en grijp mij vast aan den gordel." klonk de stem weer . . . en hij boog zich onder de schaduwwiek der Oneindigheid en greep haar gordel. En zij gingen opwaarts. Vrij, zonder eenige hindernis of eenige begrenzing, stegen zij. De kamer en haar zoldering, het huis, de stad, de kerkspits ontweken hem, vastgeklemd aan het hart der Oneindigheid en omhuld van haar schaduwmantel. Hij voelde zich als greep een stormwind hem met onzichtbare macht. Hij sprak tot zichzelve maar hoorde het niet; hij sprak tot de Oneindigheid en deze verstond hem, maar antwoordde niet. Het was als sprak hij met Haar innerlijk en al zijn gedachten-

vragen en Haar wijsheid ontmoetten elkaar stom en zwijgend en vereenigden zich.
Hij dacht: ik vaar met de snelheid der gedachte. De boot is licht en snel, stuurvrouwe, gij zijt verlangen, zeil, gij zijt wilskracht. In één oogopslag, vóór mijn wimpers zich heffen, zal ik bij Sirius zijn en wij zijn weder terug. O, Oneindigheid, onze harten kloppen eender, het Uwe zwaar, het mijne licht, maar hun rhythme is eender.
Neen, droom, kort is Uw reis bij dezen tocht. Wij zien een zee van licht opblinken, alles schijnt één stralende witheid. Neen, droom, gij zijt het niet die mij draagt, want Sirius en mijn stad zijn ongescheiden en toch verre, oneindig verre uitéén. Als enkel gedachte ben ik. Overal aanwezig wat mijn wil beveelt, overal verdwenen waar mijn verlangen niet is. Als aether schijn ik, alomtegenwoordig. Zie, wat doet de koster ginds in de koorruimte der kapel? Prevelt hij, zoekt verloren schat, zijn hart dat begraven ligt onder de sacristie? Knielt hij onder de gewelven of bidt hij of zingt hij? Hoe zweef ik hier; zingend omvat de wind mij, ontzaglijk ver omhoog. Tusschen beider zingen zwerf ik, gebannen en vrij. En de stem sprak:
„Vrees niet. Gij zijt slechts Wil! Voor uw wil, voor aller wil is niets ondoordringbaar, niets onbereikbaar. Zie, wij stijgen steeds. Zie, hoe de wolken zich onder ons neerleggen als wolken van schuim. Blauwe terrassen vormen zij en drijven weer afwaarts in de duistere zee. Die spits daar, maanbelicht, als stond hij als een klip in zee, is de Mont Blanc. Even Oostelijker, zie, de ontzaggelijke zigzags der Himalaja. Nu is het hel licht - hooger - gaan we . . . waar de dunne lucht voor geen sterveling meer te ademen is. Enkel licht, enkel licht is hier. Diep ligt de aarde, klein, als een gevallen vogel, zwart en ineéngedoken. Witter wordt de zon en kleiner haar schijf. En de verre ruimten beneden duister, diep duister.
Hemel! waar is nu uw blauw?

In de oogen van allen op aarde, daar beneden, is zij blauw. Kleuren zijn toover der oogen zelf. Nog hooger!Hier zouden de aardbewoners sterven moeten. Slechts een dunne luchtsfeer heerscht hier, koud en ijzig. Reeds zien wij kristallen zweven. Voort. Één ruk. Doorscheurd is de atmosfeer. Hoe anders is hier de wereld der sterren!Bonte lichten gloeien in alle afmeting, overal! Ziet ge dat de atmosfeer gemaskerd was en bedriegelijk? Alleen de aether is waar. Overzie thans de wereldruimten. Die helle witte schijf is de zon. Ze is de as van het wiel der aardplaneet, haar gloeiend brandpunt. Maar de spaken van dit geheimzinnig wiel zijn bezet met veel honderden van lichten, als nagelkoppen.
Zie, ze zijn liggend.
En te midden van hun banen, de zon! Allen omgeven haar als veel wijzers op een oneindigen wijzerplaat, bezet met diamanten. En zie toe, hoe veel donkere lichamen haar lichtende broeders nog begeleiden! Het zijn wereldrossen die hun lichte telgangers nagaloppeeren! Een schel oplichten, sikkelvormig en als halve schijven, duikt op uit een zee van duisternis, die de planeten omringt. Als ge in gedachten spaken trekt is alles te formeeren tot een ontzaglijk rad.

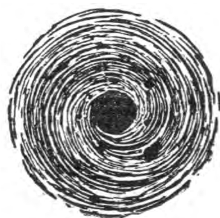

Wij zien thans van boven op dat rad neer, maar kom nu terug; we zullen naar de randen zweven. Wat ziet ge? Een gerekt ovale vorm van licht met een helderen kern!

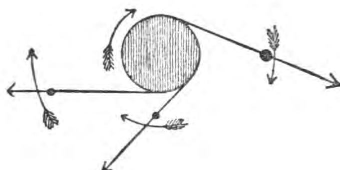
Ge ziet hetzelfde wiel van zooeven nu van voren.
Denk nu in, duizend, neen duizenden raderen in elken stand om een middelpunt wentelend, in alle richtingen die er maar zijn. Wijd zijn zij uit elkaar, soms hier en daar het andere naderend. En deze allen wentelen zich om een centraal punt, een ster, gelijk aan Uwe zon. Begrijpt ge nu hoevele werelden in de ruimten bestaan?
Kom eens verder in den lichtglans . . . zie mij glijden tusschen millioenen spaken door, wij zweven vrij door vele raderen, die wij niet zien, maar die allen tesamen den wagen bewegen, waarop de Godheid sluimert. En hoe verder die wagen rolt, hoe meer nieuwe raderen wemelen rond hen op en rollen en draaien mede en de wagen rolt voort en zaait droomen, goddelijke droomen, waaruit werelden opstaan, en waarachter ze weer verpulveren en verstuiven als nevel. En de droom van God is: Rede, Schoonheid en duizendvormig Leven.
Ik zal u beelden hoe een wereld ontstaat, gelijk uwe aarde, hoe een rad zich om een zon gaat vormen en daar gaat wentelen! Zie! Schijnbaar leeg en koud is iedere wijde ruimte. Milliarden van jaren lang reeds leeft toch de aether in haar. De aether is de adem van het universum, zij gaat de Godheid vooruit als nevel. — Denk in.
Een winterdag wandelt ge over uwe aarde, in uwe kleine stad. Ge ademt en uw adem is zichtbaar, wit, ijl en zwevend. Het zijn duizend kristallen. Welnu . . . zou uit Gods adem

dan niet een zee, een wereld van kristallen ontstaan? Vlucht niet uit zijn mond een sluier van kristallen, die het wonder in zich draagt? En God ziet dezen nevel aan en zijn blik is Gedachte, zijn gedachte is Droom, en deze is Idee en Plan. De aether is de stof zijner verbeeldingen. En hij ademt deze bij elke ademtocht door de aandrift van zijn serene en koninklijke Wil. Zij verdichten zich in de wereldruimte tot verdichtingen, tot een gedicht.
En hoe zijn deze samenkomsten van goddelijke gedachten? Hoe luidt den zin van Gods gedicht?
Kristal is de eerste zin, de eerste rede is kristal.
Kristal is de eerste sport van den ladder der goddelijke verbeeldingen. Langs zijn sporten stijgt het leven omhoog. En waar kristalkernen zijn, stort zich de aether samen tot ontzaglijke wereldstormen. Zie opwaarts, waar zulk een kristalkern ontstaat. Een stormwind van aether raast in cirkelgang om haar.

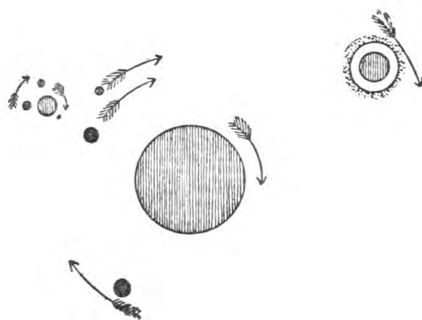

In het binnenste van deze wenteling gloeit een diamant. Die aetherstormen doen de hemelsche kristallen gloeien door hun rondvaart. Dan, meegesleept in dezen zuigenden rondstorm, begint de diamant ook te draaien. In zijn cirkelgang zwaait alles, wat rondom is, mede.
De kleinere kristallen uit de aetherruimte worden meegesleurd en storten zich dezen kern toe. Ze vallen haar toe door haar geweldige aantrekkingskracht. Ontzaglijk is het tumult van deze suizende en bruischende rondvlucht. Ziet, nu reeds vliegt een geweldige vuurbal, met steeds waanzinniger

wentelen om en om en in één seconde wentelt zij afstanden van duizende mijlen. In den vaart worden er stukken afgeslingerd. Zie, ginder en ginds suizen zij weg . . .

Toch draaien zij nog om dien éénen kern. Dit reuzenrad heeft als 't ware drie spaken, waarin drie planeten zijn gevestigd. Nog vele anderen zullen volgen, allen in dezelfde streek. Want zonen en dochteren en kleinzonen en vele afstammelingen worden uit hen geboren.
Er ontstaan ringen en kringen van geslachten. Ginds zijn drie, vier manen, daar een ster zonder maan. En alles zwaait aan dit reuzenrad in gelijke orde. Slechts als in geweldige

botsing eens een planeet haar zuster maan treft en haar tot terugkeer dwingt, zal het gebeuren, dat een maan in tegenovergestelden loop in den tijdsduur van honderd-duizenden jaren, om haar moeder Zon zwerft.
En zie nu dat wiel weer eens aan op zij. Ziet ge, dat het gelijkt op een ovale vorm van stralen?
Gods adem is dus het begin van alle kristalvorming, van alle

daaruit wentelende vormen, kringen, ovalen en spiralen. En Gods adem is slechts schoonheid en rede. Elke kristal of verdere kristalvorming blijft echter wentelen in hetzelfde rad waaruit het ontstond; maar er zijn ook kristalsplinters en weggeslingerde kogelstukken die niet weten welk rad zij zullen toestormen. Ze zijn zwervend en onzeker. Gij menschen noemt hen Kometen. Zij zijn ook wentelend in razenden vaart tusschen de raderen van Gods wagen. Soms stooten zij tegen de raderen aan en zie, er ontstaan vallende sterren, bliksems, lichtende gassen, noorderlichtvlammen, magnetisch phosforlicht in de zee der ruimte . . .
En voort ging de tocht door de zon en hare hoven, door de metaaldampen en nevelsluieringen. En de kringen en spiralen van wordende werelden ontzweefden zij en doorkruisten zij zoo als de wind ongeschonden ijlt door de spinragen der morgenlijke herfsthoven. En verder en hooger en altijd ruimer werd de reize.
Toen, plotseling, stond hij midden in zijn klein vertrek, de oude wijze man en zag zich zelve gebukt over zijn boeken. De oneindigheid liet hem los en tastend zocht deze mensch het sterfelijke weer, dat hij verlaten had.
Haar donkere schaduw stond even hoog in het vertrek en toen hij ontwaakte, zag hij haar kleed verzweven voor zijn duister venster, opwaarts.
Hij zag verward om zich heen en verlangend het hemelruim in, waar de mantel der Oneindigheid was uitgebreid voor zijn oogen. Hij verlangde weer haar gordel te grijpen, maar roerloos hing zijn hand in de ledigheid af.
Toen stond hij op en diepzinnende greep hij zijn pen en papier en schreef op een wit groot blad in vaste letters en in zekere woorden, het verhaal van zijn zwerven dien nacht en het werd een boek vol groote wijsheid over den oorsprong der wereld.
Niet lang nadien, nam de koning dit werk in zijn handen,

las den titel en wierp het in zijn papiermand. Een halve eeuw daarna werd het erkend als één der grootste triomfen van den menschelijken geest."

„Zie . . .," sprak Aldebaran, na even zwijgen, „jelui menschen ziet je genieën niet. Zij worden verdonkerd door de wolk der alledaagsche dingen, de stofwolken der middelmatigheid. Slechts die lang nadien leven, vinden den geest van het genie weer en voeren hem terug en stellen hem in het midden der verwonderde menigten."

„Nog één vraag, Vreugdevinder," zei Elze snel, toen ze bemerkte dat Aldebaran in een groot zwijgen zou overgaan, dat ze in hem kende. „Vreugdevinder, hoe kan men zich de Eeuwigheid indenken?"

„Daarop wil ik je het antwoord geven, lieve Elze, dat ik eens hoorde van een sterrekundige. Hij zeide: „Denk U eens een vierkanten inktpot. Iedere kant is zoo groot als van hier tot aan de maan. Neem een pen die een liter inkt kan bevatten. Schrijf daarmee zooveel getallen onder elkander als je maar kunt schrijven, tot de pen leeg is.

Vermenigvuldig dat getal met een trillioen, dan heb je nog geen gering idee van de Oneindigheid. En haar tweelingszuster, Elze, is de Eeuwigheid."

HOOFDSTUK XII

DE SLAKKENKONING EN ZIJN KONINGIN

Jaren waren al vervlogen, sinds het oogenblik, waarop de geestenkoning aan Aldebaran had bevolen, om de kleine Elze in de geheimen des levens in te wijden. En sinds dat oogenblik, was kleine Elze steeds gelukkiger geworden. De schoone uitleggingen, die Vreugdevinder gaf aan alles, wat zij op hun wandelingen ontmoetten, de wijze waarop hij altijd het meest gewone wist te verbinden aan het allerheiligste en heerlijkste, dit alles was in haar zieltje neergezonken als een diepen schat. Het bijzijn van Vreugdevinder gaf haar het gevoel van een vogel te zijn, die vrij door de ruime luchten zweeft en gedragen wordt op de onzegbaar-machtige maar onzienlijke armen der winden. Maar toch . . . soms overviel haar opeens de vreeze, dat Vreugdevinder weg kon gaan en dan vroeg ze hem, of het wel mogelijk was, dat ze eens zouden scheiden. Dan troostte Aldebaran haar met deze profetische woorden: „Ik wijk niet van je zijde — alleen dàn, als ik een grooter geluk voor je heb gevonden, waarvoor je mij zult vergeten."

„Nooit, Vreugdevinder, nooit zal dat gebeuren!"

En Aldebaran antwoordde: „Wie weet dat, Elze? Zooals een mensch van twee groote gevoelens van smart slechts het grootste kan doorleven, zooals een juichkreet den toon van een viool overstemt, zoo dooft ook het hoogste geluk voor den gloed van een nóg hooger!

De ringen, die je ziet in een doorgesneden boom, laten zien, dat eeuwig de nieuwe lente de ziel, de gansche ziel van dat boomleven heeft omsloten en omhelsd. Kijk maar. Hier ligt de romp van een doorgezaagde eik, groot genoeg in doorsnede, om er een tafelblad van te maken.

Tel nu eens! Hoeveel lentes hebben hun bruidsringen daarin niet laten zinken? En steeds kwam een nieuwe lente met al

haar zwellende knoppen en heel haar bloesemvol verlangen en altijd kwam een nieuwe liefde, die de andere overgroeide en haar deed wegzinken, steeds dieper in de herinnering. Zoo zal ook ik eenmaal voor je wegzinken, als je overstelpt bent door een andere liefde, die je tijdelijk de vreugde doet vinden. Maar ook deze zal vergaan in herinnering . . ."
Elze's oogen werden groot en vol tranen terwijl ze, stil luisterend, weemoedig naar Vreugdevinder opzag. Maar Aldebaran streelde haar hoofdje en nam zacht haar handje. Alsof hij ver achter de horizonnen iemand zag aankomen, zoo was zijn blik . . . ver en wonderlijk. En hij zong neuriënd:

Wees niet droef, wanneer 't geluk
vluchtend schijnt of stervend.
Liefde's vreugd, en liefde's druk,
zijn niet hier, maar zwervend.
Niet het komen of 't ontvliên,
waar geen vasten woon is.
Maar de vlucht, die, nauw gezien,
overgaat . . . maar schoon is.
Weet, o hart al vroeg den troost
bij wat u ontvloôn is,
liefde is dat, wat, nauw gezien,
overzwerft, maar schoon is . . . .

„Aldebaran! . . . Vreugdevinder . . ." zei Elze duidelijk en heel ernstig opziende, „die wijze en die woorden zijn zoo mooi, maar ik begrijp ze niet. Wat is dan eigenlijk liefde? Ik hoor de menschen er zoo vaak over praten. Ik hoor ze er over lachen en ik zie ze er hartstochtelijk om schreien. Vertel me, Vreugdevinder, wat is dan toch liefde?"
En Vreugdevinder antwoordde eerst niet, maar keek zinnend in den hemel... Toen zei hij ineens, „Elze, vóór je haar zult begrijpen, wil ik je een klein verhaal vertellen. Als je de liefde zult ontmoeten, zul je aan mijn vertelling misschien denken.

Want, kleine Elze, en kom nu dicht bij me zitten om het goed te verstaan, er zijn eigenlijk zooveel vormen van liefde. Bijna elk levend wezen heeft zijn eigen liefde en daar zij allen over hun eigen vorm spreken en denken, gaat het met haar, als met den torenbouw van Babel. Allen brengen hun steen bij, allen offeren hun eigen denkbeeld daarover en deze, gestapeld op elkander, elkander drukkend en schragend tegelijk, vormen een toren, die nimmer eindigt maar al roekeloozer en wankelender den hoogen hemel inrijst.

Maar de liefde is niet die enkele steen, maar ze is vééleer het denkbeeld dat „toren" heet. Als ze volmaakt zal zijn, als de steenen elkaar omhelzen in de spits, waarop het kruis fonkelt of de haan den morgen roept, dan zal voor het eerst de klok luiden temidden dezer allen. Tusschen al deze vormen zal de liefde zingen.... het is de groote zang van duizenden offers.

„Offers? Vordert de liefde dan offers, Vreugdevinder!?"

„Ja, kleine lieve Elze — liefde is alleen maar offer. Luister nu eens naar deze kleine aardsche vertelling.

Er leefde eens een slakkenkoning, die zeer machtig was, want zijn vader had hem een groot onmetelijk rijk achtergelaten. Onder het wijs bestuur van dezen jongen koning bloeide het rijk in heerlijkheid en grootheid. Zijn onderdanen werden steeds talrijker en toch leed geen enkele gebrek, omdat de voorraad voedsel eindeloos was. Van zijn hoogen troon overzag deze machtige koning, glimlachend van trots en geluk, zijn groot prachtig land.

Op een dag, het was juist op het geboortefeest des konings, voerden de krijgslieden een meisje voor den koning. Het was gevangen genomen aan de grenzen van het rijk. Toen het daarover geheimzinnig was heengeslopen, waren de grenswachters verbaasd teruggedeinsd. Want hoe vreemd zag deze indringster er uit!

Haar lichaam was wit als sneeuw en haar voelhorentjes waren goudglanzig. Haar oogen leken wel op het blauw der koren-

bloemen en op haar rug droeg zij haar woning die glansde als parelmoer.
Toen de vreemde indringster de blauwzwarte krijgslieden zrg, kromp zij ineén en een siddering doorvoer haar, zoodat de bovenste tempel harer woning zelfs trilde.
Zij strekte haar tasters smeekend uit naar de barsch uitziende krijgers, zoodat dezen, hoewel bevreesd, besloten haar naar den koning te leiden en hem de beslissing te laten, over wat er gebeuren moest.
Slakken zijn zeer booze buren voor hen, die het wagen hun grenzen te overschrijden. Zij bestraffen zulk een overtreding met den dood. De grensposten voerden echter de aangekomene naar het hof des konings, zonder dat ze haar zelfs aanraakten. Want, was het eigenlijk wel een slak of een hooger wezen? Ze wisten het niet. Maar iets was er aan haar, wat deze gewone krijgslieden weerhield haar te benaderen. Zij sleepten zich, wat angstig in gedachten verzonken naar het paleis, onder den last van hun grauw huis.
De koning rees vertoornd op toen hij de groep zag naderen en sprak hoog en gestreng:
„Wie zijt gij? En vanwaar komt gij?"
„Ik ben de prinses Haliotis, de afstammeling van het koningshuis der Patelliden en ben hier vreemde. Mijn woning voer ik mee, maar mijn land ligt ver. Daar schijnt eeuwig de zon. Zie, mijn tempel draagt den weerschijn nog van het licht mijner vaderstad! Het noodlot droeg mij mee. Het was een mensch, die mij ontvoerde. Ik ontvluchtte na vier dagen gevangenschap mijn kerker. Moe ben ik van zwerven en van kou en ellende beeft mijn lichaam. Het is hier grauw en kil..."
Toen, voor het eerst, voelde de koning de liefde. Hij gleed van zijn troon en zeide: „Haliotis. Hier zal uw vaderstad zijn. Want ik maak u tot mijn koningin."
Toen Haliotis beefde, nam de koning een paar pijlen uit zijn koker en wierp ze al spelend tegen den parelmoeren tempel

en de koepelen der woning zijner koningin. En in de woning van Haliotis klonk het geruisch der zee, haar vaderland, het geruisch uit de paleizen, waaruit de slakken eens zijn verdreven . . . en gansch haar woning werd doorzongen.
Er is geen slakkenhuis of de herinnering aan de zee, aan de oneindigheid ruischt er in. God, die alles zoo geordend en bepaald heeft, heeft ook in het oor der menschen zulk een woning gebouwd. En zonder deze spiraaltempelen zouden de liefde-woorden niet zoo zingen als nu, als waren ze gezang uit het paradijs zelve. Toen de prinses het geruisch hoorde, was zij overwonnen en voelde zich vereenigd met den koning. Een bruiloft kwam, groot van pracht, glanzend en vol geluk . . . . Maar vreemd, sinds dien dag ging het rijk achteruit, de welvaart slonk en armoede trad het land binnen. En er werd geen kind geboren uit het huwelijk. De zorg lag zwaar als een ban op het land en de nood woog op allen als mist.
Toen, nadat de koning zijn wijzen en ministers had gevraagd sprak hij, wat geen had durven spreken, deze woorden: „Wij moeten een ander land zoeken, wij moeten zwerven . . ."
Toen verzamelde zich het volk. Trompetklanken kondigden het vertrek aan. In een lange rij, de koning en koningin in hun midden, begon het volk weg te trekken.
O! hoe eindeloos was de weg en hoe zwaar de tocht. Vijandige volkeren bemoeilijkten den doortocht. Honger en afmatting deden het volk slinken en tenslotte leek het eens zoo sterke ras een uittocht van arme en vervallen pelgrims. Alleen de koning en de koningin bleven rustig en moedig en hoopten met vastheid op een betere toekomst.
Maar op zekeren dag toch viel de zorg óók den koning zwaar, als een steen, op het hart! Een der aanvoerders meldde, dat de troep gestuit was op een diepe schuimende beek, die nergens over te trekken was. Geen brug was te zien, geen dam, geen biezen zelfs bogen zich tot willige wegen. Zie, dat was

het ergste wat nog voorgevallen was! Radeloos stonden de wijzen der troep bijeen.
Toen meldde zich op eens een jonge, mooie harpspeler en zanger aan in 's konings tent. Hij zeide, dat hij in de bergen een vrouw kende, die voor alles raad wist. Zij zou, wijl zij hoog woonde en hoog zag, wel den brug bedenken waarover een zoekend volk kon voorttrekken. Tot haar wilde de zanger gaan! Stond de koning dat toe?
De koning en de koningin willigden dit verzoek in; vastberadend en hoopvol de koning, peinzend en weemoedig de koningin. Want wat was haar hart binnengetreden bij het zien van dezen speler?
De jonge vreemde bode had zijn helm teruggeslagen en de koningin herkende aan zijn huis haar vaderland. Zij beefde want ook hij had haar herkend.
En de bode ging naar de vrouw in de bergen . . .
Weken, maanden gingen voorbij. De harpspeler klom, klom al hooger en bereikte de hut der profetes. Zij zat in gedachten verzonken, toen de vreemde plotseling voor haar trad.
Haar hoofd hief zich opwaarts en haar oogen zagen hem aan.
„Wat brengt ge, wat wilt ge van mij? Een antwoord dat goed of kwaad zal zijn naar de begeerte der menschen? Want als ik goed profeteer ben ik een heilige en als ik het slechte voorspel een verdoemde! Wat wilt ge nú vreemde, wat bezwaart het hart der schepselen?"
Toen vertelde de zendbode het verhaal van het slakkenvolk en de onoverkomelijkheid hunner verdere reize. De profetes dacht diep na en sprak eindelijk en zeide: „Één raad weet ik. Doe, gelijk de menschen, zij bouwen zich zelve een brug tot de eeuwigheid."
„Wat beteekent dat?"
Maar de oude sprak geen woord meer en verzwond in de duisternis.
Treurig en zinnende op de beteekenis dezer woorden, daalde

de jonge harpspeler af en vond eindelijk het dal, waar het arme volk gelegerd lag in verwachting.
En de wijzen staken hun voelhorens uit naar dit geheim en tastten in de leege ruimte om de beteekenis op te vangen. Maar ze wisten ze niet. Vertwijfeld drong het volk te samen aan de oevers der beek, die koud lachend en hoonend voorbij trok en zijn onverschillige golven tot spottend schuim uitdagend langs hen heen streek. Niemand wist uitkomst. Toen, op een schoonen zomernacht, stond de jonge koningin in de schaduw van een salade en zag op in het licht der sterren.
Opeens zag zij in het gras plotseling beweging. Heviger werd het en toen maakte zich uit de halmen de gestalte los van den harpspeler. Hij sloop naar de koningin toe, boog zich en zei: „Koningin, ik weet de beteekenis van de woorden! Ik kon het verzwijgen, maar voor U niet. Want deze ontzettende waarheid kon ik alleen U zeggen, omdat ik U liefheb en uit Uw land kom!
„Spreek snel!" zei de koningin, „snel, vóór de koning hier komt."
Toen sprak de harpspeler:
„De menschen zijn de ontdekkers van het offer der liefde. Als zij iets liefhebben, bereiken zij hun doel, ook als duizenden voor deze liefde sterven moeten.
Zij beminnen de zee en trachten haar te veroveren. Duizenden verdronken, vóór zij een schip bouwden dat ook duizenden over haar wateren leidde.
Zij beminnen de lucht, zij hebben de hooge vrijheid lief. En zij vinden het raadsel der vlucht. Zij willen opstijgen en vér zien. Zij willen de verten vinden en zij sterven in ijs en tusschen gletchers. Zij beklimmen de hoogste toppen om den na hen komenden tot gids te zijn. Zij bouwen zich gevaarten en overzwerven de Polen en de eindelooze Oceanen. Of velen ook stervende neerzinken, zij gaan verder en vinden den weg voor die na hen komen. En dat is hun heerlijkheid.

Want de offerdood van den enkele, is de liefdesdaad voor die komen, voor de eeuwigheid.
Dit is de zin der woorden die ik hoorde in de bergen. En Haliotis, bedwelmd door deze begeesterende uitspraak, viel den jongen harpspeler aan het hart . . .
Nog eenmaal sprak de harpspeler over de beteekenis dezer woorden. Dit was te midden van het volk. En zoo sterk en ontroerend sprak hij over deze brug van offers, dat het door de rijen der luisterende voer als één trilling en zij riepen: „zoo zal de weg zijn voor ons." En de harpspeler sprak: „als allen sterven, zullen de koning en de koningin de laatsten zijn! Over ons heen zullen zij het land bereiken."
En toen hij geëindigd had, stortte hij zich, zijn glanzend schild afwerpend, in de beek. En na hem stortten zich tienduizenden voorover en over elkander. En toen nu allen in den vloed verzonken waren en te samen een dam vormden van parelsteenen, schreden de koning en de koningin over hen heen en vonden den oever van het land ter andere zijde.
Toen, eenigen tijd daarna, baarde de koningin vier prinsen en drie prinsessen. De eerste droeg het parelmoer-schild op den rug.
En deze groeiden op en vermenigvuldigden zich en zoo werd Haliotis de stammoeder van alle slakken, die thans nog op aarde zijn. Want elke moeder kan de moeder worden van een gansch groot en schoon volk."
„Dit nu, lieve Elze, wilde ik je vertellen over de liefde, de wezenlijke vorm der liefde, de liefde, die offer is.
Later zal ik je wel eens vertellen van de liefde van hart tot hart, maar dit is moeilijker te verstaan. Echter, vóór ik je er verder over vertel, begrijp, dat dit laatste soort liefde slechts de maskerade is van elke hoogere.

HOOFDSTUK XIII

IN HET RIJK DER DWERGEN

In het kleine dorp, dat op een uur afstands van het houtvestershuis gelegen was, en dat enkel door een paar smalle duinrijen gescheiden was van de groote zee, woonde een schipper met zijn vrouw.

Zij hadden één kind, een zoon, Frans geheeten, een kennis en schoolkameraadje van Elze.

Vaak waren ze elkander op hun wandelingen naar school tegengekomen en ze hadden dan prettig samen gepraat. Hij was wat ouder dan Elze, maar eigenlijk samen met haar opgegroeid in één klasse, onder dezelfde dressuur van meester Piepkorn's beide stokken, de strijkstok en de trommelstok. In den tijd, toen Elze erg vereenzaamd was en vaak het mikpunt der plagerijen, had de jongen niet zelden haar partij gekozen en de kleine verdrukte beschermd.

Maar... vreemd, zooals kinderen toch kunnen doen! Nauwelijks was Elze bekend geworden en waren haar ouders in goeden doen geraakt, of de blauwoogige frissche jongen liet haar links liggen. Ja, hij deed zelfs of ze niet bestond en hield zich alleen bezig met de booten en netten en de vischtuigen van zijn vader, of niets verder hem intresseerde.

Maar hij hield ook van het strand en de zee en vaak lag hij voorover op een duin urenlang uit te zien.

Het strand, nabij de houtvesterij, was inderdaad wonderlijk schoon. De leemige brokstukken der wallen hingen hier en daar over in fantastische gestalten. Hun aarde was onderwoeld en brokkelig. Onder hun overhellende wallen lag het vlakkere meentland, bedekt met struiken en boomwortels. Hier en daar lag een zandmassa ineéngestort, waarin de wind speelde en wervelde, met scherpe fijne sluiertjes wegwaaierend stof. Ook een zwaardere boom lag voorover gezonken. De kruin half ondergestoven en de wortelkluit hulpeloos,

armzalig omhoogstekend, zooals een hand grijpt van één in doodsnood. En aan weerszijden van deze grillige woestenij strekten zich de witte duinen uit. Zoovér men zien kon naar links, lagen zij daar, blinkend en met open armen voor de zee. Die stortte zich neer aan hun schoot en vierde er vrijheid met watergebons en vliegend schuim. Die kermde daar en vleide, die schoof er zijn metalen golven over in toorn of lachte er mild en lichtend. Heel in de verte, naar rechts, stuitten ze op een boschrand. Hoog rees die op tot vlak boven het water, donker en bedreigend. Zoo gezien in de verte, leek het wel een geweldige bootboeg die het water binnenliep. Hier, op deze donkere boschplek nu, had Frans op zekeren dag zijn rust gezocht. De jongen had een zwerfsche natuur, een zacht en peinzenden geest en een zwaar verlangend hart. Hij hield er van om zoo alleen wat te liggen mijmeren aan zee en uit te zien over het regelmatig bewegende groote water.
Hij lag daar achterover nu. Zijn beenen bungelden van den wal vrij afwaarts en zijn oogen waren gesloten. Sliep hij? of luisterde hij naar het geregeld bonzen der golfslag, als naar den slag van zijn hart en den klop van den tijd?
Toevallig kwamen Elze en Vreugdevinder door het bosch gedoold en naderden de plek waar Frans te droomen lag.
„Kijk Vreugdevinder", zei Elze opeens, toen ze Frans herkende, „daar ligt Frans. Maar kom eens gauw, want ik geloof dat zijn voorhoofd bloedt."
Maar Aldebaran antwoordde kalm: „O! dat is niets Elze, hij heeft zich geschramd aan de doornen." En hij mompelde bij zichzelf: en voor mij is dat een welkome gelegenheid om Elze eens binnen te leiden in het prachtige geheim van dit mooie lichaam en ze te geleiden voor de altaren des levens.
„Luister, Elze, ik zal je eens een groot wonder laten zien. Vrees niets en geef me je handje."
Op hetzelfde oogenblik voelde Elze dat ze kleiner werd, zóó

klein, dat ze even moest lachen bij de gedachte, dat ze net leek op een oud appeltje op zolder.
Daarna voelde ze zich, alsof ze niet grooter was dan een noot en Aldebaran, hoe dwaas toch, was niet grooter dan het figuurtje dat op muntstukken afgebeeld is. En toch was ze de zelfde Elze in al haar denken en doen. Nog eenige schokken en ze was zoo groot als een speldenknop en nog veel kleiner werd zij, steeds maar kleiner. Het volgende oogenblik stond ze op het voorhoofd van den slapenden jongen en vond het zóó vreemd, dat ze hardop moest lachen. Maar dat lachen klonk zóó zacht, dat geen enkel schepsel het kon verstaan. Alleen zij zelve hoorde het. Toen liepen ze verder op de blanke weide van het voorhoofd en naderden de wonde. Hoe ontzettend vreemd. Die leek op een diepe afgrond, een krater van stil vuur, waardoor donkere aderen liepen. Van de wanden dezer vochtige spelonk hingen roode struiken afwaarts, tenminste zoo leek het wel en daartusschen waren roode, witte en violette schijfjes en schildjes gelegerd.
Maar toen Elze beter zag, merkte ze op, dat velen der witte schijfjes naar beneden rolden en daar allerlei werk verrichten. Bedrijvig liepen zij heen en weer en rolden tegen elkander en over elkander en het leek wel een beetje, alsof ze een brug bouwden van den eenen wand naar den anderen.
„Zie maar niet zoo verwonderd, Elze", zei plotseling Aldebaran, toen hij naar Elze's blik zag, „Je bent onzichtbaar voor dat oog, dat dieper liggend, straks zal opengaan alsof er een meer uit den grond opstaat. Daal af. We gaan in den bodem der spelonk zien.
Die witte bewegelijke schijfjes, die je hier zoo bedrijvig ziet werken, zijn te beschouwen als handwerkslieden, als sluiswachters en kanaalbouwers. Ieder dezer schijfjes verricht zijn eigen werk. Pas op, wees voorzichtig, beweeg je telkens, want zij zijn ons vijandig gezind en metselen ons in, zoo we blijven staan. Weet je hoe de menschen ze noemen? Het zijn

de witte bloedlichaampjes. Zie ze komen uit de tunnels der aderen in de wond. Kijk hen eens behendig klimmen en glijden langs de steilste wanden!
Naar alle kanten kunnen zij hun beweeglijk lichaam bewegen. Ze zijn zoo buigzaam als een droppel water, zie je wel?
Als we nu nog dieper willen afdalen van dezen grond waarop wij wandelen als op een tapijt, moeten we ons eerst wenden tot die kleine molenaartjes daar. Zie maar, net molenaartjes zijn die wezentjes, ze dragen alles in hun zakken rond. Daar binnen is een kleine lantaarn verborgen, lichtend als phosfor. Weet je wat dat zijn Elze? Dat zijn nu die gevangen zonnestralen van den Vurige. Je weet toch wel, waarvan ik je eens vertelde. De Vurige wond ze immers om zijn vinger en verstopte ze in zandkogels, waar ze doorheen schenen! Kijk maar eens goed. Dat zijn nu die gevangen stralen! Als je iets van het leven wilt begrijpen, moet je altijd bij deze zonnestralen om raad gaan! Want zonnestralen zijn de oerzintuigen van het heelal, zij zijn gelijk aan Adam en Eva, zij zijn als Aphrodite, ze zijn de verborgene en toch zichtbare vezels des levens. Zij zijn het geestelijk geraamte van alle zichtbaarheid en wezenlijkheid, Elze! Op de zonnestralen zijn de meeste sprookjes en sagen van de volkeren der aarde gebaseerd.
Al zie je de zonnestralen ook in dit lichaam en daar buiten nóg zoo veel, je kunt toch nooit genoeg naar hun geweldigen arbeid zien en die bewonderen. In die kleine gevangenissen van zonnestralen, midden in je lichaam, Elze, daar nu ligt het raadsel, het grootste raadsel van het leven. Zie eens hoe de phosforraderen snorren en windingen maken. Je gansche lichaam is er door verlicht als een paleis vol rozen. Zie je die kleine brokjes binnen in hun lichamen. Die hebben zij gegeten zonder mond.
Aan hun bewegingen kun je hun werk herkennen. Zie, wat dragen ze en rapen zij op? Ze bergen alles in hun zakken en

nemen het mee. Zie het overbrengen gelukt! Het meegevoerde stukje wordt aan de oppervlakte gebracht en zie, ze voeren nog anderen stukken mee. Dat zijn zaadjes! Let nu goed op wat ik zeg, Elze! Die zaadjes stammen uit dieren en planten, ze zijn de bevrijde korrels van het oerzaad van tallooze tallooze levens in duizendvoudige verschijningsvorm.
En kijk nu eens naar beneden. Daar zie je, op den bodem der wonde een groote schare van witte zaaiertjes des levens, dicht naast elkaar voortgaande. Ze werpen van tijd tot tijd hun zaadje uit op de verscheurde balken der wondwanden. Zie maar! zij zaaien! Die zaadjes nu zijn kleine sleuteltjes, die passen op de verschillende luiken der vaste aderwanden. Wat gebeurt er nu: Ja, Elze, er gebeurt misschien wel één der grootste wonderen die je ooit hebt gedroomd. De gewelven van deze aderholen bestaan allen uit bestanddeelen, die verwant zijn aan de indringende lichaampjes. Het zijn milliarden kleine levendige schijfjes weer. Het zijn kleine hulsels, sterretjes en ovaaltjes in alle mogelijke vormen, alles gerankschikt in een ronden boog. Dat is nu een ader! Die hebben allen ook weer een zonnestraal gevangen in zich. Zij liggen naast elkaar, als aan elkander geketend. Dat, wat zij afgescheiden hebben is sap en gal en wordt hard. Zoo vormen zij dan verschillende wandjes, kastjes en daaruit een gansch netwerk, muren en galerijen en van deze muren ontstaan organen. Begrijp dus goed, Elze. Zoo is jouw lichaam, zoo is heel de mensch dus, eigenlijk niet anders dan een ontzaggelijk bouwwerk, neen meer, een geweldige stad, die bestaat uit kleine aan elkaar grenzende bouwcellen, geordend volgens het onbegrijpelijk plan van den Onzichtbaren God. Wij zien dit plan en zijn volkomen harmonie dus in het lichaam, dat we jongen, meisje, mensch noemen.
En nu nog iets over die vasten wondwand, die je daar ziet en die zoo ongelukkig is verscheurd.
Je ziet toch wel, Elze, dat die witte wezentjes nog altijd hun

phosforzaad uitstrooien. De cellen worden dus voortdurend door de sleuteltjes, waarover ik je sprak, geprikkeld. Kijk! nu komt er leven in hen. Zie maar, hier en daar beeft een cel, strekt zich, verlengt zich . . . ja verdubbelt zich zelfs. Zij vermenigvuldigen zich! Dit nu heeft de kleine zonnesleutel gedaan, waarvan ik je later veel meer zal vertellen en laten zien.
Hier, in deze wonde nu hebben de witte bouwmeestertjes het herstellingswerk verricht. Met de vochten, die van de wanden dropen als barnsteen, hebben zij gearbeid en hun eigen lichamen hebben zij daarmee aan elkaar geketend. Zij bouwden van den éénen kant naar den anderen bruggen, als een geweldig netwerk. Kom snel Elze, we moeten stijgen, anders worden we hier levend ingemetseld.
Nu moeten we even onze kleine witte vriendjes verlaten. We hebben in dezen dooltuin van wonderen nog veel meer te zien. Je moet bedenken, Elze, dat je tegenwoordig bent bij de groote herstellingswerken der natuur. En, zooals je een huis het beste van binnen kunt leeren kennen, als het uitgebroken wordt en dan weer hersteld; zoo is het ook hier een prachtige gelegenheid om de groote natuur, de heelende, opbouwende natuur, goed te leeren verstaan en begrijpen.
Zooals een bliksem in een huis sloeg en alles onttakelde, zoo is hier de toestand in deze kloof.
We zien de verscheurde wanden van het blootgestelde huis, we zien de balken en kamers open voor ons liggen.
Boven, aan den rand dezer wonde, zie je nog de weggeslagen omheiningen van het dak. Het zijn cellen, die naast elkaar lagen als schilderhuisjes op een rij. Als je er bovenop ziet, lijken ze precies op de raten in een bijenkorf. Die cellen zijn zeshoekig en, Elze, vindt je dat niet wonderlijk? die zelfde zeshoek als bij een bijencel, zullen we ook telkens ontmoeten op onze reis in dit lichaam. Maar tegelijk met het verwoesten der balken en vezels werden ook de wonderlijke buizen ver-

broken, waardoor de vloeistof, die noodig is voor het lichaam, geregeld circuleert.

Kijk ook eens naar die wonderbaarlijke draadbundeltjes waarvan je er zeker al eenigen hebt zien kloppen en bewegen met groenen weerschijn. De voornaamsten van die buisjes zijn de bloedkanalen. Hier zie je slechts een klein buisje, dat niet met rood vocht is gevuld maar met een goudgele vloeistof. Zie je wel, Elze, het lijkt wel op barnsteen! Door die goudgele vloeistof bewegen zich hier rood-gele lichaampjes, als schijfjes. Links en rechts kun je de nieuwe buisjes regelmatig zien afbuigen. Daar, waar de buis gebroken is, welt een gele bloedlijm naar buiten. Zoodra deze lijm aan de lucht bloot gesteld wordt, stolt ze, evenals barnsteen. En deze lijm nu zorgt er voor dat de wond voorloopig gesloten wordt, totdat het werk begint van het witte leger der balkendragers en steenendragers.

Je moet echter steeds bedenken, dat alles, wat je hier ziet op onze ontdekkingsreis, in verband staat met de eerste kleine natuursteentjes, de cellen, waaruit alles ontstaan is.

Aan den éénen kant kun je deze allen dus beschouwen als vrij en bewegelijk, anderszins kun je ze aantreffen als vaste gebouwen, tot harmonische vormen vereenigd. In beiden zijn ze dus aanwezig.

Zij scheiden verder een tusschenvorm af, die nu eens vloeibaar in het bloed aanwezig is, dan weer vast geworden, tot vezelweefsels. Je vindt hen glazig in kraakbeen en tot kalk gevormd in de beenderweefsels, het geraamte.

Zoo zijn nu ook de buizen, de adertjes gevormd. Precies zooals de kinderen zich een buis voorstellen eigenlijk, zóó zijn ze gemaakt. Ze zeggen immers dit: Onze lieve God nam eerst een gat en legde daaromheen vaste dingen. Nu, dat is een vreemde maar diepe waarheid. In het begin waren er dus niets als holen, ruimten, systematisch geordend. Toen trokken zich de cellen van binnen uit terug, ze weken tegelijk

uitéén en zogen zich tot elkaar tot een rond gewelf. In hun leege plaats traden de roode bloedlichamen die het vloeibed voor haar roode en gele broeders in stand hielden. Zie je daar die witte draden? Dat zijn, om een vergelijking te treffen, de klokkekoorden van het huis des lichaams. Ze hangen los af! En, lieve Elze, herinner je je nu nog dat sprookje, dat ik je eens heb verteld over die klokken-luiders? Hier nu hangen de koorden der klokken, waarover ik je zooveel vertelde, voor je. Wanneer nu b.v. een vlieg op het voorhoofd van dezen jongen kriebelt, kunnen deze klokken in groote getalen, direct vertellen en verkondigen wat er gebeurt.
De ervaring en de herinnering, de beide trawanten der fantasie, laten hem nu denken, „daar is een vlieg!" En onmiddellijk heft zijn wil tot afweer den arm op en verjaagt de vlieg! Zie, daar hangt nu het gansche wonderbaarlijke carillon: Ervaring fantasie, gedachte, erkenning, wil en handeling. Straks zullen we eens nader zien, hoe vernuftig dat carillon er uitziet. Zie maar eens hoe het daar in zijn koepeldak hangt.
Wanneer je nu aan één der nu verstoorde carillons zou gaan trekken, zou de jongen een geheel andere ervaring krijgen dan anders, wanneer alles ordelijk gaat. Hij krijgt een gevoel van onbehagelijkheid. De klokken luiden alarm en de jongen voelt pijn.
Maar, we willen even blijven bij de bloedvaten, de buizen waardoor het bloed vloeit. Luister nu! Die bloedgolven hebben ook zulk een carillon, evenals de ziel dat heeft in de hersenen en dat is het hart. Het hart is de zetel, de samenkomst, de goddelijke arkadische weide en zee.
Zooals van de ziel uit koorden gaan door het gansche lichaam, zoo gaan van uit dit hart ook tallooze rivieren en beken door het lichaam gestuwd en verzameld uit en tot deze fontein des levens. Tot in de verste hoeken des lichaams vloeien deze stroomen en voeren hun zegen mee en hun zuivering.
En hoor, Elze, nu zal ik je ook zeggen wat die kleine, ronde,

rood-gele schijfjes eigenlijk doen. Dat zijn de dragers van gas, van zuurstof, die uit de planten zijn geademd en die deze schijfjes hebben opgenomen en nu zegenend meevoeren. Ze laten zich door de longen, als door een geest van genade, medesleepen en weer opblazen als witte duiven.
Zij zijn de kleurgevers van het bloed. Ze branden stil en fonkelend in de lucht, ze geven het barnsteenvocht hun lachenden hoogen glans en zij maken het bloed gloeiend van purpergloed.
Op sommige plaatsen schemeren zij blauwig, daar zijn zij ontgast, zonder zuurstof en een andere stroom van gas, maar kouder, gaat door hen heen. Ook hier geldt de zelfde kleurenwet. Het warmere is licht, het koude is blauw. De drieklank van het bloed is: rood, geel, blauw!
Maar nu Elze, heb ik al genoeg verteld. Nu moeten we de reis beginnen. De deur van iedere groote ader begint in deze wonde reeds te sluiten. Kom mee, laten we omhoog klimmen, haastig! Ik zal twee witte paardjes naderbij roepen . . . Hallo! Stijg op, Elze! De tocht gaat beginnen! Eerst zullen we reizen als op klauterende muilezeltjes, dan zullen we heenvaren naar de grot des harten en dan . . . wie weet, Elze, waarheen we dan gaan . . .

HOOFDSTUK XIV

DE REIS DOOR DEN WONDERSTROOM

Daar zaten Aldebaran en kleine Elze dan op hun paardjes en draafden voorwaarts . . .

„Hou je goed vast, Elzekind! Vaak zullen we heel snel gaan, als onze paarden niet aan den oever draven, maar zich mee laten drijven door den stroom. Maar wees nergens bevreesd voor. Zoodra er gevaar dreigt, zijn we in tien seconden weer in de vrijheid. Nadat de paardjes de hoogten waren bestegen, stonden zij stil voor een tunnel. Zij baanden zich een moeizamen weg door de weeke gouden lijm, die rond de wanden der openingen zich gevormd had en dan — plotseling, met een ruk, stoven zij vooruit, zóó snel, dat Elze bijna uit den zadel was geworpen! Ze waren in den tunnel en werden met den snellen vloed van het voortrollende bloed meegesleurd. Elze had nauwelijks gelegenheid om haar blikken op de oevers van het stroombed te werpen. Wel zag ze dat deze glad waren en gelegen in halve bogen, weerszijden van de stroomlengte.

„Pas op, Elze, houd je goed vast", riep Vreugdevinder haar toe en daar stoven zij, begeleid door tallooze violette bloedschijfjes, om een scherpe hoek heen en vlak daarna hoorden zij een geruisch, dat hooren en zien hun verging.

Zij werden naar alle kanten geslingerd, rondgewenteld, aangetrokken en weer verstoten. Geweldig deinde hier de vloed, dan waren zij hoog met haar, dan weer laag. „Waar zijn we?" schreeuwde Elze bevreesd!

„In de grot van het hart! straks komen we weer in net zulk een grot terug," riep Vreugdevinder. „En we vluchten van hier, want het kolengas beneemt ons den adem. Vooruit Elze!"

Toen kwamen zij, na talrijke bochten en hoeken, terecht in een zeer nauwe bedding, zoo nauw, dat zij er alleen door konden en geen enkele bloedschijf kon passeeren. Toen

richtte Aldebaran zich op in zijn zadel en riep luid de woorden:

Voer ons, geest des wonders, voer ons
naar paleizen, wijd doorsuisd,
Voer ons naar dien burcht waar d'adem
van den zuivren aether ruischt . . .

Toen klommen de beide paardjes aan den oever. Zij reden een poort door, zóó laag, dat zij zich diep moesten bukken en toen . . . breidde zich een reuzenkoepel boven en voor hen uit. Prachtig lag deze zaal voor hun blikken daar te lichten en te zingen. Want de wanden waren behangen als met fijn doorschijnende gordijnen en tapijten en daarin fonkelden als een mozaïk, vele vele kristalheldere steentjes, zes- vijf of vierhoekig gevormd. Het was of in die steentjes gloeilampjes schenen. Zij lieten den fijnen rooden stroom van het bloed doorschemeren zóó wonderlijk mooi, dat het leek, of deze paleiszaal lag te lichten in een rossen avondzonneschijn. Hoog en wijd stond daar de aetherkoepel boven hen gespannen en verlicht door kleine vlammen, die schenen te flikkeren en te schijnen als door glaszerken.
Een zuivere sterke wind, zooals na onweer, woei door deze ruimten; met enkele stooten was zij door de gewelven gevlogen, gestuwd door een breede opening, en waaide mild langs de doorschijnende wanden.
Het was een vreemd mysterieus gezicht om te zien hoe nu het éëne steentje na het andere, bij het langsgaan der winden, een klepje opende en snel een bloedschijfje blauw van stikstof in de opening liet verschijnen en de adem van het levensgas in zich liet opnemen. Dan werd het rooder en rooder, blies zich op, zwol, schoof terug en maakte plaats voor een ander.
Ach . . . hoe prachtig was dat schouwspel! Want honderden kleine blauwe lichtjes verschenen zoo telkens, die rooder werden en weer verdwenen. Het leek wel één groot stil vuurwerk, met telkens wisselende lichtkleuren. Het leek dan weer

op een ontzaggelijken sterrenhemel, waarin Elze maar niet verrukt genoeg kon zien. Hoe wonder, wonderschoon was dit alles toch!
„En, Elze", zei Vreugdevinder, die haar bewonderend gezichtje zag, „denk je nu eens in, hoe millioenen van zulke kristalsterren om ons heen zijn. Ze zijn aan elkaar geregen als koralen aan den stengel.
Aan iederen stengel, waaraan deze koralen gerangschikt zijn, mondt een luchtbuis uit, die naar boven toe steeds wijder wordt.
Velen van deze stengels monden uit in een soort pijp of buis, de menschen noemen dat een luchtpijp. Deze luchtpijp eindigt in een soort van hal. De stroom van lucht, gevoed door het gas, dat is afgevoerd, vaart door deze hal naar buiten. Zij blaast door de orgelpijpen der stembanden en zie Elze . . . het woord ontstaat en het lied dat zingt, het leven dat stem krijgt. En als deze luchtstroomingen niet regelmatig vloeiden, in één prachtige harmonische zekerheid, als deze ruil van zuurstof en stikstof niet geschiedde, zweeg het woord en het lied, zweeg het leven, Elze. Hierdoor kan men zien dat de mensch leeft. De wind houdt hem in stand, de zwervende aether, de zegenende lucht doet ons lachen en liefhebben.
Kom, Elze, nog meer wonderen zal ik je laten zien, opdat je den Verborgene zult leeren kennen in al zijn geweldigheid. Zie, wij wandelen, wij varen over het wonder en niets is er in dat lichaam en er buiten of het is de schriftuur des Onzienlijken."
Toen voerden scheepjes hen beiden weer verder. Onder een brug door gingen zij en kwamen in een nieuwen stroom gevaren. Daar was alles gevuld met donkerroode schijfjes, die luchtig om hen heen dartelden. Toen, kort daarna, ontstond er een geweldig gewemel van golven, een ontzaggelijke stroom greep Elze aan, zoodat zij bijna bezweek. Zij slingerde en deinde en stuurloos werd zij heen en weer geworpen. Maar

Vreugdevinder greep haar handje vast, voerde haar veilig in het scheepje naar den oever en sprak :
„Zie goed om je heen, Elze, we zijn beland in de grot van het hart. Zie om je, onder en boven je, overal schuimt en klotst en golft het gloeiend bloed. En de hemel is rood en bonst. Het firmament dezer koepelruimte krimpt samen, zie maar; op dat oogenblik worden alle lichten tesamengeperst tot één tinkelende gloeiende vuurmassa. En nu, zie, nu barst deze massa weer uitéén, zooals een golf in de branding barst en het schuim wegvliegt als vele vele duiven. Iedere uitbarsting slingert deze vlamkinderen weg tot in de verste stroomen des lichaams en iedere samentrekking zuigt hen weer terug uit de diepste schachten tot in de kristalkoepels die wij zooeven zagen, terug.
Nieuw beladen met zuivere lucht, vliegen zij dan weer voort als boden des heils en des sterken levens tot in de verste streken en spelonken en brengen kracht en harmonie.
Hier, is dat hart, Elze, ziet gij de drijfkracht en stuwing van alle raderen, die het goddelijk uurwerk doen bewegen? Hier is de klop en de slag des tijds, hier is de bron van het rhythme, van alle rhythme! De eeuwigheid en het oogenblik zetelen hier. De echo van de herinnering aan duizenden levens dreunt in dit hart en de geheimzinnige roep naar vele geslachten hierna. Het innigste begrip van leven zetelt hier. Het hart is als die kristalkern, waaruit heelal na heelal ontstaat. Het hart is de tijd en de ruimte en de innigheid van alles, eeuwig, eindeloos... Het hart is de zon, de kern van alles, de rivier die het land voedt en de zee die alle vloeden omhelst en verzuivert.
Neen, het is niet vreemd, Elze, dat de menschen elkaar beoordeelen naar hun hart. Want dit alleen geeft den ryhtmus aan en de maat van alle kracht; van 's menschen klagen en juichen, zijn wil ten goede, de drift ten kwade. Dit hart doet hem willen en weigeren, doet hem haten en liefhebben.
Elze, kom eens dichter bij. Je leeft hier nu een klein moment

in het hart van een jongen! Wie weet, Elze, wat dit later voor je te beteekenen heeft. Want je wandelt hier over de bron zijner daden en je hebt geblikt in den krater van zijn onstuimige wil... Maar kom, misschien kun je me nù niet verstaan nog, kom mee, Elze, we gaan verder. Méér wonderen zijn er te zien. Nu gaan we naar de werkplaatsen van het leven. Eerst varen we weer heen uit deze grot en als ik goed stuur, zijn we spoedig in een groote werkplaats waar alle sappen en kritalschijfjes bewaard en gemaakt worden, die we al zagen in het kasteel der lucht. We varen door de ader der milt.
O! wat een geraas van kloppen en hameren en vijlen was daar! wat een gezoem als van duizenden spinraadjes, aanbeelden en draaibanken, waarop duizenden bloedschijfjes werden bewerkt. De witte arbeiders waren hier alweer de verrichters van het werk. Het was wonderlijk te zien hoe zij het ruwe materiaal uit de diepste schachten ophaalden naar groote voorraadkamers. Zij maakten van deze ordelooze brei, zooals bakkersgezellen, ronde vormen en schijfjes en dreven ze verder twee aan twee naar de plaats waar ze gekleurd werden. Daar waren verder groote ketels, waarin de brokstukken en het puin van versleten bloedschijfjes bijeen geworpen waren, als oud versleten ijzer.
Uit deze brokstukken nu, Elze, wordt een nieuwe prachtige stof gemaakt — die eigenlijk van de planten stamt. Deze stof houdt verband, neen... is verwant met dezelfde korengroenachtige stof die in stengels en bladeren is opgetast en daar bewaard blijft. Ook bij de planten nu wisselt deze stof, dit wonderlijke goud des levens dikwijls van kleur. En zoo is het je misschien vreemd te hooren, dat de kleur der roos dus rood is door dezelfde stof die je bloed rood kleurt.
De roode schijfjes die je hier afgewerkt en bijeengerold ziet liggen als prachtige muntrolletjes, zijn kleine rozenblaadjes, gekleurd met het opgeloste, edelste kristalsap. Dit sap nu leidt bij plant en dier en mensch de regelmatige verwisseling

tusschen de zuurstof der hoogten en het afgewerkte gas der diepten. Zie! enkelen zijn gestold tot werkelijk kristal. Dat zijn de bloeddiamanten, en robijnen, dat zijn de emailrozen des levens.

Maar, Elze, om je nog even een aanwijzing te geven voor later, wil ik je nog dit zeggen. Begrijp goed, dat al deze dingen, die den opbouw des levens bevorderen en bewerkstelligen, tenslotte geen kracht uit zichzelve hebben. Ze leenen en gebruiken deze van den zin van allen leven, zij stammen uit het heelal, uit het gansche leven. De mensch, en zoo ook deze jongen, is dus slechts een doolhof, en doorgangspoort, slechts een wonderbrug, waarover het algemeen idee des Levens kan binnenschrijden.

Wat hier wordt omgezet tot menschelijk bloed, is dus hetzelfde wat dieren en planten hebben. Het menschelijk bloed vermengt, verinnigt zich met dezen en omgekeerd. Want alle levensvormen wisselen in eeuwigen kringloop, maar blijven eeuwig van gelijke grootte en eenheid, zooals de kracht, de wil, de liefde één en onveranderlijk is. Wat je hier dus ziet gebeuren, is slechts een verwisseling, een omwerking. Eeuwig wisselt het leven en niets is zoo onveranderlijk als de wisseling hier op aarde.

Nu varen we weer verder, Elze. Wij belanden nu in een nieuwe werkplaats, in den maag. Zie Elze, hoeveel vrachtschepen hier wel in de rivieren varen! Welk een bedrijvigheid in deze ontzaggelijke hal! Eigenlijk is dit de groote molen des lichaams. Hier worden de levenszaden vermalen en verbrijzeld. Hier heerschen geleerdheid en bedachtzame wijsheid. De geleerdsten der aardsche scheikundigen kunnen niet uitdenken en weten, wat deze slaven hier tot stand brengen.

Zie eens om je heen! Hoevele springbronnen monden in deze ruimte. Een kristalhelder vocht borrelt voortdurend omhoog en uit de wanden. Zooals de longwanden bezet waren met duizenden glasheldere steentjes, als mozaïk ingelegd, zoo

wordt hier uit duizenden, neen millioenen kleine zwammetjes dat vocht geperst. De wanden zijn allen bezet met deze spring-adertjes en overal droppelt de dauw neder.
Dit vocht nu zorgt er voor, dat de grootste stukken worden weekgemaakt, verbrijzeld en vermalen tot stof. Je kunt je de kracht van deze vochten indenken, als je weet, dat ze een groot wild zwijn, met haren, tanden en beenderen en het lichaam van een groote slang, tot pulver weten te vermorzelen. Ze dringen overal door en in. Zij veroveren de geweldigste lasten, als menschen, die gevaarten vertillen en ontmantelen.
Zij laten in het lichaam de zwaarste dingen als muren ineénstorten, als door ontploffingen zoo geweldig. Zij dringen als mijnarbeiders onvermoeid voorwaarts, hakken, schudden en laten ineénstorten; zij maken alles tot zóó fijne stof, dat de darmen gemakkelijk het kunnen opnemen en ze ontnemen aan elk stukje, aan elk muursteentje van voedsel, de vuurkern. Want dit is eigenlijk hun bedoeling, daarom verbrijzelen zij het voedsel en hakken zij net zoo lang tot zij deze vuurkern, deze levensvormen, deze celkernen bereiken. Zij openen de kerker, de muren slaan zij in, om de kleine zonneprinses te bevrijden.
Dit is hun eenigste doel, dit is hun hoog verlangen en hun drift is daarheen alleen gericht. Je staat hier dus eigenlijk achter het geheim. Elze. Je bevindt je als voor een lichtspleet, waardoor je even moogt kijken om te zien wat de natuur eigenlijk bedoelt en hoe zij arbeidt. De meesten der menschen denken daarover nooit na en zien het wonder altijd ergens anders dan in zichzelve, en heel ver en mysterieus, inplaats van dichtbij en eenvoudig. Het heele leven is het wonder. Je wandelt over wonderen elke schrede, je ademt in het wonder en sterft er in, Elze, o leer dit goed verstaan en vergeet het toch nimmer. Maar kom, we moeten weer verder. Nu gaan we naar den kleurmolen, de plaats, waar het rood des bloeds en

zijn sappen in groen en geel, in bruin en zwart worden omgetint en waar nieuwe levenskrachten worden ontplooid.
Zie eens Elze, hier zijn wij in de lever. Vreemd hè, het lijkt wel een beetje op een borstel. Stel je het zoo maar even voor, dat is het gemakkelijkste. Dit wonderlijk kleurennet lijkt op een flesschenborstel. Ieder borsteltje staat in een zeshoekige cel, net als een bijencel. De steel dezer borstels, waarin ze allen uitmonden, is de stroom waarin wij varen. Nu begrijp je misschien deze vreemde bouwwerken beter. Alle aparte haarstroompjes staan dus in verbinding met deze hoofdstroom. Het geheele bouwwerk en paleis bestaat uit enkel celcylinders, waarin het vocht der bitterheid en grimmigheid wordt gebrouwen uit het bloed. Het is het vocht der duisternis, der droefenis en der ellende . . . Het ontspringt in de toorn en het barst uit in de ergernis. Zij kleuren de golven zwart voor hen, die door vijanden worden vervolgd, en zij verdonkeren het slagveld. Zij befloersen de blikken der vijanden en dragen den nacht, deze vochten. Want in jouw lichaam en in dat van je broeder of zuster, Elze, schuilt nog de rest van bedrog, argwaan en vreeze, van eeuwen her gebleven. Dat zijn de stukken der herinnering. Veel en hard heeft de mensch gestreden in den veldtocht ten leven, veel heeft hij verwonnen en hooger is hij gekomen. Maar telkens ontmoet hij de mijlsteenen der herinnering en blikt terug. Deze groene donkere sappen, van het donker verleden, deze met bloed vermengde vochten, de gal, brengt echter ook heil, werkt ook zegenend. Zij breekt en klooft, dat gal, de onverteerbare vetten en bewaart hen tot vulling der huidkussens en zorgt er middellijk voor dat de huid zacht en soepel van vorm is.
En nu, Elze, moet ik je nog de groote waterwerken der nieren laten zien. In samenwerking met het molenrad van het hart, wordt hier de gansche stroom des bloeds fijngewreven en ontleed, gewasschen en gezuiverd.
Zie, Elze, daar liggen twee breede draaikolken; het schadelijke

sap wordt uit het voedsel getrokken en geledigd. Hier wordt geschud, gegeeseld, gezeefd en weggeschoven. De druk des harten wordt hier verlicht, de onbruikbare resten hier verzameld, verbannen en uitgestoten.

We moeten, lieve Elze, nog veel voorbijgaan in dit paradijs der cellen, in dit land van wonderen, waar men uit het nietigste het allergeweldigste opbouwt. Vlug, de jongen kan zoo wakker worden. Kom mee, en vergeet niet meer, wat je hier hebt aanschouwd, opdat je het altijd bedenken zult; het leven is een wonder, onbegrijpelijk groot en schoon, het is één harmonie van het kleinste naar het grootste en niets is meer en niets minder schoon . . .

HOOFDSTUK XV

STEMMEN DER ZIEL

„Maar voor hij wakker wordt, Elze, zullen we eerst nog samen in dit prachtig land omhoog stijgen", sprak Vreugdevinder en hij leidde Elze opwaarts. „Wij gaan naar den toren des levens, zooals we eens, weet je nog, opgeklommen zijn in de dorpstoren. Herinner je nog, hoe verwonderd je daar, hoog in dien koepel, hebt rondgekeken en een beetje bang waart en hebt gebeeft, toen de klokken begonnen te schommelen en hun reuzen klepels op het dreunend brons deden heen en weer daveren? O! hoe vol eerbied en vrees heb je toen geluisterd naar de vermanende slagen en de aandachtige woorden, die de klokken over de stad, diep beneden ons, zongen, „waakt en bidt, waakt en bidt!"

Maar nu, Elze, wil ik je leiden tot in het binnenste van een anderen koninklijken tempel. Ik wil je voeren in den trotschen koepel, waar een gansch koor van gewillige, lichte klokken hangt, wier gezang mij veel machtiger en schooner is dan het carillon-gespeel der aardsche torens. Want Elze, wij stijgen op in de kathedraal des lichaams, naar de klokken der gedachte.

Zie, wij betreden de voorhal reeds. Kijk eens opwaarts, hoe machtig en hoog deze witte zuilen hier rijzen en tusschen hen in staan wij en stijgen!

Waar bestaan die zuilen uit? Het zijn bundels kleine fijne koordjes, die je ook hebt zien neerhangen in de wond op het voorhoofd van den jongen.

Zij verzamelen tot zich alle takken, rechts en links, uit alle deelen, leden en gebieden van dit lichaam komende en strekken zich omhoog tot één lange zuil, één stam!

Dit is nu het ruggemerg. In doorsnede lijkt het wel een beetje op een goudbruinen vlinder met uitgespreide vleugeltjes. Ja, Elze, dit is nu het ruggemerg, de centraalpilaar van het

huis, van de kathedraal des lichaams. Wij stijgen in deze kathedraal omhoog, opdat we de schoonheid, ten toppunt gestegen, zullen erkennen. Ach, Elzelief, overal, waar leven is, is schoonheid, de natuur schrijft haar taal even geweldig, èven verheven in het grootste zoowel als in het allernietigste en tusschen de regels dezer taal zijn nog zooveel duizenden mogelijkheden verborgen. Daar liggen nog zooveel schatten van vorm, kleur en rede. Ik zeide zooeven dat de doorsnede van deze zuil op een vlinder leek. Laat ik dat beeld even voltooien. Deze zuil nu vliegt als millioenen vlinders opwaarts. De vleugels, op elkaar, bestaan uit duizende strengen en bundels, die uit het gansche lichaam, van de vingertoppen tot de voeten toe, samenkomen. Het ruggemerg is dus de verstarde vlucht van alle gevoel, de bevroren fontein van alle levensstralen.
Deze duizenden strengen, die uit het lichaam samenkomen tot hier, zijn als 't ware doorrild van golvingen en beroeringen Zij verkondigen warmte en koude, den steek en den stoot vertellen zij, het streelen en liefkoozen, het vochtige en vurige van alle vormen en alle belevingen verhalen zij en zingen zij in den koepel van dit gebouw. Hier boven in nu hangt en zweeft de onzichtbare klok, die alle verhalen opvangt en omtoovert, die onvindbare, die zingende, de ziel! Door het ruggemerg nu gaan twee geluidsbundels opwaarts. Langs hen vluchten de gezangen der ziel omhoog en weer naar beneden en weder omhoog. En nu die zuil zelf. Deze is weer zoo kunstig gebouwd, als een bouwmeester der aarde niet zou kunnen. Het merg is n.l. verdeeld in verschillende gedeelten, die den ruggegraat vormen. Die gedeelten nu zijn kringsgewijze gelegerd, gelijk een pantser. Zij herhalen zich, zooals in het lichaam van een worm. Ieder rond gelid beheerscht een zeer bepaald gebied van ervaringen, zooals een staatsgebouw in verschillende kamers verdeeld, alle provincies afzonderlijk beheerscht. Zooals nu kring tot kring provincie,

tot provincie, tenslotte het geheele rijk beelden, zoo komen alle ervaringen ook hier in deze verschillende ringen samen tot een gedachte. Deze nu vormt zich dus uit een veelvuldigheid en uit hen streeft de boom opwaarts, om zich tenslotte omhoog in vele vertakkingen, in een kroon zich te verlossen. Dit is dus een beeld van het ruggemerg, een boom met vele vertakkingen, waarvan elke tak reikt in een ander eigen gebied en daarvan siddert en zingt; een boom, die in den schedel eindigt in duizenden twijgen, in den koninklijken kroon!
En zooals die kroon vol bladeren hangt, die bewegen op elke roering, zoo ook dragen deze takken van den boom der zenuwen hun bevende en trillende bladeren als klokken, de klokken aller waarnemingen. Geen wind roert deze gedachte, maar toch leeft het daar boven en huivert en siddert. De geleerdsten der menschen begrijpen en verstaan het niet, zij kunnen die beweging niet vinden, niet zien. Waar is de bron van dit bewegen, het is immers stil overal, en onder het ontleedmes vlucht de gedachte heen en ze is onzichtbaar. De gedachte is een golving van een ontroering, een beroering die door duizende koorden, als een keten van schokken omhoog schiet, snel en onnaspeurlijk. Het gevoel uit zich in bewegingen die op schokken lijken. Het schokt aan de zenuwen der huid en het oog; het beroert de harp van het oor of de neusvleugels, kortom alle zinnen worden door het gevoel geprikkeld in kleine schokjes.
En al deze schokjes rollen verder als kleine kogels door de takken tot in den stam van het ruggemerg en zoo opwaarts tot den kroon van klokken. Daar wordt elk klokje aangeroerd, elk op andere wijze. Bij het ééne geschiedt deze aanraking rollend, bij de andere springend, dan weer streelend en soms pijlsnel als door een boogschot.
Aan den aard der siddering der klokken aan den kroon, weten wij de plaats, waar de prikkeling is ontstaan . . .
Wij zijn nu, Elze, al hooger gestegen, langs dezen stam, die

alleen zich onderscheidt van boomstammen, doordat zij bestaat uit een bundel afzonderlijke halmen, die samengesnoerd zijn tot één. Nu zijn wij in de kronen dezer halmen aangeland.
Zie nu goed om je heen. De geheele halm siddert, gloeit en licht. De stroom dezer bewegingen is zóó snel, dat de enkele klokjes gaan gloeien als phosfor. Zij zingen en klinken, zij gloeien en verdonkeren — en van halm tot halm, schiet fonkelend de straal. En zie, Elze, iederen keer als zulk een stroom van tak tot tak, van halm tot halm schiet, sluit zich de stroom des bloeds af, die anders de halmen omhelst en die als een lichte wind door stam en takken waait. Elken keer, voor het spel der klokken oplicht, verdwijnt de lichte nevel van het bloed en je kunt duidelijk zien, dat slechts daar de vuurpijlen zich roeren, waar de nevel wijkt en den keten van sidderingen den weg wijst. Dus Elze, luister goed! de opgenomen trillingen der kleine, als in rafels verspreide takjes, doen de kleine blaadjes aan het einde daarvan wel sidderen, maar die siddering plant zich alleen voort, als het geschijn des bloeds is weggetrokken.
Dit alles bewerkt nu een geest, die nog ouder is dan de klokken, het is de meester der klokken. Dat is de beheerscher der zenuwen, genaamd „Overal". Hij heeft duizenden armen, waarmee hij alle stroomen omvat, waarmee hij alle organen peilt en doorworstelt, waarmee hij het hart doorkruist als een spinneweb en dus, in zekeren zin, de stroomregelaar is van alle bloedgolven, de zenuw van het medelijden, de oervader Sympathie. Hij is ook de heer des slaaps en der droomen. Want, Elze, als de zon zinkt, schuift hij zijn roode voorhangselen over de kleine luidende en lichtende schellen en er blijft nog slechts een gedempt zoemen over in de zenuwen, zooals een wind in een ver hoog bosch rumoert, zachtjes, geheimzinnig. Het is een geluid, als een viool con sordino. Zie, dan droomt de ziel . . . Als echter de zon weer

aan den kim verrijst, dan rukt hij opeens alle voorhangselen weg en duizend klokken beginnen te tampen en duizend lichten vonken ten leven. Zie, dan beginnen de waarnemingen weer en de mensch ontwaakt! Wijd hangt de mantel van dezen oervader om het lichaam en omwikkelt en omspant alle aderen; hij omhult het hart en het rust. Maar ook zijn aan zijn scepter vele kleine kabouters onderhoorig, die van hem allerlei opdrachten ontvangen. Hij regelt de orde, de rede van alle zenuwwegen en bewegingen, hij is de groote genius der rede en de regelmaat die waakt over alle werken des lichaams. En uit deze werken ontstaan ook de fantasieën. Want, Elze, bedenk goed, dat alle ervaringen nog lang geen gedachten zijn en worden. Eerst moeten deze ervaringen gezift en gezeefd worden.

Zij worden gescheiden en geordend tot groepen; ze worden als 't ware tot golven verdeeld en samengestuwd. Zij hebben, zonder dat zij verdere hulp van buitenaf ontvangen, in zichzelve voldoende kracht om de klokken te doen spelen. Dan gaat de stroom der accoorden als vanzelve en de fantasie, de koninklijke zuster der droom, weet zinnend en gebogen voortschrijdend, de geweldigste beroeringen te weeg te brengen in het hoofd van den mensch. Deze macht echter is dezelfde die ook den indruk geeft van Wil. Wilskracht is door haar macht ontstaan. De wil nu heeft één machtig orgaan, waarmee ze zich bedient, dat zijn de spieren.

Samengesteld uit kleine kettinggeledinkjes, die tot bundels en kluwens zijn verketend, zijn de oerelementen hier in de spieren omgezet in kleine electrische kruitvaten, die, ontstoken door het licht der klokken, na elkaar, hun springkracht ontladen.

Zooals nu een boom door haar wortels, door een onzichtbare zuigkracht, honderden emmers water door de lucht kan voeren en zooals ook deze kracht slechts bereikt wordt door samenvoeging van kleine pompen, poriënzuigers enz., zoo

kan nu ook, door deze keten van ontploffingen, hier van millioenen spierbommetjes, de vuist van een athleet zich verheffen.
De zwaardslag en de klievende bijl danken dus hun oorsprong aan deze spieruitbarstingen.
Wat is de oorzaak nu dezer ontladingen? Het is de opgestuwde stroom, krachtig als sluiswater en deze stroom noemt men de wil. De spierslangen om de kleine stroomen, die wij bevaren hebben, dragen rekbare gedeelten. Deze kunnen de stroomen sluiten en sluizen openen en dan stort zich de vloed in elk gebied, wat de arm doet heffen of de hand doet bewegen. Zooals millioenen koorden in verbinding staan met het carillon der gedachte, en daarheen opstijgen, zooveel koorden leiden ook naar de machines van het lichaam, de spieren en gewrichten. De sluiswachter zorgt er voor dat alle zijstroomen wijd open staan en door de opene stroombanen zuist de boodschap der wil; ze eischt handeling, ze bewerkt zegen, zij ontsteekt onheil . . . Toch zijn er veel verrichtingen van de kleine en groote levensmachines, die rollen, gonzen, snorren koken en ontploffen, zonder dat de wil hen bestuurt. Het hart en de aderen werken vanzelf, de maag en de darmen en klieren laten hun werk bijna nooit stilliggen, ook niet, als de wil slaapt. Ook maakt de mensch veel onwillekeurige bewegingen en zelfs zonder daar eenige aandacht aan te schenken, b.v. het knippen der oogleden.
De oude wijze „Overal” heeft dit afrollen, als van het uurwerk dat ontspannen wordt, ingesteld tot een zelfstandige werkzaamheid. De raderen van de machine des lichaams zijn langzamerhand gewend aan denzelfden arbeid, zij grijpen elkander eeuwig eender bij bepaalde functies, en sluizen openen zich vanzelve door doorlating der stroomen.
Slechts de ziel alleen kan willen en nalaten!
Zie Elze, de vuurstroomen gaan werken in den koepel, de koorden gaan gloeien, de stroomversnellingen schieten

voorwaarts, de spieren gaan... vlug, Elze! de jongen wordt wakker! We moeten ons haasten! Ze zaten alweer op hun paardjes. In enkele seconden stormden zij door het hart, door den tempel van het hoofd en zie, daar waren zij weer in de spelonk der wonde. Zij gleden van het voorhoofd af in het gras. Toen voelde Elze zich grooter worden en toen de jongen de oogen opsloeg, stond zij naast hem in haar ware gedaante. En Aldebaran was onzichtbaar hen nabij.
„Goeden dag Frans!" riep Elze.
Frans wreef zich de oogen uit, groette terug en zei, terwijl hij Elze aandachtig aankeek, „gek, Elze, ik had toch zulk een vreemden droom. Ik droomde, stel je voor, Elze, dat je binnen in me was en dat je daar allerlei gekke dingen uitspookte. Hoe kom ik aan zulke dwaasheid?"
Toen stond hij op en ging weg. Maar van toen af was het hem, of hij in zijn hart en zinnen een klein beeld, een spoor van Elze meedroeg, dat maar niet wijken wou, waar hij ook heenging.

. . . .

Op den weg naar huis zei Elze: „Aldebaran, dat was wel de mooiste tocht, die we ooit gemaakt hebben. Je moet me daarover nog maar eens wat meer vertellen, want het was het moeilijkste wat ik ooit hoorde van je. Maar het meeste er van heb ik toch wel begrepen, en ik had nooit geweten, dat een menschenlichaam zoo'n wonderwerk was. Maar één ding moet ik je nog vragen, Vreugdevinder, je hebt telkens over de ziel gesproken. Waarom heb je me die niet getoond? En Aldebaran antwoordde in diepen ernst: „Elze, dat is wel de laatste vraag die de menschheid ooit kan stellen en het is heel moeilijk om een bevredigend antwoord te geven.
Als je een kathedraal betreedt, kindlief en je ziet de zuilen omhoog rijzen, tot ze naar elkaar toebuigend de gewelven dragen, verlang je dan ook het geloof en de innigheid die je overzinkt als gedaante te zien van aangezicht tot aangezicht?

Kun je verwachten den stillen ingekeerden geest te zien en zijn helpers, die deze tempel hebben doen verrijzen? Mag je verwachten, dat de idée, die deze kerken schiep en die je vroeger ook in je ziel zag, lijfelijk aan je verschijnt? Hoe kan je dan verwachten, dat je dan dien beelder, dien ontzaggelijken schepper, die ook dien tempel van elk lichaam ontwierp, ergens in zijn altaar zetelend, zult kunnen aanschouwen?
Dat, wat de menschen „ziel" noemen, zweeft rond zonder menschelijkheid, zweeft maar en regeert voort en glijdt door ieder carillon der gedachte heen zonder tastbaarheid en aanschouwelijkheid.
Iets wat onverdeeld en overal is, Elze, een eenheid, die geen enkele scheiding kent van haar oorsprong en geheel, kan je niet verlangen te zien.
Het oneindige kan nergens eindigen en begrensd zijn. Een gedachte is lichaamloos. Het is de harmonieerende samenklank der kleine Torenklokken, die je in enkelen ziet bewegen. Je kunt immers een anders gedachten nooit zien, nooit vóór je leggen en beschouwen. Zoo ook is dit klokgeluid der gedachte een tooverklank, die onsterfelijk moet zijn, daar zij zonder lichaam en wezen is. De ziel is daar aanwezig. Zij werkt in de wereld met millioenen stralen, zij arbeidt in het lichaam met beeldende krachten, ze arbeidt overal maar deze kracht is onaanwijsbaar.
Elze, dat is het moeilijkste voor de menschen, dit te verstaan: wat is de ziel?
De menschen hebben zich er aan gewend te ervaren, dat de moeder-aarde, het meeste vaste wat zij kennen en die zoo rustig onder hun voeten rust, in vliegenden vaart om de zon vliegt en om zichzelve. Slechts met de gedachte is de ziel en God te verstaan en waar de klokken zwijgen, daar gaat de gedachte over tot den stillen droom van geloof en het begrijpen gaat over tot een woordeloos gebed.

HOOFDSTUK XVI

DE SCHILDER VAN HET HEILIGE AVONDMAAL

In een groote machtige stad in het Zuiden, op wier markt een kerk staat, die één der heerlijkste bouwwerken der aarde is, leefde een groot schilder. Hij was uit de bergen van zijn land naar dit dal afgedaald als een profeet en prediker van groote dingen.

Want hij was door de natuur gezegend met de gave, de innigste samenhang van alle verschijnselen des levens te doorzien en de Godheid had hem handen gegeven, die aan zijn diepste gedachten uitdrukking konden geven, hetzij hij beitelde, schilderde of schreef. Hij was eenzaam en in zichzelve verzonken; hij was gesloten en gelijk aan allen, die in hun geest aan iets groots en ongekends bouwen en die uit de nevelen van ontelbare begrippen en ideeën plotseling hun ziel gestalte geven. Zwijgzaam was hij en moeilijk tot spreken te brengen. Hij stond in de gunst bij den vorst van zijn tijd en had vele jongeren om zich heen, die hem vereerden als een heilige en in diepen eerbied zijn leeringen vernamen en trachten in toepassing te brengen. Enkele leerlingen hielden hem voor een halfgod, anderen meenden, dat hij, die tot zulke huiveringwekkende scheppingen in staat was, wel een verbond met den duivel moest hebben gesloten.

Want hij arbeidde meest in het geheim, achter zwaar gesloten deuren en hij had vreemde dingen en voorwerpen om zich heen verzameld. Allerhande steenen en stoffen lagen in zijn atelier bijéén, vleugels van zij, vreemd gevormde houtbrokken, boren en houweelen. Dat niet alleen, men zeide dat hij in die heksenkamer ook diercadavers had en zelfs lijken van verhangenen.

Waarom hij dit deed, wist geen sterveling. Maar hoe dan ook, dit alles omgaf hem met een waas van geheimzinnigheid en ongenaakbaarheid en als hij niet nu en dan uit deze vrees-

verwekkende werkplaats was getreden met de geweldigste beeldhouwwerken en schilderijen, die de menschen in verrukking brachten, het zou hem zeker in dien tijd van bijgeloof slecht zijn vergaan.
Ondanks alle klachten, die zijn nooit slapende vijanden en zijn lasteraars bijeengaarden en verkondigden, hield toch de genadige vorst zijn blinkend schild beschermend boven hem geheven. Ja, het was zelfs zóó, dat de koning en het hof zich het leven moeilijk konden indenken zonder deze glanzende ster, zonder dezen stralenden geest.
Men kan zich in dezen tijd heel moeilijk meer voorstellen, hoe hoog de kunstenaars wel in aanzien stonden bij de vorsten en heerschers der aarde. Misschien wel uit een zekere ijdelheid en wedijver met andere staten in grootheid en schoonheid, misschien ook wel uit een gevoel van boete, van behoefte aan verzoening. Immers de gruwelen en de uitspattingen van het hof waren ontzettend. De kunst was het andere uiterste dezer levenshouding. En, het is immers waar, dat de natuur eeuwig zoekt naar evenwicht? Hoe hooger de berg, hoe dieper de afgrond, gold ook hier. Men was ontstuimig in het booze en hartstochtelijk evenzeer in het goede en schoone.
De kunst was in die dagen iets wat het leven doordrenkte. Op alles lag haar gouden stofnevel. De werktuigen van het dagelijksche leven, de gebruiksvoorwerpen, ze waren allen even smaakvol en meesterlijk gedreven en gebouwd.
De onzekerheid van het leven was groot en scheppende geesten zijn in zulk een tijd des te vruchtbaarder. Hoe hooger de nood in hen en anderen stijgt en hun geen rust gunt, hoe sterker het zaad hunner liefde ter aarde wordt geslingerd. Zij voelen de verdoemenis in zich van te moeten klimmen, waar anderen dalen en vaak te dalen waar anderen stijgen. Iederen dag, elke minuut is één leven voor hen. Het kan vóór hen afbreken als ijs en een vlucht van denkbeelden hijgt in hen

om verlossing in de korte spanningen van tijd, waarin zij werken. Zoo ook arbeidde deze meester van het beeld. Omraasd voelde hij zich van onrust en twijfel of hij ook wel in staat zou zijn, zijn droom tot een daad om te scheppen.
Hij wilde dien droom grijpen, hem overweldigen, uit de steenen slaan, uit de verf optrekken tot verblindende tafreelen. Wat wilde hij niet? Hij droomde van kanalen, die hij zou voeren uit hun razende stroombeddingen, hij wilde de zwaartekracht te niet doen, hij wilde de menschen wel doen opstijgen op vleugelen om de hoogste aardtoppen te overwinnen, hij wilde genezen en middelen uitdenken de ziekte verdelgen, hij wilde de kracht en de heerlijkheid der menschen ontdekken en klaar voor hen leggen, lijk een juweel zoo helder, hij wilde hen terugdrijven tot aan de tuinen van het paradijs!
De beeldhouwkunst en het schilderen wilde hij in nieuwe ongekende banen leiden, en arbeidde elken dag aan een nog niet geopenbaarde wet, die de kunst zou binden en ordenen. Hij wilde nieuwe kleuren ontdekken met geweldige lichtwerkingen en hij verliet de lang geloopen banen en sporen, die kunstenaars voor hem hadden gevolgd, met zekerheid van te ontdekken en met de kracht van zijn ontembaren wil. Zoo nam hij op zekeren dag het besluit, om het grootste werk van alle tijden te maken en hij kon geen grootscher stof vinden, dan het uur des heiligen avondmaals, het moment, dat Christus tot Judas Iskariot sprak: „gij zijt het die mij verraden zult". En toen hij de geweldigheid dezer menschelijke en tevens goddelijke tragedie had overschouwd en doorgrond, zocht hij den koning op en vertelde hem zijn voornemen.
Immers de scène, die hij wilde schilderen, was het grootste drama dat ooit in het hart der menschen is gespeeld; het was de samenbotsing van twee machten, aarde en hemel, die elkaar ontmoetten in dit moment, in dat arme verdoolde hart. Het was voor hem het groot bewijs van de zegepraal en de

uiteindelijke overwinning van het slechte door het goede. Zoo wilde hij het duivelsche en het goddelijke in dezen korten tweekamp schilderen en ieder, die het zien zou, zou zelve moeten kiezen tusschen deze beide machten, zou zelve voor deze beslissende vraag worden gesteld: „wat o mensch! kiest gij, wien zult gij volgen?"

Hij wilde Christus schilderen in een schoonheid, die zou doen terugdeinzen, en Judas stellen in een duisternis en schrik der donkerste spelonken. Over Jezus gelaat zou de zon zweven als de glimlach aller heerlijkheid, over Judas voorhoofd zag hij de wolken hangen in verscheurde schaduwen en uiterste benauwenissen.

De eene zou de held zijn der goedheid, der mildheid, der majesteitelijke genade, de andere de gigant der slechtheid, der list en het verraad, de heros der verlatenheid en barre woestenij des harten; Christus de offerende en Judas de verdoemde, o hij zou hen uit de materie der verf doen opstaan en laten leven . . . eeuwig . . . eeuwig!

En de apostelen aan dit laatste maal zou hij geven als ademloozen, als opgejaagde volkeren, als de beklemden, gerekt ziende naar den kantelenden dobbelsteen des noodlots dezer beide ontzettenden.

. . . .

De koning verschafte alle middelen om dit plan ten uitvoer te brengen en de meester ging heen in de stilte en zon . . . en verwezenlijkte zijn droom.

Een kapel met een breeden altaarwand werd bestemd voor dit werk. Het zou vandaar op de menigten néérlichten en de kapel zou een bedevaartplaats worden van vérgekomen, vermoeiden van hart, van benarde en lichtzoekende volken.

Dag in, dag uit, jaar na jaar werkte de meester met zijn verven en door niemand gezien, zat hij daar op zijn steiger, achter zware omhullende gordijnen en verborgen voor ieder, behalve voor het licht, dat van boven uit neerviel op hem, de

zon. De vermengingen van de grondstoffen zijner verven was zijn geheim. En trots sprak hij het uit, dat de verven niet eerder zouden verbleeken, of de zware muren moesten van ouderdom tot pulver verzinken! Daarvoor zouden de eeuwen waken, ja, God zelve!
Eindelijk, na zeven jaren van ingespannen arbeid was het schilderstuk klaar, slechts één ding ontbrak nog, dat was het gelaat van den Christus.
Reeds zeven malen had hij het ontworpen op den wand en weer zevenmaal vernietigd en overgeschilderd. Steeds wierp dit gelaat nog niet dien glans terug, dien hij in zijn hart voelde stralen. Eindelijk op een dag zag hij het lichter worden, zooals nimmer in zijn geest en bliksemsnel zette zijn bevende penseel deze trekken vast op het doek.
Daar was het dan geheel gereed!
De vorst, die al vele malen woorden van boosheid en twijfel had gesproken, werd uitgenoodigd het beeld het eerst te zien, alleen en zonder een enkele begeleider. De meester vroeg hem niet vertoornd te zijn, als hij hem het beeld nog niet in zijn geheel liet zien. Het was wèl gereed, maar het moest nog overtrokken worden met een vocht, dat het zou bewaren voor bederf.
Hij wilde echter zijn vorst niet langer op de proef stellen, maar hem al vast alleen den Christus-kop toonen. Daaruit mocht de koning dan beoordeelen of het geheele werk geslaagd was.
Één ruk aan het gordijn — en — uit een spleet van roodfluweel lichtte de genade zóó overweldigend op, dat de koninklijke gast tot in zijn diepste huiverde en zijn verblind gelaat sidderend met den arm bedekte. Toen trad hij naderbij en knielde voor het werk en bad.
De schilder gloeide van trotsch geluk.
Nog dienzelfden dag werd het gansche doek overstreken met vernis; waardoor het licht nog feller straalde en de scha-

duwen nog dieper kwamen te liggen. De schilder ademde diep van blijdschap toen hij er voor stond en het werk zoo geheel alleen overzag. Toen streek hij het gordijn er voor. Spoedig daarop zou het de menschheid toebehooren.
Als een blijmare werd het volk aangezegd, dat het werk van den eenzamen meester gereed was en dat iedereen het den volgenden morgen mocht komen bewonderen.
De koning zelf leefde als in koorts en dacht en sprak nergens meer over dan over den indruk, dien het gelaat van Christus op hem gemaakt had, en daardoor werd het verlangen van het volk nog grooter en nog heviger.
Feesten werden gevierd, drinkmalen gehouden ter eere des schilders en zijn werk, en velen wachten den ganschen nacht voor de deur der kapel om de eersten te zijn in de heilige kerk te worden toegelaten.
Het hof had zich verzameld. Een dof onrustig gemompel en gedruisch ging door de duizenden der wachtenden. Daar kwam de schilder zelve aan, hoog opgericht en hoorde de onstuimige huldiging van het volk aan met een gevoel van onnoemelijke blijheid.
De koning zelf nam zijn mantelplooien samen en boog eerbiedig. Toen legde hij een zwaren gouden keten, dien hij zelf droeg, over de schouders van den kunstenaar.
De meester vroeg toen nog enkele oogenblikken geduld om het gordijn en den steiger weg te schuiven.
Na enkele oogenblikken kwam hij doodsbleek, ontzet van schrik, zonder hoed en over al zijn leden bevend, terug getuimeld. „Gaat allen naar huis", riep hij, „Een misdaad is geschied! Het doek is vernield! Wie heeft dat gedaan? O God, wie heeft deze schanddaad bedreven?"
Zonder vragen ging de koning de kapel binnen, het volk woelde buiten. Toen sprong de schilder tusschen hen uit en schreeuwde hen toe: „Terug! om Gods wil, ik bezweer U! terug!"

De menschen, verschrikt door deze woorden en blikken dreef af als ebbe . . . Toen werd het eenzaam om de kapel en de koning kwam naar buiten geschreden.
„Een schande!” riep hij uit. „Het gelaat des Heeren Christus is door de hand van een boosdoener beleedigd en geschonden.”
Toen het bekend werd, wat er gebeurd was, ging er één roep van onrust en angst door het volk. Maar de arme meester ging alleen terug naar de stille kapel en bleef zitten bij het doek. Hij zonk voorover en snikte hartstochtelijk. Eindelijk stond hij op, wierp zijn bekommernis van zich, zette rustig de ladder voor den wand, nam zijn palet en penseel en begon, wonderlijk glimlachend, opnieuw den Christus-kop te schilderen.
Toen de laatste zonnestralen zonken, was hij klaar. Mooier nog, lichtender nog dan de eerste maal straalde daar Jezus gelaat in vollen luister. Het wilde hem echter vóórkomen, of de booze zelf hem tot deze verbetering had gebracht. Voorzichtig liet hij het doek nu ringsom bewaken door gewapende en vertrouwde knechten des konings, en rondom de kapel schaarden zich dien nacht, zonder bevel, zijn jongeren, zijn leerlingen en stonden daar zwijgend, als een eerewacht, gereed om den aanrander te vernietigen. En den ganschen nacht door stonden zij daar en waakten.
’s Morgens, al vroeg, kwam de schilder zelf hen aflossen maar hoe ontstelde hij, toen hij zag, dat het gelaat van den Christus ten tweeden male was vernield.
Toen overviel hem een vreeze voor den nacht. Zou de nacht zelve het aanschijn van Gods zoon willen verduisteren?
Met al de energie die in hem was, trad hij ten derden male op den steiger en begon te werken. Een gevoel van oneindige kracht doorstroomde hem en weerstond elk gevoel van verdriet of boosheid en vloeide door zijn vingers in de penseel en mengde zich met de verf, wondervol. En ziet, toen de zon weder haar langerwordende stralen door de ramen rekte en

de schaduwen, als donkere blokken, onhoorbaar zacht opééngestapelden rondom hem en het doek, was het gelaat ten derden male gereed en schooner, veel schooner dan te voren.
Maar den nacht... ja den nacht vreesde hij. Hij liet zich een kruisbeeld brengen en wapenen en een lantaarn. Toen knielde hij in een schuilhoek der kerk, vastbesloten zijn werk met eigen hand te verdedigen en den onverlaat zelf te grijpen. Het werd geheel duister rond hem, en doodelijk stil. De schilder stond daar en wachtte.
Toen... omstreeks middernacht... juist als de donderslagen des torens door de duisternis verrold waren... wat was dat? Er kraakte iets, er bewoog zich iets achter het gordijn, er schoof iets en roerde de ladder. Als een wild dier sprong de schilder uit zijn schuilhoek, in zijn linkerhand het crucufix, in zijn ander de lantaarn. Hij rukte het gordijn voor het doek in één wilden ruk weg en...
Daar stond, uit het doek getreden, met ontzettend verwrongen gelaat, Judas Iskariot! Leeg was zijn plaats op het doek! De schilder zwaaide het kruisbeeld hoog boven hem en langzaam zakten de geheven handen van Judas verlamd neer. Maar toen verhief hij den donkeren woesten kop en zijn stem dreunde door de kapel deze woorden:
„A! gij vervloekte! gij driewerf verdoemde, gij gehatene! Ja, ik ben het, Judas, ik die bèn, en het wàs en het eeuwig wezen zal! Gij, wien Lucifer zelf heeft ingeblazen, deze ontzettende stonde uit een menschenleven hier prijs te geven tot kijkspel aan millioenen niets begrijpende, niets voelende menschdieren! Gij, die dit schrikkelijk moment gegrepen hebt uit de zee van verdoemenis, waarin ik verzonken ben, sinds hij uit de dooden verrees — gij, die het verstaan hebt, om mijn ontroostbaar leed, als een ingewijde, als waart gij mij zélf — om mijn ontzettende daad, die de aarde deed sidderen en het voorhangsel deed scheuren, ten toon te spreiden voor millioenen oogen, om dit éène vreeselijke uit de poel mijner

zonden op te scheuren uit de duisternis en vast te nagelen voor eeuwig — A! gij . . . ellendige, dien ik vervloek . . . zij verdoemd! Ja, zij verdoemd, gij, die, alsof gij er zelve bij waart geweest, mij nu hebt gekruisigd aan dezen wand in dit beeld — gij die mijn verdoolde schim weer teruggeroepen hebt op deze ongelukkige aarde, die mij weer opnieuw voert in de benauwenis van dit oogenblik, dat ik den schuldeloozen Jezus verried, o! gij genius van onheil, ik vloek u, ik vloek u. Ik, die weet dat op mij alleen alle schulden der aarde rusten, ik, op wiens schouders het juk weegt van allen die zondigden, ik, die alleen het roepen versta van den God, schreiende om zijn zoon, ja, ik wilde het beeld van den heilige uit Nazareth vernietigen — hoort gij . . . verscheuren met deze nagels! Want nog eeuwen lang zouden zijne blikken in mijn oogen blijven branden, — de blikken van het door mij geslachte Lam Gods . . . vergeefs verraden en gegeven aan hen die het bonden. O, en ik kon dit niet meer dragen. Ik verbrak mijn boeien, sprong van dit laatste avondmaal op en met mijne beide handen heb ik, in verbeten razernij, dit Christus-hoofd, dat al eeuwen zwaar hangt op mijn hart, vernietigd, tot geen licht meer straalde uit die oogen en ik bevredigd terugzonk, na dit verraad, ten tweeden male. Maar nu ben ik machteloos, want dit crucifix verlamt mijn handen . . . ach . . . ach! Maar wee! wee! mijn vloek die ik U zal tegenslingeren als vuur. Want ik zeg U heden, mijn vervloeking zal op U blijven rusten. Uw werk is één der grootste daden der menschheid! Ha! . . . grootste! Toch wijd ik het ten ondergang. De verven zullen breken, de lak zal verpulveren. Het zij verkeerd gemaakt, het zij gedoemd tot verderf. Maar verder, luister, gij rampzalige! Al uw werken zullen vervallen en verschrompelen, door de eeuwen. En hoonend zal ik met U de wereld omreizen en een onheil zal over de aarde komen in Uwen naam. Verstaat gij, in Uwen naam!
Gij hebt kanalen gegraven en uitgevonden? Honderden zul-

len daarin omkomen als in gesperde muilen. Gij hebt zwavel en salpeter vermengd en daarbij een derde stof gezocht, die vuurregens doet verwekken en kogels verweg slingeren zal. Welnu, nooit vindt gij die derde stof. Een monnik zal het derde element vinden en in uw naam zullen duizenden en tienduizenden verscheurd worden door haar kracht. Men zal machines bouwen, voortgaande op uw plannen; en het zal duizenden offers vragen, alles om U!
Ge hebt Icarus uitgebeeld in zijn vaart naar de zon en ge hebt vliegtuigen uitgedacht! Na U zullen velen opstijgen, begeerig en vervoerd en zij zullen neerstorten en sterven om U . . . om U alleen. Het zonnig spoor, dat gij hebt gewezen, zal gevolgd worden door een koor van duizenden ellendigen. Zij zullen als slangen, met gift volgezogen, wraak uitspuwen naar U. En Uw naam zal als uw werk, als de wijze verzinken in de nevelen der legende. Zij vervloekt... zij verdoemd, onzalige!"
Toen zweeg de razende en sloop heen naar de plaats van het leege doek. De schilder stond ontzet en met zijn beide handen het crucifix omklemmend, bad hij tot den Christus, dien hij zelve gemaakt had. En hij vroeg . . . O! Christus is dat waar?
Toen werden de oogen van Christus levend, maar een diepe schaduwing omfloerste hem als wolken. En het hoofd neeg zich bedroefd als antwoord „ja", en daarna werd het levenloos en stiller in de kapel dan ooit.

HOOFDSTUK XVII

DE PRISMA KONINGIN

Eens op een dag daalde Aldebaran met kleine Elze af in de kalkgroeve van den houtvester, die sinds de gelukkige vondst door Elze tot een groot bedrijf was ontwikkeld.
Een weg, die moeilijk te bewandelen was en week was van kalkmeel, dat uit de schommelende wagens was gevallen, voerde er heen.
Als het geregend had, was de toegang bijna onmogelijk en zonken Elze's voetjes soms diep weg in de witte brei. Maar terwijl Elze bijna haar schoentjes verloor, stapte Aldebaran altijd vleugellicht naast haar, want zijn geestesvoeten lieten immers geen enkel spoor na.
De weg was sterk dalend en eindigde aan de helling bij de groeve.
Daar stonden Aldebaran en Elze dan op een winteravond stil. Het was koud, de wind blies met ijzige rukken onder den sterrenfonkelenden hemel. De maan scheen klaar en volrond en weefde haar wazig licht als spinselen over de aarde. De kalkgroeve, beschenen door het volle licht, lag daar blank en volkomen stil. Een muur, door regen en diepe bronnen ontstaan, lag in het midden der witte groevemuren te blinken als een vlakte van metaal. De ijzige vorstwind had er zijn kristalspel gespeeld en in rustige veeren lag de ijsvlakte nu, doodelijk verstard, uitgewaaierd. Het leek wel een groot graf, waarin de geest der ruimte rustte. Steil rezen de kalkoevers omhoog aan de oevers. In hun muren waren sporen en kartelingen zichtbaar, die wel leken op goddelijke schrifturen, geheimzinnige zinnen. Een terrassentrap liep zigzag omhoog. De vlijt der arbeiders had deze in den loop der jaren uitgehouwen. En ook aan de andere zij daalden trappen af. Beneden lag de ruwe kalk, als een geweldige lawine, op elkaar gestort en boven over de randen

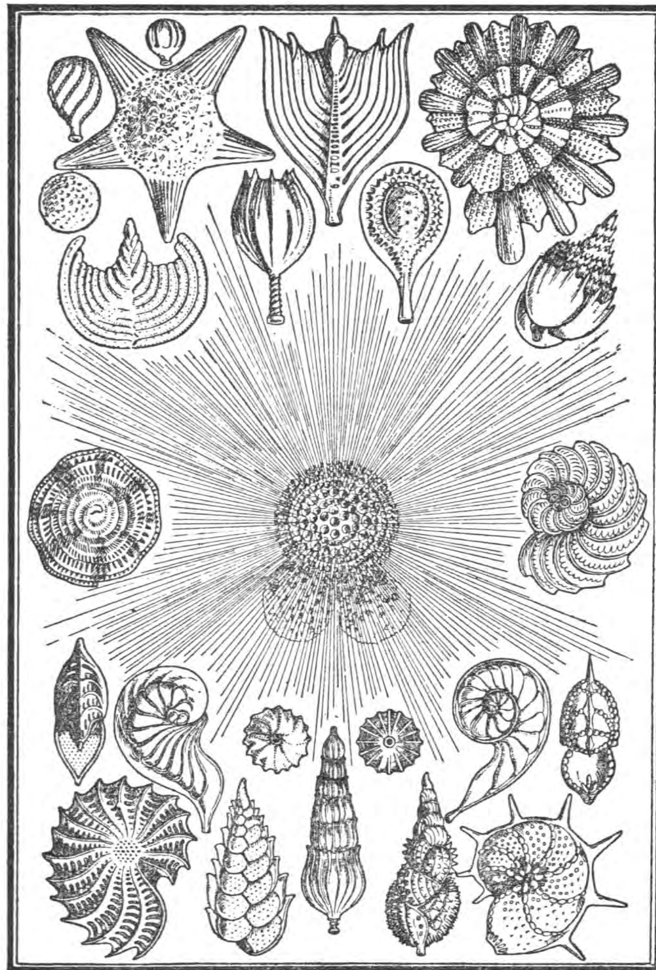
rezen zwarte dennen rechtop, fanatiek stekend in den hellen hemel. Tusschen hun bosschen was het sameet der duisternis gehangen, als een breed kleed, van top naar top, van tak tot tak.

„Ach Vreugdevinder," zei Elze opeens, „wat is het hier stil, het lijkt hier wel een kerkhof!"

„Het is ook een kerkhof, Elze," sprak Aldebaran glimlachend. „Het is hier een groot graf, van millioenen en nog eens millioenen geraamten van kleine dieren, die hun kalkomhulsels eens door het water stuwden, toen hier nog de zee bruischte, en die in hun lichaam elk een zonnestraal meevoerden. Dat waren de eerste bouwsteenen van den Vurige wellicht; al deze hulsels zijn de herinneringen aan de zon. Zie eens hier, Elze, welk een overvloed van zeesterren, Ammonshorens, raderdiertjes. En steeds grooter, van cellen tot cellen gebouwd, ontstonden grootere dieren en tenslotte ook de menschen en de planten. Kom eens dichtbij den oever, Elze, dan zal ik je op het prachtige teekenbord van ijs eens uitteekenen, wat hier aan schatten verzonken ligt. Ik zal uitbeelden, welke prachtige dieren hier eens in leefden, voor de aardlagen hun hulzen verbrijzelden en vergruisden. De machtige stampers der natuur hebben hier een schatkamer veroverd, rijker dan de kamers van Proserpina. Zie maar, Elze!" En toen kraste Vreugdevinder nevenstaande figuren in het ijs, tot verbazing van Elze. O! hoe prachtig dit alles! Broches en sterren, vormen, als komend uit de kunstenaarshand van Benvenuto Celleni, handspiegels, geslepen en geornamenteerd, bloemkelken, vazen en waaiers, torens en fakkels, huizen van spiralen . . . eindeloos gevarieerd, de ééne vorm verrukkelijker dan de andere nog.

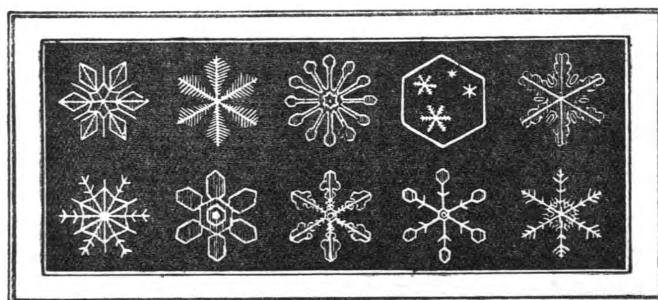
„Je kunt je nu een klein denkbeeld vormen, Elze, van de grootheid van God, die in zooveel schakeeringen het heelal tot schoonheid schiep, tot in het kleinste, schijnbaar nietige. Wat een harmonie van vormen, welk een zee van ideeën en

vondsten! welk een rijkdom van kristalpoëzie. Hij bracht dit alles, al spelende, tot geboorte, hij schiep dit vele al lachende vanzelve. Denk nu eens in, als dit alles weer tot

leven opstond. Stel je eens voor, dat deze dieren nog leefden, dat zij ineens in dezen nacht herleefden. Een geweldige witte wolk zou het zijn, die het gansche eiland zou verduisteren

met hun wemelende stofskeletjes. We zouden stikken in het stof en de maan werd er door verduisterd. Deze schare van eerstgeborenen zou als een schaduw over dit land vallen en wemelen. Er is een groot onderscheid, Elze, tusschen alle vormen van het bezielde en het onbezielde. Zie eens hier, ik zal je eens wat kristalletjes uitteekenen op het ijs; de eerste vormen dus, waarin het ziellooze geschapen is. En vergelijk die beeldjes nu eens met de vorigen, die ik teekende.

Het zijn ijs en sneeuwkristalletjes, die hier op het ijs zoo prachtig opflikkeren. En kijk eens, Elze, welk een starre regelmaat is er in deze vormen, die zoo losweg uit de milde hand van God zijn neergestrooid. Ik zal je daarvan later nog meer vertellen. Ga mee, eerst wil ik je andere wonderen laten zien.

Toen knielde Aldebaran neer en klopte driemaal met een vuursteen op den keiharden bodem der groeve. En er gebeurde iets vreemds, want de aarde ging plotseling open, breed als een poort en een kleine mensch-figuur, een dwergje, trad op hen af. Hij droeg een prachtige kristallantaarn in de hand en hield die voor Aldebaran's gezicht. Hij knikte tevreden, maar toen zag hij Elze ook en zei: „wat moet dit menschenkind hier in onze kasteelen? Je weet wel evengoed als ik, dat een mensch niet in onze paleizen wordt toegelaten."
„Stil", sprak Aldebaran, „zie eens opwaarts naar den hemel! Mijn ster is verduisterd, opdat ik een mensch zou verlichten

Het is de wil der godheid, dat, wie licht uitstraalt, neerzinkt tot hulp, wie hoog staat, zich vernedert, wie fonkelt van kracht, zich verdoove om weder te verschijnen in hen, die wandelen in donkerten en twijfel. Ge weet, dat de menschen een wensch mogen doen, als een ster verschiet. Dit symbool heeft de Godheid hun in den zin gelegd. Ik ben de ster, die verschiet, opdat dit menschenkind zal zien, wat het verlangt. Laat mij binnen met haar."

Toen zweeg de dwerg bevreesd en eerbiedig en leidde hen beiden binnen.

Vreezeloos, maar wel verbaasd, ging kleine Elze achter den dwerg door de poort.

Ach! ze was aan wonderen gewend geworden. Bijna was zij vertrouwd met de schoonheid die eeuwig nieuwe verrassingen brengt. Maar altijd opnieuw weifelde haar voetje bij de intrede in een nieuw geheim, want ze was maar een arm klein menschenkindje, en het leven was zoo ontzaglijk groot en geweldig.

Zoo liep Elze dan achter den dwerg peinzend voort. Ze gingen door een lange gang, wier wanden met kalk werden bepleisterd, waaruit telkens groote geslepen vuursteenen fonkelden met groenblauwe gloed. In de lantaarn van den dwerg straalde een karbonkel met verblindend licht. Elze kon er bijna niet in kijken en als ze het toevallig deed, waren haar oogen geheel verduisterd. Toen werd de gang breeder en breeder. Lange zuilen van bazalt, dat flonkerde, vormden, naast elkaar gesteld, een breede allée. De steenen der gewelven sloten als pyramiden inéén. Van tijd tot tijd gloeide een roode gloed op, dat leek te waken in een geslepen schaal, maar als ze het passeerden sliep het weder en verzwond. Het einde der allee was bereikt en nu stonden zij wederom voor een poort. De posten dezer poort bestonden uit smaragden en een trap van porfieren voerde opwaarts. Een deur van zware granaatvleugels opende zich toen langzaam, en er brak een verblindend

licht door de kier die zich verwijdde, zóó fel, dat Elze als door weerlicht was geslagen. De kleine dwerg doofde voorzichtig zijn lampje en sloeg met zijn klopper tegen het traliewerk dat zichtbaar werd.
Toen ging er een geluid door de daarachter liggende hal als van duizend bellen en daar stormde ineens een groote schare van gepantserde riddertjes aan. Ze droegen spiezen van vloeispaat en helmen van tin-erts. In hun hand lichtte een gloeiende dolk!
„Heil de koningin," riep de aanvoerder uit. Dat woord werkte als verlossend! Het hekwerk zonk naar onderen, ineenschuivend als een zonnescherm en Elze trad met Aldebaran in de voorportalen van het paleis.
O! hoe wondermooi was het hier! Groote glasachtige platen, blank als sneeuw en met aderfiguren doorstroomd, zooals in doorgesneden boomstammen, vormden den bodem. Van de spiegelende wanden van donker agaat sprongen lichtvuisten naar voren, waaruit groen licht spatte als een bundel vuurpijlen. Schalen, vol drijvend licht, stonden er en topazen, malachiten en berillen en waterklare bergkristallen, diepblauwe amarillen, met schemergegloei, dat alles lichtte, gloeide en vonkte dooréén in een oranje-achtige sfeer, rozerood, hoogrood, bleekrood als de zon, die een zomeravond zacht verzinkt.
Zij liepen door deze portalen heen, geflankeerd door de schare der glanzende riddertjes en traden toen in een ruimte, wier koepeldak gevormd was als een veelhoekige kegel. Hij leek zoo machtig hoog, dat Elze dacht dat hij wel in de wolken moest boren. Ook meende ze in de vlakken van het dak maansikkels en sterren te zien lichten. Zeshoekig geslepen en klaarfonkelende zuilen van smaragd rezen slank naar de grondlijnen van dit koepeldak.
In elk dezer zuilen stond rechtop een star-versteende kristalprinses. Hun oogen waren groot en mystiek als vischoogen.

Zij leken op sneeuwwitjes in de glazen kist; zij droegen kronen van geslepen en sterk variëerend glas en voor hun borsten droegen zij blanke beukelaren, waarin vreemde beelden waren gesneden, fantastisch en veelvuldig, maar volmaakt regelmatig. Onwillekeurig moest Elze even denken aan het vierkant dat Vreugdevinder eens lang geleden had geteekend en waaruit alle wonderen geboren werden.
Daar viel plotseling, onder een geruisch van zingend kristal, alsof millioenen wijnglazen tegen elkaar stootten, een voorhangsel naar beneden en viel inéén als één schuimrand, zooals een tak vol sneeuw zich leegstort in de zon.
Over deze sneeuw schreed Astra, de prismakoningin nader. Elze stond als versteend door haar glans. Zooveel schoonheid en pracht had ze nog nimmer aanschouwd en gedroomd! Een zijzacht spinsel van kristallen vormde haar kleed. Bij haar bewegingen zag men telkens flitsend het ivoor van haar naakt lichaam, en weer verdween het en weer werd het schemerig even zichtbaar. Haar overmantel hing om haar schouders in plooien als sneeuw over heuvelen. De rugzijde was zwart als ravenvleugels, de binnenzijde rood als bloed. Bij elke beweging viel rood op zwart en zwart naast rood in dubbele kostelijkheid.
„O, Aldebaran," sprak ze, en haar stem zong als een glasrand, „waarom heb je je zuster Astra zoolang laten wachten en mij doen verlangen naar je, zoo bitter en zoo alleen?"
„Omdat we je tranen zouden opvangen die je schreide, terwille van het licht der sterren en dat der zielen in donker, je tranen die paarlen zijn."
„En waarom, Aldebaran, smacht ik nog altijd hier in het lichaam der aarde?"
„Je weet het Astra, je bent betooverd en hier verbannen. Je bent verdoemd hier te blijven zoolang niet een ijskristal in het middelpunt der aarde zijn zeshoekige vlam van het zwijgen slingert en alle warmte is heengestroomd.

Astra wrong de handen en riep: „Dat kan nog vele honderdduizenden jaren duren, o Aldebaran!"
„Astra, wees rechtvaardig," sprak Aldebaran, „zelf heb jij dit verkozen. Koning Helios, de zon, liet je de keuze, òf met prins Morgenrood te huwen en met hem het aardeleven te leven, òf hem te volgen; dien smeder van kou, dien doover van gloed! Je bent verleid door de strakke hoogheid zijner sieraden, door de edele koelheid en rust zijner sirene macht. Want Morgenrood was arm, hij kwam met leege handen voor 's vaders troon, telkens weer. Je hebt zijn vluchtige gloed niet willen ontvangen, maar zie eens, wat zijn droomerig hart heeft gebeeld? Hier staat een vorm zijner droomen, een gestalte zijner liefde. Hier staat een mensch, verkorene des lichts, wat zegt gij van dezen straal zijner liefde?"
„Laat mij zien," sprak Astra en zond een straal licht op Elze's hartje. „Ja, ik zie zijn teekenen er op geschreven, ik zie het," sprak Astra en weemoedig zonk haar stralenden spiegel afwaarts. Toen steeg zij van haar troon en kustte Elze innig. Elze voelde hoe over haar hoofdje een paar parels vielen. Kleine pages zamelden deze in schalen en bewaakten ze.
O! wat had Elze medelijden met de arme betooverde prinses, wier man's liefde aan koelheid was te gronde gegaan!
Maar ze had zijn erfenis moeten aanvaarden en langzaam al het zwevende in vloeiend en al het vloeiende in ijs moeten veranderen.
Maar het lot maakte een verandering in dezen cirkelgang.
Een jonge herder, die eens door een scheur in haar rijk stortte en deze hooge kristalkoepel doorbrak, werd tot haar gezonden en leerde haar later de ongevormde dingen door tooverformules tot gestalte brengen. Toen was de macht des ijskonings verbroken en hoe geweldiger de vloed der verkoeling en verstarring naar het hart der aarde doordrong, hoe meer warmte stroomde er uit de oogen der levendig wordende kristallen.

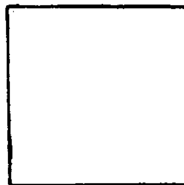
Maar Astra leed nog steeds onder den doem, het werk des doods levenslang te moeten dienen. Reeds was onder haar scepter veel tot een geweldige schoonheid geworden, de starheid veranderde in sterrenvorm en zonneklaarheid, maar neen . . . de steenen zerken konden niet worden verbroken. Zij ketenden nog steeds het leven, dat gesmoord was.
„Dit is mijn eenige troost, Aldebaran," zei Astra ernstig, terwijl ze Elze bij den arm nam.
En Aldebaran sprak:
„De kunst om kristallen grafsteenen te maken, Astra, is ook schoon en ik zie altijd met bewondering naar je werken. Kom, laat ons je paleizen zien. Toon het ook aan dit menschenkind. Ik zal daarbij nog veel vertellen . .
Toen ging Astra heen en leidde Elze bij de hand. Zij gingen door donkere gangen en diepe spelonken, ze gingen voorbij diepe onderwereldsche stroomen, naar de werkplaatsen der smeden en slijpers, naar beeldhouwers en andere bereiders van gestalten.
Toen bereikten zij een zwart hekwerk en Astra sprak: „Hier kan je niet binnen, aardekind, of ik moet je doen verstijven en verkillen. Daarna zullen we dit kerkhof betreden.
Elze zag door de tralieën van het symetrische hek een landschap met bergen van kristal, geweldige stapelingen van kleuren. Een ijzige wind voer scherp door de openingen.
Toen verstarde Elze en Astra sprak: „kom mee, je zult het geheim zien van het kristal."
En haar stem klonk als de kartelzang die een steen maakt, vliegende over een ijsvlies.

HOOFDSTUK XVIII

HET HEILIG VIERKANT

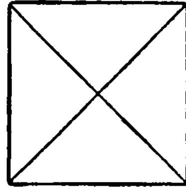
Toen traden zij het kerkhof binnen. Het was doorsneden van rechte paden, waarvan er één voerde naar een dieper gelegen ruimte. Hierheen voerde Astra haar beide gasten en haar vinger schreef plotseling aan één der wanden, in roode lijnen, deze figuur:

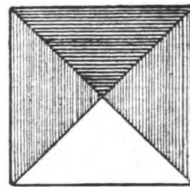
En Elze riep, zich herinnerend wat Vreugdevinder daarvan had verteld: „O! dat is het heilig vierkant, waaruit alles is ontstaan!"

En Astra sprak hoog lachend: „Ge zegt het, mijn kind. Zeker, hier is alles uit ontstaan. Het is mijn rustbank, de geslotenheid mijner trots; het is de eerste trede der eeuwigheid.

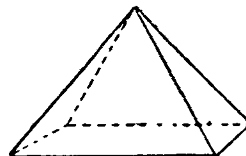
Dit vierkant, dit heilig kwadraat van lijnen is de kluister, de boei van alle leven, het is de omheining die het starre en doode scheidt van het levende. Dit vierkant is de ontzettende tuin des doods en toch draagt haar grond de zaden van het wemelend heelal. Want zoodra dit kille ijskoude vierkant zich in de hand van God verdicht tot een cirkel, begint het leven te wentelen en te kloppen; begint alles te bewegen en de dood vlucht radeloos om binnen dien cirkel. Want niet wij zijn bebevreesd voor den dood, maar de dood vreest ons. In ons vreest de dood het levende. Maar daarover zal je vriend en broeder je wel meer vertellen kunnen, Elze. Ik wil je slechts wijzen tot welke gestalten en vormen dit vierkant leidt. Want alle mogelijkheden in steen, kristal en metaal, zijn geboren in dit vierkant, in deze vier zijden of acht vlakken.

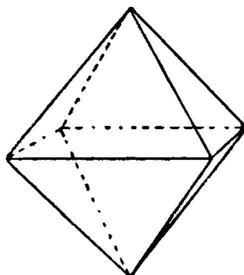
Zie eens! Vier staven heffen zich opwaarts en schaduwen beginnen zich door hun dichterworden te vormen.

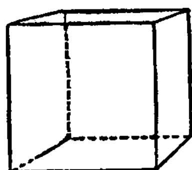
Je ziet, dat van het midden uit zich reeds een pyramide begint te vormen. Zie maar, ik zal het je op zij laten zien en niet als zooeven, van boven.

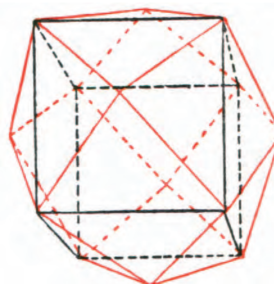

Ik nam de vier staven in hun middelpunt samen op, en trok ze naar boven. De pyramide der Egyptenaren ontstaat.
De vlakken volgen de idee en vullen het hekwerk met hun menigvuldige staafjes. Want een vlak is een dichtwerk van lijnen.
Ik kan natuurlijk ook dat middelpunt, inplaats van alleen naar boven, ook naar onderen bewegen. Dan ontstaat dus deze vorm:

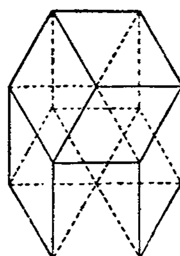

Nu neem ik weer het vierkant en ik maak daaruit een kubus, doordat ik alle zijden tot pyramiden uittrek en verhef. Zie maar:

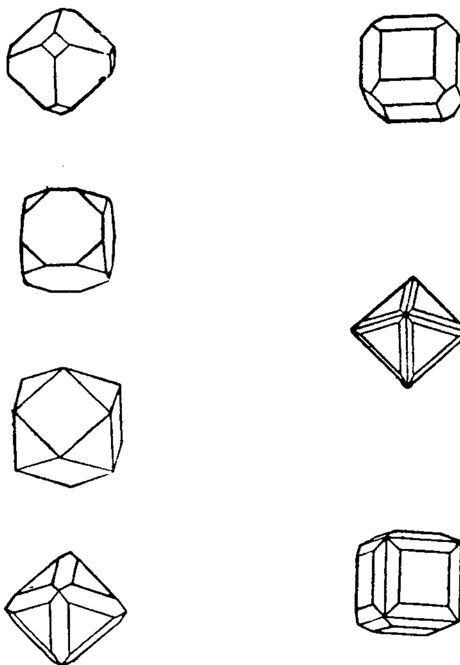

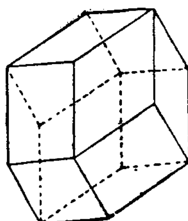
Ik krijg nu dus reeds een veel vreemdere gestalte. Als ik meerdere vierkanten in elkaar schuif, ontstaat deze figuur, die aan alle kanten iets vertrokken is:

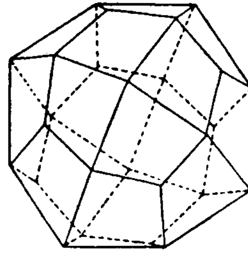
Nu snijd ik van den kubus verschillende hoeken en ik snijd de kanten gelijkmatig af en kijk, wat ontstaat er nu?

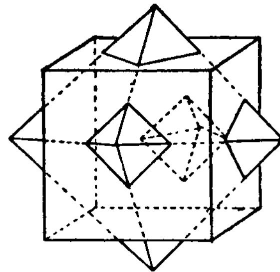
Als ik van veel van zulke vierkanten in elkaar voeg, krijg ik deze figuur, waarin je gemakkelijk de enkele vierkantvlakken, in eeuwig gelijken hoek, met elkaar verbonden ziet.

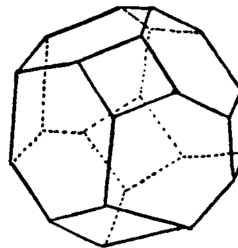

Dan laat ik je zien een 24-hoekig beeld met vertrokken vierkanten.

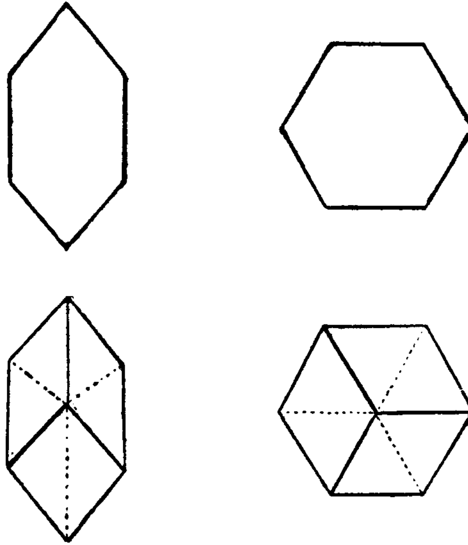
Een vierkant en een achthoek kan ik in elkaar zetten. Zie maar eens. Dan krijg ik deze figuur links en als ik die hoeken er gelijkmatig afsla het figuur er naast.

En nu, zie hier, aardekind, teeken des Morgenroods, hier teeken ik een vlak, met zes kanten omspannen. Het begint al te gelijken op een kogel! Maar de cirkel komt, hoe ik ook snijd, niet te voorschijn. Altijd blijft de vlakte over, kind, eeuwig is dit vlak mijn doodkistdeksel. Ik kan deze niet oplichten. En het vlak, de vlakte, is immers het symbool der verlatenheid? In de figuur, die ik nu maak, wisselen eeuwig zeshoeken met vierhoeken af. Trek nu in de beide zeshoeken, die ik teeken, lijnen naar het middelpunt en je ziet, hoe, als door een wonder, uit elk weer een kubus ontstaat.

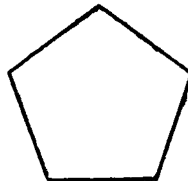
En nu komt het moeilijkste, kind! De duivel heeft zich over dit probleem tot razernij gepeinsd. Het is de vijfhoek de

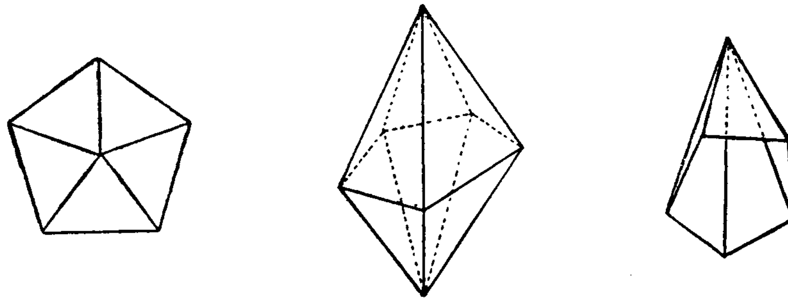
Pentogram. Alle listen des duivels vergruizelden op dit probleem. En hoe vaak riep hij niet boosaardig uit:

O vijfhoek, sleutel van bestaan!
In u zal mijn geweld vergaan.

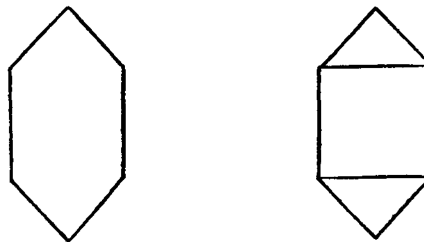
Zie, Elze. Dit is een vijfhoek. Vindt je het niet vreemd en toevallig, dat jelui menschen meestal dezen vorm nemen als de voor en achterzijde van jelui laatste rustplaats, de doodkist? De duivel bepeinst het raadsel tot in het graf. Zie:

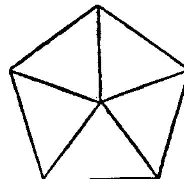
De pyramide is uit dezen vorm weer afgeleid, zie je wel? Daarom noemt men deze „duivels doodkistdeksel". Met vreeze sluipt de duivel altijd aan dezen vorm voorbij en hij schuwt ze, omdat hij dit geheim niet doorgrondt. Het is heel moeilijk om uit deze vijfhoek een gestalte te zien ontstaan. Maar het lukt wel om er een pyramide uit te tooveren.

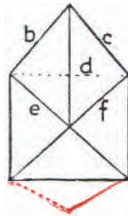
Maar nooit kan je er een driehoek of een vierkant van maken.

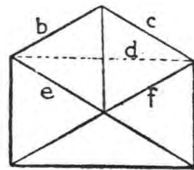
Ook kan in een vijfhoek nooit een volledige vorm gezien worden,

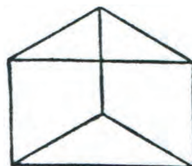
als je lijnen naar het middelpunt trekt. Altijd hapert er iets aan den vorm. Men kan wel enkele vierkanten en driehoeken doen ontstaan, maar nooit een geslotenheid. Wel een kegel of een pyramide. Ik wil het raadsel er van oplossen, kind, onthoud het goed! De duivel weet geen raad met dezen vorm, omdat hij niet weet dat men twee sloten moet openen, twee haken moet oplichten, die dezen vorm sluiten. De vijfhoek ontstaat immers uit de zeshoek op deze manier. Men neemt twee lijnen weg of legt ze tot één lijn uit. Aldus:

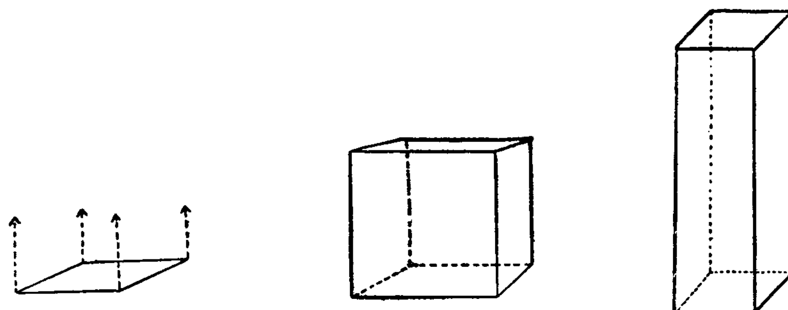
Echter, een vorm met een basis als vierkant kunnen we niet vormen zonder een hulpbrug, een hulplijn. Heeft men nu alle verbindingslijnen getrokken naar het middelpunt en drukt men ook het tegenoverliggend paar lijnen (b en c) samen en neemt de lijnen e en f weg, zie, dan ontstaat deze figuur.

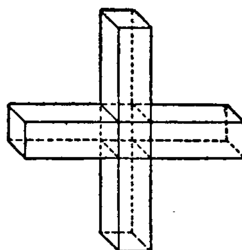
Dit nu, lieve Elze, is een prisma, een wig, een sluitsteen, het is mijn kroon.

Het is het net der kleuren; uit de onbegrijpelijke raadselachtige vijfhoekige pyramide ontstond een heilig symbool.
Vertel dit den duivel nimmer, mijn kind, want hij zal niet rusten voor hij de heiligheid des levens verstoort. Op veel geheimnissen des levens rust de vijfhoek, je zult deze vaak tot verwondering ontdekken.
Nu wil ik je nog iets toonen, dat je met verwondering zult aanschouwen.
Ik verhef een vierkant. Ik trek het over mijn vingers ten hemel en zie: er ontstaat een zuil!
Zoo verheft zich dus het leven uit het heilig vierkant.

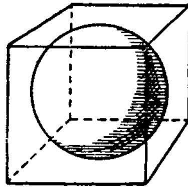

Daar ik dus uit vierkanten zuilen kan maken, kan ik ook een beeld vormen. Als ik n.l. uit alle vier de vlakken zulke zuilen trek, ontstaat dit teeken, het kruis! Het is de victorie van alle leven en in dit teeken, zoo leert gij, zult gij overwinnen.

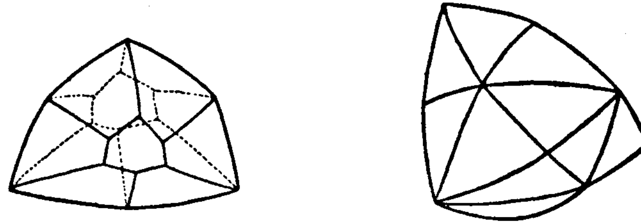
In dit teeken is de dood vastgenageld en verzekerd en het

heilige leven, de opstanding, roept in dit symbool de belofte. In haar midden rust een kubus, de oervorm van alle kristalvormingen, het doodsbeeld van alle vrede en rust. Het wacht daar op verlossing. Maar eens zal deze kubus zich verdichten tot den cirkel en het leven begint.
Maar hiervan zal Aldebaran je meer en beter kunnen vertellen, maar ik zeg je dit: Het begin, de Aanvang was in den chaos aanwezig en nooit was het heelal leeg en verlaten. Eerst was de dood, maar tegelijk met hem het kristal, toen kwam het poeem des levens daaruit tot bewogenheid. De kogel ontstond uit het vierkant en het leven ontstond.

Daarom is het kruis, dat dit teeken des levens en der bewogenheid in zich sluit, zoo vol van kracht, zoo ontzaggelijk bemind, zoo diep gehaat door hen, die den dood des levens in zich of buiten zich belijden. Daarom, aardekind gloeit in mij zoo het verlangen, mij, waarin men de vorstin der starre wetten eert, eenmaal dezen ban te verbreken. Maar dan pas ben ik verlost, als ik de lijnen kan buigen tot bogen en de volkomenheid breek in den cirkel. Want alleen door te buigen bereikt men de heerschappij, alleen door de strakheid te neigen of tot een schoot van ontvangst te vormen, kan het leven zijn oorsprong tot voleindiging bekronen. Dan breekt mijn paleis van trots en ik schrijd weer binnen in het huis der goden, mijne broeders. Weet ook, Elze, dat het mij reeds bijna gelukt is in den edelsten steen, de diamant. Haar vlakken zijn in prachtige bogen gedwongen. Ze zijn niet meer in rechte starre lijnen gebeeld. Uit haar gloeit reeds het leven en de mensch bemint haar en duikt in de aarde om haar op te halen uit

de duisternis. Zij is de kostbaarste getuigenis van mijn verlangen.

Ook mij roept het kruis toe: „Staat op en leeft!" Maar nu, Elze, moeten we heengaan. Je zult moe zijn van mijn leering. Ik wil je een herinnering meegeven." Toen werd de zaal plotseling helder. Een kleine beeldhouwer, gleed als een weerlichtstraal naderbij.
En Astra sprak: „Beeld mijn gelaat in dezen steen!"
Zij brak een topaas uit haar kroon en gaf dien aan den beeldhouwer . . . .
De koningin en gansch haar gevolg deden kleine Elze uitgeleide tot in den koningskoepel. Toen trok zij Elze aan het hart en sprak:
„O geliefd kind! Kon ik met je gaan in de hoogten van het zonlicht. Kon ik maar een mensch zijn en lijden en tranen storten, die vergankelijk zijn!
Kon ik uit dit glanzende graf opstaan. Alle schatten wierp ik van mij, als ik één dag een menschelijk hart kon voelen kloppen in mij.
Maar ik zal eeuwig wachten tot de verlossing komt en het licht ten grave moet leiden. Vaarwel!"
Toen zag Elze bedroefd op naar het hoog gelaat der Koningin. Maar buiten, aan de poort, gaf de dwerg haar het geschenk. Het was de topaas, omgeven van kleine robijnen. In het midden straalde een diamant. Zij was gesneden in den grondvorm van het vierkant en den achthoek en toen Elze neerzag in haar licht, zag zij op den bodem het gelaat van Astra, lachend, met oogen vol verlangen en vol afscheid.

HOOFDSTUK XIX

HET GEHEIM VAN DEN BOL

„Ach Vreugdevinder, wat een prachtige reis was dat gisren," zei kleine Else den volgenden dag, toen ze weer samen wandelden. „Ik zal nooit meer dien glans vergeten dien ik gezien heb en het geheim van het vierkant, maar zeg me toch eens, Vreugdevinder, hoe ontstaat nu een cirkel en wat is een kogel? Dat begrijp ik niet, jij kunt het me zeker vertellen want je bent zoo wijs. Vaak denk ik, o, als Vreugdevinder me niet hielp, ik zou nooit zooveel van het leven begrijpen en genieten. Met jou alleen kan ik stijgen tot de hoogste wolken en dalen tot in de diepste spelonken.

Maar Aldebaran lachte maar wat, zacht en hoog en toen zei hij: „Ja, m'n lieve Else, je vraagt me zooveel, bijna te veel, want die kogelvorming is wel heel, heel moeilijk uit te leggen. Dat is een wonderlijke geschiedenis! De natuur houdt haar geheimen zoo verborgen mogelijk, ja, ze brengt de menschen zelfs op dwaalsporen en ontvlucht hen, omdat deze altijd er op uit zijn, in hun ijverzucht, haar gedachten te raden, bloot te leggen en te onttronen. Ik heb je immers al eens meer gezegd, dat het wonder vlucht bij de ontdekking? De mensch nu, Else, begrijpt de samenhang der dingen niet eerder, voor dat hij dàt heeft verstaan wat allen gemeenzaam is, tusschen de menigten van verschijningsvormen.

Dit alles wat zich steeds herhaalt, oerwortel van de dingen die we aanschouwen en dat armzalig hoopje asch, waartoe alles verbrandt en samenstort door het vuur van het onderzoek en de ontleding, het naakte oerbeeld, iederen vorm . . . ach, men moet eerst de beeldhouwer die dit alles formeerde kunnen nàdenken, eer men den zin en het wezen van alles verstaat.

Hetgeen we hier als vorm zien, behoeft toch niet noodwendig bestaan te hebben. De natuur is te werk gegaan naar

een eigen plan, in het eigen hart ontstaan en ze moest dit werk wel verrichten. Zoo kan de oervorm der wereld ook onstaan en gearbeid hebben, zonder dat men dus dit plan van arbeid uit het eeuwige tastbaar kan wegrukken en vastgrijpen. Ja, Else, we zijn nu toch aan het philosofeeren, laten we maar even daarop doorgaan."

„Ach Vreugdevinder", zei Else, „het is mij toch duidelijk wat je zegt, vertel maar verder. Ik begrijp het, geloof ik, wel. Je bedoelt, dat God de dingen werkelijk niet zoo eenvoudig heeft geschapen. Hij heeft niet uit een vormelooze massa de dingen stuk voor stuk gekneed als uit klei, naar je meent, God heeft bij elk nieuw geschapen ding gehandeld naar een plan dat alleen hem bekend was en dat nergens gansch en al ontvouwd is. Zoodat, om dit plan te begrijpen en méé te scheppen en uit te denken slechts noodig is een... ach Vreugdevinder, hoe was het ook weer?"

„Zoodat alleen noodig is het kunstenaarschap der ziel en haar hoogste vervoering," vulde Aldebaran aan. De mensch probeert met zijn fantasie God zelve te zijn, zooals hij zou gezeten zijn aan zijn scheppendwerk. Zonder deze fantasie, die het diepste wil verstaan, zullen de menschen nooit één groote daad verrichten. Er zijn honderdduizend verschijningsvormen, velen gaan ons geheel voorbij. Maar zij die dieper schouwen en zich in hun fantasie verwant maken aan den Scheppenden, verstaan velen van deze vormen in hun directe eigenlijke beteekenis. Zij voelen dan pas het geheim, maar zij vergeten het snel weer. Zij grijpen het in die oogenblikken, om het niet te verliezen. Later, als ze hun gegrepen vormen weer zien, willen ze niet erkennen, dat het hun eigen vormen niet zijn. Op het moment der openbaring en erkenning huivert het door hen heen, later zijn zij weer gesloten voor hun eigen vormen en betasten die blind en overmoedig. Dan vlucht het goddelijk geheim onder hun handen weg. Alleen op het moment van huivering verstaan zij het.

Mijn zuster Astra heeft je verteld, dat de kubus, het bouwplan der natuur, maar een doode vorm was, evenals een kunstwerk, dat langs verstarde lijnen zonder bezieling is gemaakt. Maar de kogel is het bouwplan, het van God gebouwde plan, voor het levende. Zij vroeg mij je dit duidelijk te maken. Ach, kleine lieve Else! hoeveel menschen hebben over de levensvormen nagedacht, hun hoofden in de handen gestut, gezocht in folianten en gedroomd onder de sterren en bladeren . . . Alles was hun een vraagteeken. Hoeveel stervende oogen hebben hulpeloos gevraagd: „wat beteekende dit leven?" en niemand heeft een antwoord vernomen van de lippen der godin, die bij deze brekende oogen waakte. Zoo vragend als het kind ter wereld komt, zoo vragend en zoo droomerig gaat de oude mensch het verlaten. Men vraagt: „waar ben ik?" en een ander: „waarheen reis ik?" En een lange rij van deze vragenden sleept zich voort over de aarde. Zij geven hun beenderen en bloed terug aan de natuur, die het opneemt en weder verspreidt, als een tijdelijk masker. De ziel schrijdt verder en weet niet waartoe, waarom zij in het lichaam is rondgedragen. Zie mij aan Else, . . . God weet, ben ook ìk eenmaal een mensch geweest, maar toch vervluchtigd in licht, opgestegen in vuur . . . Zoolang de menschen vragen blijven: „wat is het leven en waarom?" zoolang zal de wereld zwijgen. De vogels zullen voor dien mensch niet meer zingen, het ruischen der wateren zal hij niet meer hooren, noch des regens zuizelende taal. De wolken zullen boven hem stilstaan en het blauw des hemels wordt grauw. De natuur wordt voor hem de zwijgende ijskoude sphinx. Ze staart hem aan, zij zwijgt . . . Eeuwig zwijgt zij. Wil je den grond der dingen weten Else? Weet dan dat dit de dood beteekent en de ledigheid en de eindelooze ijsvlakte.

Als je vraagt wat een bloem is, Else, weet je dan wat het antwoord is? Een bloem is een plant, die met zijn wortels voedsel zuigt uit den grond, die een kelk en bladeren heeft,

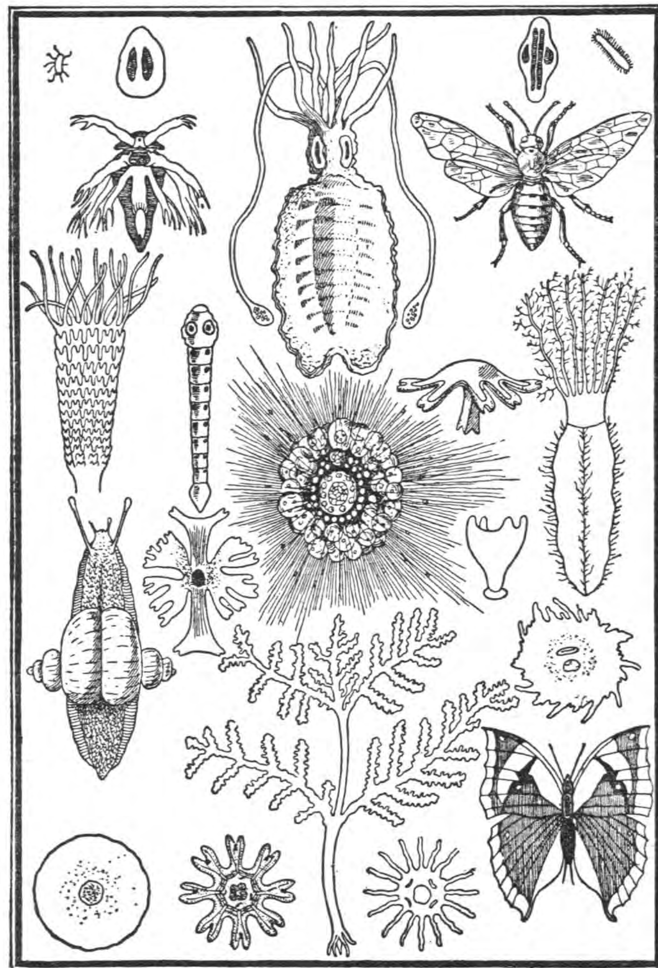
geurt en bewegen kan op haar stengel. En de wetenschap kan het nog veel duidelijker zeggen en toch is het geen antwoord op je vraag wat een bloem is. De wetenschap meent met een streng bepaald antwoord de raadselen te hebben gesmoord. Maar ze verstikt ook het ding zelve, Else, zij doodt het geheim, de toover, het wonder der dingen, zij antwoordt met een schijnwaarheid. Weet zij wat „water" is? Zij zegt „een deel vuurgas, twee deelen watergas." Maar wat is vuurgas, en wat is vuur? Een grondelement, dat niet meer deelbaar is. Waar is de grens der deelbaarheid? Daar, waar wij ze tot nu toe vonden, in het oerdeeltje! Als deze oerdeeltjes nu tenslotte eens reuzendeelen zijn? Dan stort hun gebouw in elkaar. We zullen dan zulk een wetend mensch antwoorden: „Ge hebt ons verjaagd naar nog dikkere duisternissen, gij, met uw klaarheid! Ge hebt het „wat" en „waarom" verschoven naar een nog ondoordringbaarder gebied. Wij staan thans oog in oog, ge begoochelt mij niet meer. Ge tracht van het „wat" een „wie" te maken, niet waar?"
Zie Else, dat wilde ik je eerst zeggen. De vraag, waarmee wij aan de deur van het wonder kloppen, ik en gij, mag niet luiden „wat is het leven?" Daar is geen antwoord op, het is onmogelijk dit te willen. Het is even dwaas als wanneer een kind aan haar moeder vraagt: „toon mij de brieven, die vader je schreef toen hij je liefhad, om te weten, waardoor ik ontstond." Wat beteekende dit, als zij deze toonde, het kind zou het niet verstaan, slechts lezen. En toch waren in die regels reeds de eerste gronden van het kind aanwezig!
De vraag moet luiden: „Hoe is het leven!" Dat is voldoende en zie . . . dan springen duizend poorten open. Vele zalen gaan open en vele tuinen en hoven nemen ons op in hun wonderen. Dan, van welken kant je ook binnentreedt met je vraag „hoe?" altijd kruisen nieuwe vormen en beelden je blikken en je zult nimmer verzadigd zijn van dit zaligmakend gespeel. En die van dit alles niets bemerkt, die aan deze schoonheid

voorbijgaat, is gelijk aan den bedelaar, die stroohalmen plukt en niet bemerkt, dat hij zijn handen vol goudspangen heeft."
Else had stil toegeluisterd, maar toen vroeg ze opeens: „Hoe is dan het leven, Vreugdevinder?"
En Vreugdevinder sprak: „Voor elke vrager stort het leven zijn overvloed uit. Het ligt voor je voeten, Else, in elke bloem beeft, in alle straten beweegt het, in het worden en vergaan spreekt het. De vraag naar 's levens vorm is een deel der vraag naar 's levens wet.
De mensch zal het zoover brengen, alle levensvormen te benutten en te vervormen tot nieuwe schoonheid, maar hij zal nooit nieuw leven doen ontstaan.
Hij gebruikt slechts de stoffen, de uitingen er van, zelfs die hij niet ziet, maar slechts ervaart.
Er is echter iets, dat alles in het leven bindt, ordent en samenhoudt. Geen enkel deel kan gemist worden. Daar we naar het leven zelf niet kunnen vragen, zullen we ons slechts houden aan zijn verschijningen en openbaringen en aan de vraag: „hoe zijn de vormen eigenlijk langzamerhand ontstaan?"

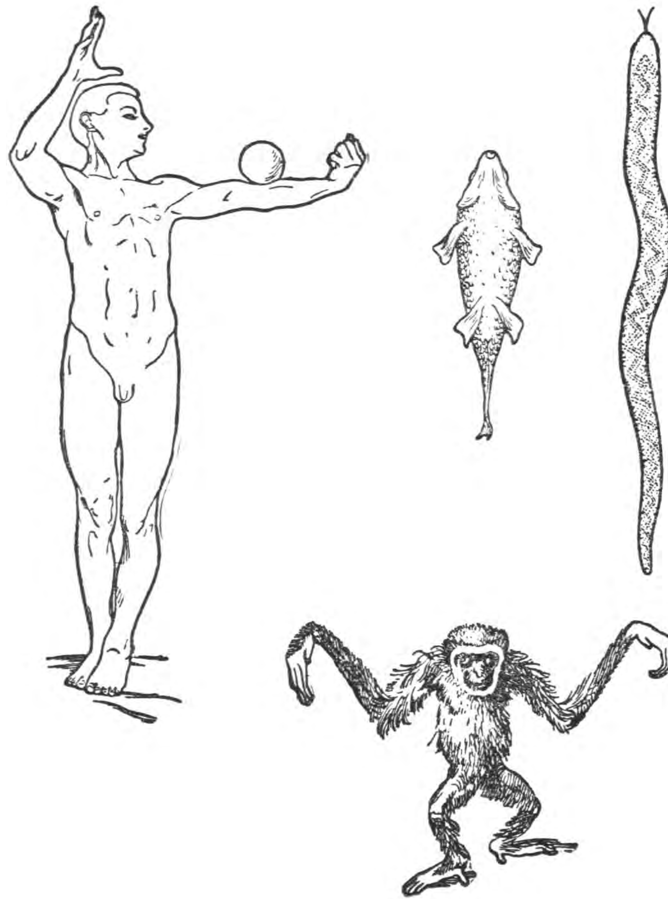
Hier Else, teeken ik voor je in het zand, een gansche reeks dieren uit alle aarddeelen, ook die je vond in het lichaam van Frans, heel nietig. Ik teeken dus weekdieren, wormen, insecten, visschen, slakken, vogels, zoogdieren, en menschen, bont door elkaar heen. Ik zou dit lange strand wel kunnen volteekenen om je de veelheid van verschijningen der natuur te bewijzen, zooveel vormen zijn er wel.
Ziezoo, Else, ik heb er al genoeg geteekend. Den volgenden

keer zal ik alles op den wand der kalkgroeve zetten, in schaduwen en kleuren.
Zie nu eens. Al deze ontelbare gestalten hebben toch één

grondvorm. Duidelijk voelt men dat, trots alle verscheidenheid, hier een éénheid tot grondslag ligt, een innerlijke saamhoorigheid van vorm. Deze verwantschap is deze, dat links en rechts eeuwig twee gelijke helften ontstaan.

Trek in gedachte door alle deze wezens eens een rechte lijn. Zie je wel, Else, links en rechts is alles hetzelfde! Ook de mensch heeft alles dubbel, twee oogen, armen, beenen, neus-

vleugels, longen, ja, ook het hart is dubbel, want het heeft twee kamers.
Dat deze verdeeling niet in het midden ligt, komt voort uit een mechanische verschuiving. De lever is naar links verschoven, daar de milt plaats maakte. De grond dezer verdee-

ling heeft heel wat geleerden tot nadenken gebracht. Het geheim dezer verdeeling nu wortelt in den kogel, den bolvorm. Denk je eens in, dat een geest, aan de menschen verwant, een oervorm zag, verwant aan den kogel. Het eerste wat hij zou doen is, ze te verdeelen door een kerf, zoodra hij er maar aan dacht, dezen kogelvorm, als kunstenaar, te versieren. Want de verandering is de voorwaarde, de eerste schrede naar de versiering op het ding.

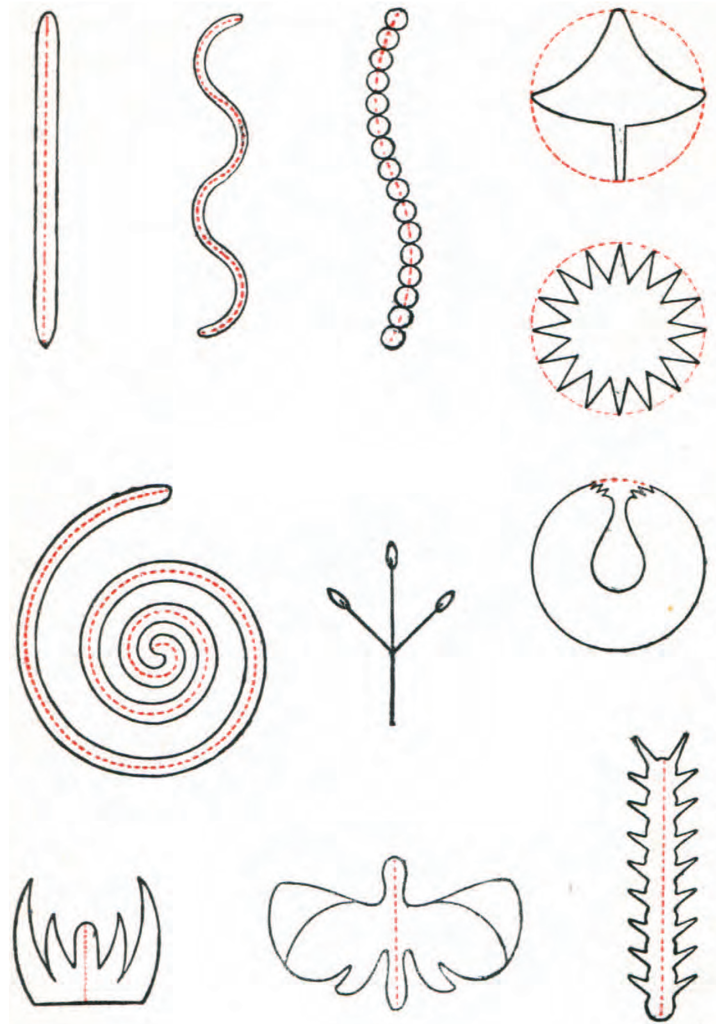

Hij zou bemerken, dat deze kerf hem tot deze helften bracht, maar dat hij den bol, als geheel, totaal vernietigd had. Hij wil nu echter dezen bol weer herstellen en vereenigt de helften weer, maar in zijn geest blijft de scheidingslijn diep getrokken. Deze scheiding is een diep in hem gewortelde gedachte, die van groote beteekenis blijft.

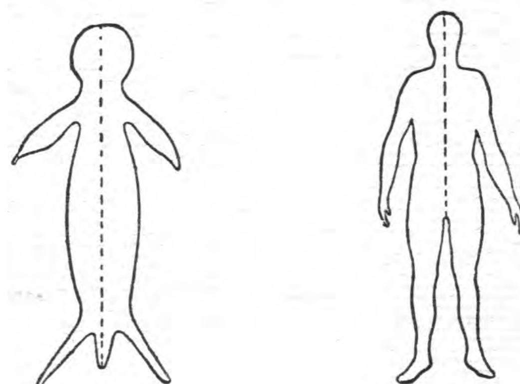
Nu kan hij den weer hersteldenbol, naar zijn behagen, tot allerlei vormen omscheppen. Hij kan ze kneden, indeuken, met tanden bezetten, tot staven uitrekken, tot spiralen draaien en nog veel meer, maar, altijd bewaarde hij dit idee: „ik heb ze eens verdeeld in twee deelen."

Zoo behielden dus de vormen altijd de eerste grondgedachte der deelbaarheid, die in alle wezens nawijsbaar bleef.

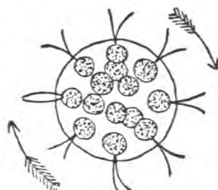
Ik zal je, om het duidelijk te maken, eens wat in het zand teekenen. Zie hier, Else!

De vormen van den kogel in ovaal, in een staf en een spiraal is zeer gemakkelijk na te voelen.
Het is als 't ware een spel om haar verlengde en omhooggetrokken as. Als haar omtrek verandert, ontstaan uitstulpingen en franje's, voortzettingen, takken, vleugels enz. en dwars door alle vormen heen onstaat de omtrek van een menschenkind. In deze enkele lijnen zie je het geheim van den vorm des levens en tegelijk de tweezijdigheid van al het geschapene.

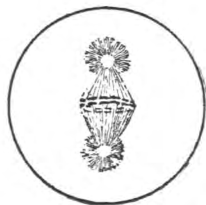

Des levens grondvorm is dus de bol en zij is gedacht door den geest des levens, als ontstaan uit twee helften, die eens gescheiden en weer hereenigd zijn.
De oude Indiërs hebben, in zekeren zin gelijk, als zij zeggen: „de beide helften van den mensch ontstaan uit vaders hersenen en moeders lichaam."
In de man en in de vrouw liggen als 't ware de gedachten der bolverdeeling ten grondslag.
Maar het oorspronkelijke was niet bolvormig. Dat was vierkant. Eerst was de chaos. In haar ontstond de orde in kristalvorm door een ruimteverdeeling in vierkanten, lijnen en den zeshoek enz. Er zijn gaskristallen, vloeibare en vaste. Des scheppers eerste idee was: starre orde in den gelijkmatigen alzijdigen druk der wereldmassa te brengen. Eerst toen het vierkant tot cirkel, het ruitvormige tot bol werd, ontstonden

de verdichtselen des scheppers. Ik vertelde hier immers al meer van in mijn verhaal over de sterren. De vleugelslag des Eeuwigen begon zich nadien te bewegen.
Alles wat vrij in de ruimte zweeft of vloeibaar valt neemt dien bolvorm aan. Denk aan de droppel, de zaden die vallen, de zon, de maan, tenslotte de aarde. En alles draait om een as en zweeft in evenwicht om zich zelve.
En alle levensvorm, die zich opricht en bewegen gaat, was in bolvorm, toen zij begon te wentelen. Ze wentelde om haar oervorm.

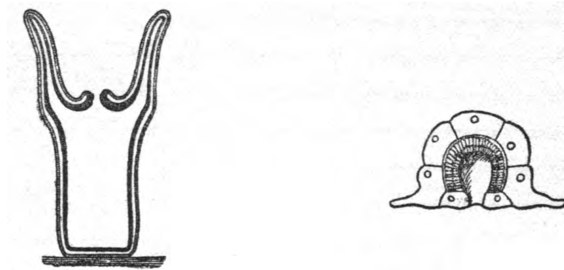
Alle aardwezens leven onder den druk van het heelal, wiens gezamenlijke harmonie gelijk streeft naar het middelpunt der aarde. Alles beweegt zich, ook het vaste, in dezelfde maatslag van het gansch heelal en de maatslag, het rythme der kosmos is de lijn, die in ons aller midden loopt, die ons in twee deelen deelt.
Dit is je duidelijk, als ik je de doorsnede van elken vorm laat zien. De roos heeft met de kwal overeenkomst, de mensch

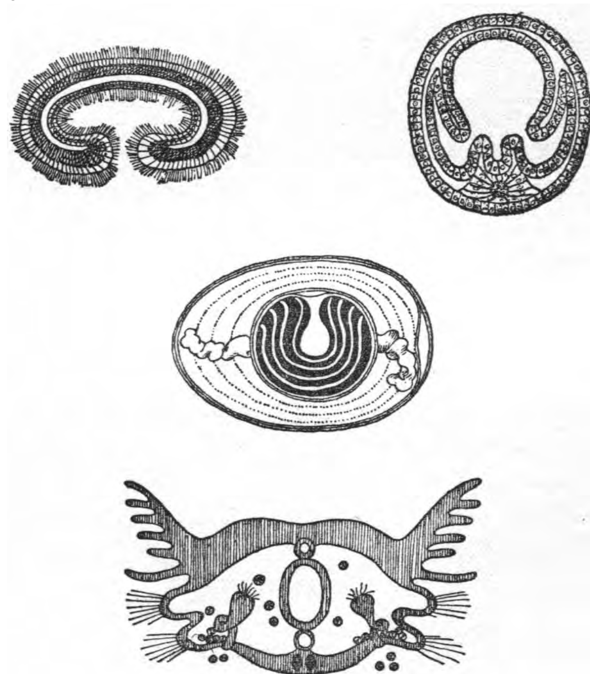

met de mol, de vlinder. Zoek maar eens Else, zie maar eens goed rond en je zult het zelve wel zien.
Achter alle vormen van het levende is de bolvorm in allerlei variaties als eenheid te vinden, hetzij in ovaal, stok, bladeren,

takken, initieging ledematen, insnoeringen, afsnoeringen of karteling.

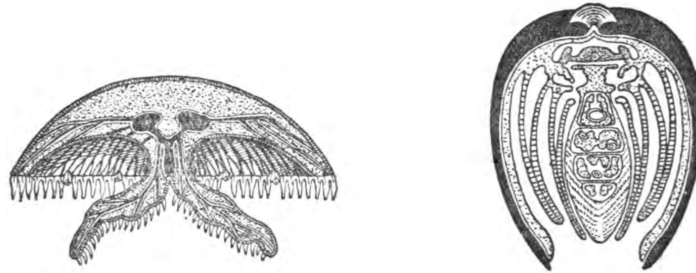

En in dat alles ligt de grond, die der twee helften der tweezijdige symetrie!

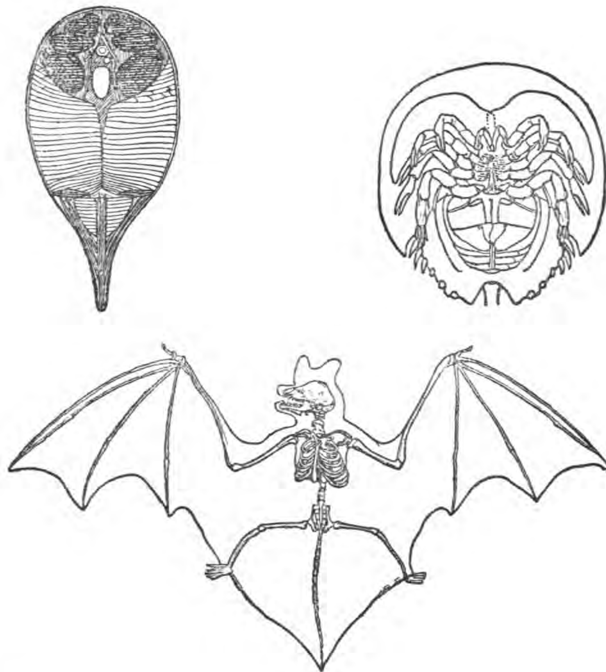

De as dezer bol is bij den mensch en de planten naar het middelpunt der aarde opgericht en neergericht, hoe zal ik het noemen.

Bij de dieren viel dit punt loodrecht naar beneden, slechts iets van den grond opgeheven door de pooten, die de lijnen der symetrie dragen als pilaren.

Dat zegt ons iets, Else, n.l. dit. De planten waren nog geheel in den ban der kosmische beweging. Hunne assen zijn

in de lijn van den werelddruk gelegen. Het dier bewoog zich, zag zijn lichaam vallen en klemde zich vast aan het moeder-

lichaam om niet uit de wereldgang geslingerd te worden. De mensch wendde zich weer tot den dienst des heelals, werd weer kosmisch en verhief het lichaam, evenals de planten omhoog, naar de zon. Aldus.

En tenslotte. In de rust, in den slaap, de overgave en den dood, blijft dus de mensch, liggende achterover, vrij tot alle mogelijkheden, tot opstanding en vernieuwing.

En Else, verwonderd en in gedachten verdiept, wandelde zwijgend in den avond huiswaarts, haar lippen prevelden slechts deze woorden:

„O! wondervol leven . . . hoe heb ik U lief, hoe meer bemin ik U . . . nu ik U dieper versta . . .

HOOFDSTUK XX

DE PRUIKENDOKTOREN

De bekende dokter Melius uit het dorp Moderow was eens weer met zijn kreupel paard naar de stad gesukkeld. Niet zonder moeite had hij zijn onmisbaren helper bij deze tochten langs de deuren der geregelde patiënten gekregen, want het beest kende zijn klanten al van jaren. Dààr woonde de vrouw, die, óf juist een kindje had ontvangen, òf er weer een kreeg en ginds de zeurige juffrouw Lap, die geregeld in haar lappenmandje lag en met gekleurd suikerwater weer een weekje op de been werd geholpen. Vooral bij den pastoor was het beest gewend lang stil te staan, daar de wijn daar rood was als zacht fluweel en de tabak beproefd en geurig. Want de geestelijkheid en de wetenschap ontmoeten elkaar gaarne op het terrein van het materieel spiritueele en zijn het daar tot tranen toe bewogen eens.

Maar dien morgen reed Melius door. Hij wierp zijn zweep, die hij alleen gebruikte om te groeten, ditmaal enkele malen op het verschrikte basje van zijn paard en ging rechtstreeks naar de stad. Daar gekomen stalde hij zijn ros bij den waard Kroeze en nam den wagen naar de hoofdstad, waar dien dag een conferentie van doktoren plaats zou hebben.

De aanleiding tot deze conferentie, was onze Else. Vaak had Melius ondervonden, dat de gezegden en inzichten van Else boven zijn begrip niet alleen gingen, maar ook bovennatuurlijk waren en het had hem verrast en verontrust en wie weet, misschien had Else in vele gevallen het wel bij het rechte eind. Hij sprak graag met het kind en Else had hem menigmaal diep geroerd. Maar vooral was hij getroffen over Else's opvattingen over de oorzaak van het menschelijk leed op aarde. Op zijn vraag daarover had Else door Aldebaran steeds geantwoord, dat al zijn theoriën over bloedstilstand, over slechte stoffen en dampen enz. niets met dit leed te maken hadden.

Dat waren, volgens Else, allemaal verkeerde hersenvoorstellingen, uitdenkselen en verklaringen, dat waren doodloopende straten in het leven en brachten niet tot het doel.
Wanneer de dokters een ziekte tot hun voldoening hadden gevonden en bestreden, dan sprong plotseling een nieuwe vreemde kwaal uit het duister der natuur te voorschijn en wierp hun eerste theorie omver. De ziekte was een strijd der menschen om de heerschappij op aarde. Zij was een middel om tot een lichamelijk en vooral geestelijke volkomenheid te geraken. Het was een ladder die immer hooger steeg tot grootere hoogten. De ziekte was, in het algemeen verstaan, gelijk aan elke smartelijke geboorte tot een nieuw, schoon, sterk leven.
Dat was een heel andere opvatting dan dokter Melius er op na had gehouden. Voor hun geld konden wel de menschen hun gezondheid inruilen bij doktoren en apothekers. En zoo had smid Emker eens op zijn dikke beurs geklopt en gezegd: „héé, dokterke, als je mijn vrouw niet beter kunt maken, ga ik naar een anderen, want ik heb geld genoeg in mijn broekzak." Maar Else dacht anders: Ieder meende dat hij recht op een goede gezondheid had en geen enkel mensch begreep dat hij zijn welzijn dankte aan het lijden van duizenden vóór hem. Aan den tegenstand toetste zich alleen elke kracht, in koorts en in pijn werden lichaam en ziel gestaald tot kracht, om tegen alle gevaren des levens gewapend te zijn. De overwinning van enkelen was van invloed op de nakomelingen en als een zieke leed, leed hij eigenlijk als een Christus, zonder dat hij dit begreep, leed hij dus in naam zijner broeders en zusters. Ook was de ziekte meestal slechts een gevolg van de verslagenheid der ziel, een invloed van geestelijke machten.
De ziekte had een zwakke plaats noodig tot aanval, een bres in de wallen des levens en deze bres riep een zielsleed op, ze verwekte een hartepijn, evenals een slechte daad, een slecht

geweten of een geheime angst. De ziekten waren ook de handhavers der natuur, ze zorgden er voortdurend voor om het lichaam voor te bereiden voor het verrichten van groote handelingen, waardoor ook de ziel tot grootere dingen in staat werd gesteld. Ieder mensch was de gelegenheid geboden om het geweldigste te volvoeren, ieder kon opstijgen uit de gewoonheid en de middelmatigheid. Maar men achtte in gezonden toestand te weinig op het zachte vermanen der ziel. Welnu, de ziekte hielp den mensch zich rekenschap te geven van zijn geestelijke grootheid of zich daarop te bezinnen en die te toonen.

Al deze opmerkingen had dokter Melius aangehoord met aandacht, maar meestal schudde hij het hoofd bedenkelijk. Maar hij was verbijsterd, toen hij hoorde dat Else de apotheek met bijbehooren van de tafel des levens, met éénen zwaai wou wegscheren, en toen zij hem duidelijk maakte, dat de mensch meer vertrouwen had en veel grooter wonderen toeschreef aan de daden en uitwerkingen der medicijnen, dan aan God. Vertrouwen op God? Ach, dokter Melius beschouwde dit als een kwestie van luiheid, van luiheid in nadenken.

Alle geneesmiddelen, vertelde Else, groeiden in het lichaam zelf. Geen mensch ter wereld kon in het lichaam een nieuwe bron van kracht doen ontstaan. Vreugde, hoop, troost waren heel wat sterkere geneesmiddelen als alle extracten, mengseltjes en poeders samen, besliste Else.

Het ging er slechts om, de machine van het lichaam vrij te houden van schadelijke stoffen die haar gang belemmerden. Alleen de heelmeesters in het lichaam zelve konden de gebroken raderen herstellen. Geen aardsche dokter kon één dezer raderen leveren.

Zulke beweringen echter bevielen dokter Melius wel beter. Immers hij had vaak al gedacht, dat er eigenlijk evenveel humbug school in de wapenrusting der geleerden, als in de

schoolsche beweringen der geestelijken, die hij heelemaal niet achtte, omdat velen van hen het Christendom uit de Heilige Schrift toepastten, zooals de rechter zijn wetboek. Maar misschien was Melius ook wel een beetje eenzijdig. Na vele overpeinzingen kwam de goede man eindelijk tot het naar buiten brengen van zijn vele vraagstukken en schreef een tractaatje. Hij noemde dit: „Over de onmogelijkheid eener kunstmatige genezing".
Dit nu zou hij dezen dag in de residentie voordragen voor zijn collega's en met volle zeilen, aangeblazen door zijn vakijver, stevende hij de stad binnen. Maar de ontvangst van zijn voordracht was wel warm, maar niet onverdeeld gunstig. Er ontstond een ontzettend lawaai van honderden doktoren die in een groote zaal waren samengeperst, als een troep schapen die op voeder wachtten.
De verdeeldheid onderling steeg tot hoogten van kwaadaardigheid en beleedigde eigendunk. Men deed den goeden dokter verstaan, dat hij maar naar zijn dorp moest terughobbelen en niet meer moest nadenken over deze waanzinnigheden.
Bovendien was zijn voordracht zeer onwetenschappelijk, slecht gedocumenteerd en omdat er niets in viel te ontmantelen en men nergens houvast kreeg, natuurlijk verkeerd. De conclusies waren eenvoudig belachelijk, beweerde men.
Toen nam de voorzitter het woord en zeide: „Mijne heeren, ik verzoek u stilte. Hetgeen wij hier gehoord hebben is een beleediging aan ons vak en het brengt onze reputatie en ons inkomen in direct gevaar. Ik verlang dat de heer Melius direct deze zaal verlaat en terugkeert naar zijn eilanddorp. Echter, ik stel voor dat hij begeleid wordt door eenige collega's.
Dadelijk zullen wij een voorstel ter tafel brengen om den heer Melius het ambt van geneesheer verder onmogelijk te maken. Ik stel voor, de drie heeren, onze eerwaarde collega's Langzaam, Knikimmer en Bloedzuiger hem te doen begeleiden

naar zijn dorp. Ik verzoek de vier heeren dringend het verlangen der vergadering niet te weerstreven.
Zoo werd de arme voordrager dan op transport gesteld. Op reis knoopten de drie heeren met de arme ziel een gesprek aan, niet zoozeer omdat zij met den man, die ze eerst minachtend behandeld hadden, medelijden kregen, maar omdat de drie heeren elkaar erbarmelijk verveelden. Zij waren spoedig uitgepraat en zoo ontstond er een pijnlijk stilzwijgen, waarin alleen het wagentje verder spottend verder praatte op de vroolijke keitjes van den straatweg.
Eerst nam de heer Bloedzuiger het woord en sprak den heer Melius aldus aan:
„Hoe kwaamt U op dat vervloekte denkbeeld om in zulk een illuster gezelschap dergelijke nonsens voor te dragen?"
Geen antwoord!
Toen nam de heer Knikimmer het woord en zei:
„U hebt uw eer en reputatie den nekslag toegebracht."
Geen antwoord!
En tenslotte sprak de heer Langzaam:
„Ik moet eerlijk bekennen, dat ik heelemaal niet begrepen heb, waarover de heer Melius het heeft gehad en wat hij nu eigenlijk wil."
Toen, plotseling, stoof de goede dokter, die tot nu toe ineéngedoken had gezeten, verpletterd en geknakt, op, en schreeuwde:
„En toch heb ik gelijk en jelui bent gekken! Jelui kunt de natuur niet wenden en draaien zooals jelui wenscht. De mensch geneest uit zich zelve. Ik ken dien dokter, die alles voor niets doet, ken hem goed en weet hem naar waarde te schatten.
„Ach zoo," hoonde Knikimmer. „En waar woont dan dit wonder van goedertierenheid en wijsheid?"
„Noem ons eens zijn naam, opdat wij hem uitnoodigen voor onze vereeniging," snierde Bloedzuiger.
Toen antwoordde dokter Melius:

„Zijn naam is „Vanzelve!" Zoek hem slechts. Je vindt hem overal! Jelui bent, nogmaals, jelui bent ezels. Een kind kan mij beter begrijpen dan jelui. Ik ken een kind dat jelui heele college in haar zak kan steken en die dingen kan zeggen, die een hooggeleerde eenvoudig om zijn spil heen doen draaien van verwarring, omdat hij het laatste evenwicht voelt wankelen. Komt mee naar mijn huis en ik zal jelui bewijzen wat ik zeg!"

Aanvankelijk hadden de drie heeren nauwelijks geluisterd, toen dokter Melius over Else begon en in een steeds grootere geestdrift doorsprak.

Het was werkelijk een mooie kant van zijn hart, dat hij heelemaal niet boos was op Else, ofschoon hij eigenlijk door haar tot deze ellende was geraakt. Integendeel, een gevoel van groote dankbaarheid doorstroomde hem, dat zij hem de oogen had geopend en hem had laten zien, welk een diepe kloof er bestond tusschen de eenvoudige waarheid en de gepruikte geleerdheid. Hij moest eventjes zacht in zichzelf lachen. Wat een verschil ook. Else's mooi zacht haar en haar begeesterd gezichtje, dat was een beeld der reine natuur en ginds die pruiken en hoornbrillen. Zij waren voor hem dien omweg, die doodloopende straat, bij hen leefde het zelfbedrog, de waan en het misverstaan. In Else leefde een heerlijke oorspronkelijkheid als een bron van eeuwige zekerte. En Melius begon, zacht bij zich zelve, zich de geheele ontwikkelingsgang van het kind weer voor den geest te halen. Hij had haar gekend van den tijd af, toen ze op school het schuwe kind was en hij had haar langzamerhand leeren kennen als een weldoenster, een wonderwezentje. Het ontstaan der kalkoven, de dingen die ze schreef in het zand, haar verhalen, haar liefde voor al het geschapene . . . kortom hij kende Else te goed om niet zeker te weten, dat zij het wonder van God's schepping in de oogen droeg en in haar woorden liet spreken.

Hij herinnerde zich dat hij eens een hopeloos geval had in zijn praktijk, dat alle geneesmiddelen niets baatten en dat Else toe gezegd had:
„Dokter, beste doktertje, wat je geeft schaadt niet, maar het helpt ook niet. Laat het. Maar U vergeet en ziet de dingen voorbij die erger en veel zwaarder zijn als de pijn en de kwaal. Laat al die uitwendige dingen na, dan komt de dokter Vanzelve!
Deze dokter gaat als een kleine engel door het land en ieder bemint hem en is hem goedgezind."
„Natuurlijk," bromde één der drie geleerden, „daar heb je 't juist, wie met de wichelroede omgaat bedrijft ongeoorloofde praktijken tegenover anderen, die wetenschappelijk geschoold zijn."
Op dat moment kreeg de wagen een schok, doordat zij over een steen heenreden. De drie geleerden kegelden door elkaar heen en botsten met hun bollen tegen elkaar aan, zoo, dat Bloedzuiger een tand verloor, Langzaam uit zijn neus bloedde en Knikimmer teekenen van schommelziekte begon te vertoonen.
Toen ze een eind verder waren, begon één hunner:
„Vooruit, vooruit dan! We zullen dat wonderkind wel eens ontmaskeren. Men moet zulke naklanken van hekserij en duivelskunsten maar eens voorgoed den kop indrukken! Natura non facit saltum. D. w. z. De natuur maakt geen sprongen. Bah! Genieën! Die zijn er immers niet! Of het zijn misdadigers! Of het zijn zielszieken. Neen, het was hoog tijd, ook dit kind eens te ontmaskeren. Zij zouden eens zelf onderzoeken of de ouders van dit wonderkind zeker wel voordeel hadden ondervonden van haar gegoochel! Vooruit dan! Koetsier haast U wat. En hoeveel geld ze met ...
Toen stoof de oude Melius op en bijna was hij den spreker aangevlogen.
„Wat! Jelui lasteraars en ellendelingen! Niet één cent neemt

kleine Else aan voor al haar weldaden. Verstaat ge? Niet één! Daar was laatst een visscher die zijn net gescheurd had. Hij wist zich geen raad, want het heele werk van touw was doorreten van gaten. Toen kwam Else; met haar fijne slimme vingertjes wist zij een spel van lijnen te ontdekken, die knoop tot knoop bracht, en die in een oogwenk het heele net herstelde. Wat dacht ge, dat Else daarvoor geld aannam? Haar loon was het geluk der vinding of weet ge niet wat dit is en dat het grooter is dan uw armzalige geld? Of weet ge niet wat de profeet van Nazareth heeft gezegd, dat zijn loon en spijze was, dat hij deed den wil des Eeuwigen? En voorts, hooggeleerde heeren, stapt uit, wij zijn er. En overtuigt U zelve! Wij behoeven slechts een klein eindje te loopen. Dit bosch door en dan buigen wij af naar links. Daar ligt de houtvesterij en daar leeft kleine Else. Hallo, heeren, neemt uwe brillen en boeken mede en vergeet niet dat ge uit naam der wetenschap zult hebben te beoordeelen."
Allen gingen op weg en weldra stonden ze voor Else die in de schaduwing der wingert zat te lezen.
„Else!" riep Melius al van ver. „Elsekind! Ik breng U hier drie geleerde heeren. Zij weten alles! Wees echter zoo genadig hun toe te staan je te bezoeken! Zij hebben me danig uitgelachen en bespot met mijn wijsheid. Ze hebben mijn voordracht uitgehoond. Ze zijn boos geweest en nu willen zij bij jou vaststellen, wat voor nonsens ik wel uit jouw hartje heb geleerd. Ze willen je op de proef stellen. Elselief, als het eenigszins mogelijk is, duld hun bezoek en geef hun eens een antwoord, waarover ze hun monden moeten opensperren als voor leege collegezalen!"
„Ei! Ei! dokter, dat zijn erge dingen hoor!" riep Else lachend. Maar Aldebaran schoof behoedzaam naderbij, zijn oogen vonkten, toen hij Else influisterde:
„Opgepast, Else, die heeren zullen we even een lesje geven. Zeg en doe dat alleen wat ik je zal zeggen en ingeven. Je zult

werkelijk plezier beleven van het college dat ik hun zal geven."
Toen richtte Else zich tot haar bezoekers en sprak overmoedig. „Zoo, zoo, mijne heeren, een weinig nieuwsgierigheid en achterdocht leidde uw schreden hierheen, of was het de parfum van het geheimzinnige dat u hierheen voerde? Maar wat zou een eenvoudig boschwachterskind U nu eigenlijk nog wel te vertellen hebben, u, hooggeleerde dragers der wetenschap? Kent U de werking van den macroscoop? Neen, niet de microscoop, maar de macroscoop! Niet het instrument dat alle kleine dingen geweldig vergroot, dat kent U reeds, maar ik wil U een macroscoop laten zien, een nieuw mooi instrument. Ge zult daar wel met sympathie tegenover staan, daar dit instrument het grootste verkleint en de hoogste hoogte neerhaalt tot een overzichtelijke vlakte. Laat ik even naar mijn huis gaan en het halen."
Zij ging . . .
„Aha" grijnsde Bloedzuiger, „de goochelinstrumenten! Maar handigheid is nog geen wonder."
„Wacht maar," merkte Knikimmer op, „ze zal zich wel duchtig voorzien van apparaten."
En tenslotte lispelde Langzaam: „Dat kennen we al."
Toen kwam Else terug. Ze droeg in haar armen een kamerschut, een schelp en een ronde holle spiegel, die haar vader bij het scheren gebruikte.
„Hier, mijne heeren, hier is mijn macroscoop!"
Toen nam Aldebaran een blad, waarop een dauwdroppel parelde. Hij hield deze dauwparel zoo in de zon, dat haar teruggeworpen stralen een bundeltje licht, niet dikker dan een spinnewebdraad, op den hollen spiegel wierpen, die voor de heeren op de prieeltafel lag.
„Neemt U zelf ook eens een loofblad," zei Else, „nu steek ik in elk van deze een gaatje. Kijkt u nu eens door dit lichtkringetje precies op de ronde spiegel. Wat ziet U nu? Is het niet alsof gij zelf op een hoogen berg stondt, neerziende als val-

ken? En ge ziet het eiland, op wiens grond wij staan, zeer klein en nietig en toch heel scherp. Is dat geen wonder?" Kijk eens, haar bochten en inhammen en hoe de zee speelt op haar flanken. En verder nog in wijde kringen het vasteland en zijn rivieren, zijn haven en weilanden, zijn delta's. Een eenvoudig instrument, dat U voortoovert al het groote in één wijd klein overzicht. Zie, dat is nu een bewijs dat de wereld niet alleen vergroot, maar ook verkleind kan worden. Zoo is het ook mogelijk, dat wij dat, wat door onzen blik onmogelijk omvat kan worden, toch door behulp van een kunstig instrument, overzichtelijk wordt. Ook zelfs het allergrootste! Ik vond dit speeltuigje eens in het gras, toen ik zag dat een dauwdrop haar beeldje op een stukje glas wierp. Toen dacht ik zoo: eigenlijk moet dus, naar de wetten der optiek, in iederen dauwdrop, in iederen traan de gansche wereld worden weerspiegeld. Haar beeld wordt daarin bewaard, opgerold in een aantal schaduwen en lichtjes. Als onze oogen maar fijn genoeg waren dan zou het beeld der wereld daarin wel terugrollen, zich afwinden. Hier hebt U er een bewijs voor. De groote spiegel ontvouwt het beeldje van dezen dauwdroppel, die hier op het blad ligt, wijd.
Het gaatje in het blad maakt den blik, scherp als een mesrand en ge ziet geweldige afstanden, in het dauwdropje opgerold, voor jelui voeten ontwikkeld. Gij zelve schijnt u ruiters toe, die op de wolken rijden. Denkt U nu in, dat deze spiegel grooter was en het licht nog sterker en het dauwdropje nog kleiner. Ge zoudt denken, dat ge tot de maan gestegen waart en dat ge alles toch duidelijk zaagt.
Ge zoudt het zoover kunnen drijven, dat ge de aarde zaagt wentelen als een bol en verder opwaarts, zoudt gij zonnen, planeten en sterrennevels kunnen overblikken. Wat zoudt ge wel zeggen, als ge dit alles nu eens waarnaamt in één veder uit de vleugel van een engel, die de eeuwigheid bewaakt? Ik wilde U nog laten zien dat elk ding op aarde voor ulieden nog

altijd nieuwe gebieden heeft, die ge nooit hebt verkend." Ofschoon de heeren alle drie zeer verwonderd hadden toegeluisterd, geloofden zij toch met een spook of een bovenaardsch wezen te doen te hebben of was het een fakirslist?
„Nu ja," bromde er één. „Ik heb wel eens gehoord, dat sommigen de waarheid voorspellen uit glasbollen en etensborden, ja, zelfs uit nog gekkere dingen."
„Ja zeker," zei Else „en als men over den zin dezer sprookjes — en wat zijn eigenlijk sprookjes? — gaat nadenken en als men eens nagaat, hoe natuurlijk eigenlijk het volk de onbegrijpelijke dingen tot verhalen omdicht, dan had mijn macroscoop heelemaal niet wonderlijk geschenen. Deze macroscoop is even natuurlijk als een sprookje, maar voor U even onnatuurlijk. Begrijpt ge dit niet, mijne heeren?
De toovenaars, reuzen, draken en orakels zijn opgebouwd uit een zeer groote natuurlijke beteekenis. De sagen en verdichtselen zijn symbolen van groote waarheid, zooals elk kunstwerk. Dit zijn hoogere gebeurlijkheden die U voorbijgaan, maar die wel geschieden. Maar als U uw oogen niet vertrouwt, welnu, vertrouwt dan uw ooren."
Daarop fluisterde Aldebaran haar iets in en Else nam de schelp en legde die tegen het oor der geleerden.
„Luistert!" sprak ze. „Hoort ge niet de ontzaggelijke zee ruischen? Hoort ge niet de stemmen van wind en water, schoon het hier doodstil is? Indien ge nog fijner besnaard waart, zoudt ge de marschen der soldaten hooren aan overlandsche kusten en klokken hooren luiden in verre steden. Maar ik zeg U, eenmaal zal de mensch uitvinden het gezicht te verscherpen, zoodat ge uw vriend ziet over zee en dat ge uw liefste hoort spreken dwars door storm en donder. De menschen zullen spelen met Gods grootheid als een kind met een bloem. Uit het eenvoudigste is de schepping opgebouwd, maar de harmonie van dit alles is het onbegrijpelijke, waarvoor ge zult blijven staan als voor nooit te openen poorten."

De drie heeren hoorden in verwondering toe, maar zij begrepen het niet.
„Kom mee," sprak Else, „ik zal U tenslotte het laatste laten zien."
Daarop voerde zij hen in de stal en sprak, terwijl zij het kamerschut voor den schimmel zette.
„Er zijn geesten, mijne heeren! U zult het niet gelooven, maar als ge dit ziet, zult ge het wellicht weer niet gelooven. Later, jaren na U, zal ook bewezen worden dat deze zoogenaamde spokerij natuurlijk is."
Aldebaran zette zich achter den schimmel en stak een groen licht aan. Plotseling stond daar op het schut de geraamtegestalte van den schimmel uitgebeeld.
Snel sprong Bloedzuiger achter het schut om het verraad te ontdekken. Hij zag niets als de schimmel en het licht.
Maar Langzaam en Knikimmer zagen ook zijn geraamte en schreeuwden van schrik.
„Genoeg!" riep Aldebaran en Else nam het schut weg. Toen sprak Else, terwijl ze een stroohalm om haar vingertje wond:
„Vreemd, nietwaar? Maar toch is het niet vreemd, maar natuurlijk. Later zal mijn nakomeling opstaan en het licht ontdekken, dat deze geest doet verschijnen, van U en allen. En dan zult ge dit ook al wegbergen in de kasten der wetenschap. De wereld zal zeggen, dat de wetenschap dit ontdekt heeft. In zekeren zin is dit zoo, maar verstaat mij wel, heeren, ontdekt? Dit is, men heeft gevonden wat aanwezig was, maar de oorzaak ervan niet. Alles is aanwezig op deze wereld en in dit leven. Niets is nieuw, niets is uw eigendom, gij vindt wat allang aanwezig is. Het is het stof, dat God eens verpulverend neerwierp uit de doode kasteelen van den Vurigen. Zij zijn bezig weer op te staan met hulp van den Minnenden en den Zinnenden. Vaartwel en zegt rond wat ik U zeg."
Toen gingen zij heen, verbijsterd, maar schaamden zich over

zichzelve en vertelden niets aan de menschheid. Want Langzaam schoot zijn vilten kamerpantoffeltjes aan en draaide behoedzaam zijn pillen, en Bloedzuiger liefde zijn nimbus en zijn geld en Knikimmer ging zijn leven lang dezelfde voordeur in, de gang door en de achterdeur uit, zonder dat hij eenmaal vergat zijn kille apparaten mee te nemen. God weet alleen of zij niet het eeuwige leven hebben.

HOOFDSTUK XXI

WAT HET WATER ZEIDE

„Wij zijn twee echte wereldreizigers, Else” zei Aldebaran eens, terwijl hij zich neervleide onder den schaduwwaaier van een beuk, die half over het land, half over een beek welfde. „En toch, de wegen die wij wandelen zijn nog lang niet zoo wisselend en zoo beeldenrijk als die dit lichtende stroompje maakt, dat zoo zingend en dansend langs de begroeide weidekanten voortglijdt.
Het vertelt een eeuwig wisselend en eeuwig eender lied. Zullen wij eens stil zijn en luisteren naar dit verhaal, Else? Leg je dan eens met mij neer aan den oever en laat de kartelende stroom eens door je vingers glijden. De losse halmen en planten zullen zich om je handen slingeren, het éene lint na het andere en het zal zijn als één lange vertelling, die zich steeds eindeloozer om je handen winden zal.”
En Else legde zich neer en liet haar warm handje in het koele water zakken. En de beek vloeide met klare windingen om Else's bloed en de beek zong: Ik ben maar één klein en zilver draadje van het eindeloos spinsel dat om deze aarde is geweven en golft . . . golft. „Ik ben maar een kleine streng uit dien kluwen van waterbronnen. Water, machtig is uw rijk. Eén vijfde der kosmos is aarde, àl het andere is ons! Ook de raderen van uw leven, o mensch, zouden niet wentelen, indien onze golven niet wentelden; de tranen der bedroefden en de sappen van alles wat leeft, vallen ons toe. Aan ons is dit alles, zichtbaar en onzichtbaar. Wij zijn zóó dun en zóó doorschijnend, ons weefsel is zoo fijn gespannen door de luchten, dat gij menschen het niet ziet. Al doorstroomen en doorzweven wij de hemelen, gij ziet ons niet. Met lichte slagen wieken wij opwaarts en zamelen ons tot wolken, tot een heir van wolken. En om onze borsten dragen wij fijne lucht- en lichtpantsers. In ieder spleetje dringen wij door. IJzer

noch kristal is zóó vast, of wij kunnen hun wanden verbreken en onze plichten vervullen.

Van onze wijde dansvloeren stijgen wij op, van het vreugdige meer en de sombere deinende zee en keeren weer terug, door vloeden en kleine stroomen.

Met verlangen springen wij op ten hemel, en ijlen voort in den droom, en weder zinken wij moe neer. Wij zijn wandelaars, die van de bergen komen en wij treden in de spelonken en dalen . . . en ruischen mee in duistere donderholen, waar de echo van ons klateren, eindeloos voortgromt.

Ik sprong tusschen twee steenen in het licht. Zijn wij te velen, dan moeten wij afwaarts naar het dal, om het zand te verzadigen en te doordringen tot wij weer gescheiden opwaarts vluchten.

Een zee is een leger droppelen en elke drop stijgt weer op ten hemel, om te verzweven in de zee der wolken. De warmte schenkt ons vleugels, de zonnestralen lokken ons omhoog. De koude verscheurt onze wieken en doet ons ter aarde zinken. En weer andere wolkzeeën zweven heen, gedreven door de winden en klemmen zich vast om de hoogste bergtoppen en hangen daar als neergestreken zwanen. De vorst slaat ons in ketenen en we slapen lang in doorzichtige schrijnen, tot de zon ons wekt en wij ons verspreiden. Onze kleine vuisten zijn onbedwingbaar. Wij worstelen ons los uit onze gevangenissen, de ééne na de andere en tesamen gaan wij in optocht verder en worden groot en geweldig in donderende lawinen en nemen op onze ruggen de zware rotsen mee afwaarts, dat zij kantelende neerbeuken in het verpletterd dal. Wij klemmen ons vast aan de hooge rotsen als tienduizende bijen en schaven hun randen en hangen als gletchers vast in bliksemende dreigementen. Wij maken de aarde woest en ledig en dan weer glijden wij van haar af en laten haar het veld open. Wij vermalen de steenen en de rotsen en als wij het puin der aarde tot nietig zand hebben

vermalen, spoelen wij het verder naar zee om den bodem daarmee te bezaaien en de oevers te grondvesten. Wij woelen aan deze oevers en maken zachte en schoone terrassen voor menschenvoeten en verwonderd zien de menschen naar het verpulverd gebeente der aarde. Maar wij zijn ook bouwmeesters van eilanden en continenten. Wij knagen ook aan alles wat week en willig is en wij laten alleen de starre opstandigheid over. Aan de rotsen meten wij onzen trots. We laten de zware boomen der bergen neerrollen tot in de dalen en we slaan hun kronen te pletter in de hardste wanden en maken daarin spelonken en wonderbaarlijke paleizen, gigantisch, alsof hadden reuzen ze opgebouwd. Wij zijn de gouddelvers der aarde; in de diepste spleten duiken wij tot aan de vurigste beddingen, waar ons het gas opslingert. We nemen metalen en gesteenten, goud en diamanten mede en in ons stroomt lafenis en wij brengen zegen en heil.
Ik spoed mij verder naar het lager dal, waarin ik al mijn schatten uitstort, door rivieren heen naar de wijde zee. Zij weet deze schatten, die ik medevoer, beter dan ik zelve aan te wenden, tot verderen arbeid.
Vaarwel, want achter mij volgen mijn broeders en ik zelf ben niet meer dan een tijdelijk vluchten . . ."
„Neem ons mee!" riep Aldebaran.
„Wanneer ge zandkorrels waart, die ik in de zee zou voeren, zouden algen en wieren u dra omslingeren. Vliedt opwaarts, wellicht ontmoeten we elkaar boven in de wolken!" riep de beek en sprong overmoedig over steenen heen en spoedde zich lachende, helder lachende, verder.
En Aldebaran riep haar achterna: „Vaarwel dan en wees niet verwonderd als we elkander weerzien in de hooge hemelen!"
Toen wenkte hij Else en opwaarts sloeg hij zijn armen alsof hij de lucht wilde opvangen als een vallend wonder. Een stoet witte wolken als zwanen kwamen van den kim gezeild en Vreugdevinder zong:

Voer ons o wolken, gij zwanen wit,
  over der aarde pracht!
Leidt ons zwaar hart over berg en zon
  opdat het weer leeft en lacht!

En de zwanen lieten zich neer en zij spreidden hun vleugels rond hem gelijk gevaarten van schuim. En heen voeren zij, licht gelijk een kristalbel.
En wederom zong Vreugdevinder:

Wij hebben den droom, dien witten zwaan,
  die boot van licht bestegen.
Zij voert ons van dit land vandaan
  waar de schaduw zinkt en de regen.
Het leven verzwindt als een donkre waan
  Wij varen den hemel tegen!
Want ons leidt het lied, we hebben de zwaan,
  wij hebben den Droom bestegen!

O! dit was misschien de verrukkelijkste reize die de verwonderde Else ooit had gemaakt. Steeds kleiner werd het land en zijn kusten, de rivieren, de zee. Nietig, nietig was de aarde, kinderlijk was de zee en haar potsierlijk gedans aan de tierlantijnen kusten. Toen doken zij plotseling in wolken en het werd donker rond hen.
En Vreugdevinder zong wederom:

Maar als niet door duisternis
  ons de wolken leiden,
zal de ziel het paradijs
  lachend niet beschrijden.
Geesten van het licht, o komt
  door dit floers van duister.
Droom, laat ons ontstegen zijn.
  Stil! mijn lied en luister.

Toen zwonken vogels neer en omkringdden hen. Een donkere wolk, uitziende als een dreigend gelaat, werd zichbaar. Sluiers van schaduwen vlogen over dit angstig gezicht als vluchtende vizioenen. En een stem viel in het hart der beide reizenden en sprak: „Wat wilt gij hier, zoon des lichts?"
En Vreugdevinder sprak:
„Geef ons antwoord, wat arbeidt gij hier?"
En de stem sprak:
„Ik drijf de raderen voort, ik verzuiver het stof en pers de wateren te samen, ik stook de vlammen op die trillend opstaan. Ik smeed de bliksems, ik span de pauken des donders. Ik duik in de zee en zuig de stroomen opwaarts van de aarde. Nauwelijks kan ik ze dwingen in mijn greep, of ze willen zich weder neerstorten. De zaden roepen hen op, de boomen strekken hun armen dorstend naar hen op, de gansche aarde staat smeekend tot hen geheven. Maar ik wacht tot de storm hen meevoert en wegwervelt en jaagt wijd over de wereld heen."
En het gelaat verdween en de stem verstomde.
Hooger zweefden de zwanen. Het werd lichter, een enkele helle bliksem schoot als een blauwe zigzag knetterend langs, toen werd het helderder. Onder hen lag de wolk des donders lijk een woelig graf. Toen, terwijl zij een dunne ijle lichtmist binnenvoeren zong Vreugdevinder opnieuw en sprak:

Witte zwaan . . . o! waarheen verder?
wie is hier der sferen herder?

Daar dook uit de nevelen een tweede gelaat op, lichter, omzweefd van zilversluiers, wit als bloesem en blad-zijde en een stem zeide:
„Wat wilt gij hier, wat zoekt gij, zoon des lichts?"
„Toon dit aardsche kind, wat gij arbeidt!"
Even was het stil. Toen scheurden de nevelen en uit hun midden rees op een trotsch kasteel, met torens hoog en kanteelen

van licht. Op de tinnen stonden witte mannen met lange witte mantels en hielden wacht. Zij blikten naar de aarde.
Toen viel de nevelsluier dicht en het kasteel was verdwenen. Een wilde ruiter op een vurig paard, hij hield de teugels in, tilde een naakte vrouw op het ros en ijlde met haar weg. Daarop werd een landschap zichtbaar met meeren en rivieren, met hooge bergen en sneeuwtoppen. Hun kruinen vonkten en straalden als doorzichtig goud. Ook dit beeld lostte zich op en een stroom van vuur vlood over alles heen.
En talloos waren de beelden die de wolkentoovenaar schiep. Al wat de mensch zich kan raden in beeld, dat dook op en verduisterde; diergestalten, herders, ganzen en springende honden, vormen van eilanden en schiereilanden, al wat de mensch beneden als kind, droomt in de wolken, dat was er, en verdween weer.
Toen dit vizioen voorbij was, werd de lucht helder en een stem zong, begeleid van anderen:

Wij jagen het schuim uitéén
en zuiveren wolken, de schimmen
verjagen wij hoog voor ons uit,
met den droom die sterft aan de kimmen.

„Vaarwel," sprak Vreugdevinder. „Vaarwel, die de menschen doet verlangen om mee te varen naar onbekende paradijzen, vaarwel wolkenspinster, wij gaan nog hooger."
„O Vreugdevinder," sprak Else verrukt, „hoe vaak heb ik verlangd om hier te zijn. Verhalen vertelden van Frikka die de wolken spon, ik las ze in boeken, maar wist niet dat het zoo schoon was. Nu ben ik nog verder gestegen dan mijn verlangen. Waar gaan we heen, Vreugdevinder?"
Maar Aldebaran antwoordde niet. Hij peinsde nog na en sprak: „Ja, Else, de godin der wolken is eeuwig schoon en eeuwig dezelfde. Als zij er niet was, dan was er geen kunst op aarde."

Zij is de eeuwig wisselende, Wisselzin kan men haar noemen, „de eeuwige Wisselzin." Niets is zoo blijvend op aarde dan het wisselende. Wisselzin is de godin, de heerscheres van burchten wier naam Vergeefs is. De kunstenaar wandelt altijd in dezen burcht „Vergeefs", en vertelt daarvan aan zijn medemenschen. Zij zijn grootsch en steil, de muren van deze stad Vergeefs; onoverklimmelijk lijken ze, maar toch wil de mensch den tocht aanvaarden. Hij sterft voor haar muren en zijn laatste blikken vliegen opwaarts tot haar tinnen en hij stamelt „Vergeefs."
„Hooger mijn droom, nòg hooger, gij zwaan der fantasieën," riep Aldebaran opeens en zij stegen . . . stegen.
En zij bereikten de sferen van weerschijn en glimlach. En een stem sprak:
„Ik weef het kleed des lichts, ik ommantel de zon met vlammende gewaden. Met satijnsluiers omwikkel ik haar, als zij over de stranden schrijdt. Ziet hier het gewaad des morgenroods en het grauwer gewaad des middags. Ziet het zilvergrijs gesluier des avonds en de donkere rouwgewaden des nachts. Ziet hier het purper kroningskleed van den ondergang en de lichtgroene, de lichtgouden, de lichtgele ijle gelaatsluier der geboorte. Ziet hier hare zware sleepen, lijk pauwen die hun staarten hebben geheven en ruischend inéén doen tuimelen tot goudsplinters en smaragdoogen. Zoo schoon is geen vrouw der wereld. Zelfs Sirius, uw koninklijke broeder, o Aldebaran, is niet zoo schoon in zijn pracht.
En Aldebaran sprak beamend: „ja . . . en nimmer is haar gewaad hetzelfde als zij uit haar gulden kamer treedt."
En verder weer ging de tocht en hooger. Zij zweefden over weiden van licht, over eenzame verten en werden verenkelde wolkdwalers. Ginds weer waren wolkjes als schapen, in troepen bijeen en weidden rustig. Ginds weer staken twee beeren den dreigenden kop op, donkere beeren en witte ijsbeeren.

Toen kwamen zij gestalten tegen, die bekers van kristal droegen, waarin parels en kleine diamanten.
En Aldebaran vroeg wederom:
„Toon dit menschenkind uw arbeid!”
En de engelgestalten zongen in koor:

„Wij dragen de tranen der aarde
hoog op tot den koningszaal.”

„Wat zullen deze tranen dan in uwe handen?”
En het koor zong:

„En elke traan van waarde
zingt haar eigen taal.
Zij zingen het leed der wereld
en klagen en roepen God aan.
Wie de schuldige was dat, bepereld,
de mensch zal in lijden staan.

En de zwanen wendden zich weder en dreven omhoog en zij ontweken de sfeer, waar het koor klagend bleef nazingen. Het werd al kouder en kouder. Plotseling werden zij omdarteld van kleine ijskristallen, die om hen vlogen als op vleugeltjes. Het leken zwermen van witte vlindertjes.
„We zijn tusschen het gevederd water, Else,” zei Aldebaran. Toen daalde een witte groote ijsvlinder, een sneeuwvlok en een stem zei, gelijk een zingende glasrand:

„Wat zoekt gij hier in deze spinselzalen?”
„Toon dit menschenkind, wat gij verricht!”

Toen werd een spinrad zichtbaar. En een wind scheen duizenden sterren van dit rad te blazen, zij vlogen als zeshoekjes weg en als kleine rozetten en wemelden vederlicht.
De spinster, die aan het spinrad zat, vrouw Holle, staakte haar arbeid niet, maar toen de beide reizenden bij haar kwamen, zong zij dit lied:

Godd'lijk spinrad, spin den tijd,
Jaren gaan als vlokken.
Onder ons, in eeuwigheid,
wordt Gods recht voltrokken.
Leven, sterven gaan voorbij,
Lachen wisselt zorgen.
Alles zinkt zacht na elkaar,
als na nacht weer morgen.
God'lijk spinrad, spin den tijd,
Alles volgt elkaar en
alles valt als vlokken wijd,
over nu en eeuwigheid,
eeuwen . . . uren . . . jaren . . .

„Laat het sneeuwen over de aarde, koningen der sneeuw", riep Aldebaran.
Toen opeens dwarrelden de sneeuw en ijsvlinders in groote zwermen omlaag en bezweefden de aarde onder hen. Het spinrad snorde en duizend duizend vlokken stoven weg en zij dansten in zaligheid wijd weg over alle leven.
En toen Aldebaran en Else op de zwanen der wolken omlaag voeren, omringden hen duizend blanke sneeuwvogeltjes . . . het sneeuwde . . . sneeuwde maar. En op de aarde gekomen zag Else op en ving één der grootste vlokken op in haar handje. Toen ze het opende was de vlok verdwenen en een zilveren droppel, als een traan, rolde door haar vingertjes de illusie . . .

HOOFDSTUK XXII
EN DEZE DRIE ZIJN ÉÉN

„Zeg eens, Vreugdevinder”, vroeg Else eens op zekeren dag, „vertel mij toch eens waarom de brave dokter, die elken dag met zijn kreupel paardje voorbij rijdt, zoo kort aangebonden en snibbig is tegen den pastoor? Ik heb vaak gemerkt hoe boos zij elkaar altijd aankijken en ternauwernood groeten!
„Och,” zei Aldebaran, „er is een oude vete tusschen deze beide soort menschen. Als meester Piepkorn zich bij hun voegde, dan zou dit een waardig trio zijn. Laatst heb ik hen nog eens hooren redetwisten over elkaars opvattingen over het leven; ik heb me er werkelijk mee vermaakt, Else! Ach, kind, hoe zal ik je dat nu duidelijk maken? Kijk eens, ieder mensch wil de waarheid bezitten, indien mogelijk, de laatste en beste waarheid en iedereen gelooft, dat hij haar in zijn handen heeft of, zoo niet, dan toch juist bezig te zijn om zich neer te bukken en die af te plukken, als een bloem.
Maar de waarheid, kind, groeit op een wonderlijken onbegrijpelijken grond. Die bloem is verdwenen als men er naar grijpt, net zooals die sneeuwvlok laatst in je handje. Een traan blijft over.
De waarheid! Ach Else, menig mensch dacht dat ze hem uit de lucht is toegevallen. Hij greep haar, omwikkelde haar zorgvuldig en thuisgekomen breidde hij zijn bezit uit. Vervlogen! Als water liep ze door de handen weg, als wind vervliegt ze. Ja, de waarheid is een groot geheimzinnig iets. Men komt van verschillende wegen tot haar afgedaald, als de zoekers eindelijk aangeland zijn aan de poort van het laatste idee en die zelfs hebben ontsloten, zien zij dat er een doolhof achter ligt, nog ingewikkelder, dan dat wat ze ontkwamen. De wereld is grenzenloos, naar boven gemeten en naar onderen, zoowel in maat als getal. Één nieuw ontdekte ster bewijst dat er nog wel millioenen meerderen zijn, een zonnenevel

die zichtbaar wordt, kondigt weer nieuwe planetenstelsels aan. En als we door vergrootglazen en vernuftige instrumenten gaan ontdekkingen doen in die sterrenwerelden, komen we tot de conclusie, dat er planeten zijn die veelmalen grooter zijn dan onze zon . . . En als we verder onzen blik werpen, bemerken we dat er levende wezentjes zijn, zóó klein, dat in één speldenknop duizenden en nog eens tienduizenden kogelvormige, staafvormige, spiraalvormige en andere natuur arbeidertjes leven. Men ontdekt, dat zij de bouwsteenen toch zijn van het levende. Dan denkt men dat men eindelijk het leven zal aanzien van aangezicht tot aangezicht. Men zal op een dag tot verbazing bemerken, dat deze kinderen der stof in zich reeds reuzenwerelden dragen, geketend aan het kleinste, dat nog kleiner is dan zij. Eeuwig glijdt de bodem weg voor de voeten der ontdekkers bij het zoeken naar het grootste en naar het kleinste, daar men het ontdekkingsgebied niet kleiner maakt, maar grooter. Het verschiet wordt steeds eindeloozer, naarmate men het met een verrekijker dichter bij wil halen en afperken!

Eeuwig weer wordt den zin bevestigt, dat dàt wat men reeds weet, steeds geringer wordt en inkrimpt bij dat wat men nog nièt weet. Hoe kan het ook anders zijn? Ja, het is goed en wijs, dat het zoo is.

Alles op deze wereld vloeit, stroomt, glijdt voorwaarts. En alles verandert tot een steeds grooter doel. Uit de kleine bouwsteenen van den vurigen zoon Gods, Prometheus noemden de Grieken hem, wordt alles opgebouwd.

Door wisseling, groei, samenvloeiing en afscheiding wordt de steen tot vlak, het vlak tot muur, muren tot huizen, huizen tot dorpen, steden, staten, werelden. Dat is een beeld voor den opbouw der kosmos, Else. Maar nooit is het eerste zaadkorreltje een vaste basis voor de erkenning van een begin. Want terug van dit zaadje, van dit stofje uit . . . tuimelt het menschelijk bevattingsvermogen in een leege ruimte . .

Daar werken kristaldeeltjes, stofpareltjes, aetherstroomingen en doorkruisen het nietigste en doorlichten en doorvloeien het, als ware het een heelal op zichzelve. En alles beweegt zich naar een innerlijk doel. Zij scheppen, verzekeren en bewaren, zij beelden dat gene, wat gij allen als leven kent. Wat is het leven? Het is slechts het geldende naar een onbegrijpelijke rede. Als ik je dit stukje metaal toon, Else, dan denk je wellicht dat het dood is. Neen, het leeft, het ademt en voedt zich, het wisselt van stof, vermeerdert zich, slaapt en herhaalt zich. Als het zoogenaamd sterft, dan is dit niets anders dan een verwisseling. Zoo is het stof op onze voeten wellicht een lief gelaat geweest en deze haren Else, die zoo schoon glanzen in de zon, zullen misschien verwisselen in een bloemblad. Alles verandert als de pop in de vlinder, alles leeft, dit kil metaal zoowel als je warme handje. Waar is dan de grens tusschen leven en dood? De mensch zal die niet vinden en zoo kan je rustig aannemen, dat alles geest is en alleen het levende voorbereidt. Metalen en kristallen hebben een beeldende substantie in zich; zij hebben redelijke gedachten of gedachten der rede in zich; zij haten en beminnen, zij lijden en handelen. Vlammen en kleuren, licht en schaduw, alles leeft, duldt, arbeidt. Alles is een kringloop van veranderen, worden en geworden zijn; alles draagt in zich de geest en ontstamt aan de idee der wereldziel, die men God noemt. De ziel van jouw lichaam, Else, is onzichtbaar, onaantastbaar, zooals God de ziel is der wereld, even onbeschrijfelijk.
„Maar Vreugdevinder", vroeg Else, „als alles dan zoo onbegrijpelijk is, waarom trachten de menschen dan eeuwig en onvermoeid de dingen tot in het kleinste te doordringen?"
En Aldebaran sprak: „Omdat de onrust, die het weten, maar nog meer het niet weten brengt, een ladder is, waarlangs de enkele en de massa in steeds hoogere kringen opstijgt.
Ja dit heimwee, die onrust is de oorzaak, dat de mensch stijgt en de menschheid zich aan het dier ontworstelde. Het nog

niet bereikte en het ondoorgrondelijke is als 't ware een wetsteen hunner geest, die daardoor steeds scherper worden. De natuur echter drijft hen steeds weer in eenzaamheden en onoverkomelijke gebergten. Maar het oneindig goede is toch altijd aan hun zijde en wordt hun tot slavin en begiftigt hen rijkelijk met geschenken. Dan plotseling wreekt het zich weer, als met een klauw die slaat. Wie heeft het vuur weder omhoog gewoeld, als uit het graf der aarde, nadat het lang in haar ingewanden tot afkoeling was ingeslapen?
Wie was het, die het machtige vuur weder wakker riep? De mensch! Wie dwong het water af te buigen uit zijn natuurlijke beddingen van een behagelijke kringloop? Wie gebruikt de lucht en stuwt haar uit haar gewoon regelmatig werk? De mensch! Wie wekt verzonken wouden weer op tot arbeid en warmte en wie ontrukt aan het gesteente de grondstoffen tot werktuigen? Wie perst uit de kolen de electrische energie, wie doet het sluimerende wakker worden? De mensch!
En hij zal nog tot veel geweldiger dingen in staat blijken. Hij zal de immer voortbouwende natuur eeuwig verbrokkelen en ontleden, tot hij de lucht en de sterren verovert.
Dat is het doel en het recht der wetenschap, waarvan de dokter wel geen al te vurige fakkeldrager is, waardoor hij dan ook zoo neuswijs op den pastoor neerziet, terwijl deze van zijn kant wel eens wat meer aandacht kon schenken aan de rede van zijn tegenstander, zonder dat hij daarom zijn weg naar de waarheid behoeft te verlaten.
Want, mijn kind, de relegie is het oergevoel, dat een onverklaarbaar, tegelijk eeuwig aanwijsbaar, ontzettend en mild iets, achter alles verborgen is. Het is niet waar, dat de vrees de mensch aan God deed denken. Die vreest is eigenlijk zonder geloof en als menschen in wind en donder goden dachten, dan is dat een begin van hun ongeloof, dan is dit de aanbidding van iets ongoddelijks en tenslotte brengt hen dat tot goddeloosheid. Toen uitgemaakt was, dat er geen aparte goden

van storm of donder waren, was daarmee toch niet uitgemaakt dat er heelemaal geen God bestond?
Dit valsche denk-resultaat, mijn kind, was al te vaak een wapen tegen de predikers. Want de ongeloovige lacht als een god valt, maar te vroeg. Want als alles zich zelfs liet verklaren door eenvoudige natuurlijke oorzaken en werkingen, dan blijft toch altijd nog het wonder over, dat de mensch die wereld erkennen kàn, dat het hem mogelijk is.
Men moet zichzelve toch tot een openbaring van het goddelijke deemoedig erkennen. Vandaar dat de grootsten onder de menschen hun ervaringen diep uit het hart putten en daarvoor lijden.
In de harten der twijfelaars sterft elk geloof als een vlok die smelt.
Voor hen is het geloof niet waardevol, daar het hen geen zichtbare schuilplaatsen geeft, want zij zijn eeuwig bezorgd voor zichzelve en daardoor altijd in zorg en vrees en daarom goddeloos.
De moed alleen, Else, voert dus tot God.
Ik wil nog tot slot van mijn woorden een klein sprookje vertellen, waarin je de dokter, meester Piepkorn, de pastoor in wat andere gestalten zult kunnen terugvinden.
— Er waren eens twee tweelingkonigskinderen, ze heetten IJzerkroontje en Bloesemwoontje. Zij groeiden op in een kasteel, dat in het hart van het eiland lag. Hun ouders waren reeds heel vroeg weggereisd. Waarheen? Niemand wist het. Sommigen zeiden dat zij naar hun koninklijke verwanten waren gereisd, anderen weer geloofden, dat zij zich ergens verborgen hadden. Weer anderen meenden, dat zij waren teruggekomen, maar nu onbekend midden in hun volk leefden, daar een waarzegger hun had voorspeld, dat één der kinderen zou sterven als zij terugkeerden. In elk geval, zij keerden nooit weer terug. Het volk, dat de oude koningsfamilie zeer aanhankelijk was, bekommerde zich zeer om het

lot der beide prinsesjes en liet hen in het kasteel zeer zorgvuldig bewaken en opgroeien.
Daar men niet wist, welke van de twee de oudste was, de donkere of de blonde, wist men ook niet wie na verloop van jaren wel de regeering zou overnemen. Langzamerhand verdeelde zich het volk in twee groepen, waarvan de eene partij voor IJzerkroontje was en de andere voor Bloesemwoontje. Want IJzerkroontje was ernstig en beraadzaam maar Bloesemwoontje was lieftallig en mild. Zoo streden de beide partijen voor hun vorstin en elk hunner had een groep eminente leiders en woordvoerders.
De kinderen, die langzamerhand groot werden toonden zeer verschillende karakters. IJzerkroontje was waarheidslievend, arbeidzaam, ernstig en een beetje bitter van inborst, Bloesemwoontje daarentegen was een echt natuurkind, vroolijk, speelsch, fantastisch en ook een beetje moeilijk tot arbeid te krijgen. Toch hielden de kinderen in hun jonge jaren veel van elkander. Maar hoe ouder zij werden hoe meer zij zich stoorden aan de influisteringen hunner aanhangers. Tenslotte gingen zij wel geduldig en verdraagzaam met elkaar om, maar zij spraken alleen tot elkander in een hoftoon, passend aan hun eer en trots. Toen, op zekeren dag, landde aan het strand een zekere prins Godfried, gekomen uit het Heilige Land, met vele schepen, die ankers hadden van blinkend staal en zeilen in den vorm van een hart.
Het gansche volk was verzameld aan het strand, toen de stralende prins, met een groot zilver kruis omhangen, het eiland betrad.
Hij groette de beide prinsessen eerbiedig. Dadelijk echter wendde hij zich van IJzerkroontje af en deed of hij haar niet kennen wilde en richtte zich tot Bloesemwoontje. IJzerkroontje fronste haar donkere wenkbrouwen en vatte direct een bitteren haat op tegen den prins, wiens glans haar toch ontzaglijk aantrok. Godfried echter, wel wat verblind door

IJzerkroontje's schoonheid, voelde toch diep in zijn hart, groote vreeze voor haar. Men had n.l. eens voorspeld, dat een vrouw, die een kroon van ijzer droeg en van koninklijke afstamming was, hem aan den rand des verderfs zou voeren. Toen hij nu haar naam hoorde, had hij zich, in groote vrees, van haar afgewend.

Het volk echter geloofde, dat prins Godfried Bloesemwoontje tot vrouw zou maken en zoo dus een einde zou komen aan de opvolgingskwestie.

Maar het had niet gerekend op de ijzeren onverzettelijkheid van haar zuster.

IJzerkroontje was bij machte in een ommezien van tijd een sterke legermacht op den been te brengen en daar zich ook om Bloesemwoontje en Godfried een groot heir verzamelde, brak een oorlog uit met geweldige heftigheid. Na enkele veldslagen, die groote offers kostten aan beide kanten, bood IJzerkroontje aan, met den prins in een tweegevecht te treden, ten aanschouwe van heel het volk.

De ridderlijke prins verzette zich eerst, maar nam tenslotte de handschoen op.

Daar stonden zij dan op zekeren dag tegenover elkaar met gezonken wapenen en toen trad de prins de prinses tegemoet. Er gebeurde echter een wonder, want zoodra de prins zijn lans met geweldige kracht tegen IJzerkroontje aanzwaaien zou, vloog deze, halverwege geworpen, weer in zijn hand terug.

Maar ook toen IJzerkroontje haar zwaard op den prins suizend zou laten neervallen, bleef het boven hem in de lucht zweven. Toen stoven de beide legers weer op elkaar los, maar ook zij werden door onzichtbare machten volkomen onkwetsbaar, beiderzijds. Nu het gevecht dus niet kon eindigen, trok IJzerkroontje haar troepen terug en sloot zich, met enkele getrouwen op in een eenzamen burcht.

Godfried trok in Bloesemwoontje's kasteel, maar veranderd

van hart. Er lag een nevel over zijn denken en zijn voelen gebreid. Bloesemwoontje moest tenslotte al haar trouwplannen opgeven. Zij weende bitter, maar troostte zich weer. Een speelman kwam op het kasteel en zong haar hart week. Zij hief hem op den troon en baarde hem vier zonen, die om hun kunstvaardigheid zeer in eere kwamen.
Prins Godfried echter leefde, even eenzaam als IJzerkroontje in een wonderschoon paleis, een burcht met steile onoverkomelijk trotsche muren en kanteelen die den hemel tartten. Bloesemwoontje's rijk veranderde, buiten de macht van IJzerkroontje en Godfried, in een vroolijk koninkrijk. In den beginne ging alles goed, maar tenslotte werd Bloesemwoontje gierig en roofde geld met behulp harer vier winzuchtige zonen.
Toen ging een booze vrouw door het volk en kreeg door leugenrede en bedrog veel aanhang. Zij probeerde met behulp harer toovenarijen alle machten aan zich te trekken en stond de beide prinsessen en den prins zelfs naar het leven. IJzerkroontje, al zeer oud, maar nog even sterk van geest als voorheen, ontdekte het eerst het verraad en berichtte dit haar zuster en den prins.
Godfried voelde zich zoo doodelijk gewond en moe, dat hij geen lust had tot nieuwen strijd.
Op een dag verscheen hem echter een arme bedelares, juist toen hij in zijn boetehemd in zijn hof wandelde. Zij sprak: „Godfried, ik heb je gebracht aan den rand des verderfs, mijn gansche leven was één vergissing, ik kan niet zonder U zijn en gij niet zonder mij."
„Wie zijt gij," sprak Godfried en nam haar de sluier van het gelaat. Toen herkende hij IJzerkroontje.
Samen met Bloesemwoontje brachten zij nu de oude vrouw ten val en wierpen haar in een diepen toren.
Als de zon nu op een morgen zag dat alle drie voor Godfried's burcht stonden met de handen in elkaar gelegd, was

zij daarover zoo gelukkig, dat zij hen alle drie hun jeugd teruggaf.
Het landsvolk was gelukkig en de klokken gingen luiden van elken toren. En als zij niet gestorven zijn, leven zij nog . . ."
„Zeg eens Vreugdevinder", sprak Else, nadat zij uit haar gepeinzen ontwaakte, „waarom eindigen alle sprookjes toch gelijk met deze woorden . . . en als zij niet gestorven zijn, leven zij nog?"
En Aldebaran antwoordde:
„Dat beteekent, dat in alle goede sprookjes een onvergankelijken zin schuilt.
Het gebeurt alle dagen, wat vaak in sprookjes wordt verteld. Daar de waarheid nooit sterft, zijn vele sprookjesfiguren eeuwig levend.
Nooit kan de wetenschap, Else, de godsdienst verwonden, nooit kan het diepste geloof het weten verpletteren . . . Zij zijn voor elkaar onkwetsbaar, als Godfried en IJzerkroontje. Maar bijgeloof kan hen beiden gevaarlijk worden, maar altijd zal IJzerkroontje het bijgeloof ketenen en gevangen zetten. De kunst, onze Bloesemwoontje in het verhaal, kan de religie wel dienen en haar altaren en kerken versieren, maar nimmer zal zij met de religie trouwen. Eerder zal Bloesemwoontje trouweloos worden en met speelman Lichtzinnigheid zich vereenigen. Haar kinderen zijn de vier kunstvormen: muziek, schilderkunst, beeldhouwkunst, en poëzie. Zij kunnen op zijwegen geraken en naar roem en goud dingen, dan echter reinigt en verjongt hen Godfried en IJzerkroontje.
Daarom, Else, eindigen alle sprookjes zoo. Voel je niet dat zij nog leven . . . als ze niet gestorven zijn?

HOOFDSTUK XXIII

DE DRIE GEESTEN VAN GELUID

— Er waren eens, kleine Else, drie geesten; ze heetten: de drie geesten van de lucht. Ze beheerschten samen den ganschen vloer des hemels, zoover deze reikte, van horizon tot horizon. Zij waren oppermachtig en doorzweefden dit rijk van de zijde der duisternis tot de zijde des lichts, van den droeven avond tot den helderen morgen. Deze drie geesten nu hadden eens een wonderschoon spel beraamd te spelen. Elk hunner had heerschappij over een geweldigen zwerm van duiven, waarmee zij voortdurend de ontzaggelijke ruimten doorzweefden. Op hun bevel zwenkten de duiven in alle richtingen, gelijk een groot leger op één woord de vlakten doorschrijdt en zich keert als een blinkenden weerhaan.

Maar nu hadden zij verzonnen, om aan de vleugelpunten der duiven kleine fluitjes te bevestigen, die, wanneer ze de lucht doorschoten, zongen als een koor van stemmen.

Hoe waren ze daartoe gekomen? Dat zal ik je vertellen, Else, luister goed.

Eens, op een zachten zomernacht waren zij over een dijk heengestreken en hadden zij zich neergelaten in het riet van de rivier.

Zij sliepen bijna in, toen zij ineens opmerkzaam werden op een hoogzingend geluid, dat boven de rietpijlen was opgestaan en daar boven uitsteeg, gelijk warmte trilt boven een weiland. Het klonk weemoedig en het bleef daar hangen als een trillende nevel. De drie luchtgeesten begrepen niet wat dat beteekende, tot ze bemerkten, dat boven het riet een menigte van wel milliarden insecten opgonsden. Hun kleine doorschijnende vleugeltjes sidderden in een bliksemsnelle beweging op en neer en dat trillen zong, zong maar steeds voort, als één droef en eindeloos neuriën. Toen ineens bemerkten zij dat de ruimte, die zwijgende reuzin, wel kon spreken. Want

zij lag daar nu al reeds droomerig te zoemen tusschen de dingen der aarde.
Hoe zouden zij dan, die de ruimte beheerschten, niet kunnen zingen?
Zij rezen op van hun leger en peinsden. Een geweldige stilte ontstond op gansch de wereld, alsof er een afgrond wijd zich opende.
De mensch, de eerste mensch, hield den adem in en dacht wonderlijke dingen. In deze stilte nu gebeurde het wonder. Want plotseling rezen de drie peinzende geesten op en bezetten de wieken hunner duiven met tallooze fluiten.
Toen lieten zij hen op van hun voorhoofd, waaropde zwermen zich hadden genesteld en de duiven zwierden heen als een duizendvoudig zingen. Maar elke zwerm zong één toon. De duiven nu zwierven en zwierden altijd in een volstrekte regelmaat en op harmonische afstanden van elkander en regelden zich naar één zwerm, die de richting wees. Hun vluchten waren prachtig, Else. Hun sporen zie je vaak langs de hemelen geteekend in de geweldige zwanenvluchten der wolken en de afkabbelende avondlichten, die je immers altijd met een kudde schapen vergelijkt!
En in het water, Else, zie je hun vluchten ook gekaatst, nog droomeriger, nog onwezenlijker; zoo ongeveer, als de dichters ze zien gebeeld in het klare water der ziel.
Maar hoe veelvuldig wisselend hun bewegingen ook waren, eeuwig zweefden zij van elkaar op harmonische afstanden. Heb je wel eens een groote vlucht spreeuwen zien dansen in het najaar? Zij bezetten den hemel, zij krimpen inéén en zwieren weer uiteen tot schaduwwaaiers, zij vallen en duikelen door elkaar alsof er duizend ballen door elkaar worden geworpen, maar eeuwig regelmatig van elkaar zweven zij, tot zij tenslotte afvallen in een grooten boomkroon.
De drie zwermen der drie geesten nu, doorzweefden de ruimte in drie geluiden en regelden zich naar één hunner zwermen,

die als 't ware koorleider was. Tot hun verwondering beluisterden zij de drie tonen en zij noemden dezen den heiligen drieklank.
Vervuld van dezen drieklank gingen zij op zekeren dag naar den Geest des Werelds en wilden hem toonen wat zij hadden uitgevonden. Zij waren n.l. van Hem afhankelijk, evenals alles Hem rekenschap heeft te geven, van vuur tot lucht, van regen tot zon . . . alles wat leeft.
IJlings vluchtten zij tot dezen Goddelijken Geest en streken neer voor zijne voeten. Met deemoed vroegen zij of zij Hem mochten toonen, wat zij hadden geleerd van het simpele riet. De Wereldgeest knikte en daar zwierden de duiven des geluids heen en zongen den heiligen drieklank. En de Geest des heelals bevond dat het goed was. De engelen en serafijnen voelden, dat dit gezang een machtige hymne der eer was aan den Eeuwigen en een orgel van dankbaarheid!
De Geest des heelals lachte en liet de drie geesten dicht tot zijn hart naderen.
„Gaat heen, sprak hij en daal in tot het menschenhart. Zing het den drieklank voor en omzwerm den mensch zoolang, tot hij de stilte zal vinden, die gij hebt doen ontstaan, toen ge dit wonder hebt bepeinsd. Zijn hart zal zelve dezen zelfden drieklank hooren als een echo en zijn geest zal tonen scheppen, die uwe zwermen zullen volgen en evenaren."
Toen vlogen de drie geesten afwaarts ter aarde en vonden een eenzame.
Zij vonden een mensch, wiens blik duister was van de raadselen, die op zijn voorhoofd rusten als zwarte en blinde duiven.
Zijn handen sidderden als zochten zij een geliefde te streelen en over heel zijn gaan en rusten lag een wolk van titanisch heimwee en gebonden vreugde.
Hij zat, toen de duiven der drie geesten naderzweefden voor een houten raam, waarop hij dunne draden had gespannen.

Zijn handen sloegen tegen hamertjes die op deze draden neerdansten en tuimelden, zooals regendroppels dansen op een watervlakte. De drie geesten zetten zich op voorhoofd en schouders en fluisterden hem den drieklank der ruimten in. En zij vertelden hem van hun vluchten en den geweldigen weerschijn hunner sporen op wolken en water. En de eenzame mensch sprong op en sloeg zijn handen op de hamers en luisterend gaf hij de echo weer dezer influisteringen der van God gezondenen. In deze momenten van luisteren doorvoer dezen mensch de grootheid der ruimte. Zijn blik zweefde met de duiven mee opwaarts en zijn handen zochten in de zilveren draden der aardsche gespannenheid om daarvan te vertellen, te verkondigen, te profeteeren en te bedreigen.

En o! een diepe treurnis overviel hem als de deur zijner woning werd geopend en een ander mensch trad binnen. Dan ineens vlogen de zingende geluiden weg en de duiven, verschrikt en ontzet, zwierden luid klappende en verward hoog op. Dan viel de leegte in en de mensch, onttakeld en ontzaggelijk verlaten, werd norsch en troosteloos.

Hij zond zijn medemensch barsch weg. Maar deze begreep hem niet en kwam terug en verdonkerde zijn venster. Deze mensch wilde hem meesleuren en binden en eischte aardsche verplichtingen, die de andere niet kon nakomen.

In grooten toorn wierp hij dan dezen eischenden mensch uit en toonde zijn geldkist die leeg was, als de bloemvaas op zijn tafel.

O! als hij geweten had, dat later, na zijn dood, duizenden hadden gewild, dat zij als wachters om zijn woning konden staan en zijn bloemvaas vullen met bloemen, die geurden, boordevol! Maar zie, toen begrepen zij hem niet en zij drongen zijn woning binnen en ontroofden hem de stilte en de eenzaamheid.

In deze momenten werd deze arme eenzame mensch toornig en als de luchtgeesten weerkwamen, dan maakte hij tonen,

die samenbalden tot duistere wolkgewrochten en uitéénknalden en donderden, als lawinen en neerstortende gebergten. Dan kwam alles in verzet tegen den Geest des Heelals, die toeliet, dat de mensch der aarde hem stoorde in zijn hymnen tot verheerlijking om Zijnentwille.
En hij stond als David, die voor Saul harpspeelde, maar Saul luisterde nog toe. Zijn oogen alleen verdonkerden.
En als de stilte weer was ingetreden en hij kon luisteren, zong hij weer, deze mensch, en het klonk als de woorden: „de hemelen verkondigen Gods eer."
Maar dan weer overviel hem de angst en de smart. Dan stond de titaan in hem op en als wilde hij bergen verzetten en zeeën doen schudden, woelde hij in draden der tonen, geweldig en duister. Dan was het alsof een reus uit zijn muziek opstond en luidroepend de aarde verdoemend hoonde. Er ontstond een groot waaien en bruischen en de vertwijfeling van wringende boomkruinen kaatste zich grauw en ontzet in het daaronder ijlende water. En de echo dezer verdoemende stem echode in de ooren Gods. Hij rees op en beval de drie geesten der lucht te naderen tot zijn troon en sprak:
„Heb ik U veroorloofd, dat gij den mensch zoudt laten spreken en zingen uit naam der tallooze ondankbaren en troosteloozen? Ge hebt den mensch uitgetild boven zijn bestaan, bestraft hem en laat hem mijnen naam loven!"
De drie geesten vluchtten na dit bevel ter aarde en zweefden de vensters binnen. De speler der tonen was slapende. Zijn hoofd lag voorover op zijn armen. Snel slopen de drie geesten naderbij en drongen in de geluidsholten zijner ooren. Zij vernielden daar de snaren en zijden voorhangsels en vluchtten heen.
In den vroegen morgen, toen de mensch ontwaakt was, bemerkte hij, dat hij zijn snaren niet meer kon hooren trillen. De harp van zijn gehoor hing machteloos ontspannen, de snaren waren verbroken.

In machtelooze wanhoop zonk hij neer en jammerde in groote ontzetting.
En de geesten der lucht daalden neer en drongen zich dicht om het hart van hun eenzamen mensch en zongen hem den heiligen drieklank voor. Dicht nestelden zich de duiven om hem of vlogen opwaarts en de echo hunner vluchten drong in dit arme hart.
Toen hoorde de mensch opnieuw en lachte milder dan ooit en schreef het lied, dat zeide, dat alle menschen op aarde broeders zijn, als de duiven met hun vleugelslagen hem dicht aan het hart vluchten en zich daar nestelen — ja dààr alleen.

HOOFDSTUK XXIV

DE SLEUTEL DES LEVENS

Op een mooien zomerdag, toen Aldebaran en Else naast elkaar aan het strand lagen, zei Vreugdevinder eensklaps: „Elze, we moesten toch eens zoo'n schatkamertje gaan bekijken, je weet wel, waarin de Vurige een zonnestraal verborgen had.

Je moet je eens indenken, wat een ontzettende kracht eigenlijk in zoo'n omhulsel geketend ligt. Zoo'n zonnestraaltje is een splinter van de zon. En heeft die niet alles gemaakt, de groote moeder van het licht, het leven, de adem en de vorm en ontworstelde zij niet aan de planeten haar hart van vuur, zoodat zij thans machteloos en onderhoorig om haar heenwentelen? Haar licht is als een tooverstaf die alles te voorschijn riep; het rijk der wolken, de zegenende en vernietigende winden, de woeste macht der waterstroomen, donder en bliksem! Dat alles tooverde zij uit de lucht. En uit de aarde deed zij opstaan de jaargetijden, met al hun gaven. En uit het menschenhart en den geest des menschen, wat al schiep zij daar? Ja! het was één groote bron van onuitputtelijke wonderen, die daar die Vurige, die Godenzoon spelenderwijs begroef en die hij tot een radertje inspon, dat al, zoodra het gevangen zat, begon te bewegen en te rumoeren.

Herinner je je niet Else, dat ik je verteld heb, dat reeds in den eersten nacht de kogels, de bouwsteenen van den Vurige zich verdubbelden?

En heb je toen niet even gedacht, hoe dat mogelijk was? Mijn kleine Else, als je dat goed begrijpt, heb je tevens een onvergetelijk beeld van de wording van het heelal en een sleutel voor veel raadselen des levens. Daarom moet je goed luisteren naar me.

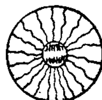
Hoe zagen de schatkamertjes van het eerste levensbegin er uit? Als een eenvoudig kogeltje. Ik zal het je laten zien." Toen

nam Aldebaran een drooge halm, die volkomen hol was, dompelde de punt in het zeewater, hield haar toen tegen de zon als een verrekijker en keek er door. Toen gaf hij die aan Elze, liet haar er doorheenkijken en zei: „Nu moet je zien door de ring van mijn vinger, die ik je hier geef en door deze riethalm.”

En toen zong hij:

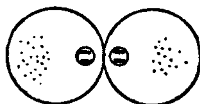
„Leven laat haar in u schouwen,
Om uw wonderen te zien bouwen,
Breekt uw hulsels en uw schalen,
Schoone slaven! zonnestralen!

Zie je wel, Elze, in het lichtschijfje, dien kleinen cirkel, die onophoudelijk om zichzelve heenwentelt? En zie je in dat binnenste die dichtere en veel kleinere vlek en een heel klein rond puntje, zooals een pit in en kers? Wacht even, ik zal je ’t eens voorteekenen. En toen nam Aldebaran weer een stokje en gebruikte het vochtige zand weer als een groote schrijftafel. Het werd deze teekening:

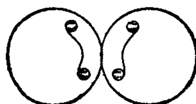

Dat, Else, is nu een zonnecel! Zie je wel, het lichaam van deze cel is fijngeaderd, in zijn kern zie je de wieg van het gevangen zonnedraadje, het opgerolde drijfraadje, de gespannen veer voor het geheele geheimnisvolle uurwerk des levens. Daarnaast zie je nog meer kleine zaadjes; dit zijn afgesprongen splinters van het stralenbundeltje. Deze splinters zijn van groot belang, dat zul je zien, want het zijn zaadkorreltjes tot veel kunstigs en waardevols. Wie nu het dekseltje van dit korfje, waarin dit alles besloten zit en wiens vlechtwerk je nog ziet, kon oplichten, zou iets wonderlijks zien. Hij zou de zonnebundeltjes zien uitbreken en hun armen uitstrekken.

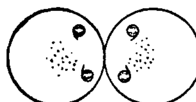
Zulke wondervolle kogels nu legde de Vurige bij zijn spel tegen elkaar. Ze lagen zoo, Else:

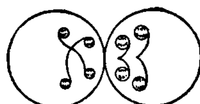
Van weerskanten schoven zij nu hun kleine wanden stuk, en toen dat gebeurde, kwamen zij tot een idée. Ik zal je dat idée even uitteekenen, Else! Zij verdeelden zich, in iedere kern, in twee helften en trokken aan de polen van hun cel zich uit tot een dunne spoel, terwijl zij voortdurend razend klopten tegen de wanden van hun cellen.

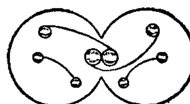

De beide spoelen braken nu:

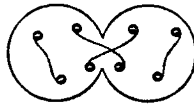

Bij deze breuk splinterden kleine stofjes van hun opgerolde veeren af. Nu deelden de spoelknoppen zich nog een keer en rekten hunne ketenen steeds meer uit tot ze tot slingers werden. Deze slingers begonnen te draaien en bombardeerden de plaats waar de beide cellen tegen elkaar aan waren gelegd; net zoo lang, tot de beide wanden braken.

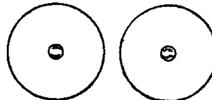

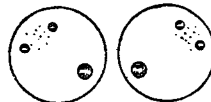
Toen omarmden de beide kernen elkaar in de opening en drongen in elkaars cel.

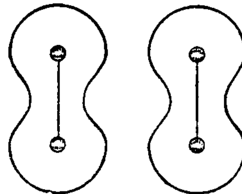
Hier versmolten zij tot nieuwe kernen, waarna de spoelen braken en de wanden der cellen zich weer sloten.

Nu waren het weer twee cirkels als te voren, maar zij hadden hun spanningskracht verwisseld en vermengd. Het gevolg er van was, dat er een nieuwe bewegingsrichting ontstond. Alle kluwentjes vervormden zich tot grootere bundels.

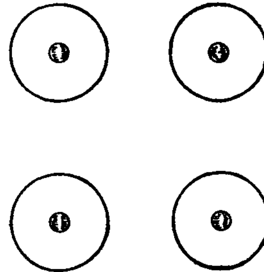

Die nu maakten dezelfde beweging der vorige slingers en ook dezelfde beweging van afsnoering. Zij trokken echter in hun beweging ook hun omhulsels mee.

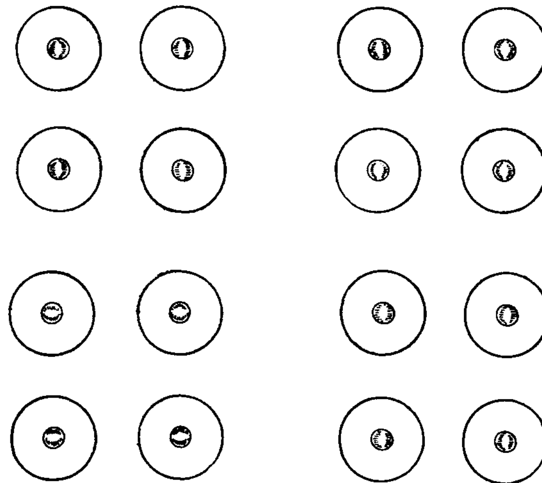

Eindelijk werden door hun dolle wentelingen ook deze

smaller en enger en scheurden tenslotte. Toen waren vier kogels uit twee ontstaan. Aldus:

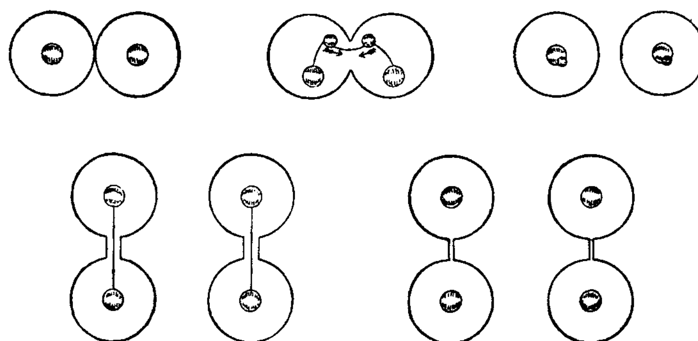

En ieder der vier kogels kon nu hetzelfde spel beginnen als tevoren, zoodat uit deze vier vervolgens acht, zestien, twee en dertig, vier en zestig kogels ontstonden en zoo voort tot in het oneindige.

Toen groeide elk dezer kogels uit tot hun oorspronkelijke grootte, daar zij ook nieuwe zonnestralen in hun netten konden opvangen.
Maar ook hun woning vergrootte zich, nam nieuwe kiezel-

kalk op in hun kamers en zoo gaat dit spel van bouwen, slingeren, verdeelen en grooter worden eeuwig door! eeuwig, eeuwig . . .
Opdat je 't goed begrijpt Else, zal ik nog alles even op het zand teekenen in regelmatige opéénvolging. Kijk dan:

Als je dit nu alles weer vergeten zult, Else — het is ook niet zóó erg als je dit vergeet — dan moet je toch probeeren te onthouden, dat de éène kern naar de andere kan gaan en dat dat de verdeeling veroorzaakt. Zoo'n zonnekluwen is te vergelijken met een Tooversleutel. Zij dringt in het slot van den gevangene, en ontsluit de veertjes, die het nieuwe leven in beweging zetten. Het leven slaapt in het nietigste ding als een betooverde zonneprinses; dan kust de vrije zwervende kern hem wakker en alle boeien breken en de bevrijde zon bouwt alle gestalten des levens op. Doet je dat niet denken aan het sprookje van Doornroosje, Else? De kus des ridders is de gouden sleutel der kleine zonnekern, hij verbreekt de hindernissen, hij heft den steen op en de spoel des levens weeft van het leven duizendvoudige tapijten en patronen. De lucht nu wemelt van zulke tooverstafjes, in alle wateren ruischen, ongezien, milliarden evenbeelden, en de aarde, de planten, de dieren en de menschen zijn allen dragers van deze geheime toovenaars.

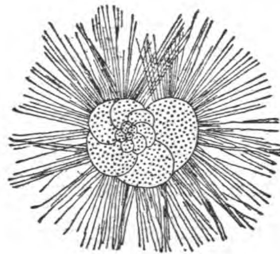
En nu zal ik je nog verder laten doordringen in de dooltuinen der raadselen, want, Else, je moet nog zooveel leeren zien om iets van het leven te begrijpen, of eigenlijk gezegd, alleen maar te bewonderen.
Vindt je het eigenlijk niet vreeselijk, dat daar een meeuw neerschiet naar een vischje en dat daar op een steen verscheurt en opeet? En vind je het niet wreed, dat alles op aarde op roof en vernietiging uitgaat? Verslindt het leven het leven niet om te leven? Zijn de planten, de dieren en de menschen geen roovers, die elkaar verscheuren en verslinden? Ja, kleine Else, zoo schijnt het! Maar met onze opvatting over die sleuteltjes des levens, zal ik je ook dit raadsel probeeren te verklaren. Want dan zul je het boek des levens anders gaan lezen. In het begin vielen de vormen van den vurigen zoon van God in de zee. Denk even aan het speelgoed des Vurigen dat God, gelijk met de ster, waarop hij woonde, verbrijzelde. Van de velden dezer ster viel het zaad op de stroomgordel dezer aarde. Er stak nog weinig vasteland uit het water op. Het bezielde dus schonk hij allereerst slechts in deze nietige vormen van onze zonnekogeltjes aan de glinsterende sluiers van het kolenkiezel. Dit was dus het eerstgeborene der zee. Door dit kleine rietbuisje, Else, in het licht der zon en door mijn ring nog vergroot, zag je zooeven zulk een kleine eerstgeborene, gestamd uit een geslacht van millioenen jaren. Deze cel kan zich bewegen als met kleine beentjes. Zie nog eens even goed.

Het celletje kruipt verder, gedreven door raderwerk der kern die haar vuurzieltje draagt. Lichaam en idée zijn hier in een zeldzaam kleine vorm dus vereenigd. Het zonnevlokje dwingt

zich zelve tot bewegelijkheid. In een onophoudelijken arbeid drukt het zich uit in de stof tot vorm en gestalten, want de zon heeft in zich het vermogen tot beelding.

In deze kleine radermolen maakt zich dus een kracht vrij, deze kracht verlost en verbindt de kristallen uit kiezelkool en kalkveeren en doet haar sappen bijten, terwijl andere stofjes in dit lichaampje zich uit weeke massa's verdichten. Dit lichaampje bouwt als 't ware een eigen woning en maakt zich een geraamte met de wil tot scheppende schoonheid. Zoo beeldt zich een vormloos kogeltje reeds om tot een prachtige ster. Door de openingen der kalkschalen stralen kleine fijne draadjes. Aldus Else:

De stof is bros en onbuigzaam. Hoe meer verschillend het bouwmateriaal is, dat ons zonnekogeltje in zich verwerkt, hoe vormenrijker wordt zijn uiterlijk. Want de kristallen der verschillende rotsstoffen der aarde hebben allerlei mogelijkheden tot splitsing in zich en de bouwsteentjes hebben duizendvoudige vormen. Zoo is de beeldende idée dus altijd afhankelijk van het materiaal, waarmee zij rekening heeft te houden. Hoe fijner de stof, hoe schooner treedt de idée te voorschijn.

Waar de idée met waterdroppelen arbeidt, maakt zij prachtige wolkenlegers en fantastische nevelsluiers. In de sneeuw maakt zij prachtige zeshoekige figuren, met lucht en water vormt zij schuim en branding en in kristallen maakt zij gloeiende kleuren, in den regenboog bonte sluiers van bloed.

In de eerste trillende kleefstof des levens vormt de idée de kiezelspangen om de kalk, zoo prachtig, als geen enkele goudsmid op aarde zou kunnen uitdenken. Zij maakt kruisen, kettingen, pantsers en allerlei wonderlijke waaiers uit zilveren draden. Kijk eens goed door je riethalm heen, Else, hoe schoon."

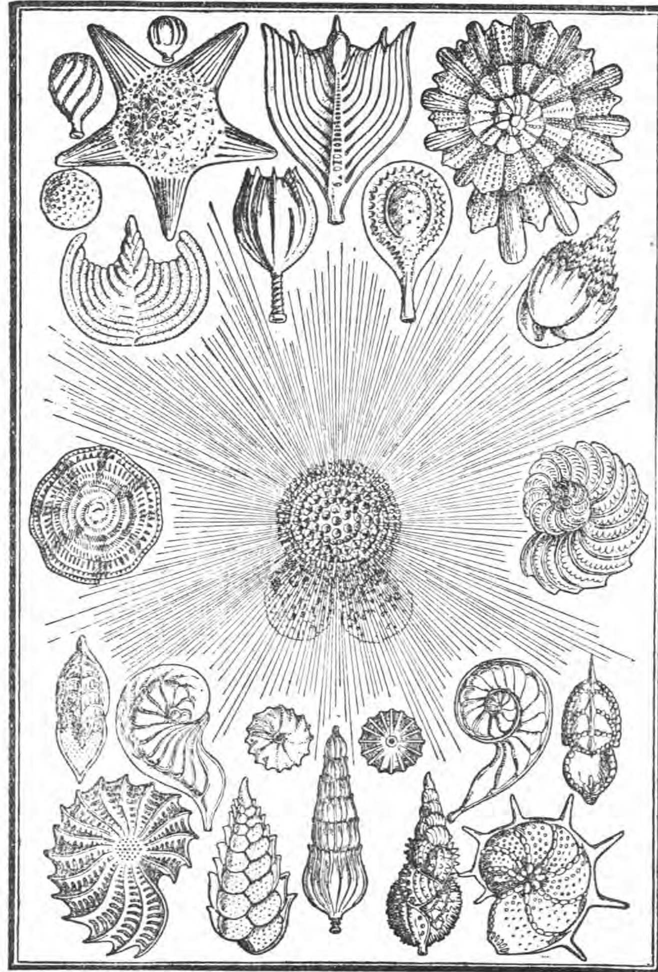
En toen liet Vreugdevinder Else weer diezelfde beelden zien die hij haar ook had getoond in de kalkgroeve. „En altijd door, Else, houdt zich het ééne wezen in stand door het andere, door zich aan elkaar te drukken door kernverwisseling en hoe meer vormen zich met elkaar vermengden, hoe beeldenrijker werden de wezens van aanzien en gestalte. Toen werd hun getal zoo oneindig groot, dat zij de zee bezetten als slib en zij verstikten in hun strijd om zuurstof, waarmee zij hun raderen konden doen bewegen. Hun milliarden verstikte lichaampjes zonken als een dichte sneeuw omlaag, maar door het gebrek aan adem dreigde alles te niet te gaan. En zie! De zonnevlokjes, naast de kern gelegerd, wisten raad. De splinters, die van de beweging der spoelen immers waren afgeslagen, ik heb je dit zoo pas verteld, deze splinters nu vonden uit, te leven van een tweede soort van adem, n.l. het koolgas.

Van toen af splitste zich de wereld van alle leven in twee groote legers. Het eene leefde van vuurgas het andere van kolengas.

De koolgaszaadjes namen van de zee de groene kleur over en zijn de stamvaders geworden van alle planten. Zie hier, Else, een prachtige Venus onder de planten, die uit de zee steeg en die eens de jonkvrouwelijke aarde met alle lentegroen, bloemen en bosschen zou sieren." En Vreugdevinder toonde haar een wier, een alg.

„De anderen echter, die nu genoeg vuurgas tot schepping in zich hadden, werden door talrijke veranderingen in den loop der tijden, dieren en menschen.

Maar dit is van beide soorten een langen weg, van de kleine groene alg, die je hier ziet, tot aan den eikenboom en van de

kleine waterpoliepen, die ik je juist liet zien, tot aan den mensch, een weg, Else, van millioenen jaren.

Maar we zullen eens over één der voornaamste wegen van vooruitgang wandelen, om te begrijpen, welke middelen de natuur bezit om al 't geweldige te bereiken.

Onthoud dit goed, Else, wat ik je zeg: „De nood heeft een vuist, die de vorm omringt. Zij is het, die de kleine polypen heeft gedwongen zich in kolommen te verzamelen, tot groote koraalriffen, waaraan de schepen zelfs stranden. Zij doet door haar hindernissen en stollingen steeds weer nieuwe krachten tot beweging en werking komen. Die krachten moeten dus in wezen reeds in cellen aanwezig zijn geweest. En wie zijn nu de bouwmeesters dezer nieuwe wegen. Dat zijn de kiemen.
Als oerwezentjes hun zonnebundeltjes afstaan, dan verliezen zij ook hun bekwaamheid, die ze reeds verworven hadden. In het begin van de vereeniging der cellen valt voeding en ieder ontstaan van nieuwe bewegings- en beeldingsorganen volkomen samen. Jelui menschen noemt deze vereeniging bevruchting. De wezens openen, terwijl zij zich ook door voedsel met elkaar versmelten, aan beide kanten hun kamers van beeldvormingen.
In deze beeldvormingsmassa, om het zoo eens uit te drukken, die, door eeuwige verwisseling des kernsplinters en bundelvlokken tot zeer veel in staat zijn, in deze massa dus, zijn de kiemen als alle mogelijke gestalten aanwezig.
Dieren en planten hebben zich door den loop der tijden tallooze malen verwisseld en met kiemen oververzadigd. Want die wonderlijke bundels sterven niet, zij worden nooit meevernietigd, maar het zijn zaadkorrels, die in alle deelen van het lichaam, voor reserve en tot beeldvorming worden aangekweekt en uitgezaaid.
Herinner je je niet Elze, toen we in de ingewanden van Frans voeren, dat je toen, in de wanden van den maag kleine witte bloedlichaampjes hebt zien opgehoopt, als een vloot van schepen, zooals die het kalk van je vaders groeve wegbrengen? Deze witte bloedlichaampjes wachten ook op een vracht en deze vracht bestaat uit de almachtige kernen uit de cellen van plant en dierenvoedsel, die de sleutels van het nieuwe leven in zich dragen. Die dragen deze kiemen dan naar de enkele

weefstoelen en zaaien, als de nood zijn vuist balt, hun levensverwekkers uit. Want iedere vaste cel slaapt en kan in geval van nood door een sleutel worden ontsloten. Dan wordt zij gewekt en herboren, evenals onze oercellen. Op deze wijze kan een wonde heelen. De zaaiertjes bevruchten de verscheurde cellen en zetten ze aan tot het maken van nieuwe verbintenissen en bouw van koraalstokken.
Als ik deze kwal doorsnijd, groeit iedere helft aan, ja zelfs uit ieder vierde deel onstaat een nieuwe kwal.
Voeding is dus niet alleen verwarming en verhitting, maar ze beteekent ook, het aanbrengen en uitdeelen van dier en plantenzaad, noodig voor de instandhouding van verloren gegane deelen.
De verschillen in gestalten en vormen zijn dus aldus te begrijpen. De vuist der nood heeft deze of die levensfuncties en beeldvormingen verwaarloosd om daardoor het begeerde kasteel der vorm, die zij wilde aannemen, te veroveren.
Op die wijze kwamen andere mogelijkheden, die gesluimerd hadden, tot volkomen ontplooiing.
Zoo kan de ademhaling door longen in de plaats treden voor die der kiewen, wanneer de dieren worden gedwongen op het land te leven.
De kleine waterpolypen eten raderdiertjes en kleine levende weefseltjes, die de zee doorzweven, de visschen eten weer de polypen en de visschen worden door de vogels uit het water gegrepen, de jager weer schiet de vogel neer. Zoo onderhoudt jij dus ook Else, al klinkt dit vreemd, door een oneindig langen kringloop heen, de kernen die eens toebehoorden aan de koralen. Met deze kalkbeeldende kernen maak jij je beenderen, groei je op en geef je weer terug, als ze breken. Zoo ook ontstaan je haren en nagels op het moment, dat de kiemen, die deze stoffen dragen, hun moederbodem vinden. Kortom, je lichaam is één groote woning van cellen, een huis van polypen, die allen hun doel hebben en die zich

vermeerderen door de aangevoerde legers der levenssleutels. Maar ook tot nieuwe vormen kan alles, wat is, weer uitgroeien, daar, door verloop van duizenden eeuwen, mensch, dier en plant door de vuist der nood wordt gedwongen mee te wijken. Ook schubben, zwemvliezen, ook vleugels zouden ontstaan, als de nood dit zoo wilde. Want je lichaam heeft al deze mogelijkheden in kern aanwezig. Je lichaam is dus een tijdelijk, wonderbaarlijk schoon, drijvend paleis op de eeuwige wisseling van de wateren der Goddelijke wil. En begrijp je nu, Else, dat het niet wreed is, dat het eene levende wezen het andere vernietigt? Dat is noodwendig voor de geweldige harmonische uitbouw. Het is alleen wisseling en niets, niets gaat verloren. Alles is één en de verdeeling bevestigt steeds die eenheid en de wisseling is het bewijs der harmonie.

Gij allen staat in dienst der algemeene gezamenlijke idée des levens.

Als je eens sterft, als je lichaam uitéénvloeit, Else, geef je de tijdelijke sleutels dus terug aan het eeuwige leven, aan de worstelende zonnestralen en help je, onbewust mee, tot den hernieuwenden opbouw van schoonheid en grootheid.

Je ziel nu regeert over deze sleutels. Zorg dat deze dus sterk blijft en groot. Deze ziel, Else, nu, heeft een andere reis te maken. De ziel werd in de schaal des lichaams geblazen, zooals God eens blies in het speelgoed der Vurigen. De ziel wordt geroepen in andere sferen, waar zij weer andere sleutels ontvangt. Waartoe Else? Dit weet de Goddelijke geest alleen, mijn kind.

HOOFDSTUK XXV

IK ZEG U: ARBEIDT!

Frans, die diep in zijn hart Else's beeltenis met zich meedroeg, heimelijk en kostelijk, als was ze een klein heilig iets, van het altaar genomen, Frans nu was in een wonderlijke stemming sedert den morgen, waarop hem Else aan het strand had gewekt.

Was het een ziekte, die hem doorsloop, was het zijn groeikracht? Het was of een groot heimwee door zijn leden trok en hem om het hart greep. Hij breidde vaak zijn armen in de lucht uit, als hij alleen was en zuchtte maar „Waarom?" Dan weer was het een gevoel, alsof hij toebehoorde aan de boomen, aan de zee en als hij de aarde openwoelde en haar metaalgeur rook, sprong een wild verlangen in hem op als wilde hij tegelijk leven en begraven zijn in haar diepten. En het was alles om Else zwevende, levende . . .

Vooral des avonds en 's nachts, als hij woelde in de duisternis, was het, of zijn ziel de dijken van zijn bestaan moest doorbreken om echt vrij te zijn.

In zulke stemmingen, die de mensch slechts eens in zijn leven volkomen voelt, en waarin men niet weet of men heldendaden zal doen of zich in het graf zal neerleggen om rust, ging onze visschersjongen dikwijls nog laat den nacht in en zwierf, zwierf maar.

Zijn ouders maakten zich vaak ongerust over zijn ingekeerdheid. Wat scheelde hij toch?

Maar zij lieten hem toch maar gaan en heimelijk bewonderden zij hem, en, zooals het bij ouders meer gaat, zij vergaven hem alles, omdat hij een deel van hen zelve was, dus goed.

De heroische gedachten van het kind was hun eigen springplank, hun eigen hernieuwde levensdorst. Zoo lieten zij Frans maar gaan en geloofden in hem en het lot.

Zoo sloop hij op zekeren avond laat om de tuinen, die achter

zijn huisje lagen en die uitkwamen op een stuk ongeploegd akkerland. Daar stond stil en geheimzinnig een groote vogelverschrikker en bewaakte het zaad. De nacht was zwoel en vaal en de maan steeg over de boschranden en stak een straal van mat licht in de klankborden der torens. Hing de klok daar niet? Waarlijk zij hing daar! Juist sloeg zij twaalf uur. Een killer wordende wind streek over de heggen en verwarde zich in de dennen. Dit deed een tegenstribbeling van stemmen ontstaan, vaag, ritselend. Ver over het land schreeuwde een nachtuiltje en vloog luidjammerend een vogel op, wier nest door een roofvogel gestoord werd. Recht door de takken viel een dood takje af, verdrongen door de vezels van een nieuw, en viel als lood.

Wat was dat in Godsnaam? Frans wreef zich de oogen uit. De vogelverschrikker bewoog zich. Met éénen ruk sprong deze van het knokige kruis, sloeg zijn jas af, wreef zijn cylinderhoed glad, streek over het wasbleeke gelaat met de handen, nam zijn stok, zette den hoed scheef en danstte lustig, als een uitgaand heer, over den akker.

Frans, stokstijf van verbijstering en schrik, keek het leege kruis eens aan, om werkelijk te zien of het leeg was. Ja waarlijk, het was leeg en ginds danste de danser, trippelend den akker af. Toen besloot Frans hem te volgen en hem den weg af te snijden, voorzichtig! Hij vloog door de tuinen heen, kroop door drooge sloten en kwam aan den anderen kant van den akker uit.

Nu zag hij het spookbeeld van voren aan. Het was een doodskop en tusschen de tanden stak een brandende sigaret. Een afschuwelijk gezicht, want de gloed verlichtte dezen kop met zwakke schijnsels en belichtte de oogkassen als grotten, waarboven men de bliksem ziet flitsen. Een eind stroo wapperde om den dunnen halswervel.

De verschijning boog ineens af, stak den weg over en verdween in het bosch. Frans, achter hem aan, volgde hem van

boom tot boom. Op eens bleef de gedaante staan, keek om, terwijl Frans achter een dikke eik staan bleef, ademloos. Dan draaide hij het knoestig stokje eens door de vingers, als een oud molentje zonder zeilen, en ging verder. En Frans volgde hem. De heldere maan wees zeer duidelijk den weg. Twee raven volgden ook of vlogen voor hem. Een paar wilde katten slopen over het pad, hun groene oogspleten fonkelden als karbonkels, zij bliezen, zetten een rug en vlogen een boom in. Wilde konijntjes sprongen op, maakten een dansje, met de ooren rechtop en vluchtten rap onder de varens weg. Ratten schoten naderbij, knorden en verdwenen, eekhorentjes duikelden spottend langs de takken en als de gedaante dichtbij hen was, zaten zij precies achter den stam gedoken. Er was geen geluid dan knarsen en knappen. Ineens stond de gedaante voor een groot slot en Frans achter hem. Waar waren ze? Frans wist het niet, nooit had hij dat huis gezien en toch kende hij elk boschhoekje. Een begoocheling?

Het was er feest, want, het licht scheen uit alle vensters. De dienaren ontvingen den vogelverschrikker zeer eerbiedig, namen zijn stok en hoed af en gaven hem een witte groote bloem, die de feesteling om zijn borst zette.

Deze bloem echter scheen een tooverkracht te bezitten, want plotseling was het haveloos uiterlijk van den feesteling geheel nieuw en schoon. Wel zag Frans, terwijl hij door een reet der ramen zag, dat dwars door deze kleeren heen, de geraamten der feestelingen zich vaag afteekenden. En het feest ving aan. Muziek brak los, alsof er een geweldige porceleinen vaas rinkelend neerviel in duizend scherven.

Een jonge edelvrouw was de dame van den zadenbehoeder. Toen, op een stiller moment, voerde hij zijn dame naar buiten en bracht haar tot een jonge linde, waaronder zij zitten gingen. Toen bukte de vogelverschrikker zich tot een kus. Maar de vrouw sprak: „ik ben het leven.” En de

feesteling sprak: „en ik bewaak het leven, opdat het bloeie." Een koekoek riep uit het lentebosch. Op dat moment schoof een hand hen uiteen en het bosch en de feestelingen en het slot waren weg.

Eenzaam wandelde de gedaante weer verder tot hij een open boschplek bereikte. Daar zaten in een metaalblauw licht wel zeven vogelverschrikkers, gelijk hij en over hun hoofden en handen duikelden de musschen, grauw en spottend. Zij zaten gehurkt om een granietblok en speelden kaart. De stemmen waren schreeuwend en hard en hard kletsten hun platte kaarten op den platten steen. Als één ronde was gespeeld, werd geld te voorschijn gehaald en het geld kletste als platte kaarten op den platten steen. Dan begon het spel opnieuw. Als één van hen geen geld meer had, bedreigden zij hem. Hij sprong op en liep tot den woudrand. Daar duikelde hij potsierlijk, hing zich op, sneed zelf het touw los en kwam terug met een zak vol platte zilverlingen. Die vielen hard neer op den platten harden steen. En het spel begon opnieuw.

Toen kwam een witte gestalte uit het bosch, zij sloop tusschen de spelers door en trok hen aan armen en jaspanden. De kavalier zag even om, schudde onwillig het hoofd, draaide zich om en speelde verder.

De gestalte sloop met neerhangend hoofd in het bosch terug en haalde haar gezellen. De kleine gezellen deden hetzelfde. Zij slopen naderbij, trokken hem aan mouwen en armen, tikten op hun schedels en fluisterden hen dingen in. De spelers speelden voort. Toen gingen de kleine gezellen met hun aanvoerdster heen. Één sloeg het van den toren; zwaar als een hamer viel die slag neer op den steen, zoodat alle geldstukken verbrijzeld werden en als snippers in de lucht verstoven. Het vizioen was over.

Weg waren de spelers. Nieuwsgierig ijlde Frans terug naar den akker. De vogelverschrikker hing daar net zoo, voorover, gekruisigd en de wind speelde met de frakflarden en maakte

harde muziek in de glasscherven, die hingen aan stokjes, flesschen en geleegde kruiken.
En de wind zong daarin een lied, zachtjes en wonderbaarlijk.
En duidelijk verstond Frans deze woorden:

Hier sta ik! Zie den armen mensch!
Gekruisigd aan zijn armen wensch.
En al wat hij bezit vergaat,
tot aan den mag'ren ruggegraat
Hier sta ik en mijn schim doolt weg
Ik maak de angst in hart en heg,
Ik wandel over 't duistere veld
gelijk de zot, die dorst naar geld,
Ik ben de dood, het geld dat glanst,
De waan die naar de liefde danst!
Ik ben de nooit verzaadde dorst!
Het leven sterft aan mijnen borst —
De Godheid heeft mij hier gesteld,
gelijk een wachter op zijn veld,
ten spot en hoon. Gekruist, gewond,
raakt zelfs mijn voet niet aan den grond.
Het eenigst, wat mij viel tot loon
is, dat ik zie de bloemen schoon.
En ik verkondig door mijn schade:
Gaat heen en arbeidt stil als zaden.
En dit is: wachten op genade. —

En toen Frans dit gehoord had, viel zijn hoofd zwaar op zijn arm en hij dacht, dat hij insliep, maar hij werd wakker. Hij had gedroomd.
En toen hij den volgenden morgen den voet op de spade zette en den loggen grond keerde, was het of het uit alle voren kreet en juichte „arbeid! arbeid!"
En de zon scheen over het land, als het gelaat van Elze, diep, diep over zijn warm hart.

HOOFDSTUK XXVI

HET GEHEIM ALLER BLOESEMS

Else en Aldebaran zaten op een grooten veldsteen, dichtbij een korenveld, welk's aren vol waren opgeschoten en als een zee van kleine goudvanen op de winden wuifden. Tusschen de halmen spiedde een blauw oog, hier en daar, het was een heldere korenbloem.

En Vreugdevinder begon te vertellen: In de zee leefden eens twee koningskinderen, zij heetten roode en groene Melusine, daar ze zulke wonderlijke oogen hadden, waarmee zij tusschen koraaltakken en gezonken schepen, neervallende schatten en gestorven lichamen konden schouwen. Zij kustten schippers en visschers ten doode en al wat zij vonden hingen zij aan de kanteelen van hun burcht op. Dit kasteel lag wijd gestrekt over den zeebodem en duizenden arbeiders werkten er dag en nacht aan, want de koning had bevolen, dat nog in het jaar, waarin deze vertelling speelt, de toren in de bovenwereld moest uitsteken.

Daar de arbeiders onophoudelijk aan den arbeid waren en ver weg van hun vrouwen, zoo gebeurde het, dat de kunstslijpers en kiezelsnijders uit het naburig rijk het hof maakten aan hun verlaten vrouwen. Op zekeren dag zelfs ontvoerden zij de vrouwen en brachten hen naar het gebied van den koning der zeesterren, aan wiens grenzen groote rotsen en monstervisschen de wacht hielden. Zoo waren dus de koraalarbeiders zonder vrouwen en spoedig dreigde een opstand uit te breken. Want daar de vrouwen weg waren, verarmde het volk spoedig. Een groote hongersnood ontstond en de machines, die uit het water de ademlucht moesten wegdrukken, hielden op met pompen. Een groot sterven viel over het onderzeesche rijk. Toen kwam de koning, die in moest grijpen, op een vreemde maar wijze gedachte. Hij zond zijne beide dochters, de roode en de groene Melusine, met een

groot gevolg naar de oeroude Neb-El-Sad, die de moeder is van alle waterkoningen en beval hen dat zij aldus moesten spreken:
„Onze vader Polyp, zendt ons uit, gij kent hem, hij is de koning der koraalriffen! Ons rijk, o moeder aller wateren, ons rijk is in gevaar. Al onze vrouwen zijn ons ontroofd. Alleen wij zijn overgebleven. Wat moeten wij doen moeder?"
En de moeder aller waterkoningen sprak aldus:
„Laat alle pages van uw vader komen en zoek dan die met roode en groene vischoogen er uit. En zend dan alle anderen naar mij, want ik zal hen in mijne dienst nemen. Gij echter deelt den adel der koralen op de wijze, als ik aangeef en elk uwer stijgt met uw gevolg op het strand. Daar kiest gij U de waardigste minnaar. Neemt hem als Uw man, grondvest een rijk van koralen, machtiger dan ooit te voren. Vaarwel."
„Ei", dachten de prinsessen, als ze op den terugweg naar huis waren, „dat zou al te prachtig zijn, een vazal trouwen, ons vaderland verlaten ... neen dat is te veel verlangd van Neb-El-Sad."
Zij weigerden voor den koning te verschijnen en te doen wat hen bevolen was. Maar het was onder het volk bekend geworden, wat de oude koningin tot heil der staat had bevolen, en omdat de koning te zwak was om de weerstand der Melusinen te breken, stak het volk de hoofden te samen en deed wat Neb-El-Sad had bevolen.
Zij scheidden zich dus af naar de kleur hunner oogen in twee groepen, een roode en groene groep. En deze beide groepen bevalen zij hun koningin met geweld te ontvoeren en weg te vluchten. Als er nieuwe koraalpolypen op het land gegrondvest waren, moesten zij in het vaderland terugkeeren.
En zij zijn nooit teruggekomen, maar de oude moeder der wateren had wijs gesproken. Er zijn koraalstokken op aarde, maar anders als men dacht. Want enkele kleine koraalcellen der rood-oogigen kwamen na vele omdoolingen tot stichting

van den koraal, den bloedigen koraalrif „mensch en dier" en die der groenoogigen tot „planten, struiken en boomen."
Hier hield Aldebaran op, streek eens met zijn hand over een bloem heen en zei teeder en geheimzinnig: „lieve Elze, ook deze bloem hier is dus een koraalrif. Want tallooze cellen, die je ook in het lichaam van Frans hebt gezien, hebben zich hier sierlijk verheven tot zuilen, buisjes en weefsels en hebben ook deze plantengestalte opgebouwd, waarvan de alg in de zee al het vermoeden uitdrukte. Hun voorbeeld was de koraalrif onder water, waarin ook vele gelijksoortige polypcellen, de één bij de ander gevoegd, den rif bouwden.
Even ontzaggelijk als de vertelling was der beek, even ontzaggelijk is het verhaal der koralen en Elze, even waarachtig en werkelijk. Staan op den bodem der zee niet de koraalstammen en boomen, even geweldige reuzen, als op het land? Het rijk der planten ontplooide zich dus naar het voorbeeld der koraalriffen in deze gestalte, zooals het rijk der dieren tot een cellenstaat kwam, als van het enkele wezen. Uit vele enkelen beeldt zich reeds een hoogere eenheid, waarin de enkele niet veel meer van belang is.
Zoo is voor den troon des Eeuwigen, de enkeling een wonderschoon kunstwerk, bestuurbaar, behandelbaar en de liefde waardig, maar de massa is een machtige maar gevaarlijke eenheid, dikwijls een koraalrif, waartegen het heerlijkste kan stranden, dikwijls ook een neerruischende lichtwolk, die alle zegen brengt in één geweldige storm.
Zoo zijn planten, dieren en menschen gemeenschapswezens, die zich beelden uit enkele wonderlichamen, waarover wij reeds eerder gesproken hebben, waarin immers zonneraderen van den Vurigen drijven. Deze zonnelichten zijn echter verschillend bij dieren en plant. De roode Melusinen gaven dier en mensch het licht der roode bloedlichaampjes als erfenis mee en de groene Melusinen gaven hun groen licht aan de planten. Beiden drijven hun kleine spoelen door het vuurgas

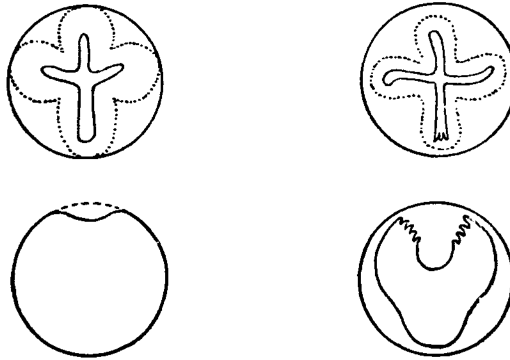
des levens, maar de diercel ademt vrij den zwevenden vuuradem der lucht in, terwijl de plantcel heeft geleerd, het eerst te bevrijden door verwisseling met het koolgas.
Daarom Else, weet je nog wel, moest je, toen we onder water gingen, eens een dennetak meenemen, om de stad van barnsteen te zien.
Kijk eens, Elsekind, hier staat een klaproosje, de koraalstok van een klaproos. Je ziet een worteltje in het zand, een smalle steel en den vuurkroon daar boven. Die bloem is uit drie blaren opgebouwd, wortelblad, steelblad en bloemblad. De oude grijsaard, die ons zoolang over de kleuren heeft gesproken, heeft dit gezegd: „Iedere plant vervult een grondgedachte van een heilige bladerdrieeenheid. Volgens dit plan van drieeenheid zegt hij is iedere plant gebouwd.
Je weet, Else, dat deze drieblader-stijl nog niet het beeld der oervorm, de kogel, beteekent. Er kan echter wel later een nieuwe wijsgeer, een zoon des lichts en der natuur komen, die zegt: „Het dier begint, bij de omstulping der buitenhuid, met den maag."
En hij zal komen en vele aanhangers hebben 1).

Astra heeft ons geleerd, dat beider oervorm en begin de cirkel is. Het plan echter is alles. De cellen leveren overal het beste bouwsteenmateriaal; zij hebben naast hun broedercellen in den koraalstok, de dieren, toch eenige bijzonderheden erbij. Ziet hier.
Om te beginnen bij de teekeningetjes, die ik hier in het zand

1). Inmiddels is dit ook bevestigd en tot stelling gemaakt door den geleerde Haeckel.

heb geteekend, de planten hebben schijnbaar geen maag, want de uitstulpingen van den cirkel, die tot hun oervorm leidt, beelden geen of slechts bij uitzondering een spijsverteeringsorgaan.

Er zijn planten, die een bladmaag bezitten, waarin zij, als roofdieren, vleesch tot zich trekken en verorberen. Bij deze planten zijn de blaadjes veranderd tot grijpklauwen en hun huid dient tot maagwand, die evenals een maag, met zuren het voedsel verteren. Maar de wetenschap zegt daarvan: „dat is slechts uitzondering" en meester Piepkorn heeft deze theorie er met zijn stok in gebombardeerd, niet waar? Ik heb dat eens gehoord en moest inwendig hard lachen, Else. Ik zeg je, Else, geloof dat niet en nooit, want het is niet waar.
Alle planten eten het levende, evenals het dier en de mensch. Het is niet waar, dat zij alleen van steenen, zand, aarde en lucht, van stikstof, een beetje fosfor en koolzuur kunnen leven. Zij hebben de sleutels des levens noodig, de zaaikorrels, die den grooten kringloop maken en eeuwig nieuwe deuren openen, evenals mensch en dier. Geen wezen kan leven kweeken uit aarde of gas. De hand des Vurigen heeft weliswaar schoone speeltuigen vervaardigd, maar door de wil des Eeuwigen vader kwam echter het leven in hem. Het leven heeft zeker

een mechanische zijde, maar ook een goddelijke, vergeet dat nooit, Else.
Wee dengene, die meent met rekenvoorbeelden en cirkel, met passer en liniaal het leven uit te kunnen meten en rekenen en bewijzen. Dat is een vergeefsche moeite, dat is de eeuwige Sisiphus-arbeid!
Daar het oog slechts de zon ziet, omdat men het zonnige in zich heeft, Else, kan men God verstaan, als men het goddelijke in de ziel draagt. De goddelijke geest komt over hen, die rein van hart zijn, de reinheid heeft een kenmerk, ze heeft fantasie. Dat is de grootste schepping, de grootste daad, het reine ontvankelijke menschenhart! De droomen van een goed hart zijn geheiligd. Wie deze laat verkommeren, heeft groote omwegen te maken en nooit bereikt hij de goddelijke wijsheid. Het grootste wonder is wel dat het leven nooit uit iets anders dan uit het leven kan groeien. Als geen mensch uit leem en aarde kan worden gekneed zonder Gods adem, zoo kan ook geen alg uit zand ontstaan, zonder het geheim der levensvonk. Het leven zou zich nooit in stand kunnen houden, als het voedsel geen levenskiemen droeg, die elk der cellen weer nieuw kon bevruchten en herstellen en opbouwen. In het verloop van zeven jaren, Else, is het gansche lichaam veranderd en verdwenen, het is totaal omgebouwd en al het andere is weer verwisseld door andere vormen.
Waarvandaan komt dan het zaad? Uit de warmte van het voedsel? Uit de arbeid die de verteerde deeltjes verrichten?
Laat ik je dat eens vertellen, Else!
Onze sleutels, waarover ik je zooveel zeide, zijn noodig om het akkerland te bezaaien, dat eeuwig levensdorstend naar bevruchting verlangt. Het is hetzelfde, of uit deze bloem nu een nieuwe kiem schiet, als het zaad op de kelk valt en daarin dringt, of dat zij, als moeder eens een kind baart uit de kelk van je schoot, als je hart bevrucht is.
Evenals alles, je haar, je heele lichaam in alle onderdeelen

naar vernieuwing en geboorte zucht, zoo ook zucht de moederschoot om de bevruchting. De kringloop des levens van mensch tot mensch is dus dezelfde als die van het water, het licht, de gassen.
De klaproos, die hier voor je staat, is rood, vurig en lokt. Ze lokt vlinders en kevers tot zich, op wier vleugels het zaad hangt, dat een nieuwe bloem des vuurs doet oprijzen, of het hangt op de onzichtbare vleugels van de wind. De bloem ontvangt het zaad vlekkeloos en onschuldig. De liefhebbende ziel, die ontvangt, is eeuwig onbevlekt. En het symbool van de zeer rein liefhebbende ziel, die God verlangde, is de moeder van Jezus, zij heet de Onbevlekte. Maar ik zeg je, Else, elke ziel die liefheeft, ontvangt onbevlekt en blijft onbevlekt. En elke geboorte is maar een klein simpel voorbeeld van de groote liefde, die heel het leven ademt.
De voeding, het opnemen van voedsel, kan men noemen, de liefde van het al tot het al", en de liefde van den man tot de vrouw kan men noemen „de liefde tot den enkelen om het al."
Men zal wel een beetje lachen, Else, als je later de menschen vertelt, dat het eten, dat vaak lijkt op roof en moord, de grootste liefde in zich draagt, zooals ik je dat uitlegde. Daarom is het ook zoo dwaas niet als de mensch bidt en dankt voor het eten.
En, Else, vroeg Vreugdevinder ernstig: „welke vlinder mag nu de papaver van jou hart eens omdartelen en rusten op den bodem der kelk, met sidderende beroering?" En Else antwoordde niet, maar in haar zong het „Frans, Frans alleen."

HOOFDSTUK XXVII

DOOD IS MAAR MENSCHENWAAN

Elze en Aldebaran zaten weer eens op een avond samen bij een oeroude eik, die zijn lange schaduwen voor hun voeten uitstrekte en waardoor de late zon goudvlinders liet heendartelen op den uitgezongen wind.

„Wat is het hier mooi, Vreugdevinder!" zei Elze plotseling, „kijk toch eens. En de hemel is zoo prachtig. Je moet je daar boven toch wel heel gelukkig voelen. Vreugdevinder, je bent zoo stil vaak, alsof je reeds half van me weg bent. Je bent lang niet zoo blijmoedig meer als vroeger. Kijk toch eens, Vreugdevinder. Daar rechts ligt het kleine kapelletje in den hollen weg, daarachter de korenlanden in prachtige vierkante kleurpartijen. En dat water, o Vreugdevinder, dat wonderlijke water, waarover de meeuwen heengaan en waarop ze zich laten neervallen in de verte als droppeltjes kwikzilver. En de stilte, Vreugdevinder, de stilte, dat is misschien wel het schoonste! En over de stilte die hemel heen, o Vreugdekind, hoe heb jij me de vreugde doen vinden van het verrukkelijke onsterfelijke leven! Altijd zal ik het diep beminnen, geloof me. Ik ben zoo blij, het is of ik loop op de winden en zweef, zweef zooals jij.

Aldebaran zweeg.

„En, Vreugdekind, vertel me eens, hoe oud kunnen de menschen worden? Wel honderd? En kan er niet eens één vergeten worden? He, ik zou die éène dan wel willen zijn. Maar, o nee, want hoe alleen zou ik me dan voelen!

Vreugdevinder, hoe oud is deze boom wel?"

En Aldebaran, uit zijn diep gepeins opgewekt bij het klaterend gebabbel van Else, zei:

„Die eik? Die zag de scharen van Napoleon om hem heen trekken. Hij zag hier schepen landen die Gustaaf Adolf's lijk naar dit eiland droegen, die zag de goddelijke torens van

Vinetas nog ginds in het Oosten blinkend. Aan zijn voet zag hij veel leven kiemen, bloeien en inéénstorten en opnieuw weer opstaan. Hij zag moerassen wegzinken en weer opduikken, hij zag vogels vermoorden en vervolgen door gieren, hij hoorde den kreet der ontzetting en des verlangens. En toch, op zijn lange leven rust nog geen vluchtig vleugje van den eeuwigen tijd. Ik weet nog een cypres in den hof der madonna del Tule bij Caxaca in Mexico, die is 6000 jaren oud. Twee duizend malen en meer kan deze eik jaarlijks opnieuw bloeien, en er zijn landen en andere boomen op de aarde, waaraan heele menschentragedies; heele geschiedenissen vastgroeiden. Zelfs het mos aan hun stammen is eeuwenoud.
Hoe ongelijk lang dus is het leven verdeeld voor de aardbewoners, hè Else? Er zijn planten, die niet ouder worden dan een mensch en er zijn ook planten, die, zoodra zij leven, ook weer sterven. Er zijn bloemen, die eenmaal of zelden bloeien. Ginds fladdert een vlinder en ginds zweeft een vlieg van éénen dag. Zij leven zes uren. En sommige hunner eigen larven leven meerdere jaren in het water.
De bijenkoningin draagt drie jaren haar kroon. Haar prins, die het sterkst van allen was en het hoogste vloog, reikte haar de sleutels des levens over in zijn bruidsvlucht, was één oogwenk haar meester en gebieder, bevruchtte haar in de vaart naar boven en tuimelde daarna dood neer ter aarde.
Vele geliefden — die vleugels dragen — weten het niet dat zij, tegelijk met hun omarming, den dood omhelzen en zij slapen van geluk in, om nooit meer te ontwaken.
De vrouwen der mieren worden 15 jaren, hun mannen sterven reeds heel jong. En geen enkel mensch wordt even oud, als hij toch tegelijk met zijn broeder geboren is, of bij toeval Elk sterven weer is anders bepaald.
Het paard kan veertig jaren worden en den mensch dienen. Maar zie je niet in zijn oogen een droefenis en verlangen, als droomde het van de steppen, waarin het eens met tienduizend

anderen ronddaverde? En jelui menschen? En wij arme hoogere geesten? Ach Else! vraag niet, wat is de dood en wat is leven en waar eindigen of beginnen ze?
De menschen lijken op waterdragers, die naar den stroom gaan. Zij heffen hun emmers omhoog en houden hen hoog in de lucht en roepen, „Zie hier is het leven, ik heb het hier, zie het, en wat er niet in is, maar weggestort, dat is de dood." O! gij blinde waterdragers, gij, die verblind zijt door den blinkenden emmer!
Het leven is daar links die Oceaan, die van de bergen komt en de dood is die Oceaan, die daar de zee beeldt. En beide zeeën gaan samen opwaarts. In dien eenen emmer heft ge een klein beeld van hen beiden tesamen.
Het leven is een tijdelijke poort, een doorgang, een net, waardoor het water der eeuwigheid stroomt.
De menschen zijn te vergelijken met een kostelijk kristal, waarin de stralen tijdelijk breken. Zij verschijnen en gaan door het lichaam heen, de mensch zelve gaat door het lichaam heen, legt dit af en gaat verder. Hij is slechts als één die in een kelk gevonden is en beeldt deze. Terwijl hij deze kelk beeldt, weet hij het niet eens.
„Breekt den tegenstand", sprak God tot hen, en wordt mijn evenbeeld, het zegel mijner droomen". Ja waarlijk, Else, idee en het aanwezige, dat is God en de duisternis. Zij worstelen met elkander. Zie, hoe prachtig is de wereld, waar deze zege reeds is bevochten. Zie alles aan, hoe ontzaggelijk schoon, hoe prachtig is alles, niet waar, Else, je voelt dit immers ook?
In het kleinste ding, in het voor menschen vaak verachtelijkste, in het verhevenste en het hoogste beeldt de idee met de hand der schoonheid. Deze geest heeft millioenen jaren reeds geschapen en het onbuigzame gekneed tot vorm en was reeds millioenen jaren lang op weg naar jou, Else. Hij gaf je je oogen, opdat je het zoudt aanschouwen, hij gaf je ooren

om de idee te hooren zingen, het tastgevoel in de schoonheid met blinde oogen nog te kunnen vinden en eindelijk gaf hij je je hart, opdat je dit alles zoudt begrijpen. In de hersenen van den mensch schiep hij de teedere harp des verstands, waarop hij reeds millioenen jaren speelde, maar die je eindelijk leerde verstaan, opdat je God zoudt erkennen in je heilige oorsprong. En geloof je nu, Else,dat deze harp, die na zooveel eeuwen is opgebouwd, ontstaan is uit puin en woeling van duizenden variaties en die eindelijk samengevoegd is en gespannen, zoo opeens kan breken en stom zijn? Neen, Else, ik geloof dat de harp, bij sterven, alleen vrij wordt gemaakt. De harp mag vergaan desnoods, de liederen klinken door. Deze liederen vinden nieuwe snaren om te doen zingen, wat ze verkondigden en ervoeren in het menschelijk leven. Het leven is immers een echo van al het voorbije leven!
Ik zeg je nogmaals, Else, geloof niet aan den dood, de dood is slechts een verwisseling van woning. Je onsterfelijke ziel kan zich, van je lichaam gescheiden, hoogere speeltuigen zoeken.
Eindeloos terug gaat de weg des levens en eindeloos naar voren. Ik heb je al eens meer gezegd, Else, dat ook het ruwe, onbuigzame aanwezige, de stof, de levenskernen van het louter lichamelijke, hun kringloop hebben? Geen ietsje kan daarvan vergaan, en de ziel dan, die heilige kristalspiegel, waarin de idee zich kaatst, zou verloren gaan?
Neen, Else, dood is een menschenwaan! Waar was ik zelf eens, Else?
Nu ben ik een sterrengeest, die een wereld moet doen verstaan met hoogere zintuigen. Daar op die dubbelzon van mijn ver rijk, dat men Aldebaran's rijk noemt, ben ik de Godheid, ik, de idee, ik de kunstenaar, die naar mijn kunnen, de vorm en de inhoud moet bepalen. Ook ik heb wezens gebouwd naar mijn evenbeeld, maar uit reiner en lichter stof dan jelui lichamen. De harp hunner geest is een gloeiend weefsel.

Door de loop van millioenen jaren werd ik ook een menschenkind en tot een sterrenvorst.
De weg van voor ge mensch werd, is stikdonker. Wel bliksemen nu en dan nog herinneringen op, maar vaag en ver, want van elke harp blijft een klein beeld over in het nieuwe lichaam.
Het nieuwe lichaam is als een geweldig slot, dat oprijst van toren tot toren, al hooger, maar het rust op de vaste fundamenten van het verborgene, geweest zijnde. En steeds duidelijker wordt bij het stijgen van onzen geest de herinnering aan het voorbije.
Zoo weet ik, Aldebaran, nog wel, dat ik eens een kleine Indische knaap was, die met Hindoe-kinderen speelde, die slangen liet dansen en goocheltoeren verrichtte op marktpleinen en koningsburchten. Eens nam een oud man mij bij mijn hand — was dat een voorbestemming of een noodlot, ik weet het niet — maar hij voerde mij in een groote troep zigeuners, Egyptenaren, Arabieren, zwaarddansers, koorddansers en slangenbezweerders. En er waren schilders, beeldhouwers en kunstenaars bij hen en muzikanten met allerlei vreemde speeltuigen. Zij trokken naar het Gotenrijk, naar Italië. Wat lokte hen daarheen? Was het gouddorst, zucht naar winnen en roem, of was het de voorbestemming, dat alle kunst, als een regen van zaad over Italië moest komen.
Eens waren wij vergaderd voor de tent van koning Teja, den laatsten Gotenvorst.
Een diepe treurnis en vergankelijkheidsdroom hing over deze resten van een eenmaal groot volk. Zij waren op de laatste schans gedreven door de rondom aanrennende vijanden. Aan den voet van een vulkaan, waar lavamassa's en bazaltblokken natuurlijke torens hadden gebouwd, die er uitzagen als hunnebedden, zetten zij zich neer tot een uiterst verweer.
Ook onze troep was hierheen gevlucht en zat daar gevangen. Maar Teja was goed van hart en zorgde voor een vrije aftocht.

Al mijn stamgenooten trokken weg. Ik niet, ik bleef.
In het kamp was een kind van den hertog Bathus, Baltharis geheeten, dat mij eens zag, terwijl ik op een bamboeriet mijn kunsten uitvoerde en vrij op mijn hoofd in de lucht wandelde. Toen ik weer op den grond terugkwam, klapte zij mij hartelijk toe, wenkte mij en legde de ijzeren ketting van haar broeder om mijn hals heen. Toen werd de liefde in mij wakker voor haar en gloeide tot vuren omhoog. En op een keer, toen de goochelaars waren weggetrokken en zij mij zag tusschen de soldaten der koninklijke lijfwacht, vroeg zij mij:
„Waarom ben jij niet meegetrokken met je makkers?"
„Ik kan het niet zeggen."
„Ik wil het weten. Spreek, of ik ken je niet meer."
„Ik bleef om U, hertogin."
„Wat wil je van mij?"
„Niets."
„Waarmee kan ik je dan van dienst zijn?"
„Met niets. Ik wil slechts de uwe zijn, daar ik U lief heb."
„Je zult met ons sterven, als je niet gaat."
„Ik ben bereid. Maar moet ik dan sterven, Baltharis?"
„Ja, koning Teja heeft wel voor de vrouwen vrije aftocht bedongen. Maar niemand is gegaan, noch vrouwen, noch kinderen, noch jonkvrouwen."
„Is vluchten onmogelijk?"
„Vluchten? Waartoe. Als onze heldenbroeders en vaderen sterven, waarvoor zullen wij dan leven?"
„Om een nieuw rijk te grondvesten."
„Waarvan?"
„Van mijne liefde."
„Is die zoo rijk?"
„Ja, hertogin! Ik draag in mij de kunsten van geheel het Oosten en zijn wetenschap der geheimen. En gij, trouw Gotenkind! Aan ons is de wereld."
Toen begon zij te weenen en zij duldde het dat ik haar blond hoofd troostte aan mijn naakte borst.

„Ik ben zoo bang voor den dood," sprak zij langzaam, „ach het moet zoo grauw zijn, het niets! zoo kil."
„Wie weet, dat hij moet sterven, moet wijs zijn.
Zijn wij vlinders, die slechts uren dartelen en dan sterven? Ik ben moedig en heb een hoogen zin tot leven in mij. Wij willen gelukkig zijn. Het is niet ver meer van den dood af, thans, Baltharis! Kom."
Toen sprong zij op en zei: „wees te middernacht bij den offersteen. Ik wil niet sterven zonder kus. Zij drukte mijn hand en was verdwenen. Dit weet ik alles nog zeer duidelijk, Else.
De avond kwam. De klokken dreunden tot strijd, de klaroenen werden gestoken „Naar de poort, naar de poort!" kreet het, „de Romeinen komen aan!" De poort werd verdedigd. De koning ging vooraan; met hun lijken verstopten zij de poort tot weer. Maar de Romeinen sprongen over de versperring en zij vlogen met korte zwaarden en kleine schilden in de rotsburcht.
Ik had meegestreden, speren aangereikt, steenen aangerold en bloedde aan mijn voorhoofd. Toen stormde ik naar Baltharis. Zij liep het krijgstumult tegemoet als een witte vlinder het vuur. Men trof haar in den hals. Over haar bloedend lichaam stortte ik mij neer. Toen wist ik niets meer af van mijn menschenleven. Maar alle phasen, die ik daarna in mijn lichaamloos zijn doorschreed tot nu toe, ken ik nog. Het is als een trap van leven tot leven, een lang pad van licht. Toen kwam ik terug op aarde. „Baltharis, jij bent het. Jij gelijkt haar. Toen op een dag herkende ik U, mijn Goten lief mijn bruid! die zich geven wilde aan den armen Indischen jongen! Baltharis — ook jij bent veranderd in dien langen tijd — en sinds ik je herkende, Else, mijn Baltharis — ben ik bedroefd — ach Baltharis! Ook de geesten kunnen lijden. Ik gaf mijn sterrenrijk voor jou. Maar, thans, Baltharis, zal je de liefde ontvangen. Geen Romein zal meer zijn doodswolken doen rollen tusschen een laatste moment van geluk

en den grooten nacht. Want nog altijd zijn de draden van je lot in Aldebarans handen, in de hand van Vreugdevinder."
Woordenloos gingen zij dien laten avond terug. Aldebaran legde zijn arm om haar hals en zij streelde dien, wonderlijk . . .
Voor haar huis stond Elze's moeder en riep: „Else, Else . . . denk er aan. Frans wil afscheid nemen."
En Aldebaran gaf den scheidenden jongen een zegen en ging alleen in het woud en schreide dien nacht en dan daalde hij af in de kalkgroeve en zocht zijn arme zuster Astra . . . en het was doodstil op aarde.

HOOFDSTUK XXVIII

INTERMEZZO

Al enkele weken was Frans nu weg. „Naar de stad, om wat te leeren!" Dat was het eenige antwoord, dat hij zijn ouders had gegeven op hun herhaalde vragen, waarom hij het ouderlijk huis verliet. Hij had het toch goed thuis, vader en moeder hielden toch veel van hem? Waarom dan weg in de groote wereld, vol gevaren? Maar Frans was toch gegaan, vastberaden en overtuigd dat hij goed deed.
Hoofdschuddend hadden de oudjes zich toen bij het voornemen van hun halsstarrigen, maar lieven zoon neergelegd. „Ga dan maar en God zegene je," hadden ze gezegd en moeder was 's middags na het vertrek aan het venster gaan zitten en had twintig malen haar steken geteld en was dan weer begonnen. Zij keek over de haven en de zee en ze drong de tranen terug, die warm opwelden en zich telkens groot lichtend in haar oogen opdrongen, zoodat zij alles wazig zag. En vader was zeer zwijgzaam en wat knorriger dan gewoonlijk. Of hij tranen gestort had, dat weet God en de zee alleen, want hij was weggezeild en pas laat in den avond wierp hij de touwen om de havenpalen. De eerste brieven van Frans werden uitgespeld en met een vergrootglas bekeken. Dat was eigenlijk de eerste ernstige litteratuurstudie, die de oudjes maakten. Met vreugde hoorden ze dat het Frans goed ging, dat hij met zorgzame menschen was en dat hij zijn werk prettig vond. En Frans wilde mijnwerker worden en wie weet, misschien wel mijn-ingenieur. Hoe was Frans daar eigenlijk toe gekomen?
Och, eigenlijk van zelve, en ook weer door zijn eigenaardigen diepzinnigen geest. Het bestaan en de ontwikkeling der kalkgroeve had een karakter gedrukt op de eilandbewoners en niet het minst op Frans. Dagen lang kon de jongen dan ook om de schachten zwerven. Dan legde hij zich aan den rand

neer en keek naar beneden. De geheimzinnigheid van dit leven daar had een ontzettende aantrekkingskracht. Er zijn menschen die, als zij boven een afgrond staan, niet weten of zij zichzelve vast zullen omklemmen, of er in zullen springen en de geheimenissen in een laatste sprong te omhelzen. Iets anders maar toch ongeveer zoo, was het verlangen van Frans. Het geheime zwijgen dezer diepe aarde met witte wanden, lokte hem. De aderen, die spelonken, die grotten, waaruit zooveel wonderlijks te voorschijn kwam. En de arbeid der duizenden arbeiders daar en het gevoelen, hoe diep is de aarde en wat zit daar nog meer in, wat is kalk, wat zijn schelpen en zand? Kortom, duizenden vragen bestormden hem, maar vooral ook de arbeid zelf, de bedrijvige voortzettende kracht fascineerde hem. De man in hem wilde meewerken, hij kon niet toezien alleen. Hij verlangde naar het moment, dat hij de houweel zou opheffen en met fanatieke slagen zou doen neerzinken in de knetterende kalk. Overwinnen wilde hij . . . Hij vertelde zijn verlangen aan den pastoor van het dorp, die hem een weg wees om dat doel te bereiken. De pastoor had alles voor hem geregeld, geld bijeengebracht en kortom, de pastoor had voor Frans gezorgd als een goed zieleherder. Maar beslissend voor hem was wel geweest het feit, dat Else, die hij zijn plan uiteengezet had, hem vurig had aangespoord. Wie echter gelet had op Aldebaran, had bemerkt, dat deze langzaam maar zeker, de banden van beider leven steeds sterker aanhaalde en samenweefde. Deze twee levens had hij samengebracht, ernstig en met zekerheid. De menschen zouden het toeval genoemd hebben, maar wie diep nadenkt, weet wel, dat er geen toeval is. Zij, die elkaar in het leven ontmoeten of elkaars weg kruisen, hebben zeker met elkaar uit te staan. Hun levensdraden behooren bij een figuur uit het groote weefsel. Men begrijpt die draden niet, ze zijn schots en scheef er over elkaar gelegd. Dat komt, omdat de mensch de achterzijde van het patroon ziet en God de voor-

zijde overblikt. Ja, Aldebaran had hen bijéén gebracht en vlocht de draden steeds sterker inéén. Dit was voor hem wel de zwaarste goddelijke opdracht, deze aardsche bekroning van zijn tienjarigen arbeid.

Zijn noodlot was nu eenmaal, dit opbloeiende menschenkind tot volkomen ontplooiing te brengen, al was het ten koste van eigen eenzaamheid. De geesteskoningen hadden niet kunnen weten, hoe diep in Aldebaran's hart de liefde nu sterker was dan de wijsheid. Aldebaran was verrukt van haar schoonheid. Zou hij haar nu moeten verlaten? Een groot verlangen doorsidderde zijn ziel en toch ... hij moest terug, weg van dit aardsche kind. Want hij werd teruggeroepen; op het moment, dat zij haar geluk had gevonden, moest hij vluchten.

Op een wilden stormnacht in een zomer, ging hij naar het strand en smeekte zijn hemelschen vader des Lichts hem te verschijnen:

In een zigzag van licht, gelijk een bliksemschicht, trad de God des Lichts in twee schreden ter aarde en stond voor hem.

„Waarom roept gij mij?"

„Vader," sprak Aldebaran. „Het kind, dat ge mij hebt toevertrouwd is opgebloeid. Zij is schoon als de helderste ster. Ik bemin haar. Zij is mijn bruid sedert eeuwen."

En de lichtgod fronste het voorhoofd en een wolk voer voorbij de maan en groote schaduwen spookten zwijgend her en der over de aarde.

„Ge zijt een dwaas! Laat mij, ik heb geen tijd om U een weg te wijzen!"

„Vader, het is ernst. Ik smeek U op mijn knieën, wijs mij een weg!"

„Gij weet, Aldebaran, het is onmogelijk. Doe uw plicht. Laat mij gaan." En de vorst des lichts wendde zich.

„Genadevolle verhevene Godheid, geef mij mijn aardsche kleed terug. Neem mij mijn sterrenkroon af, geef dien mijne broeders! Laat Aldebaran uit het boek der eeuwigheid ver-

zinken. Ik wil een mensch zijn met alle fouten en zwakheden, voor dit lieve hart. Hoor mij aan. Geef mij dit hart, ik wil er mijn eeuwigheid voor terugschenken. Ik wil lijden, minnen omhelzen en dan eeuwig pijn dulden, alles geef ik U voor dit hart...

„Ge raast, Aldebaran! Sinds wanneer wordt het rad des tijds teruggesteld? Wenscht ge, dat ik dit voor U doe? Alles gaat voorwaarts en naar boven! Geen enkele ziel keert terug naar minderen staat. Ga heen en bedenk dit ernstig."

Toen zweefde het licht opwaarts.

En Aldebaran wierp zich in de branding, die om hem heen stortte met razend schuim. Het strand beefde, knetterende donderslagen doorzweepten het zwerk. De zee stond hel als metaal en de golfcylinders schoven over en door elkaar als koperen staven, die elkaar verpletteren. Weer knalde de donder en zweepte van echo tot echo.

In een helgelen bliksem zag Aldebaran het huis van Else en haar klein figuurtje, doodsbleek en ontzet. Eensklaps stond hij naast haar.

„Else," o Else, mijn liefste Else. Ik ben bij je, vrees niets, vrees nooit meer, de hemelsche machten vermanen mij in verbittering over mijn aardsche verlangens. Else... heb je nooit gehoord van een liefde, die gaat boven het aardsche uit? Wij ontmoeten elkaar daar als beminnenden, beminnende heel het leven, Else onmetelijk groot, diep en ontzaglijk."

Hij nam haar in zijn armen en kustte haar, maar zijn lippen werden koud en een kille wind zweefde tusschen hen in. Hij voelde een sidderende hand door zijn haren en streelen over zijn hart. En de storm werd kalmer en het werd al stiller en stiller en stiller. De wateren legden zich en de maan klom sereen opwaarts aan den klaren hemel.

En rustig sprak Vreugdevinder: „Zie Else, daar is Frans en klopt aan je deur. Doe hem open, snel, want hij zocht je, doe hem open als hij klopt... als hij zacht klopt...

HOOFDSTUK XXIX
BEGRAVEN ZONLICHT

Aldebaran had goed gezien, het was Frans. Hij was dien avond uit de stad teruggekeerd en door het onweer overvallen, had hij bij het boschwachtershuis aangeklopt. Maar Frans was niet voor niets hier beland. Hij had evengoed rechtstreeks naar huis kunnen gaan. Maar zijn verlangen naar Else had hem het bosch ingedreven. Zeker, toen het onweer hem overviel, moest hij wel om onderdak vragen, maar de noodzaak van dit aankloppen was hem zeer welkom . . . O! Else te zien, dit alleen doorzong hem.

Hij trad binnen en toen Else hem zag, was zij verbaasd. Wat was Frans in die enkele jaren van zijn afwezigheid groot geworden! Frans was knap geworden, sterk en manlijk. Zijn manier van bewegen en doen was rustiger en meer beheerscht dan vroeger, maar zijn oogopslag niet minder warm en levendig, toen hij Else aanzag. Duizenden vragen en antwoorden doorkruisten dit licht in dien enkelen blik.

„Maar Frans, wat ben jij groot geworden!" was Else's eerste uitroep.

„Else, je moet niet boos zijn hoor, dat ik hier aanwaai als een najaarsblad, even doorweekt en wild, kijk eens, ik ben drijfnat, en ik mag me zeker wel even droogen bij jelui hè? Hoe maken vader en moeder het?"

„Dank je Frans. Alles is goed. Ja, kijk maar eens om je heen, jongen, het is hier erg veranderd hé? Er zijn stallen en schuren bijgebouwd. Het huis is heelemaal omgebouwd en vergroot, alleen de voorgevel wilden we zoo laten.

Ja, er is in al dien tijd hier veel verbeterd. Het geluk is over ons eenvoudig huis gezonken . . . maar, Frans, hoe is het met jou gegaan?"

Maar eerst moest Frans zijn kleeren aan een spijker te drogen hangen, en hij kreeg een jas van Else's vader aan, die intus-

schen was binnengekomen en die met verbazing in de deur staarde, uitriep: „wel allemachtig, kerel, Frans, wat ben jij me een vent als een boom geworden! Sta eens op, kijk eens moeder, wat een boomstam! zou je gedacht hebben, dat dit eens zou groeien uit zoo'n schrale takhannes?"
En toen moest Frans vertellen wat hij beleefd had en Else ging wat dichter bij hem zitten.
De zon was alweer opgestaan en scheen over de verpletterde korens en deed de halmen fonkelen. Het paard trok de klaver, kalm en ruischend, poot na poot verzettend, af en overal gluurden oogen tusschen het blad en struikgroen. Een streep goudgeel licht viel tusschen hen in. Het onweer dreef af en daarmee de verdrietelijkheden.
Alleen Aldebaran was ontroostbaar. Hij zat in een donkeren hoek en hoorde het gesprek aan en voelde zich als een oude zeeman, die het schip ziet vertrekken, en, omdat hij te oud is, niet meer mee kan.
En Frans praatte maar, opgewekt en zonnig. Hij vertelde over zijn studies en zijn vorderingen. Spoedig zou hij examen doen en dan ingenieur zijn. Dan, waarschijnlijk, mocht hij van Staatswege, nieuwe boringen doen.
„En dan ga je dus de diepte in, Frans!" viel Else hem in de rede. „Ja Else, en we zullen eens zien wat ik dan aan het licht breng" en hij lachte geheimzinnig.
En al pratende werd het donkerder. En Else en Frans schoven dichter aanéén en begonnen over allerlei dingen te babbelen, die Else steeds vroeg en die haar geest snel opnam en volkomen begreep.
En Aldebaran zat zwijgend en de schaduwen vielen zwijgend als blokken, over hem.
Hij luisterde maar . . .
„Zeg eens, Frans," vroeg Else dan weer, „ik heb nog geen goede voorstelling van de aarde. Hoe ziet het daar binnen eigenlijk uit, vertel me er eens wat van . . ."

„Ja, Else, „dat zal ik je eens zeggen, zoo goed als ik kan. Het is wonderlijk gesteld daar onder onze voeten. Ik had het altijd wel vermoed, dat het er vol geheime krachten kookte. De aarde was eens een vuurbal. Dat weet je nog wel van meester Piepkorn he? Nu dan, ze is nog vurig van binnen. Maar je moet wel duizend mijlen diep boren, voor je die vloeibaren vuurkern bereikt. Maar zoo'n aanboring doet een ontploffing te voorschijn roepen, want de vrijgeworden gassen, die onder een ontzettenden druk zijn, door de aardschaal, maken zich vrij en slingeren gesmolten steenen metaalvloed en gloeiende dampen naar boven. Je zou dus door zoo'n aardboring een kunstmatige vulkaan hebben gemaakt en God weet wat voor onheil aangericht hebben. Want een vulkaan is niets anders dan een weg naar den vuurhaard der aarde. Een uitbarsting volgt dus, als de vuurgassen zich een weg banen door de spleten en scheuren der aardkorst

In de diepte holen verzamelt zich smeltwater van sneeuw en regen. Die onderaardsche bekkens reiken soms tot in de heete diepten. Hier kunnen water en vuur elkaar dus ontmoeten in ontzaggelijke razernij. Heete bronnen doen ons weten, dat zoo'n ontmoeting, diep in de aarde, heeft plaats gehad. De druk, die ontstaat door deze stoomvorming slingert het water opwaarts. Vandaar die heete bronnen, die vaak heilzame dampen en vochten doen ontstaan. Vaak ontstaan breuken in de metaalkorsten en gesmolten steenenlagen boven den vuurkern, vaak onder de zee en de Oceaan dringt dan naar binnen en doet bevingen ontstaan en veroorzaakt een ontzaggelijke wonde. Dan verzinken zelfs geheele eilanden daarin. Dan sluit zich die wonde weer in verloop der tijden door stollende metalen en onophoudelijk borrelt het uit kleine barsten, daar steeds vuur en water elkaar bereiken en bestrijden. Dan rooken de vulkanen. En als de aardlagen verschuiven, boven de kokende vuurkern, dan trilt de aarde, dan beeft de aarde, Else!

„O Frans, wat weet je dit alles goed!" riep Else dan uit. Ben je wel eens in een mijn afgedaald?
„Ja zeker, Else, wel honderden keeren. Daar zamelt men metalen, kolen, waardevolle gesteenten, tin en blik!"
„Hoe komt dat nu alles in die aarde, Frans?"
„Dat is door de hitte afgescheiden. Kijk! Daar zie je de zon wel aan den hemel he? Daar in die zon en in de meeste zelflichtende sterren is alles nog in gloeivorm aanwezig, wat hier op aarde reeds vast is en gestolten. Alles, metalen, zouten, zuren, gassen, alles is daar boven ook aanwezig, in witten gloed. Maar hier is het reeds in vorm gegoten, begrijp je, Else? En Else, als ik eenmaal kan, wil ik dat eens onderzoeken. Ik geloof dat in alle stoffen een eenheid is, er moet een mogelijkheid bestaan, om alles ontstaan te denken uit enkele vormen. Het zijn slechts de tegenstanden, de remmingen, die de stoffen heeft verschillend doen zijn. Maar, vindt je ook niet Else, daar moet toch een eenheid achter die vervormingen zijn, een oerstof, een oereenheid, waaruit metalen steenen etc. ontstaan zijn?"
Ik denk me zoo in, dat eens een razende gloed van ontzaggelijke hitte dezen vuurkogel omzuisde en dat deze raasde tegen de eeuwige koude dampkring. Toen zou er een dunne atmosfeer zijn ontstaan en daaronder donderden de elementen. Door het geweldige verschil van temperatuur van het kille wereldruim en de vuurmassa moeten dan neerslagen, verstollingen zijn ontstaan. De koude wereldruimte kan deze gekneed hebben, zoodat duizend oerstoffen zouden zijn ontstaan. Voor mij zou dit een bewijs zijn voor het denkbeeld, dat de zon de moeder is aller planeten en dat „de aarde vleesch van de zon" is, zooals een geleerde eens gezegd heeft, omdat in die zon alle elementen die ook hier zijn, aanwezig zijn.
„Wat wil dat zeggen, Frans?"
Aldebaran luisterde rustig toe en knikte bevestigend toen Frans antwoordde:

„Dat moet in verband staan met het licht. Ik geloof, dat dat in betrekking staat met de kleuren. Een bonte prismastraal schijnt niet alleen, maar die straal schrijft als 't ware brieven, brieven uit verre landen van vergaan en haat en liefde der elementen in de andere werelden.
„Ja, ja, Frans, want de ruiters van het licht hebben onzichtbare gezellen," riep Else plotseling uit.
„Dat is prachtig gezegd, Else, want in mijn boeken staat het niet duidelijker."
En Aldebaran lachte weemoedig.
En Frans ging verder:
„Want als nu al deze veranderingen van het vurige grondelement, vermengingen zijn door de temperatuur, door den druk en door de bewegingen, dan moeten die zich ook anders beelden aan de pool en den evenaar, daar hier de temperatuur en de beweging anders is.
Op die wijze drukken en schuiven ontzaggelijke stormen, die zich storten van den pool tot de heete landen, de fijne slakken door en in elkander. Zij vallen schuimend uit de hoogten der afkoeling af en smelten weer anders en lokken kristalmassa's te voorschijn uit den dooréëngeworpen brei.
Echter na dit snelle en wendend verdampen der gassen hier en daar moeten daarover wervelstormen van warmere dampen naar koelere gebieden zijn gestort en deze plaatslijke wisselende verdikkingen der luchtlagen over de aarde, zie je nog heden ten dage aan de winden die waaien. Als deze levendige wisseling er niet was, van dichtere naar dunnere lucht, dan zouden we slechts twee winden hebben n.l. Zuid-West en Zuid-Oost!
„Waarom Frans?"
„Omdat het wegstroomen van den evenaar naar de polen door de snelle draaiing der aarde niet meer precies Noord en Zuid blijft, maar als 't ware scheef getrokken wordt.
En als nu reeds uit dit grondbeginsel van luchtstroomingen

een zoo bont gewemel van winden valt te bespeuren, Else, hoe zal het er dan vroeger wel hebben uitgezien bij die vuurwentelingen, dampstormen en gloedorkanen, die over den kokenden top der aarde geeselden en die al eenigszins aan het uiterlijk der aarde hebben gewerkt en gekneed! zóó, dat zich langzamerhand uit de dampsluiers iets losmaakte, dat nog weinig op onze aarde heeft geleken. Want het aangezicht der aarde is ontzaggelijk oud. In al die millioenen jaren heeft dit aangezicht zich zeer vervormd. Voordien was zij nog een nieuwgeborene, weeke, karakterlooze massa en de tijd eerst vormde haar trekken. Ze heeft haar levensgeschiedenis zelf uitgedrukt, zelf geschreven. En wij, bergwerkers, wij ingenieurs zijn dus eigenlijk maar schriftgeleerden, Else! Maar Else, ik verveel je met m'n gepraat! Vertel jij nu eens iets, je kunt het veel beter. Wat heb jij wel niet allemaal weer uitgedacht, Else?"
„O nee, Frans, vertel verder, ik vind het heerlijk. Zeg me eens, hoe ziet nu de aarde er van binnen precies uit. Je hebt het toch gezien?"
„Ja," zei Frans, en schoof een beetje aan het raam, „ja, Else dat is eigenlijk een heel moeilijke vraag die je daar doet, omdat we nooit in de diepste diepte kunnen afdalen.
Er is veel heen en weer geschud aan de aarde. Ze is veelmalen en op vele plaatsen als 't ware onderste boven en binnenste buiten gekeerd in den loop van millioenen jaren. Deze plaats b.v. is zee geweest of rots en ginds weer, — waar de zee is, was bergland. Voor dat nog een kleed van groen over de aarde kwam te liggen, die de aardkorst, die gestold is, bedekte, is er heel wat verschoven, verpletterd, uiteengeslingerd en omgewoeld. Maar ook dit schijnbaar rustige kleed is en wordt heel wat keeren afgeschuurd en veranderd. Eigenlijk wisselt ze eeuwig. Veel wat nu boven is zal eens onder liggen en omgekeerd; veel moet versteenen, vermolmen en verweren, voordat het aanzien vast is. De aarde is een levend graf.

Er bestond in den grond een scheidingsmuur tusschen het vaste en het vurige, een geweldige macht der zwaarste graniet en porphyrlagen. Een metalen schaal, als 't ware, waarop alle lagen rusten, daarmee kun je 't vergelijken.
Het was een gesteente, dat langzaam tot kristal verstarde, tot een oergeraamte, wiens voegen vaak worden doorbroken door de vloeden der vurige metaalkernen, die vele gloeiende massa's, bestaande uit alle mogelijke metaalverbindingen als kalk en gips, omhoogwierpen. Over deze schaal heen legerde zich het neerdroppend water uit de luchtvormige atmosfeergordel en zijn knabbelende droppels, met de koolzuren in hen, opgelost, zijn het, die het graniet verpulverden en versplinterden. Toen kwam de oerzee met zijn oplossende en woelende kracht, die van de veertigduizend voet hoogen oergranietlaag er eenige duizenden vermorzelde tot rotsstof en zilveraarde. Maar ook deze massa werd gespleten, verslonden en vervormd tot kleiachtige leisteen, mineralen en zandsteen, alles komende van het graniet. Door de schavende kracht van het water werd dit alles door de loop der eeuwen vervormd tot mergel, leem en zand. Dit alles legerde zich in ontzaglijke lagen, even machtig als de tijd, die hen hiertoe vormde. Toen kwam de rust, en dieren en planten vonden voedsel op het verpulverd gesteente. Geweldige uitgestrektheden bekleedden zich met oerboomen, geweldige varens, mossen en lianen. Waar de aarde onder water was en de zee heerschte, vormden zich algen, wieren, zeetangen en schaaldieren. Die lieten hun kalkaanslag naar den bodem zinken en zoo ontstond een dikke laag, waarvan je vader een paar dunne laagjes in zijn groeve nu afslaat. Maar wat de dieren zaaiden was weinig tegenover datgene, wat het oerwoud ter aarde schiep.
Toen kwam de zee nog eenmaal over, rollend over de diepe kloven in zijn bodem, de aarde schudde nog eens zijn bekleeding af en oceanen en wouden verzonken plonzend in de

geweldige gespletenheden der aarde weg. Zij verrotten niet, zij vergingen niet tot modder en vezels, waarin de planten soms vergaan, maar zij werden samengeperst tot een zwarte massa, tot een donkere graf voor de zon. Dat is nu het wondervol proces der kristallisatie van plantjes en diertjes, waarbij de koolstof zich steeds dichter aaneenvoegt en waarbij alle vet, olie, en sappen met de vuurstof des lichts langzaam verdwijnt. Verkolen beteekent dus zich verdichten van het veelvormig leven tot een strakke grafmuur voor al het levende, steenkool genoemd.

En eindelijk overgaand in de edelste vorm, in kristal, in diamanten, is het schoonste weer in fonkeling teruggeroepen. De bloeiende boomen worden dus weer tot een zwart kristalgraf, waarin hun de vuist der vernietiging drong te verzinken. Daarover wierp de natuur weer de sneeuw der kalkdiertjes en der koralen. Eilanden doken uit koralen op, verschoven; verzwaaid en omgewoeld ontstond weer een nieuwe toestand. Waar eens zee was, daar is nu vasteland, en rekt het gebergte zijn verlangende koppen ten hemel.

De aarde is als 't ware een dikke boomstam, die zich van binnen voortdurend samenperst. De regen stroomt langs haar, dringt in haar en eeuwig gaat dit leven voort en wat heden door de zon beschenen wordt is over een paar jaren eeuwig begraven.

„En wat is nu de taak van den mijnwerker?" vroeg Else.

En Frans antwoordde vurig: „de begraven zon weer tot opstanding roepen! Een mijnwerker is dus een ridder, een profeet. Hij laat de zon opstaan. Hij roept de vlam der rozen, die vergaan zijn weer op, hij herbrengt ons het vuur der bloesems en de krachten, die in die oerwouden waaiden. Want de kolen ontsteken het licht niet alleen, zij brengen de warmte op de aarde en duizenden strekken er hun handen naar uit.

Zij stuwen de raderen vliegend over de aarde en doen de schepen de oceanen doorklieven. Zij springen op tot blauwe

bloemen in duizenden vuurpunten. De mijnwerkers zijn het die de zon weer tot licht, kracht en warmte doen oprijzen in millioenen fakkels en stoomwolken en daveringen van geweld. Bedenk Else, hoe groot is de taak van den donkeren delver dan? Wie weet wat hij nog ontketent!

En droomerig had Else toegeluisterd. Ze was een beetje verbaasd door de visioenen van Frans, van den anders zoo stillen Frans. Zijn oogen, zijn bewegingen, zijn stem, dat alles bekoorde Else, meer dan ze zichzelve begreep.

Ook bij Frans stond de zon op.

En Aldebaran mompelde: „het is tijd om terug te keeren naar den hemel, het is hoog tijd, Aldebaran, je hebt je plicht gedaan! En toen Frans weggegaan was, kustte hij Else op het koele voorhoofd en sprak „Vertrouw hem altijd, Else, beloof me dat, hij is mij zeker waardig, ik bemin hem."

En 's avond op haar bed, lag Else lang wakker en dacht aan Frans lang en teeder, en fluisterde, o Frans, welk vuur heb je in mijn hart ook doen opstaan." En zij zuchtte diep en laat sliep zij in, vervuld van blijheid, die aan droefenis grensde . . .

HOOFDSTUK XXX

VREUGDEVINDER VAARWEL!

— Nog enkele uren, Else, en dan zul je zonder Aldebaran moeten reizen door het leven. Wees dan sterk, Else, kind, want het is zoo zwaar, om des levens rein en zingend ingeslagen wegen te volgen tot het einde! Wees dan niet doof en blind voor de melodie, voor het licht, dat in je schoone jeugd heeft gezongen en geschenen. Maar, wie weet, nu is Frans haar leider, zal hij een ster zijn als Vreugdevinder?

Ja, nu is Frans haar leider.

Op een zomeravond, toen zij beiden in het bekende wingert-omrankte prieel zaten, heeft Frans haar gezegd, dat hij van haar hield. En Elze, bevend van een nooit gevoeld geluk, heeft haar lieve armen om Frans geslagen en bekend dat ook zij hem minde. O! beklemmend zoeten tijd des levens, als voor het eerst de klokken luiden, die oproepen tot het werk in liefdes wil. O! alles heeft stem, alles kleur, alles is doorstroomd van gloed! En zelfs de regen, die anders zoo triest valt, schijnt wel te zilverdansen op alle leven en de storm die jaagt, roept alleen „schuilweg bij elkander", en het geluk van den nachtegaal, die in den avondlijken zomerhof zingt, is onmetelijk en doet ons zuchten.

„Maar reken niet te zeker op een toekomst zonder moeilijkheden, hoor Else" had Frans gezegd, „want ik weet niet of alles wel zoo goed gaat als ik me dat voorstel met het mijnwerk."

En Else — „maar Frans, het moeilijke in het leven is toch om het te overwinnen en de zorg zal ons dichter aanéénbrengen."

Daar had Else gelijk in en Frans had geantwoord: „ieder noodlot, ieder lot met jou is mij welkomer, dan een geluk zonder jou."

Zie, zoo prinselijk was alles nu gesteld in beider harten. Geen verdriet zou hen ooit scheiden, integendeel.

En vader Ziemens was blij om Frans'keuze en moeder Ziemens lachtte door haar tranen.
En de vroegere brommerige houtvester, ge weet wel, die haar eens om een onnoozele, tuimelende punchgrok buiten de deur had gezet, hij zat nu in een hoek van zijn kamer en bromde . . . maar van een niet te zeggen blijdschap.
„He moeder! hoe alles ook was goedgegaan! Hoe alles toch met Else was verbeterd na dien wonderlijken avond — hij wou er niet meer aan denken — toen hij 't kind wat ruw had aangepakt.
Maar toch was het goed geweest, moeder, want na dien was 't kind een wonder geworden, ja een beroemd kind, zijn Else."
En moeder knikte en zei niets. Ze was druk bezig met de lakens te vouwen voor 't komende bruiloftsfeest. Want het heele dorp was uitgenoodigd en de houtvester, die nu in goeden doen was, zou eens toonen wat hij over had voor zijn dorpsgenooten en dan, ze wilden een mooie bruiloft hebben! O ja, een bruiloft als het eiland niet gekend had.
Den volgenden dag zou het feest beginnen. Van alle kanten stroomde het bloemen, die rondom het huis en in de bongert, waar de tafels stonden, werden uitgezet. En die geurden en kleurden! Het water feestte ook en de hemel. Want de zee lag met knallend schuim te dansen in een ruim licht en de lucht voerde witte zwanen zachtjes over het eiland. Het eiland der gelukzaligen?
En waar was dan Aldebaran?
Zwijgend doorzweefde hij den hof, glimlachend, als in sereene kalmte, doolde hij tusschen de bloemen en wachtte het oogenblik af, dat Else naar het strand zou gaan, alleen.
En dit deed Else.
Had ze Vreugdevinder vergeten, nu ze de groote vreugde bezat? Was ze, als zij, die God vergeten als ze Gods' goedheid juist ervaren? Had ze Hem alleen lief in haar zoeken en vragen?
Ach Aldebaran kende het menschenhart en ook zijn eigen

hart. Hij begreep dit alles, maar toch... hij wachtte. Het werd avond. Frans was naar de stad gegaan om de laatste boodschappen te doen. Morgen zou hij zijn Else halen en voor heel het dorp als zijn kleine lieve mooie vrouw langsrijden. Was het onbestemd heimwee naar vroeger, dat Else bijna bedroefd maakte?
Het sprak in haar... Morgen, Else, is het voorbij, voorbij; dan is je jonge meisjestijd weggezonken in den ontzaggelijken tijd. Hoe vreemd toch, hoe blij-angstig, hoe donker geheimzinnig lichtend samen was alles. Met haar beide handen samen langs haar schoot gevouwen, liep ze den smallen duinweg af naar het strand. De lichte wind voer door de helm en het zand verschoof zachtjes om stengels en wortels. Een witte vogel met trage slagen, verzweefde in de grijze zilverte der gladgespannen zeevlakte. En zij riep zachtjes: „Vreugdevinder!"
„Hier ben ik, Else!"
„Vreugdevinder, ik vind alles vreemd, ik weet niet, hoe vreemd, is het nu licht of donker in mij, ik dreig te schreien, Vreugdevinder, het is alles zoo almachtig in de wereld en in mijn eigen ziel."
En Aldebaran streelde haar handje, innig en lief, als het kostbaarste trezoor en hij zag langs het opwaaiend gespeel harer losse blonde haren en dacht: „zie, dat m'n vingers dit nog beroeren, het is machtiger vreugde dan heel mijn sterrenrijk. O, lieve Else, ik heb je hart lief! en dat is het wat mij zoo ketent aan dit menschenkind."
„Aldebaran! waarom zwijg je?"
En Aldebaran ging voor haar staan, keek haar diep in de oogen, voor het laatst, en zei ernstig en sterk deze woorden: „Elze, zie je dit avondrood zinken? Nog vóór de morgen weer gloeit, komt de zwaan der oneindigheid mij halen, opdat ik henenvaar, waar mijn koninkrijk is. Mijn knie is gebogen voor Gods altaar, dit is het leven zelf in al zijn matelooze

schoonheid. Ik heb als mensch eens, zelfs in deze toen korte jaren, de liefde willen bezitten, ze als Timotheus willen verpletteren in mijn koninklijk ikheidsgevoel. Machteloos! Men heeft slechts te buigen. Er is niets ter wereld en in heel den kosmos of het moet buigen en luisteren. Uit deze knieval staat het leven op.
God heeft me bevolen je te wijzen op Zijn grootheid. Dit deed ik. Mijn plicht is gedaan. Nu de Godheid mij roept, zwerf ik weer heen. En wat deed ik slechts? Men zal dit bijna onnoozel achten. Ik liet je slechts buigen en knielen om te zien, wat voor elk mensch is neergezaaid aan wonderen. Ik heb je niet geleerd te verlangen naar een beter land dan dit. Ik heb je deze aarde en haar paradijs leeren liefhebben en bewonderen.
Maar nu komt het zwaarste Else!, nu je jeugd voorbij is, nu je de liefde hebt gevonden, komt voor den mensch het zwaarste.
Zijn sprookjeswereld zal hij vergeten, hij zal dit paradijs verloochenen voor zijn liefde, die bezit neemt. Een dichter heeft het gezongen:

De liefde moet zwerven,
haar grijpen is sterven.
En om haar verlangen
is loon.

Vaarwel, Else! Bewaar dien droom, zoolang je kunt, ook nadat nu deze droom breekt.
Het is wet, dat de zaden barsten, dat de ongeschondenheid breekt, opdat zij vruchten drage en weer vlekkeloos opstaat. Maar bedenk dit eeuwig, Else. Blijf het leven in de gebrokenheid weer opnieuw leeren liefhebben, want uit haar staat altijd de vlekkelooze zuiverheid weer op.
Wees niet bedroefd, als het masker, dat de wereld je geeft, je zwaar valt. Schuif het van je en buig. In deze ure

zal God naast je zijn, zooals ik, onzichtbaar maar sterk. Geen mensch zal zoo helderziend meer zijn, zooals hij als kind was. Ook bij jou zal dit vizioen van schoonheid worden verweven met twijfel. Behoud slechts dit Else: Eerbied voor de wonderen! Uit de arbeid stamt de liefde en de poëzie en het leven, uit de aanbidding bloeit de macht tot aanvaarding op.
Vaarwel Else en laat ik je nog eenmaal, terwijl ik heenga, een lied zingen. Luister Else, en laten we zoo scheiden."
En terwijl Aldebaran heenzweefde, met een verrukten glimlach, zong hij:

Allen die 't leven minnen! buigt U neder.
Aanbidt de wonderen, groot en ongeteld.
De hemel neigt zich en het Licht, als veder,
heeft de schrifturen voor U opgesteld.
Allen die vragend zijn. Leest zijne teekenen!
Allen die zoekend zijn, aanhoort zijn stem.
Al de'in grootheid hoog van hier ontwekenen
kenden de stilte en verstonden Hem
Allen die klagend zijn! Allen die dwalen!
Allen die roepen uit de duisternis!
Vergeet ze niet, breng zonnestralen
Aanbidt het leven, daar het liefde is . . .

Lang nadien, vaak, op een zomeravond of in een fonkelenden winternacht, zat Else in de nis van haar venster. Dan, moe van het dagelijksche leven van zorgen en geluk, dat wisselde als in elk leven, zag haar gezichtje op in den nacht. Daar ver, boven in den sterrenklaren hemel straalden de sterren. En een vizioen verscheen haar, troostend en mild en nameloos teeder prevelden haar lippen:

Vreugdevinder . . . . . .

EINDE

INHOUD

